

RELECTIO
FRATRIS DOMINI
ci Soto Segouiensis, Theologi, ordinis Præ-
dicatorû, Cæsareæ Maieſtati à facris
confessionibus, de ratione te-
gendi & detegendi
secretum.

SECUNDA ÆDITIO NVPPERIME AB
*authore recognita, multisq; in locis aucta, & à mendis quàm ma-
ximè fieri potuit, repurgata.*

SALMANTICÆ,
Excudebat Ioannes Maria à Terranoua.

M. D. LXVI.

ILLVSTRISSIMO DOMINO AC RE-
uerendissimo præfuli, D. Ioanni à Tolero, Sanctæ Ro-
manæ ecclesiæ Cardinali, Burgenſiſq; episcopo, ex
ordine prædicatorum aſſumpto, ſuus fra-
ter Dominicus Soto eiufdem
ordinis. S.

HA VD nescio Præſul clariffime, q̄ ſit libellus hic impar, quem Domi-
nationi tuæ, aut nuncuparē, aut certē Romā mitterem. Verum tamen cū
mecū ſoleas (quæ tua humanitas eſt) itidem expoſtulare, cur quæ in gym-
naſio publice dictamus, quæq; auditores tumultuariē codicibus excipiūt,
nō aliquando exacta & polita prælo permittimus, animum ſubijt has, D.
tuæ meditatiūculas exhibere, de quibus, quæ nos cætera præſtare poſſu-
mus, facilē conijcias; atq; adeo, vt rigorem tu iubendi remittas, ſi indigna
iudicaueris quæ in lucem prodeant, aut ſi diuerſa fortē ſteterit ſententia, timorem ego tēperem
obſequendi. Vereor nāq; hoc me quoq; nomine traducere pergas: ſanē quē, poſtq̄ à ſeculi vn-
dis, cathedriſ (inquam) alijsq; id genus ſcholarum noib; in hunc me religionis ſeceſſum rece-
pi, nunquā (quod votis omnibus optauerā) latere ſuiſti. Nam quod patres huiuſmodi ſeculari-
bus titulis mundo me rurfus prodiderint, tuū certē ſtudium fuit, tuāq; proſus authoritas. Adeo
enim D. tuæ animo ſedit cū literarum omniū, tum maximē ſacrarum ſtudia fouere & locu-
pletare, vt quantulā nos cunq; acceſſionē ad eam rem facere poſſimus, nō neglexeris. Verū
enimuerō dum fidem hac rationē religionēq; ſanctiſſimē colis, agis profectō nihil aliud, quā
quod vobis gentile eſt ac domeſticū inſtitutum. Veſtra enim Albanorū domus, tæctſi vtroque
parente regibus ædita, ob hoc tamē apud noſtrates clariffima habetur, q̄ præ ſe ſemper tulerit,
fidei, chriſtianæq; religioni honorē & cultū ſumma obſeruatione deferre. Vnde ducibus veſtris
ſemper id ſolēne fuit, vt nullū vnquā Hispania Mauris, Turcis, alijsq; barbaris chriſtiani nomi-
nis hoſtibus bellum indixerit, quo non ſeſe armauerint primi, ſanguinēq; & plurimi animas fu-
derint. Teſtis eſt vel Africana illa expeditio: vbi frater tuus Garſias à Toletō, quē honoris gratia
nomino, pro patria, pro fide & religione tam ſeſe generoſē deuouit. Sed & in longa illa expu-
gnatione regni Granatæ, quæ tantū Hispanis negotiū faceſſiuit, tantoq; ſanguine conſtitit, q̄ ſe
veſtri ſtrenue gellerint, illuſtris corona perpetuo fuerit teſtimonio, quā de capta tunc ſignorū
ac vexillorum turba inſignibus veſtris circumdederunt. Quā ergo fidē armis tui, ac rebus clarē
geſtis propugnarunt, hanc nimirū, ſi moribus tu & literis omni authoritate & ſtudio operæpre-
tium duxeris aſſerere, extollere, & amplificare. Quocirca cū tu præſul reuerendiſſime domum
hanc tuam, vnde ad illū ordinē ſummūq; ſenatum aſſumptus es, ampliffimis ædificijs, monu-
mentisq; exornes, modisq; omnibus augere & nobilitare ſtudeas, tamē ego, cuius intereſt offi-
cio publico gratias referre, nihil gratius D. tuæ viciffim rependere poſſum, q̄ literaria hæc mu-
nufcula. Quæ, quātulacunq; ſint, acceptare (vt reor) nō dedignaberis: quādoquidem nō minus
regium eſt, exigua libenter accipere, quā ampla magnificē tribuere. Vale.

ARNOLDVS SCHVRERIVS BRA-
bantus Lectori.

Quam canit Auſonius vates, non ambo placere,
Multa loqui, & ſumma cuncta ſilere hinc:
At Cato, Simoniades, contra caſanda putarunt,
Sic & Ariſtides: nē Metanora premat.

Ac honor, & nomē clarū (ab Ioue quæ Inq̄t Homerus)
An curanda probis, an remouenda forent?
Certus vt hic ſias, librum hunc ampliffime Lectōr
Sumito, quo Soto iudice, doctus eris.

3

Relectio Fratris Dominici Soto Segouienfis, Theologi, ordinis Prædicatorū, Cæſareæ ma-

ieſtati à ſacris confeſſionibus, De ratione tegendi & detegendi ſecretum.

Rouidèter maiores noſtri, patres grauiſſimi, concioq; bonarū literarum ſtudioſiſſima, & re ſapienter explorata, inſtituerunt, vt de cūctis, quæ annis ſingulis publice legimus, ſelectū aliquid relegerem: ſane qđ paulò eſſet accuratiùs elaboratū: p cuiuſque ingenio ſuis numeris abſolutū. Enimuero, Quū relego (ait quidā) ſcripſiſſe pudet: nā plūrima cerno, Me quoq; qui ſcripſi, iudice, digna lini. Atqui cū pleraq; oīa quæ anno præſenti de præclariffima virtute iuſtitie interpretati ſumus, ardua quidē ſint, atq; adeò cognitu tū iucunda, tum etiā in primis neceſſaria, tamen ex tam varia ſupellectile hoc vnū argumentum & voſ impendio eſt flagitatis, & nos potiſſimū iudicauimus, de quo relectionē hanc cōficeremus: quod eſt, De ratione tegendi & detegendi ſecretū. Nam inter ea quæ ad vitā humanā præcipuū habent momētū, id profectò nec in poſtremis eſt, ſi pro dignitate perpendamus, quæ rōne tacere, quæ proferre debeamus, quæ nobis ſunt ſecretò cōcredita, ac fidei noſtræ cōmiſſa. Vt. n. arcanū amici temerè eſt futire nō modò vanitas eſt, ſed iniquitas, atq; adeò infidelitas, ita cōtrā, tunc occultū celare crimen, quādo magiſtratus via id & rōne percōtatur, delictū eſt. Imò verò, ſi crimē in perniciem ſpectet Reipublicæ, qui nō, vel ſua ſpōte, illud ſtatim deſert, impius eſt, & patriæ proditor. Quocirca, qui ſuam aſtrinxit fidē arcani tacendi, inter Scyllam ſe intelligat, & Charybdi nauigare. Quod Philippiſides ille, Lyſimacho regi gratiſſimus, ſapienter admonuit: nā cū à rege rogaretur, quid nā ſibi vellet ſuarū rerū impartiri, reſpōdiſſe fertur. Quiduis ó rex: modò nequid arcani. Et Ariſt. o. rogatus quid in vita eſſet difficillimū, reſpōdit. Ea reticere quæ minimè eſſe opus vnquā efferri. Et Socrates faciliùs eſſet dicebat imperitis & malis hoibus flammā ore inardentē cōtinere, q̄ arcanū. At cū argumentū hoc animo luſtrare incipio, & mēbratim explorare, latiùs patere video, q̄ vt vna relectione poſſit abſolui. Etenim, ſi res à carceribus (quod aiūt) ad metā vſq; tractāda

eſt, accerſere huc materias oportet d̄ correptione & denūtiatione fraterna, de accuſatione & de inquisitione: quippe in quibus ſumma huius diſputationis poſita ſit. Illic enim, cū reis, tū etiā teſtibus periculū imminet, aut velandi qđ ius eſſet denuntiare, aut reuelādi quod neuti quā opus eſſet prolato. Ob idq; boni cōſulite, ſi dum relectionē inſtituere cœpimus, corrente rota, iuſtus liber exierit. Enimuero, quāquam hæc diuerſis in locis vulgata, verſataque ſint, & apud theologos, & plūrimū apud iuris cōſultos, tū hoc hætenus deſiderat, vt rōnes vniuerſæ tegendi & detegendi ſecretū in ſumma cōprehenderētur: quas tā prælati, q̄ ſubditi ſimul habeāt ante oculos. Quòd ſi pro expectatione veſtra præſtiterimus, nō fuerit, puto, inutilis labor noſter: ſin minus, temeritatē accuſate meam, qui materiā ſumpſerim, nō meis viribus æquā. Nā etſi cura nos publica Prioratus noſtri, cui per obedientiā deeſſe nō poſſumus, frequēter à quiete ſtudioſū noſtrorum interpellet, tamē nullā inde præteximus excuſationē. Deuiſſem enim ſilere potiùs, vt culpa careremus, q̄ quidpiā edere, cuius veniam deprecaremur. Sed faxit Deus vt oratio nobis cōtingat digna, quæ à nobis, & in hoc veſtro conſeſſu, & de re grauiſſima habeatur.

¶ Sed ad rē descendentes, ab illo proloquio ſapienter rectè arbitramur proficiſci: quod eſt Prouerb. 11. Qui ambulat fraudulēter, reuelat arcana: qui autē fidelis eſt, celat amici cōmiſſum. Nā ita mos eſt aliqđ prothema initio proponendi, qđ ſit totius relectionis fundamētū. Atq; tria eſſe exiſtimo neceſſaria mēbra huius diſputationis. Primū quo explicet qđ nā genus virtutis ſit, ſecreta cōtegere: quāq; lege ad id officiū teneātur mortales. Alterū, quo perſcrutemur, quibus de cauſis, aut ſua quiſq; ſpōte, aut ſi quis fuerit interrogatus, iure debeat occultū crimē detegere. Tertiū ac poſtremū, quo oſtendamus quādo quiſpiā vi & iniuria petiſ ſecretū pādere, qua prudētia, quibuſq; verbis ſeſe licebit citra mendaciū protegere: atq; adeò quid tū priùs perpeti debeat, q̄ vel ſe, vel amicū prodat. Stylus verò ſcholæſticus erit & peripateticus, quippe q̄ ad veritatē veſtigandam & diſſerendā lucidior eſt, atq; ad cōcludē

A 2 dam &

Argumentū operis.

Prothema

Distributio operis.

dam & iudicandā aptissimus. Sint em̄ quāuis ipsi latinissimi, q̄ res scholasticas oratoricē tractant, nosq; barbaros existimēt, tamē nūq̄ eas potuerūt eo dicēdi genere, de suis cuiusq; principijs efficaciter rōcinari, & perspicuē definire. Nos verò vniuersis literarū studiosis morē geramus: eò vel maximē, quòd multis licet, citra eloquentiam Ciceronis, esse Theologos.

MEMBRVM PRIMVM.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum celare secretū sit officiū fidei. ¶ Ad partē negatiuā arguitur. Fides est virtus intellectualis: sed secretū seruare est virtus moralis: ergo seruare secretū non est officiū fidei. Quòd si dixeris præter fidē intellectuā, aliā esse fidem morālē, replicatur hoc modo. Fides moralis est pars & species iustitiæ: in nō fundamentum totius iustitiæ, vt autor est Cicero primo de offic. c. de iustitia. sed seruare secretū nō est actus iustitiæ: ergo nec est actus fidei. Probat minor. Seruare propriū secretū nō pertinet ad iustitiā: iustitia enim (inquit Aristot. 5. Ethic.) est ad alterū: quare hominis ad se ipsū nec iustitia est, nec iniustitia: celare autē alienū secretum est opus charitatis & amicitie: quod verbis ppositis Salomonis insinuat. Qui fidelis est, seruat amici cōmissum: ergo neutrum secretum seruare est actus iustitiæ. ¶ Secūdo arguit. Velare, aut, pro rōne, reuelare secretū, pertinet ad prudentiā, cuius est discernere inter tēpus tacendi, & tempus loquēdi: vnde Prover. 10. Qui moderat labia sua prudentissimus est, & ca. 11. proximē ante prouerbū thematis. Qui despicit amicū suū indigens corde est: vir autē prudēs tacebit. i. tacebit in publico, occultē autē castigabit: vt habet glossā interlinears: ergo celare secretum, officiū potius est prudentiæ, q̄ fidei. ¶ Tertio & postremò arguitur. Secretum temerē & sine causa effutire, hoc vanitas est, & incōtinentia: etenim, vt docet Arist. 7. Ethic. c. 4. quanq̄ cōtinentia, absolute dicta, circa solas verberetur voluptates tactus: tamē, cū addito dicta, ad alias etiā affectiones extendit: est enim qs incōtinens honoris, aut iræ, atque adeò linguæ: quo circa, q̄ temerē secreta pfun dit, vaniloquus appellatur. Atq; secretū, præter rōnem, metus causa reuelare, cōtrarium est formidini: vt cū quis in eculeo leui tormento victus, crimē prodit, de quo iniuste interrogatur: ergo celare secretū, officiū propius est, aut cōtinentie aut fortitudinis, q̄ iustitiæ, atq; adeò fidei. ¶ In cōtrariū est prouerbū propositū: vbi qui reuelat arcana, fraudulentus appellat: atq; adeò, fidelis, qui celat amici cōmissum.

Secretorum aliud est de re propria eius qui secretū apud se cōtinet: aliud verò est de re aliena. Et quia hæc variashabēt cōsideratiōes, tres erunt quæstiones in hoc primo mēbro. Prima de secreto in gñe: altera, de secreto alieno: & tertia, de secreto cuiusq; pprio. ¶ Sed ante solutionē primæ qōnis, circa expositionē terminorū nō tacitus præteribo, esse quosdā, q̄ hoc noīe secretū, quod in scholis frequētissimum est, scrupulose vtant, pro eo qd̄ est arcanū & occultū: insinuantes non esse in hac significatione satis latinū. Sed nihilominus, quanq̄ secretum idē est qd̄ separatū: vt est illud iuris cōsultorū: Secretorū secreta est ratio. i. Diferentiarum diuersa est ratio, atq; iudiciū: vnde secreto loqui: est in secessu & sine arbitris loqui: tñ profectò id ipsum quod quis secreto loquitur secretū etiam latine dicitur. Nā apud iuriconsultos, latinitatis nō negligentes, nō rarus est vsus huius noīis in hac significatione. Vt. ff. de re militari. l. Omne delictū. Exploratores qui secreta nunciāt hostibus, proditores sunt. Atque adeò Quintil. in altera declaratione, p̄ cæco, nō semel vtitur hoc noīe. Poterā (inquit) iudices secretum hoc senis, profundūq; vocare cōsiliū. Sed de hoc satis. ¶ Quod tamen ad rem attinet, loquimur primū omnī de secreto in tota disputatione formaliter, nēpe de re quæ suapte natura digna est vt secreta seruet, scilicet, q̄ aut mala est & peccatū, aut cuius reuelatio est perniciofa. Ad hunc enim modum loquunt hoīes de secreto: nā virtutes & opera q̄ ad gloriā hominis spectāt, nō sunt celatu digna: nec appellātur secreta. Quapropter cæci illi euangelici Matth. 9. nihil fecerūt cōtra virtutem, diffamātes Christū de miraculo: nā, vt ait illic Hierony. dñs propter humilitatem fugiens iactantiā hominū, præceperat ne se diffamarent: & illi propter memoriā gratie, non potuerūt tacere beneficiū. ¶ Secūdo notandum est qd̄ secretū & occultū, & (quod his opponit) manifestū, multis modis dicit, vt videbimus in fronte statim secūdi mēbri: tamē in presenti qōne secretū vocamus, quicquid nec est notoriū, nec infamia p̄clamatū. Ita vt dicam⁹ secretum, quicquid ad ecclesiam tolerat: vt habetur. c. Vestra. De coha. cler. & mul. Tætſi varij sint gradus secretorū: nā aliqd̄ est omnino secretum, qd̄ præter Deū, solus ipse nouit, q̄ crimen admittit, aut forsan confessor. Alio modo accipitur secretum: pro eo qd̄ iuridicē probari non pōt: vt qñ vnus solus est testis sine alijs iudicijs. Tertio modo dicit secretū: quicquid nō est in iudiciū delatum, nec publica infamia laborat

Nomen secretum.

Secretū multiplex.

Fides da-
plex.

borat: licet possit pbari. Et quāto secretum in ter pauciores continet, tāto grauius scelus est illud prodere. Sed de his oībus generaliter mota est qō. ¶ Tertiō notandū est, qd nomē fides, duplex est & æquiuocū ad duas virtutes, alteram intellectuālē, & alterā morālē. Significat em̄ primò habitū & virtutē mentis, qua certō & constāter, (& qd dicunt) firmiter, dictis cuiuspiā adhæremus. Quēadmodum Aristot. in Top. lib. 5. Fides (inquit) est opinio cum vehemētia: id est, assensus sine hæsitationē. Quæ quidem ad præsens negotiū nihil attinet. Significat secundò habitum voluntatis, qui & fidelitas nuncupat, quo dicta & promissa factis cōplemus, & certa facimus. Quō accipit illic, Accipe, daq; fidē. Quā graphicē describit Cice. 1. offic. c. de iustitia. dicens. Fides est dictorū cōuentorumq; cōstantia & veritas. Et dicit fides (qd præter Cicero. adnotauit etiā Aug. lib. de mēdacio, ca. 20.) qd fit qd dicit. Id. n. præ se ferunt duæ illæ syllabæ fides: quarū prior insinuat, facere, posterior verò dicere. Quā virtutē tāti fecere Romani, vt statuā ei, Louisoptimi vicinā, in capitolio statuerēt. Quod ex oratiōe Catonis refert Cice. offic. lib. 3. Et vsq; adeo eā semp coluerūt, vt p fide, vel hostibus seruāda, Marcus Regulus mortē oppeteret. Et de hac loquimur in p̄sentiarū. ¶ Sed qd hoc primū ad notitiā dicendorū cōducit, notandū est quartō, duplicē esse, id genus fidē: alterā quidē quæ versat circa d̄bitū legale: qd est verē & iure de bitū: quale est in cōmercij & cōtractibus ciuilibus, in qb⁹ est ratio dati & accepti. v. g. Fides est, emptorē statuto tēpore pmissum pretiū p̄soluere: & cōiuges mutuas sibi operas impēdere: & ciues principi parēre: ac deniq; principē qui tributa populi recepit, ciues vicissim armis tueri, ornare morib⁹, & legibus emendare. Quod sonat illud euangelij. Quis putas est fidelis seruus & prudēs, quæ cōstituit dñs sup familiam suā? Matth. 24. Et huiusmodi fides nulla rōne à iustitia separāt, imo est ipsa iustitia: atque adeo p oēs materias iustitiæ diffundit. Et de hac loquit Cic. loco citato: vbi dicit, fidē sū damentū esse iustitiæ: vt pote qd oīs iustitia in de pendeat, si certū quisq; faciat qd dicit. Vnde, in vsum abijt mortalib⁹, vt quoties qs iniuriā passus est, deorū hominūq; fidē imploret. Alia verò est fides & fidelitas q̄ versat circa de bitū morālē, qd nō est absolutē de bitū, sed ad quandā naturalē p̄tinet honestatē. Vt si quis quid ex liberalitate sua & bonitate, p̄misit, fides est vt impleat. Quod sapiēs admonet Eccl. 5. Si qd vouisti deo, ne moreris reddere, displicet. n. ei infidelis & stulta p̄missio. Et huiusmo

di fides nō est, p̄priē iustitia: nā vbi debitum fundat in sola liberalitate & bonitate p̄mittētis, nō est vera rō debiti: nec est p̄inde integra rō iustitiæ. Est tñ, vt docet S. Tho. 2. 2. q. 80. pars potētialis iustitiæ: nā partē potētiale cardinalis virtutis vocāt philosophi illā virtutem: in qua nō est tota rō talis virtutis cardinalis: sed p̄pter similitudinē reducitur ad illam: velut liberalitas reducitur ad iustitiam.

¶ His prænotatis respōdetur ad qōnem trib⁹ cōclusionib⁹. Prima. Secretū seruare alienum, est officiū fidei. Probat. Actus exterior, illius potētiae & virtutis est, cuius, p̄priū obiectū, p̄ximē mouet ad talē actū, & p̄priē intendit p̄ illū: vnde dimanauit regula illa philosophorū, Habitus & p̄prius actus versant circa idē obiectū. Vt visio iudicat esse p̄prius actus potētiae visuæ, qd color, qui est p̄priū obiectū illius potētiae, p̄ximē mouet ad talē actū: & dare elemosynā est actus misericordiae: qd miseria, q̄ est obiectū misericordiae, mouet ad talē actū: & subleuatio miserie intendit p̄ illū: sed p̄priū obiectū fidei, vt expositū est, est facere quod qs dixit, & implere quod p̄misit, & hoc est qd mouet ad seruandū secretū & qd intenditur p̄ talē actum, ergo seruare secretū est officiū fidei. Exponit minor, Senator, aut canonicus, aut quæcunq; p̄sona publica astringit iureiurando seruare secretū senatus aut capituli: fides ergo est quæ inclināt ad seruandū tale secretū. Et eadē rōne, si p̄sona priuata, data fide secreti, recepit arcanum alterius. Sed q̄ visu aut relatione tertiæ p̄sonæ nouit crimē alienū, quanq̄ expressē nō p̄miserit secretū, censetur tñ virtualit̄ p̄mississe: propter vinculū & ius naturale, quo quisq; tenetur seruare secretum proximi, vt questione sequēti manifestabitur.

¶ Sc̄da cōclusio. Seruare secretū ad qd quis tenet ex officio publico aut legali debito, est officiū fidei, q̄ est pars subiectiua & p̄pria species iustitiæ: sed seruare secretū ad quod qs ex honestate solū naturali obligat, est officiū fidei, q̄ est pars potētialis iustitiæ. V. g. Senator aut canonicus & quicunq; publica astringit fide, virtute iustitiæ tenet seruare secretū publicū: & Ep̄s secretū papæ: qd iurat seruare. c. Ego episcopus. De iureiurando. quod si reuelat, cōmittit iniustitiā: & grauiorē ex gñe suo, quasi nō redderet mutuū aut furtū. Et maior ratione sacerdos tenet vinculo iustitiæ seruare secretum cōfessionis qd hoc illi incūbit ex officio. Imò verò sacerdotē seruare secretū, nō solūm est iustitia, sed religio: atq; adeo reuelare: nō solūm est iniustitia, sed sacrilegiū. Sed inter p̄sonas priuatas: qui data fide recipit arcanū amici, te

Prima cōclusio.

Secunda cōclusio.

netur illud abscondere de iustitia: veluti tenetur quis seruare depositum. Atque adeo, qui per iniuriam extorsit ab alio secretum suum, tenetur illud seruare: sicut fur tenetur restituere furtum. Vt si quis literas alienas aperuit, praeterquam quod grauiter peccauit, obnoxius est secreti seruandi. At vero quando quis visu, aut relatione tertiae personae secretum nouit, tunc non proprie de iustitia, sed de honestate naturali tenetur illud seruare.

¶ Colligitur ergo quod seruare secretum proximi, est proprie officium fidei, ut habetur in verbis thematis. Ob idque in epistola Philiberti episcopi. quaestio. 2. 2. 5. can. De forma. inter sex officia fidelitatis quae seruus debet iurare domino, secundum est, de secreto seruando. ¶ Colligitur deinde, huiusmodi fidem partem esse iustitiae: & ideo Ioseph sponsus Virginis ut iustus commendatur ab euangelista, Matth. 1. qui de flagitio sponsae, quod forte fuerat suspicatus, ut putat Aug. noluit eam traducere. id est prode & diffamare: quia id probare non poterat. ¶ Tertia conclusio. Seruare secretum de re propria, non est proprie officium fidei, sed continentiae, & charitatis, quae se quisque tenetur diligere: & famae suae consulere. Prima pars persuadetur illa replica primi argumenti principalis: nam fides est pars iustitiae: hominis autem ad seipsum nec iustitia est nec iniustitia. Secunda pars est manifesta: nam qui secretum suum temere reuelat, vanus est, & incontinentis linguae, atque adeo suae prodigius famae.

¶ Ad primum argumentum responsum est in secundo notabili. Et ad replicam priori parte responsum modum in tertia conclusio. Sed ad secundam negatur quod seruare secretum alienum sit proprius actus charitatis aut amicitiae: at remotè imperatur à charitate: nam charitas, quia est vniuersalis virtus, habet imperium super omnes alias virtutes & omnes mouet ad suum finem. Vt charitas patriae mouet ad aggressum bellicum: qui tamen est proprius actus fortitudinis: & charitas propriae personae mouet ad ieiunium, ne noceat cibis: qui tamen est proprius actus temperantiae: & ad hunc modum charitas amici mouet ad seruandum eius secretum: qui tamen est actus fidei.

¶ Ad secundum argumentum principale respondet Aristoteles. 6. Ethic. c. 12. vbi dicit quod virtus facit rectam intentionem & propositum finis: sed prudentia disponit & inuenit media quibus illud consequimur. Vt fortitudo facit propositum strenue agendi in bello: sed quando expediat aggredi, quando ve receptui canere, hoc prudentia discernit. Et temperantia facit intentionem comedendi quantum conuenit valetudini: sed quando oporteat aut non oporteat comedere, hoc ostendit prudentia. Eodem modo, si-

des est quae inclinatur ut non reueletur sine causa secretum: sed quando oporteat velare, quando ve reuelare, hoc dirigit prudentia. ¶ Ad tertium respondet quod nihil vetat idem opus à duabus virtutibus, etiam particularibus, aut à duobus vitijs, ab vno proxime, & ab alio remotè dimanare. Et hac ratione, quanquam reuelare secretum sit proprium peccatum infidelitatis, nascitur tamen quandoque ex defectu continentiae, & quandoque ex defectu fortitudinis. Nam virtutes sunt connexae: & ideo, vna sublata, reliquae fiunt debiliores, neque habent iustum gradum virtutis.

QVÆSTIO SECUNDA.

Tram seruare secretum proximi sit sub precepto? ¶ Ad partem negatiuam occurrit in primis exemplum Christi seruatoris nostri, cuius nos admonet Paul. ad Ephes. 5.

ut simus imitatores, qui crimen proditoris Iudae ceteris Apostolis nunciavit dicens. Vnus ex vobis me tradet, Ioannis, 13. & interroganti Ioanni, Domine quis est? respondit: Cui ego intinctum panem porrexero. Et, ut de thesauro scripture noua proferamus & vetera, Leuit. 5. praecipiebatur. Qui audierit vocem iurantis (scilicet falsum) testisque fuerit &c. nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. Vnde colligit Augustinus, ut refertur. 22. quaestio. 5. capit. Hoc videtur. quod non solum ante peccatum admonendus est frater ne peccet, sed postquam peccauit, quanuis peccatum sit secretum, denunciandus est illi qui possit prodesse & non obesse. Et, ut ab utroque iure testimonium petamus. ff. De iniurijs. habetur eum qui nocentem infamauit, non esse bonum & aequum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota esse oportere & expedire. Ergo seruare secretum crimen, non est sub precepto.

¶ Secundò arguitur. Omnia precepta necessaria ad salutem, comprehenduntur sub decalogo, secundum illud Matt. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: & subnectuntur solum precepta decalogi, Non homicidium facies. Non adulterabis &c. sed non constat quo precepto decalogi comprehendatur secretorum fides: ergo non est preceptum.

¶ Tertio arguitur. Non videtur minus malum praenunciare peccata futura, quam denunciare praeterita: sed licet astrologo praenunciare hominum peccata quae de astris & complexionibus hominum coniectat, ut etiam habetur lege. Item apud Labeonem. §. Si quis Astrologus. ff. de iniurijs. dummodo id non faciat

Tertia conclusio.

de thomaz
conclusio

faciat arte magica: nã tũc vltore gladio puniendus est, vt iubet. l. Nemo. C. de maleficijs & magice. ergo licet & peccata præterita reuelare.

¶ Et cõfir. Historici multa enarrãt peccata, q̄ vel erant occulta, vel nõ fuissent adeò publica, si nõ historijs proderetur: ergo seruare secretũ nõ est sub præcepto. ¶ Sed in contrariũ est, q̄ opera iustitiæ sunt sub præcepto: de quo admonemur Matth. 7. vt quæcunq; volumus faciant nobis hoies, hæc & nos faciamus illis: sed fidelitas est pars & species iustitiæ, & seruare secretum est fidelitatis officium, vt dictum est: ergo seruare secretum est præceptum.

Vanis superiori quæstione definitum sit seruare secretum esse virtutem, superest tamen sub iudice an sit sub præcepto: nã sunt virtutes multæ ad vitæ perfectiones spectãtes, quæ nõ sunt nisi sub cõsilio: vt de paupertate insinuauit Christus iuueni illi euãgelico, Si vis perfectus esse, vnde oia quæ habes &c. & de virginitate dicit Paul. 1. Cor. 7. præceptum dñi nõ habere, consiliũ autẽ dare. At qui, dũ quærim⁹ an fides secreti sit sub præcepto, loquimur de secreto formaliter. i. de re quæ suapte natura digna est vt secretò seruetur, nẽpe quæ mala est, aut mali causa. ¶ Respõdetur ergo ad quõnem quinq; cõclusionibus. Prima. Ad fidẽ alieni secreti, qd̄ est de re proximi, naturali iure tenemur diuino, atq; humano. Cõclusio receptissima est oibus philosophis & theologis, sed locos seruari oportet, à quibus veritatẽ eruam⁹. Et qd̄ sit ius naturale celare secreta q̄ sunt peccata, probat primò ex ipsa peccatorum natura. Hoc em̄ differt inter virtutũ opera & viciõrũ, q̄ natura virtutũ, q̄ bonæ sunt, est, vt manifestentur: sed peccatorũ natura: q̄ mala sunt, est, vt contegantur, nec, nisi ex necessitate correctionis aut punitionis detegantur. Qualia enim sunt rerũ principia, talẽ sortiuntur & naturã: procedũt autẽ virtutes à naturali lumine, peccata vero ab ignorantia: nã omnis prauus ignorat. 3. Ethico. c. 1. sunt ergo virtutes suapte natura dignæ quæ palãm fiãt, peccata verò sunt celatu digna. Vnde, mos scripturæ est peccata vocare tenebras, virtutes verò lucẽ. Vt Io. 3. Dilexerunt hoies tenebras, magis q̄ lucẽ. Et Ro. 2. Abijciamus opera tenebrarũ, & induamur arma lucis. Et Esa. 3. reprehendunt q̄ peccata sua sicut Sodoma prædicauerũt. Sed Matth. 5. præcepit Chrs̄ vt luceat opera nra bona corã hominibus: & natura, ea q̄ in nobis imperfectiora sunt cõtecta esse voluit, faciẽ verò voluit cõtrã, patere. Est ergo cõtrã naturã crimina detegere, nisi correctionis grã ordine seruato iuris

atq; adeò præceptũ naturale est secreta celare. ¶ Et cõfir. hæc rõ. Amicitia, quæ hoibus tã est necessaria, nulla fanẽ esse posset, nisi peccata & praua hoim corda occulta esset. Nã si mala q̄ tu secretò admittis, cũctis esset manifesta, qs̄ te prosequeret amore: Et si q̄ alij in corde cogitãt mala, tibi esset cõperta, quẽ posses vnq; amare: Reuera præclare nobiscũ actũ est, cũ hoim mala deus & natura occulta esse voluerunt, vt, vel hac rõne amicitia inter hoies coalesceret.

¶ Secũda rõ sumit à dãno dato, & pcedit non solũ de secreto peccato cuius reuelatio esset in famia, sed de omni secreto cuius reuelatio esset perniciosa: vt si qs̄ latentẽ proximi thesaurum aperiret latronibus, aut latentẽ hoim pderet hostibus. Rõ est huiusmodi. Naturale vinculu charitatis est vt proximos sicut nos ipsos diligamus. Matth. 22. cui proxima est illa gñalis iustitia, vt quæcunq; volum⁹ vt nobis faciãt homines, hæc & nos faciam⁹ illis, atq; adeò (vt est in libro Tobia) q̄ nolumus ab alijs nobis fieri, nec nos alteri faciamus vnq; vn̄ lex pendet & pphete. i. oia præcepta iustitiæ, tã affirmatiua, q̄ negatiua: sed quicunq; mortalium tecta rõne cupit vt qd̄ alteri secreto cõmisit, secretũ seruetur, vt pote vn̄ honor & fama, & sæpissimẽ vita pcedet: ergo equa rõne, quicunq; naturali iure cõlirrit: git simile officiu alteri vicissim præstare. ¶ Tertia rõ sumit à fine. Necessitas em̄ & rõ mediõrum à fine sumẽda est, autore Aristot. 2. Phy. tex. 88. Sed in vita humana necessariũ est alios alijs arcana sua cõmittere & credere ad capiendũ cõsiliũ futurorũ, vel ad leuandã & exonerandã tristitiã & ægritudinẽ animi, ad aliasq; permultas vtilitates quas affert sapiẽtiũ amicitia: sed si hoies nõ astringerent ad fidẽ secretorũ, nõ esset q̄ hæc cõmitteret amico: ergo fides secretorũ est sub præcepto naturali: aliã multa & egregia cessarẽt amicorũ officia. ¶ Et cõfir. hæc rõ. Lex naturalis est, vt res & cõsilia publica nõ temerẽ cõmittantur cuicunq; de plebe, sed sint senatores & rectores spectata virtutis & prudẽtiæ, quorũ fidei cõcedantur: hoc verò seruari nõ posset nisi esset secretorũ fides: ergo ad fidem secretorũ, personæ præsertim publicæ tenentur: qd̄ vel maximẽ manifestũ est tpe belli: nã tunc capitale est secreta reipub. hostibus prodere, vt. l. Omne delictũ. ff. de re milit. sancitum est. Atq; adeò postremò cõfirmatur conclusio. Natura in hoc hoies pduxit, vt in pace & tràquillitate cõuiuãt: est enim hõ suapte natura ciuile animal, vt autor est Aristot. Ethic. 9. sed si hoies hominũ secreta detegerent, maxime inde perturbatio, atq; adeò reipublicæ peruersio cõmoueretur: ergo præceptũ naturale

est, vthoies hominū vicissim secreta custodiāt. ¶ Quod aut secretorū fides sit itē sub p̄cepto diuino positiuo, vel ex illo maximē cōprobat Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe illū inter te & ip̄m solū. vbi Christus, vt mitissimus medicus, sūm opere sollicitus fuit, quō occulta crimina nō fierēt manifesta, nisi oibus prius tentatis, vt secretō corrigerentur. Imō uero, vsq; adeo fuit honoris nostri & famæ p̄ceptor, vt caueret, ne vel per cōiecturas occulta p̄ximorū crimina iudicarem⁹. Nolite. n. (inquit) iudicare & nō iudicabimini. Matt. 7. Quod reuera rōni consonū fuit: nā in hac mortali vita, in qua locus est poenitētiæ & emēdationis, vtilis est, atq; adeo necessaria fama, tū peccatori ipsi vt resipiscat, tū etiā alijs p̄ximis, quib⁹ hō bonæ famæ prodesse pōt: ob idq; peccata in hoc seculo velanda Deus esse voluit & contēgenda, sed in die iudicij, vt iā fama peccatorib⁹ nō erit necessaria, tunc expedit vt oia ad manifestam vindicationē in publicū traducant. Vnde. 1. Cor. 4. Nolite (inquit Apōst.) ante tēpus iudicare, quoad vsq; veniat dñs, q̄ illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordiū. ¶ Postremō probatur cōclusio ex iure humano. Nā primū utroq; iure cautū est ne quis, nisi via iuris, alterius crimē prodāt, vt. C. de falso. libel. l. vni. vbi Valētinianus & Valētius strictē admonēt, vt nemo quenq; nisi in iudicio, diffamet: atq; adeo, his q̄ extra iudicium libellos famosos spargunt poenā decernūt capitis. Quæ lex in cōcilio Illiberritano approbatur. q. 1. ca. Si qui. vbi præterea anathematizantur qui id genus libellos in ecclesia ponūt. Qua causa & q̄one Greg. ca. quidā maligni. ex cōmunicauit quendā q̄ libellū famosum produxit. Et Adria. ca. 1. huiusmodi infamatores præcepit flagellari. Nā poena capitis nō intelligitur nisi quādo libellus infamatorius crimina profert capitalia. Et. ff. de iniurijs. l. lex Cornelia. §. si quis. accumulatur poena hisce infamatoribus, vt intestabiles sint: id est, vt nec testamentū facere possint, nec ad testamētum, tanquam testēs, adhiberi, vt exponitur. l. Is cui. ff. de testa. §. Si quis. quæ lex refertur in cap. Si testes. 4. q. 3. ¶ Et cōfirmatur cōclusio. Nā leges humanæ non solū prohibent quenq; nisi in iudicio diffamari, sed ne quis alium in iudicium deferat, nisi cuius crimē idoneis testibus p̄bare possit: vt cauet. C. de proba. l. fin. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. q. 8. cap. Sciant. Nā crimen quod nō probat, pro falso habetur in iure. Quocirca accusator qui in accusatiōe de fecerit, decreto Damasi papæ poena plectitur talionis. ca. Calūniator, 2. q. 3. Et ibidē Adria.

Quinon probauerit (inquit) quod obiecerit poenā quā ipse intulerit patiat. Et idem habetur. ff. ad Senatusconsultū Turpilianum. l. 1. & C. de accusa. l. fin. ¶ Et tertio confirmatur. Quia nō solū circa priuatas personas hoc cautum est utroq; iure, sed & prælati præscriptū est, ne crimina puniāt, quāuis sibi sint nota, nisi in iudicio fuerint p̄bata. Stant decreta cōcilio Varenē. & Aphi. ca. si tantū ep̄s. & ca. Placuit. 6. q. 2. vbi habetur, nullā iniuriā ep̄o irrogari, si ei soli nō credat. Nā secretorū solus Deus & cognitor est iudex. d. 3. 2. c. Erubescāt. Et hæc de secreto ḡnali. Nā de quibusdā secretis in particulari sunt etiā iura. Vt de poenitentijs & remiss. sub grauissima poena cauet ne sacerdos quoquo modo secreta cōfessionis reuellet. Et ca. Ego episcopus. De iureiur. episcopus iurat seruare secretū papæ. Et. 2. 2. q. 5. c. de forma. iubetur seruus esse fidelis domino in secreto seruando. Et. ff. de re militari. l. Omne delictum. §. Exploratores plectūtur poena capitis, qui exercitus secreta hostibus pandunt. Colligamus ergo, triplici nos iure cōstringi ad fidē secreti seruandi. ¶ Secunda conclusio. Præceptum seruandi secretum, tametsi habeat formam affirmatiuam, est negatiuū. Probatur. Nā seruare secretum, est non reualare nisi ordine iuris: & ideo obligat semper & pro quocunq; tempore. Quotiescunq; n. quis reuelat secretū alterius, nocet illi: atq; adeo peccat. Itaq; perinde est seruare secretum: ac si dicas, non diffamare proximum: si secretum est de re infami, aut nō dare dānum, si secretum est de re cuius reuelatio est causa damni. ¶ Tertia conclusio. Secretū alienum temerē & sine causa reuelare peccatū est ex genere suo mortale, leuius quidem q̄ homicidiū & adulterium, sed grauius q̄ furtū. Loquitur hic de secreto criminis: nam de hoc est principalis intentio in tota relatione. Probatur ergo prima pars. Peccatum illud est mortale ex genere, q̄d ratione obiecti est contra charitatē, sed reuelare secretum est huiusmodi: ergo. Explicat hæc minor. Proprium & per se obiectū, & malum quod sequitur ex reuelatione occulti sceleris est infamia p̄ximi: nā fama est clara cū laude notitia: & qui reuelat crimē alterius per se generat malā opinionem illius: sed per accidens est q̄ tale crimē obijciat peccatori in faciē, quod est cōtra honorē, pertinēs ad contumeliā: aut q̄ talis reuelatio vergat in detrimentū bonorū, aut vitæ alteri⁹ (& hoc memoria teneat ad notitiā dicēdorū) sed q̄ denigrare famā p̄ximi sit contra charitatē, patet, quia fama cōputatur inter bona humana: & ideo non stat q̄ quis diligat aliū, & tamē denigret

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

denigret famam illius. ¶ Secūda & tertia pars conclusionis asseruntur à S. Thom. 2. 2. q. 73. ar. 3. Et probantur ambæ. Nam grauitas peccatorum ex genere, debet attēdi secundū grauitatē obiecti: sed vita maius bonū est q̄ fama: & mors, maius malū q̄ infamia: ergo homicidium grauius peccatū est q̄ denigratio famæ. Et quia adulterium de se opponitur futuræ vitæ & educationi prolis, fit vt grauius etiā sit q̄ reuelatio criminis, quæ est contra famā. Dixerim ex genere: quia in indiuiduo: si reuelatio est contra vitā, vel infamia est valde notabilis, poterit esse maius peccatum q̄ adulteriū. ¶ Pari ratiōe, probatur quod reuelatio criminis sit maius peccatum q̄ furtum. Nā fama est maius bonum q̄ bona exteriora tēporalia. Primò quæ est bonū magis spirituale. Vnde Prouet. 22. Melius est nomen bonū q̄ diuitiæ multæ. Deinde, quia latius & ad plures se extendit, sicut odor vnguenti. Vnde Eccl. 7. Melius est nomē bonū, q̄ vnguenta pretiosa. Et postremò quia diuturnius est. Vnde Eccl. 42. Curā habe de bono noie: hoc em̄ magis permanebit tibi, q̄ mille thesauri pretiosi & magni. ¶ Et cōfirmatur ex S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. quia infamia plus nocet q̄ amissio bonorū tēporalium. Nocet em̄ nō solum in temporalibus (in quibus etiā sæpe iacturam facimus) sed etiam in spiritualibus: quia multi timore infamię arcentur à peccato, qui perdita fama obdurantur in illo. Vnde Hierony. super. 18. ca. Matth. Corripiedus (inquit) seorsum est frater, ne, si semel pudorē vel verecundiam amiserit, permaneat in peccato. Et secundò, quia infamia vnus vergit in infamiam aliorū. Vnde August. in epist. ad plebem Hipponensem. Infamato vno religioso, totus cōuentus infamatur. Et tertio, quia prodito peccato vnus, exēplo illius alij trahuntur ad peccandū. At verò hæc dicta sint de reuelatione secretorum in genere. Nam sunt in particulari nōnullæ reuelationes, vbi, præter infidelitatē accumulānt circumstantiæ aliorū genere peccatorū. Vt, patefacere latronibus vbi latitet thesaurus proximi, præter infidelitatē, genus est furti: quēadmodum prode latentē hominē hostibus occidendū: genus est homicidij. ¶ Serui ergo sunt & mancipia, qui plaris æstimant in pecunia fidē, quā in secreto: vt est apud Comicū. Cuius tu fidē in pecunia perspexeris, verere ei verba credere? Nam sapientes longē aliter sentiunt. Socrates em̄ celebratissimus lumine naturali, colendam fidem potius docebat in arcanis, quā in creditis pecunijs. Et Cato, vel de hoc potissimum celebrat est, q̄ amicorum arcana mira sanctitate cela-

bat. Et Simonides, homines infimæ notæ censebat eos, qui secreta cōtinere nō possent: atq; adeò similes seruo illi apud Comicum, qui rimarum plenus cūcta effundebat arcana. Quid plura? Vsq; adeò apud summos Philosophos celebrata est secretorū fides, vt, vel ob hoc maxime, antiqui mysticas olim cēremonias in tēplis deorum statuerint, quas nefas erat in publicum efferre: vt capta inde filendi cōsuetudine, fidē secretorum colere & obseruare doceretur homines: vt est apud Plutarchum in De liberis educandis. Sed multò sanè sanctior est Christianis magisq; religiosa secretorū fides: nam (quod tres positas cōclusiones summo argumēto stabiliamus) vsq; adeò Ecclesiæ solenne est secreta celare, vt sacrosactū Eucharistię sacramentum sacerdos occulto peccatori ministrare debeat, antequā eius crimen prodatur: etiā si illud extra sacramentū secretò nouerit. Quæ doctrina est August. homil. so. de poeni. & refertur secunda quæst. prima. cap. Multi. ¶ Quarta conclusio. Grauius peccatum est reuelare secretum quod quis ex debito iustitiæ tenetur tacere, quā illud ad quod solum tenetur de honestate naturali, ceteris paribus. Verb. gra. Senatori aut canonico grauius peccatum est reuelare secreta publica, q̄ priuata personæ reuelare illud quod non incumbit sibi ex officio tacere: nam in priori est vera ratio iustitiæ, & in altero non est tam propria ratio iustitiæ. Atq; adeò, sacerdoti summum scelus est reuelare secretum confessionis: quia nō solum est infidelitas contra ius naturale, sed est sacrilegium & cōtaminatio sacramenti cōtra ius diuinum: & præterea est in perniciem maximam Christianismi: nam sublato sigillo secreti, tolleretur sacramentum confessionis, quod Christianis maxime est necessarium. ¶ Quod si quis percontetur vbi in Euangelio expressum sit illud ius diuinum, respondetur quod licet nullibi sit expressum, tamen manifestè colligitur ex necessitate finis. Ex illis nāque verbis. Ioan. 20. Quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis tenta erunt: colligitur præceptum sigilli, tanquam mediij ad finē. Quare id genus secretum nulla de causa nec propter summū bonum totius orbis, reuelandum est: vt infra dicturi sumus. Quæst. vlti. membri tertij. Quapropter, sacerdoti reuelanti summa poena destinata est, vt scilicet officio priuatus perpetuam agat poenitentiam: videlicet (secundum antiquam formam) ignominiosè peragrandō per orbē capit. Sacerdos. De poenit. dist. 7. Sed iam modo intrudi debet in arctissimū monasterium.

Quarta conclusio.

Secretorum
gradus.

ca. Omnis vtriusq; sex⁹. De poen. & re. ¶ Sed & in secretis priuatis sunt etiã gradus. Vnde si ordinẽ secretorũ colligere iuuat, in primo gradu est secretum cõfessionis: in secũdo secretũ publicum extra confessionẽ: in tertio quãdo priuata p̃sona per iniuriã extorsit secretũ alterius: nã tunc de iustitia tenet illud seruare: quẽ admodũ fur tenet restituere furtũ: vt si iudex vel alia p̃sona vi & in iuria extorsit secretũ ab aliquo, tenet illud celare. Et eodẽ modo qui lites alias aperit, p̃ter peccatũ quod cõmisit aperiendo, peccat reuelãdo, cõtra iustitiam. In quarto gradu est quãdũ quis ex sua bonitate, data fide, recepit arcanũ amici. Tunc em̃ etiã de iustitia, tenet illud tacere: nã alter nõ cõmisisset secretũ nisi ille daret fidẽ: & ideõ illic est fides secreti, sicut fides depositi. In quinto & vltimo gradu est quãdo quis visu aut relatione alterius nouit secretũ: nam tũc solum tenet seruare de honestate naturali. Nihilomin⁹ esset peccatũ mortale reuelare, nisi via iuris: nã honestas naturalis pars est iustitiã, vt dictũ est, potẽtialis. Augetur etiã aliunde obligatio secretorũ: vt si quis accepit secretũ sub iuramento, aut si reuelatio illius esset in periculũ vitã, &c. In sinuabat se hic quæstio, an seruari secretũ vsq; adeõ sit in præcepto, vt teneat quis aliquãdo prius mortẽ oppetere, q̃ illud reuelare: sed hæc in tertio mēbro cõgruentius disputabit: vbi tractabimus quãdo quispiã cõtra ius de occulto crimine interrogat, quidnã sit acturus. ¶ Quinta & vltima cõclusio. Qui secretũ alienũ temerẽ & sine causa reuelat, tenetur ad restitutionem famã. Hoc patet, post quã fama est verẽ bonũ alienũ, quod ille abstulit. Sed tamẽ hanc cõclusionẽ non est præsentis loci tractare: diximus enim latius de illa in materia de restitutione. Sed satis est hic meminisse quod reuelator secreti nõ tenetur restituere retractando se: nã retractatio illa esset mēdaciũ. Sed dicunt quidã quod debet dicere se malẽ & præter ius esse loquutũ: quod tamẽ ego nõquã credidi: nã potius esset hoc cõfirmare infamationẽ. Enimuerõ qui nõ dicit se fuisse mentitũ, insinuat se verũ dixisse. Sed alia via facienda est restitutio: vt si ille infamator bene aliã loquatur de infamato: vel in alijs bonis cõpenset infamiã. Nã potest cõmutari fama cũ bonis alterius generis, vt dicit S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 2. ad secũdũ. Potest tamẽ diffamat⁹ remittere restitutionẽ famã, sicut restitutionẽ aliorũ bonorũ, vt illic cõprobauim⁹. ¶ Ad primum argumentum multis modis solet responderi. Primõ quod Christus nõ reuelauit p̃sonã Iudæ in singulari, sed in cõmune dixit: vnus vestrũ me traditurus est: vt dicit Eugeni⁹

Quinta cõ-
clusio.

Nota

cap. Si sacerdos. De officio ord. Sed tamẽ hæc solutio nõ prorsus satisfacit: nã quãquã Matt. 26. sint illa verba generalia, tamẽ statim subiungitur. Qui intingit manũ meã in paropsyde, hic me tradet. Quod si quis dicat multos similitinxisse in eadẽ paropsyde: saltẽ Io. 13. (quod est argumentũ nostrũ) Iudam p̃prie designauit dicens: Cui ego panẽ intinctũ porrexero. ¶ Aliter etiã respondet. S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. scilicet quod Christus, tanquã Deus habebat publicũ peccatũ Iudæ, & ideõ poterat illud statim denuntiare. ¶ Vel dicendũ (vt reor) quod Christus nõ denuntiauit peccatũ præsens Iudæ quod habebat in animo, sed tanquã propheta prænũtiauit quod futurũ erat: & prænũtiatio erat necessaria ad finẽ redẽptionis, vt persuaderet se nõ tradi in scium aut inuitũ. Vnde, publicẽ solum prænũtiauit illud in genere. s. vnus vestrũ, vt dicit Eugenius: sed peculiariter Ioãni designauit Iudã ad petitionẽ Petri, vt tutuseffet se nõ esse illum traditorem: nã id verebatur Petrus. ¶ Ad illud Leui. quãto conceditur quod tenet quicunq; reuelare peccatũ secretũ proximi, illi quod potest prodesse & nõ obesse, vt latius explicabimus mēbro secundo. Et eadẽ ratione intelligitur illa lex. Eum qui. ff. de iniurijs. videlicet quod eum qui nocentẽ infamauit (s. ordine iuris) nõ est bonũ ob eam rem condẽnari. ¶ Ad secundum principale respõdetur quod præceptum fidelitatis secreti seruandi reducitur ad octauum præceptũ, Nõ falsum testimoniũ dicere: nã quod nõ probatur, pro falso quodãmodo habetur in iure. ¶ Ad tertium, conceditur quod licet Astrologis, aut de astris, aut de cõplexione, aut de physionomia, affectiones hominum & quodãmodo peccata in genere prænuntiare, dumodõ fiat salua fama alterius: nec certõ affirmetur, tanquam res manifesta. Vt si asserat talem hominẽ: quia tali sydere natus: in tale genus virtutũ naturã habere tẽperatam, aut in tale genus vitiorum eam habere corruptam. Et hoc non est reuelare occultũ crimẽ, sed docere quid sit in natura rerũ. At verõ in particulari asseuerare eũ aut hoc futurum, aut homicidiũ patraturum, temeritas est. ¶ Et ad cõfirmationem de historicis, primõ nõ est necessarium oẽs historicos excusare: nã sunt qui multa scribunt, quæ potius essent silentio prætereunda. Et secundo quãquã multa crimina scribant quæ nõ essent aliã ad eõ publica, hoc tamẽ licet propter bonũ publicum, vt homines exẽplis antiquorũ instruatũ & perterreãtur. Eõ vel maximẽ si enarrentur historiae p̃fectorum: na occulta delicta viuentiũ in publicũ efferre, libellum esset conficere diffamatoriũ.

Vtrum

Sec 2. 2. mēbra
q. 2. de act. Cot
libra

Trum hominem infamare seipsum reuelando temerè proprium crimen, sit mortale peccatum.

¶ Ad partem affirmatiuam arguitur illo præcepto Sapientis recitato. Eccl. 14. Curam habe de bono nomine: Et Esa. 3. reprehenduntur qui peccata sua sicut Sodoma prædicant, nec abscondunt: & Psal. 55. Quid gloriaris in malitia? & Psal. 92. Viquequò peccatores gloriabuntur, effabuntur & loquentur iniquitatem? ¶ Secundò arguitur ratione. Reuelare peccatum est contra naturam peccatorum: quæ suapte natura, vt diximus, sunt abscondenda: sed quicquid sit contra naturam: videtur esse peccatum mortale: ergo. ¶ Tertio arguitur. Fama est bonum: ergo illam negligere est peccatum: quod videtur esse mortale: nam est contra naturam boni quod omnia suapte natura appetunt. ¶ Et confirmatur. Infamare proximum, reuelando eius crimen est mortale, vt dictum est questione proxima: ergo & infamare seipsum. Consequentia patet ex ordine charitatis: qui in quocunq; homine incipit à seipso. ¶ Ad hæc accedit authoritas Augustini in libello De bono viduitatis. c. 20. quod refertur. 11. q. 3. cap. Nō sunt audiendi. vbi vehementer increpat illos, qui putant satis esse habere bonam conscientiam apud Deum: imprudenter & crudeliter contemnentes propriam famam: quia nobis (inquit) necessaria est vita nostra, alijs verò fama nostra. Idem repetit in sermone De cōmuni vita clericorum: quod habetur. 12. q. 1. ca. Nolo. ¶ Sed in contrarium est: quia vbi nulla est iniuria, nō est peccatū mortale: sed hominem reuelare proprium crimen non est iniuria: quia hominis ad se non est iniustitia: vt est apud Arist. 5. Eth. ergo reuelare proprium crimen non est mortale.

¶ Questionem respōdetur septē conclusionibus. Prima, Hominem reuelare proprium crimē temerè & sine causa peccatum est. Conclusio hæc satis cōprobata est argumentis oppositis ad partē affirmatiuam: nam est cōtra naturam peccati: quod debet celari: cū sit malum: & cōtra naturam fame: quæ cū sit quoddam bonū, conseruanda est. Dixerim, sine causa, quia reuelare crimen proprium ad capiendum consilium, vel velandam tristitiam, non est aliud quàm opera pretium, atque adeò virtus.

¶ Secunda conclusio. Ex genere suo non est cōtra iustitiam, sed solum præter charitatem, qua quicunque tenetur se & sua diligere. Hæc itidem conclusio in priori quæstione probata

est: nam iustitia, vt inquit Aristoteles. 5. Eth. est ad alterum: & ideo hominis ad seipsum, nec iustitia est nec iniustitia: & volenti, vt ibidem dicit Aristoteles, non fit iniuria. Quare, qui prodigus est fame: ex genere suo, nisi aliæ qualitates circumstent, nemini facit iniuriam.

¶ Tertia conclusio. Hominem reuelare proprium crimen sine causa, ex genere suo, vt existimo, nō est peccatum mortale, sed solum veniale. Conclusio hæc sæpe in has scholas producta est: & sunt magistri nostri qui eam affirmauerunt: & nostris nos lectionibus eam obiter attigimus: at nondum hæc tenus de suis penitus principijs eam comperi ratiocinatam: quapropter in animo est profus examinare quid habeat veritatis. Explico primò conclusionem. Reuelare quæpiam suum crimen proprium ex genere suo, nihil aliud est, quàm denigrare propriam famam: nam si id fiat per instantiam aut per complacētiam peccatorum, circumstantiæ sunt addentes grauitatem supra genus peccati infamiae. ¶ Et vt opposita iuxta se posita clarius elucescant, sententia est domini Caietani nobilissimi auctoris contraria huic nostræ, super. 2. 2. q. 73. art. secundo, quæ complectitur tres propositiones. Prima, Hominem infamare seipsum: ex genere suo est peccatum mortale, sicut occidere seipsum. Et quanquam non ponat exemplum nisi in casu quo quis infamat se, imponendo sibi falsum crimen, tamen rationes eius æquo pede procedunt quando quis præter ius reuelat occultum suum crimen: nam generaliter illic, & in summa in verbo. Detractio: dicit quod infamare seipsum est mortale: & grauius, quàm infamare alium: & manifestum est quod reuelare proprium crimen: est infamare se. Secunda eius propositio est. Hoc nō solum est contra charitatem, sed contra iustitiam: nam infamans se facit iniuriam Ecclesie & Reipublice, cui necessaria est cuiuscunq; fama. Vnde colligit, quod nulla de causa quis excusatur à peccato mortali infamando se: etiam si positus in tormentis infamet se, ad liberandam vitam. ¶ Tertia propositio eius est, quod qui infamat se, tenetur sibi restituere famam: quia illam per iniustitiam sibi abstulit. At verò, salua authoritate doctoris grauissimi: atque adeò mihi colendissimi, probatur in contrarium conclusio nostra, videlicet quod hominem infamare se ipsum, non sit ex genere mortale. In primis non est contra charitatem proximi: quia nemini nocet, nec contra charitatem propriam: nam charitas, qua quisque tenetur se diligere, de per se & primò solum obligat

Tertia conclusio.

Ina Cayetani.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Contra Cayetani.

Duo bono-
rum genera.

obligat quantū ad bona spiritualia virtutum & gratiæ: sed quātum ad bona tēporalia, non obligat, nisi quatenus sunt necessaria ad finē spiritualē: ergo quādo fama mea nō est simpli-
citer mihi necessaria ad virtutē, nō est contra meam charitatē eam negligere: sed solū erit præter charitatē. i. contra feruorem charitatis, postquā est verum bonū. Et ideo ex genere suo non est nisi peccatum veniale. ¶ Secūdo arguitur. Prodigalitas pecunię ex genere suo, vt solū dicat sine causa abijcere bona, nō est peccatum mortale: quia homo habet liberum arbitrium suorū bonorū, sed solū esset mortale ex circumstantia, si homo teneretur alere familiā, aut providere pauperibus in graui necessitate: ergo neq; prodigere famā, neq; honorem, ex genere suo est mortale: quia postquam fama & honor sint bona exteriora, tā liberū arbitrium habet homo super famā & honorem, quā super alia bona. Hic autē insinuatur punctū opinionis Caietani: est enim notādum duo esse genera bonorū. Alia nāq; sunt quorum homo est dominus: vt sunt pecuniæ & facultates, quas homo pro libito pōt donare aut abijcere: quare, si sine causa quis abijciat huiusmodi bona, non peccat mortaliter. Sed aliud est bonum, cuius homo non habet arbitrium: vt est vita, quia nō potest homo se occidere. Existimat ergo dominus Caietanus q̄ honor & fama sunt omnino sicut vita, itaq; homo nō habet potestātē suæ famæ: sed q̄ solus Deus & Respublica habent dominū famæ: & ideo qui infamat se, facit iniuriā Reipublicæ & tenetur restituere. ¶ Nos tamē saluo meliori iudicio, censemus contrā, honorē & famā esse sicut pecuniā, quātum ad hoc: & hominē habere arbitriū illorū, sicut pecuniæ: nisi q̄ in genere venialis grauius esset prodigere famā, quia est maius bonū, quā pecuniā. Et mouemur hac ratione, quia de vita est expressum præceptum. Illo enim præcepto, Nō occides: non minus prohibetur quisq; se occidere, quā alium, vt docet egregiē Augu. lib. 1. de ciuitate Dei. c. 20. Ita de vita legimus solum Deum esse Dominum illius: vt Deute. 23 Ego occidam: & ego viuere faciam. & Sap. 16 Tu es Domine qui vitæ & mortis habes potestatem. vnde colligitur, nos nō esse dominos propriæ vitæ. Item ratio naturalis est manifesta: quia cū vita sit fundamentum omnium bonorum, atq; ad eō naturalissimus appetitus omniū rerum sit cōseruandisē, cōsequens est, vt homo nō habeat arbitrium vitæ: sed solus Deus est qui pōt hominem occidere, etiā prohibito: & Respublica, quę potest cum occidere

solū pro bono publico. Vnde colligit S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 5. q̄ occidens se ipsū non solū facit cōtra charitatē, sed contra iustitiā, respectu Reipublicæ, cuius est vita hominis. Sed tamē de fama, nihil tale legimus: imō ratio naturalis oppositum docet: videlicet quōd sit ī arbitrio nostro, vt sine peccato mortali possimus illā negligere. Quod profectō loco modō citato S. Tho. in solutione ad tertium apertē videtur sentire. Ait enim q̄ licitē potest homo de se ipso disponere quātum ad ea q̄ pertinent ad hanc vitā, q̄ hominis libero arbitrio regit. Sed trāsitus de hac vita ad aliam feliciorē, nō subiacet libe. arb. hois, sed potestati diuinæ: & ideo non licet homini se interficere. Ac si apertē dicat, Vniuersa hominis sunt posita in eius arbitrio præter vitā. Vnde nec famā excipit nec honorē. ¶ Et cōfirmatur hæc ratio. Quāuis fama & honor sint præstātiora bona suapte natura, q̄ pecunia & facultates, nihilominus magna copia pecuniæ in ciuili æstimatione præualet alicui famæ: quē admodum licet aurum præstet argento, nihilominus magnū pōdus argenti præualet paruo auro. Quis dubitet de cem millia ducatorum pluris æstimanda esse, q̄ famā priuatæ personæ? Si ergo homo habet liberū arbitrium supra magnā pecuniā, cōsequens est, vt habeat arbitrium supra famam suam & honorē. ¶ Secūdo cōfirmatur ratio. Fama potest pecunijs recompenari, vt doctores consentiunt in. 4. dis. 5. Imō homo pauper rationabiliter mallet restitutionē famę sibi fieri pecunijs, quā recuperationē famæ: imō uero habet infamatus arbitrium remittendi gratis restitutionē famæ, vt concedit etiā Adrian. nobilis author. in. 4. q. De restitutione famæ. & in quol. 1. 1. sicut potest homo remittere laconi pecunias quas ei deprehdatus est: ergo habet hō arbitriū & potestātē sup famā, vt sit uere dñs illius, sicut & aliorū bonorū exteriorū. ¶ Sed tertio probat cōclusio principalis. Christus redēptor noster Matth. 5. docet nos contemnere tria bonorum genera, in quibus gentes statuebant felicitatē: scilicet, diuitias: Beati pauperes spiritu: & secūdo famā & gloriam mundi: Beati mites: & tertio voluptates, Beati qui lugent. Nec illic solū, sed ubiq; Euāgelij frequentissimū est consiliū mūdi contēnendi: & tamē omne quod est in mūdo, vt inqt Ioā. in prima can. c. 2. concupiscētia carnis est, id est voluptas sensuum, aut concupiscētia oculorum. i. auuiditas diuitiarum: aut superbia vitæ, id est, ambitio honoris & famæ: ergo consiliū est ex genere suo honorē & famā nihil pendere: tū abest vt sit mortale peccatū famā negli-

negligere. ¶ Quarto arguitur principaliter. Si esset peccatū mortale reuelare propriū crimē sine causa, esset pari ratione mortale nō respōdere detractoribus & obijciētibus nobis publicē & iniuste peccata nostra: nā certē perinde est nō respōdere diffamāti me, cum facillē possim, ac si me ipse diffamassem: sicut p̄inde est, nō resistere latroni cum possim, ac si p̄digerē bona mea: at cum qs detrahit mihi, nō teneor respōdere: imō est arbitrio meo tacere: vt dicit S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 4. ad primū argumentum. Imō verō, licet qs mihi falsum crimē imponat, nō teneor respōdere, nisi esē ego persona publica, aut crimē esset cōtra religionē: vt si quis me appellasset hereticū. Exemplū dedit nobis Christi⁹ redēptor noster, qui, vt inquit Apost. 1. Pet. secundo. cum malediceretur, non maledicebat. Et præter alia loca Euangelij, quæ plurima notari possent, id maximē exhibuit in passione, Matth. 27. vbi cum multa falsa testimonia ei obijcerentur, & Pilatus dixisset: non audis quanta aduersum te dicūt testimonia? tamē non respondit ei vllum verbū: ita vt miraretur præses vehemēter: nempe q̄ nollet se cōpurgare cū facillē posset. Et quā quā necessariū erat ad finē redemptionis vt nō respōderet, tamē id etiam fecit (quod notāt doctores) vt exēplum nobis daret nō respondēdi maledicentibus. Vnde in instructione Aposto. Matth. 5. Beati (inquit) eritis cum maledixerint vobis homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malū aduersum vos, mentientes p̄pter me. ¶ Et explicat ampliū hęc ratio. Si nō essemus magis domini famæ nostræ quā vitæ, sequeret q̄ quotiescunq; possem⁹ famā nostrā defendere, sine p̄ximi nocumento, mortalis esset omisio defensionis, cōsequēs est falsum: ergo & antecedēs. Probatur sequela. Nā qui si ne cuiuspiam detrimēto potest vitam defendere: nisi nō defendit, mortaliter peccat: vt qui ruente domo, aut, inuadente tauro, non fugeret: nā ille tunc virtualiter se occideret. Sed falsitas cōsequētis p̄batur: quia dū priuata persona diffamatur, quanq̄ se posset cōpurgare sine infamia & detrimēto alterius, nō tenetur saltē sub peccato mortali, cōpurgare se, vt iam modō dicebamus: quia potest cedere iuri suo: quemadmodū posset cedere latroni inuadenti res suas. ¶ Et quintō arguitur. Si nō essem⁹ domini p̄pria famæ aliter quā vitæ, sequeretur q̄ nulla ratione possem⁹ exponere famā: nec propter salutē spiritualem: cōsequēs est falsum: ergo & antecedens. Sequela probatur. Nam quanq̄ quis certus esset, vitā nocere sibi ad salutē spiritualem, nullo modo posset se occidere, aut si

ne alia ratione permittere homicidium sui, vt Augustin⁹ docet primo de ciuitate Dei. c. 20. Sed falsitas cōsequētis probatur. Nam proculdubio quicumq; cognoscēs præclaram famam & honorē sibi plurimū nocere ad vitam spiritualem: posset permittere propriā infamiam: atqui forsan ad illum finē posset detegere aliqua sua crimina, vt per infamiā humiliatus, tutius viueret: saltem nō esset mortale, ea detegere. Imō, Scotus. 4. dist. 15. q. 3. ar. 2. videtur insinuare, q̄ occultus homicida debet se prode, vt puniatur: nam dicit q̄ debet patienter tolerare pœnam talionis, quia aliter non potest fieri plena satisfactio pro homicidio. Nescio an intelligat, q̄ homicida tenetur se prode. Quod tamē ego nullo modo crediderim: quia nullus reus tenetur esse actor aduersus se extra sacramentū: imō nec illud esset consilium. Sed tamen forsan citra peccatū mortale, posset scelerosissimus & perniciosissimus homo prode se iudici cū periculo famæ & vitæ, vt pateret pœnā qua Deo & Reipublicæ satisfaceret. Id maximē, si nō sperasset alia se vnq̄ via corrigendū fore. ¶ Et cōfir. Quia si nō essemus magis domini famæ q̄ vitæ: sequeretur q̄ nulla ratione possemus extenuare aut minuere famā nec propter vitā spiritualem: consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur sequela: quia nō licet, nec propter opera pœnitentiæ ad satisfactionem pro peccatis, minuere vitā: secundum illud Hieronymi: Non differt vtrū magno vel paruo tēpore te interimas. Sed falsitas consequētis probatur: quoniam licitum est opera pœnitentiæ austerissimum facere: vt admonet Ioan. Ma. 3. quanq̄ inde coniectari possit huiusmodi pœnitentem peccatorē esse in genere. Atqui sacerdotes possunt pro grauissimis sceleribus graues pœnitentias imponere, quanq̄ inde sumatur argumentū q̄ pœnitēs in genere est peccator: dummodō caueatur ne reueletur peccatum in particulari. Imō verō quando in primitiua Ecclesia pro graui peccato mortali imponebatur septennium pœnitentiæ, quis dubitat per illas pœnitentias quodammodo diffamatos esse pœnitētes? Quare si fama tam esset custodiēda quam putat opposita opinio, certē Ecclesia, nunquam illas pœnitentias permisisset.

¶ Et sextō principaliter arguitur ab honore ad famam. Honor enim est reuerentia quæ alicui defertur propter aliquam excellentiam, sed fama est bona existimatio quæ de homine habetur seu illæse dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. de varijs & extraordinarijs cognition. l. Cognitionum, Arguitur

Vide Corduba.

imo p̄ia illa publica de se infamatoria non erat. Vt p̄bat Corduba

Honor & fama

Arguitur ergo. Negligere honorem & gloria mundi: non est ex genere suo peccatum mortale: ergo nec negligere famam. Consequentia est nota, quia idē fere iudicium est vtriusq;. Et probatur antecedēs. Nam qui assumeretur ad amplas dignitates & magistratus: & totis viribus renueret, imō qui quās haberet, abijceret, & ad vilem statum se submitteret, profectō nihil aliud faceret, quā Euangelicum cōsiliū: & qui hostem fugeret cū se facillē posset defendere, & qui se prādicaret infami genere natum, cū id posset celare, profectō prodigus esset honoris, & tamen non condemnaretur de peccato mortali: nec vllus se vnquā de hoc accusauit in sacramento: aliās deberent prādicatores in concionibus exhortari populum vt curam haberēt honoris: quod esset cōtra prādicationem Euangelicam. ¶ Et septimō principaliter probatur conclusio exēplo sanctorum, qui errata sua sēpe scriptis prodiderunt, quē tamē potuissent celare. Vt Augustinus cum alibi sēpe, tum in confesionibus: & maximē lib. 2. cap. 2. vbi deplorat concupiscentiam carnis quam passus est in adolescentia: Rapiebat (inquit) caligo libidinis imbecilem aetatem per abrupta cupiditatum: atque mersabar gurgite flagitiorum: ibam longius à te, & effundabar & diffuebam & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. Et Ambrosius (vt in eius legitur vita) publicas mulieres publicē ad se ingredi fecit, vt visis his, diffamaretur apud populum, atque adeo, vel illa ratione impediret, ne eligeretur in episcopum. Et religiosissimus Anselmus in Meditationibus deplorat amissam turpiter virginitatem. O virginitas (inquit) iam non dilecta mea, sed perdita mea: o fornicatio sordidatrix mentis meae, perditrix anime meae. Et sunt qui idem impingant Hieronymo. At verō Hieronymus id nō planē testatur. Verba ei⁹ sunt in Apologia ad Pammachium. Virginitatem in cælum fero, non quia habeam, sed quia magis miror quod non habeo. Ingenua & verecunda confesio est, quo ipse careas, id in alijs prādicare. Vbi nō manifestē cōfitei se non esse virginē: sed dicit se nō laudare virginitatē, eo q̄ ipse habeat. Vel negat se habere perfectā mentis virginitatem: cū frequētes impulsus carnis fuerit, etiā in senectute perpeffus: vt ipse fatetur ad Eustochiū de custodia virginitatis. ¶ Octauō & postremō pbāt cōclusio ex vniuersali sensu hominū. Nam licet quis pādāt crimina sua, etiam ex animi leuitate: modō id nō faciat iactantia aut cōplacencia peccatorū: certē non censetur ab hominibus mortaliter peccasse: nisi inde se

quatur periculū vitæ aut scandalū. ¶ Quarta cōclusio. Sēpe est peccatū mortale cū quis p̄ prium crimē reuelat. Primō si id faciat per iactantia aut cōplacencia peccati. Par enim peccatum est homicidiū, & cōplacencia in homicidio: atq; adeo grauius iactantia illius. Et hoc clamāt illæ autoritates primi argumenti ex Esa, & Psal. Secundo potest esse mortale ratione scandalivt si quis haberetur & suspiceretur vt sanctissimus, & reuelaret grauisima sua peccata: vnde alij aut sumerent occasionē peccadi, aut cōtemnēdi tale genus hominū. Si em̄ esset religiosus alicuius ordinis, contemneretur ille ordo. Et tertio potest esse mortale p̄pter conditionē personæ. Vt si esset persona valde necessaria Reipublicæ: vt prælatus, cuius officium alius tā dignē gerere non posset. Tunc enim profectō graue peccatū mortale esset infamare seipsum. Et quartō esset mortale, si ex reuelatione proprii secreti quis incurreret periculum vitæ, vt Sanson videtur mortaliter peccasse se reuelando mysteriū capillorū Dalidæ: vbi abscondita erat eius fortitudo. Iudi. 16. quanq̄ postea occidendo se cū hostibus nō peccauit: vt dicit Augu. 1. de ciuitate Dei. ca. 21. quia in stinctu id fecit spiritus sancti. ¶ Quinta cōclusio. Hominē infamare seipsum sēpe est officium virtutis. Primō, vt dictū est, ad captendū cōsiliū vel leuandā tristitiā, si aliter fieri non potest, decet reuelare propria crimina, licet sit nō nulla infamia, illa esse amicis nota. Et secundo ratione iustitiæ, vt cū quis proximū falso diffamauit, tenetur publicē, se retractare, cū periculo propriæ famæ. Et tertio esset officium virtutis q̄ quis se permetteret infamari p̄ amico. Vt si ego feci crimē quod falso imponitur amico meo, quāq̄ esset casus in quo nō teneor reuelare meū crimē: quia videlicet nō fui causa vt alteri attribueretur: tamē possum cedere iuri meo, & prodere me ad protegēdum famam amici. Imō verō si econuerso amicus meus fecisset crimē quod falso mihi impingitur, quanuis possem me cōpurare, liceret nihilominus mihi tacere, vt infamia mea custodirē famam amici: sicut licet ponere vitā pro amicis: secundum illud Ioā. 15. Maiorē hac charitatem nemo habet, q̄ vt animā suam ponat quis p̄ amicis suis. Cōclusio hæc quinta facillē probatur: quia in oibus casibus positus, est honesta causa reuelandi crimina: & ideo nulla est prodigalitas reuelare. Et quartō pari ratione illi qui in eculeo vehemēter torquet, licitū est crimē occultum cōfiteri, etiā si cōtra ius interrogetur, si aliter tormenta vitare non potest. Sed de hoc latior erit sermo in calce tertij membri.

Sexta conclusio. ¶ Sexta conclusio. Siquis sibi falsò imponat crimen, non est mendacium priniciosum, sed solùm officiosum. Hanc cõclusionem obiter adnotauerim bona venia reuerendissimi Cardinalis Caietani contrarium asserentis loco citato. Et probatur. Qui falsò sibi crimen imponit, nulli alteri facit iniuriam nec sibi: quia volenti non fit iniuria: sed solùm est famæ prodigus. Quo fit, vt illud mēdacium ex genere suo non sit peccatum, nisi veniale: sed esset mortale, si circumstaret aliquis casus quartæ conclusionis, aut si diceretur mēdaciũ sub iuramēto, aut si esset in periculum vitæ. Sed fortè, si quis sibi imponeret falsum crimen vt seruaret vitã patris, & pœnam ei⁹ capitis in se transferret: dum modò id faceret sine iuramento & scandalo &c. non esset mortale. ¶ Quòd si quis arguat contra hanc conclusionem ex verbis Augusti. 1. de ciuitate Dei cap. 20. vbi dicit q̄ falsi testimonij non minus reus est, qui de se ipso falsum fatetur, quàm si aduersus proximũ id faceret: sed aduersus proximũ, falsum testimonium est mortale: ergo aduersus se ipsum. ¶ Respondetur q̄ Augu. solùm prætedit, quòd illo octauo præcepto: Non falsum dices, prohibetur omne falsum testimonium: etiã illud quod quispiam aduersus se dicit: sicut illo præcepto. Nõ occides, prohibetur etiã quicũq; se occidere, q̄ nos ingenuè fatemur: tamen non prætendit q̄ tantum sit de se peccatum cum quis dicit falsum aduersus se sicut aduersus proximum: nam quãquàm falsum testimonium ex genere suo sit mortale, quia omnia præcepta decalogi obligant sub mortali, tamè in individuo non est necesse quodcuq; esse mortale: nisi vbi est iniustitia, qualis non est hominis ad se ipsum. Esset tamen mortale si esset cū periurio, aut cum conditionibus explicitis in 4. conclusione, ¶ Septima & vltima cõclusio. Quomocunq; quispiam se difamauerit, nõ tenetur ad restitutionem suæ famæ, etiã si per mendaciũ se difamauerit. Primò, quia nemini fecit iniuriam: & secundo, quia si alicui deberet famam, non deberet nisi sibi: qui est dominus illius: ob idq; potest sibi restitutionem remittere. ¶ AD primum argumentum principale respondetur primò, quòd præceptum illud sapientis: Curam habe de bono nomine: non sonat obligationem sub reatu mortali: nam cõparat bonum nomen pecunijs: & præceptum de custodia pecuniarum non obligat sub mortali: quia prodigalitas ex genere suo non est peccatum mortale, cum non sit contra iustitiam, vt colligitur ex S. Thom. 2. 2. quæst. 11.

¶ Et secundo respondetur, quòd præceptum & consilium custodiendi famam, hoc modo intelligitur: vt quis satagat exercere se officijs honestis virtutis: quæ digna sunt fama & honore apud Deum & homines: secundum illud Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona &c. & secundum illud Apost. Phil. 4. Quæcunq; sunt vera, quæcunq; sancta, quæcunq; bonæ famæ, hæc cogitate. Non tamen est præceptum, saltè obligans sub mortali ad custodiendum famã, in se consideratam, tanquàm bonũ temporale. Fama etenim atq; honor (vt inquit Sallustius) est vmbra virtutis: vnde, sicut illum qui rectã pergat ad solem, vmbra etiã inuitum sequitur: sed qui soli tergum vertit, vmbra sequitur, quam nunq̄ attinget: ita eum qui virtutẽ colit, bona fama consequitur: sed qui anxie post famam & honore currit, fieri non potest vt cõsequatur vnquã. ¶ Ad alias authoritates Esaiæ & Psalmistæ respõsum est in quarta cõclusionem, concedendo esse mortale quòd quis iacet se de peccato. ¶ Ad secundum principale respondetur, quòd quanquam negligere & prodigere propriam famam sit contra naturã boni temporalis, non tamen est contra charitatẽ, nisi quando fama est necessaria ad finem spiritualem: nam iocosum mēdacium contra naturam, est tamè veniale. ¶ Et eodem modo respondetur ad tertium argumentum. Et ad confirmationem negatur consequentia: nam hominem infamare proximũ: est contra iustitiam: sed infamare seipsum, nulla est iniustitia: & ordo charitatis inter se ipsum & alium debet attendi quantum ad bona spiritualia: sed tamen bona tẽporalia nullus sibi tenetur magis concupiscere, quàm alij. ¶ Ad authoritatẽ tandem Augustini, quæ videtur vehementer pugnare aduersus secundam & tertiam & vltimam conclusionẽ (videtur enim sentire quòd conseruare propriam famam sit opus iustitiæ: quia est necessaria alijs: & quòd sit proinde mortale, illam negligere: atq; adeò, quòd infamans se teneat ad restitutionẽ) respondet primò, q̄ Aug. loquitur illiõ de sanctissimis quibusdã mulieribus, quæ à populo venerabatur vt religiosissimæ, & tñ negligebant famã suã, putantes esse virtutẽ vt æstimarent malè & vilipenderẽtur. Et hoc cõdemnat August. ratioẽ scandali, quòd dabat populo: scãdalũ em̄ erat, q̄ mulieres, quæ prius æstimabant religiosæ, crederent postea peccatrices: & maxime in primitiua ecclesia cauendũ erat Christianis ne darent scãdalũ gentilibus, qñ infamia vni⁹ Christiani cedebat in infamiã toti⁹ christianitatis.

¶ Et

¶ Et secundo respondem⁹, quod Augustinus intelligit famam nostram esse necessariam Rei publicæ, sicut sunt bona exteriora: puta, quando Respublica & proximi indigerint. Unde, sicut non teneor seruare diuitias vt seruiam Rei publicæ aut succurram proximis, sed solum teneor quando illas habeo succurrere proximo in necessitate: ita nec teneor, si sum persona priuata, custodire famam & honorem meum. Et quemadmodum prodigus bonorum suorum non tenetur restituere Respublicæ, ita nec prodigus suæ famæ. ¶ Sed quid ad Paulum quem adducit illic Augustinus. 1. Cor. 10. Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo: non querens quod mihi utile est, sed quod multis, vt salui fiant.

¶ Respondetur, quod Paulus erat Apostolus: quapropter ex officio tenebatur habere bonam famam: & idem præcipiebat cæteris prælati: sed priuata personæ solum tenentur habere bonam famam faciendo opera digna honore & fama. Et hæc de primo membro.

MEMBRVM SECVN
DVM.

N hoc membro secundo iuxta partitionem huius operis inuestigaturi sumus causas, quibus quispiam tenetur secreta reuelare, præsertim secreta crimina: nam de his est intentio huius secundi membri. Sed ante titulum questionis primæ, pro distributione disputationis notandum est, tres esse genere vias, quibus ad cognitionem occultorum criminum iure proceditur: vt habetur De accusa. c. Qualiter & quâdo. 2. §. Ad corrigendos, & c. Licet Hely. de simonia. Quæ sunt, Denuntiatio: Accusatio: & Inquisitio: quæ secundum varios modos occultis criminis, discernuntur. ¶ Vbi secundo ad notandum est, doctores decretorum ac digestorum multifariè distinguere nomen occultum: vt refert Panormi. cap. Ex literarum. De coha. cler. & mulierum. At, omiſſa turba citationum, tribus modis aliquod crimen dicitur occultum in iure: primo, vt opponitur probabili: secundo, vt opponitur publico: & tertio vt opponitur notorio: nam authore Aristoteli. 1. Top. c. 13. æquiuocum ex consideratione contrariorum cognoscitur. ¶ Notorium dicitur bifariam, aut notorietate iuris, aut notorietate facti. Notorietate quidem iuris: quando, aut

manifestissima iudicis sententia quis damnatus est de tali crimine: quæ nulla ratione possit inficiari, aut quando reus ipse recto ordine iuris crimen confessus est: aut quando idoneis testibus ita comprobatur, vt nulla possit tergiversatione celari. Notorietate verò facti, quando quis in conspectu populi scelus patrauit: ita vt vno verbo dicatur: notorium: quod nulla tergiversatione celari potest: vt habetur. c.

Tua nos. De cohab. cler. & muli. Publicum verò, quanuis etiam accipiatur pro notorio: tamen vt distinguitur à notorio: accipitur pro eo quod fama publica proclamatum est, quâuis possit aliqua tergiversatione celari: & alio nomine dicitur famosum. Et vtrūq; tam notorium quàm publicum, dicitur etiam manifestum. Sed probabile est illud, cuius sunt legitimi testes, vt in iudicium deferri possit. Occultum ergo in primo gradu & simpliciter, est illud quod opponitur probabili: id est cuius non sunt legitimi testes: & de huiusmodi occulto intelligitur illud Urbani. c. Erubescant. d. 32. Secretorum & cognitior Deus & iudex est: nam de his non est iudicium humanum. Occultum in secundo gradu est illud quod opponitur publico simul & notorio, quanquam sit probabile: itaque occultum dicitur quicquid ab ecclesia toleratur: vt habetur in dicto. c. Vestra. De coha. cler. & mulie. Notorium enim aut publicum non toleratur: quia notorium statim puniatur, & publicum inquirendum est vt puniatur. Occultum in tertio gradu: quod largè dicitur occultum, est illud quod aliqua tergiversatione celari potest, licet laboret infamia.

¶ Igitur peccata notoria non indigent aliqua via vt cognoscantur: quia satis cognita sunt vt puniantur. De quibus ait Aposto. 1. Timo. 5. Quorūdam hominū peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: & c. 2. quæstio. 1. cap. Manifesta. & sequentibus. Manifesta crimina accusatione non indigent. & glossa Augustini super illud Genesis quarto: Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Euidencia (inquit) patratī sceleris non indiget clamore accusatoris. De accusa. cap. Euidencia. Quocirca secundum tria genera occultorum, sunt tres viæ cognitionis. Quod enim occultum est in primo gradu, cognoscitur solū via correptionis fraternæ & denunciatione Euangelica: sed quod occultum est secundo modo, est materia, non solum correptionis, sed etiam accusationis: quod tamen occultum est tertio modo, materia est, & correptionis, & accusationis, & inquisitionis. Itaque, inquisitio solum est de crimine cuius percrebuit infamia: sed accusatio, de

Tres viæ cognitionis
professio
crimina.

Occultum
triplex.

Notorium.

Publicum.

Probabile.

tiō, de omni crimine probabili: siue laboret in fama siue nō: & correptio & denuntiatio eua-
gelica, de omnibus etiam occultis. De his ergo
tribus vijs dicturi sumus in hoc secundo mem-
bro. Sed de denuntiatione loquemur sub no-
mine fraternę correptionis: quod in vsu docto-
rum frequentius est. De qua quatuor opera-
pretium est disputare quęstiones, nēpe an cor-
reptio sit sub pręcepto, quando obliget hoc
pręceptum, quos obliget, & quo ordine.

QVÆSTIO PRIMA.

VTRUM correptio fra-
terna sit sub pręcepto.
¶ Ad partem negatiuā
arguitur primò. Nemo
obligatur ad impossibi-
le, secundum illud Hiero-
nymy: Maledictus qui di-

cit Deum aliquid impossibile pręcepisse: at
correctio peccatoris non est in potestate ho-
minis, sed solius Dei: qui cuius vult miseretur,
& quem vult indurat. Roma. 9. Vnde Ioan. 6.
Nemo potest venire ad me, nisi pater me⁹ tra-
xerit eum: & Eccles. 7. Consydera opera Dei
quòd nemo possit corrigere quem ille despe-
xerit: ergo correctio fraterna nō est sub prę-
cepto. ¶ Secundò arguitur: pręcepta quę sunt
erga proximos sunt propter eorum necessita-
tem: sed nulli peccatorum necessarium est vt
ab alio corripatur: ergo correctio nō est sub
pręcepto. Probat minor: nam cuiuscunque
correctio & emendatio in sua ipsius est pote-
state cum solo auxilio diuino: Deus enim con-
stituit hominem & reliquit illum in manu con-
siliij sui. Ecclesia. 1. 5. ergo nullus indiget auxilio
alterius vt seruetur à morte spirituali: quemad-
modum indigent homines aliorum auxilio, vt
seruentur à morte temporali.

¶ Tertiò arguitur. Omnia pręcepta necessaria
ad salutem, vt dictum est quęstione secunda
membri primi, reducuntur ad aliquod pręcep-
torum decalogi: sed non apparet quo illorū
decem pręcipiatur correptio fraterna: ergo
correctio fraterna non est sub pręcepto.

¶ Et confirmatur hæc argumenta: quia rarif-
simi sunt, qui æstiment tanq̃ peccatum omif-
sionem correptionis: nec est vsus vt homines
in sacramento confessionis huiusmodi peccati
meminerint. ¶ In contrarium est pręceptum
redemptoris nostri Matth. 18. Si peccauerit
in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum
solum. & 1. The. 5. Corripite inquietos, conso-
lamini pusillanimes. &c.

HIC primum omnium notā
dū est q̃ quanq̃ correptio
& correctio p̃miscuē sepe
pro eodem accipiuntur, dif-
fert tamē inter hæc nomina:
q̃ correptio est via ad corre-

Correptio
& correctio.

ptionē: correctio verò, finis correptionis: quod
& August. docet. 1. De Ciuitate Dei, cap. 9. di-
cens. Nolunt quidam plerunq; corripere, cū
fortasse p̃sint aliquos corripiendo corrigere.
Vnde q̃ frater corrigatur nō est in potestate
corripientis: & ideo correctio nō est in prę-
cepto, sed correptio: nam teste Aristot. 1. Top.
cap. 2. Nec rhetoris est persuadere, nec medici
sanare: sed nihil eorum omittere, quę sunt ne-
cessaria. Aliter distinguit. S. Thom. inter hæc
nomina, in. 4. d. 19. q. 2. art. 1. scilicet q̃ corre-
ptio sit fratris ad fratrem, correctio vero, est prę-
lati respectu subditorum. Sed eodem ferme re-
dit: nam correptio eò propriē attribuitur prę-
latis, q̃ habent vim coactiuam, qua possunt vs-
que ad correctionē vel punitionē corripere.

¶ Secundò, vt ex collatione harum viarū per-
spicius de singulis iudicemus, notanda sunt
illa quib⁹ differt inter correctionē fraternā &
accusationē & inquisitionem. Et q̃a, vt author
est Aristot. Ethic. 7. vt principium in specula-
bilibus, ita se habet finis in operabilibus: atque
adeò, actus morales à fine sortiantur speciem,
vt idem docet in. 5. Ethic. à fine operæpretium
est exordiri. ¶ Differt ergo primò correptio
fraterna ab accusatione & inquisitione, sine.
Nam finis correptionis est bonum priuatum
particularis personę: sed finis accusationis &
inquisitionis est bonum publicum. Enimverò
homo cōsideratur primò vt singularis p̃sona:
& secundò vt membrū reipublicę (sumus e-
nim, vt ait Apосто. primę Corinth. 12. vnus
corporis mēbra) quare crimen cuiuscunq; ho-
minis ambabus rationibus malum est: & quia
homini propriē nocet, & quia in perniciē rei-
publicę generaliter diffunditur. Quocirca cor-
reptionis fraternę finis est correctio & recu-
peratio fratris: quod illo verbo euangelico in-
sinuatur: Si te audierit lucratus es fratrem tuum:
sed accusationis & inquisitionis finis est pu-
blica puniō, vt p̃cena publica vnus, terrori
sit ceteris, secundum illud Paul. 1. Timoth. 5.
Peccantes coram omnibus argue, vt & ceteri
timorem habeant. Hoc enim differt inter p̃cē-
nā huius vitę & p̃cēnā æternam inferni: nā
p̃cēnā huius vitę non per se expetitur, nec de-
bent infligi propter malū hominis, sed in quā-
tum sunt medicinales vel ipsi cui infliguntur,
vel alijs: at p̃cēnā inferni non est medicinalis,

Finis corre-
ptionis.

S. Tho. 22.
q. 33:

sed solum est in malum: & supplicium damnatorum, propter bonum iustitię: tamen in hac vita nos iuuat ad terrorem.

¶ Et ex hac prima differentia nascitur secunda, ut ratiocinatur S. Tho. 2. 2. quęst. 33. artic. 1. quę ad euidentię dicendorū pręcipuum habet fundamentum. Correptio fraterna differt ab accusatione & inquisitione, genere virtutis. Nam correptio fraterna est actus & officium charitatis, accusatio verò & inquisitio sunt opera iustitię.

¶ Quod si perconderis an sit actus proximus &, ut dicunt, immediatus charitatis. Respondetur quod non est nisi actus proximus & immediatus misericordię: quę est species & effectus particularis charitatis: nam benefacere fratribus est generale officium charitatis: sed benefacere specialiter ad leuandum miseriam est species & effectus particularis charitatis, ut docet S. Tho. 2. 2. q. 31. & cum peccatū sit summa inter miserias hominū, fit, ut corrigere peccatōrē, sit pręcipuū opus misericordię, post illud quod est remittere peccatū inimico. Vnde Albinus (quod est in decretis. d. 45.)

Tria, inquit, sunt genera eleemosynarum: vna corporalis, egēti dare quicquid poteris: altera spiritualis, dimittere à quo lesus fueris: tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis: eleemosyna verò gręcè idē est quod misericordia. Et hoc modo correptio est opus charitatis: quod significant illa verba Hebr. 12. De^o quos diligit corrigit. imò & illa: Si peccauerit in te frater: nā nomē fratris affectum explicat charitatis: & inde sumptū est nomen: correptio fraterna ad differentiam correptionis & castigationis pręlati per accusationem aut inquisitionē, quę dicitur iudicialis.

¶ Quod si arguas cōtra, correptionē esse potius actū iustitię, ex glossa illa Rabani, Matth. 18. Peccatē zelo iustitię corrigamus: respondet S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 1. quod vel loquitur de correptione pręlati, quę est actus iustitię: vel loquitur de iustitiā, ut est generale nomē omnium virtutū. Sed forsā Rabanus voluit insinuare quod licet corrigere peccatōrē sit opus misericordię: tamen si cōparetur ad hoc quod est parere poenitēti, habet quodāmodo speciem iustitię. Ait enim. Peccatē zelo iustitię corrigamus, & poenitenti viscera misericordię pandamus. Et licet utrūq; sit misericordię, tamē cōdonare peccata est mera misericordia: sed corrigere & arguere habet aculeū iustitię. Distinctio Archidiaconica. Si peccauerit. 2. q. 1. vide licet, quod quatenus correptio ordinatur ad emendationem fratris, est opus charitatis: sed quatenus ordinatur ad exemplū aliorū, est opus iu-

stitię, sine ratione conficta est. Sed de Archidiacono nō faciemus amplius mentionem: nā si habetur pro oraculo in hac materia est, quia ad literā, nec iota mutato, trāsferunt omnes octo articulos. S. Tho. 2. 2. q. 33. ¶ Ex his duabus differentijs sequitur alia: scilicet quod correptio per accusationē & inquisitionem habet vim coactiuam & coerciuam: quę proinde solis pręlati & magistratibus incumbit: sed fraterna correptio omnes in vniuersum obligat: ut. q. 3. manifestabimus. ¶ Ex his tādē colligitur definitio correptionis fraternę: quę est apud Albertum, & apud S. Tho. in. 4. d. 19. Correptio fraterna est admonitio fratris de emendatione delictorū, ex fraterna charitate: vbi exprimitur, & finis, & genus virtutis.

¶ HIS prędictis respondetur ad quęstionem quatuor conclusionibus. Prima. Correptio fraterna est sub pręcepto naturali, diuino, & humano. Conclusio est receptissima cunctis doctoribus, & theologis, & iurisperitis: ut sunt Altisiod. lib. 3. tract. 25. capit. 1. S. Thom. 2. 2. quęst. 33. artic. 2. Richar. & ceteri sententiarij in. 4. d. 19. & Panor. & canonistę cap. Nouit. De iudicijs. & capit. Si peccauerit. 2. quęst. 1. Quam conclusionem tenet etiam illic Innocētius: tamen Panor. falsō intellexerit eius mentem. Verba enim Innocētij sunt hæc in dicto cap. Nouit. Ad istam denuntiationem nō credimus aliquem teneri, nisi sicut tenetur ad alia opera charitatis: nisi sit talis, ad quem ratione officij & curę hoc pertineret. Ex quibus falsō colligit Panormita. intentionem Innocētij eam esse, ut solis pręlati sit pręceptum fraternę correptionis, cū tamen ille dicat quod alij non tenentur: nisi sicut ad alia opera charitatis: quę tamen sunt sæpissimē in pręcepto. Quare, nullus potest negare quin sit omnibus sub pręcepto, est tamen nobis in votis in hac materia conclusiones vulgatas, & singularibus rationibus asserere, & ad particularia applicare: hoc enim in materia potissimē differendum est.

¶ Probatur ergo primò conclusio iure naturę. Homo est animal suapte natura ciuile & sociabile, ut author est Aristot. 9. Ethicorum. & ut primo Politic. id latius explicat, non solum ad societatem natus est ut oues & boues, ceteraque id genus animantia: quę in hoc solum gregalia sunt, quod affectiones suas illiteratis vocibus sibi mutuo manifestant: sed homo in hoc est animal sociale, ut alios alij ratione & sermone instruant: atque adeo, quid utile sit, quidve noceat: quid denique iustum sit, aut iniustum se inuicem doceant, admo- neantque: ergo quisque hominum iure naturę tenetur

Correptio actus est charitatis. *med. 1. m. 2. v. in med. 1. 9.*

Correptio fraterna.

Prima conclusio.

tenetur errantem cōsilio suo & exhortatione in viam reducere: instar membrorū corporis: quæ, cū nullum sibi solū sufficiat, mutuas sibi operas impēdunt. ¶ Et augetur hæc ratio. Nā lex hæc naturalis arctius ligat Christianos: sicut nō naturali modo, sed baptismatis vinculo, mēbra vnus corporis sum⁹ in Christo (verba sunt Apostoli. 1. Cor. 12. In vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus) ergo quemadmodum manus stomacho alimenta ministrant, sed stomachus vicissim manus alit: pedes sustinent oculos: & oculus pedes dirigunt: ita debent pauperes diuitibus seruire, & diuites vicissim pauperes alere: atq; adeo iuvenes & robusti, senes & debiliores debent sustinere: sed qui, tanquā senes, prudētia & cōsilio valent, tenētur velut oculi: ignorantēs & errātes ad veritatē & virtutē reuocare: vt in fabulis est græcorū de amicis illis, quorum cū alter claudus esset, alter vero cæcus: hic claudum humeris gestabat, ille verò gressus cæco dirigebat. ¶ Secundò probatur conclusio iure diuino. Primò. Ratione creationis Deus est omnium cōmunis Pater: qui debuit proinde nobis prouidere secundā nostram conditionem: sed cū nullus sibi solus sufficiat: nō prospiceret Deus nobis vt pater, nisi vnicuiq; manderet de pximo suo, vt habetur Ecclesia. 17. at verò inter humanas necessitudines, vna nec infirma est, vt quisq; erratē corripiat: ergo hoc est præceptum diuinum. ¶ Et cōfirmatur ex præcepto morali vet. legis. Exod. 23. & Deut. 22. legimus. Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum: ergo, à fortiori, si quis viderit proximū suum errantem & deuiatē à Deo, tenetur eum reducere: quanto proxim⁹ plus est q̄ bos aut asinus. Sed tertio & potissimū probatur cōclusio præcepto Euangelico. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripue eum inter te & ipsam solum. vbi Christus seruator noster nihil aliud q̄ naturale præceptum explicuit, nisi q̄ cū esset sol iustitiæ, hoc vt cætera præcepta naturalia illustrauit, formam quidē docens corripiendi, qua pudori & famæ nostræ consuleret optimē, vt sua fuit erga nos immensa charitas. Et quòd verba illa sonent præceptum, nō solū colligitur ex verbo imperatiuo, corripue, sed ex verbis proximē præcedentibus. Postquā enim meminuit Christus quemadmodū venerat saluare qd̄ perierat: atque adeo, parabola de illo, qui nonaginta nouem ouibus in monte relictis, iuit quæsitum eam quæ perierat, exaggerauit quanti ei constitisset salus humani generis: subnectit: Sic nō est voluntas ante patrem ve-

strum qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis. Et subsequitur, Si autem peccauerit in te frater, corripue eum &c. ac si aperte dixisset: voluntas patris est vt tanta sit vnicuique cura fratris sui, nē pereat, quanta fuit mihi: & quem admodum mandatum est mihi à patre vt perditos homines lucrifacerē, ita & vobis sit in p̄cepto. Vnde Innoc. cap. Nouit. De iudicijs, referens prælati Franciæ, verba hæc Euangelij, subiungit. Quomodo nos mandatum diuinū possumus nō exaudire? Vbi insinuat illud esse præceptum. Animaduertite qui nomina vestra Christo in baptismo dedistis, quā nobis cōmendauerit fraternam correptionē, quam nos tamen contrā, curamus tam negligenter: quantoq; nos honore dignatus est, qui quārū ipse fuit animarum redemptor per passionē, nos quodāmodo per correptionē seruatores esse voluit: Si te (inquit) audierit, lucratus es fratrem tuum. Quod bene adnotauit Iacobus cap. quinto. vbi inquit. Fratres mei si quis vestrum errauerit à veritate & conuerterit quis eum: scire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorē ab errore viæ suæ, saluabit animā ei⁹ à morte: & operit multitudinē peccatorū. Ergo qui fratres corripere parui faciunt, non Christum, sed Cain imitantur: qui vel in hoc fuit caput ecclesiæ malignātiū, q̄ fraticidiū excusans, custodē se esse fratris falsò negauit. ¶ At verò q̄ dicta cōclusio sit de iure positio, multis canonibus cōprobatur, vbi præcipitur correptio fraternā: vt. d. 83. cap. Prouidendum. & cap. Consentire. & 86. dist. cap. Facientis: & expressè. 24. q. 3. capit. Tam sacerdotes. ¶ Secunda conclusio. Præceptum correptionis fraternæ obligat ex genere suo sub reatu mortali. Probatur. Peccatū est grauissimū malum hominis: quare qui omittit fratrem à peccato liberare, cū possit, nō habet erga illum charitatem: & ideo talis omisio est cōtra charitatem. Vnde August. super can. Ioā. tract. 7. exponens illud: Si sic dilexit Deus nos, & nos debemus alterutrū diligere. 1. Ioan. 4. Non putes (inquit) te tunc amare seruū tuū, quādo eū nō cædis, aut tunc amare filiū tuum, quādo eī nō das disciplinam, aut tunc amare vicinū tuum, quādo eum nō corripis. 5. q. 11. capit. Non putes. & sermone. 16. De verbis domini: exponens præceptum Christi Matt. 18. Si neglexeris (inquit) conuiciatorem corripere, peior es tacendo, quā ille cōuiciados: sed qui cōuiciatur mortaliter peccat: ergo & qui omittit corripere. ¶ Secundò probatur conclusio. Super illud Roma. 1. Digni sunt morte, nō solum qui faciunt, sed qui consentiunt facienti-

Innocenti⁹

2. Cōclusio.

bus: dicit glossa. Consentire est tacere, cū possis arguere: & super illa verba Leuit. 20. Succidam omnes qui consenserunt ei vt fornicaret: ait glossa. Cōsentientes qui possunt accusare, arguere vel monere, & non faciunt, non effugiunt iudicium. Quibus autoritatibus confirmat Ioan. octauus. 87. d. ca. Facientis. grauius peccare qui negligit emēdare quod corrigere potest: ergo omisio correptionis est ex genere mortale. ¶ Tertiū id cōprobatur. Eleemosynae corporales, quādo sunt necessariae, sunt in p̄cepto sub reatu mortali: nam omisio earū cōtraria est charitati: secundū illud Ioan. 3. c. 1. cano. Qui habuerit substantiā huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clausurit viscera sua, quomodo charitas Dei manet in illo? Et Ambr. Pasce fame morientem: si nō paueris: occidisti. d. 86. c. Pasce. & Symmachus. 83. dist. Mortē languentibus probatur infligere qui hanc, cū possit, nō excludit: ergo, à fortiori, eleemosynae spirituales sunt in p̄cepto sub reatu mortali: sed inter spirituales miseriae summū est peccatū: ergo corripere peccatōre summa est misericordia: post illam quae est remittere peccata. Vnde glossa Matth. 18. Ita (inquit) peccat qui vidēs fratrem peccare tacet, sicut qui poenitenti nō indulget. ¶ Postremō cōfirmatur cōclusio. In iudicio finali, vt est Matth. 25. omisio operū misericordiae obijcietur damnatis in causa damnationis: sed nullus dānatur poena aeterna, nisi de peccato mortali: ergo omisio misericordiae saepe est mortalis: misericordiae spirituales praestant corporalibus & correptio est misericordia spiritualis: ergo omisio illius est mortalis. Potest tamen in indiuiduo esse quādoq; venialis: imō quādoq; sine peccato, vt statim questione sequenti explicabimus. ¶ Sed dubiū est hic nō paruū, vtra sit maior obligatio, correptionis ne, an eleemosynae corporalis: nā certē homines non tantifaciunt corripere fratrem, quāti alere pauperes in necessitate: neq; existimāt tam necessariū esse illud q̄ hoc: cū tamen aliunde moueat q̄ vita spiritualis praestantior sit corporali. ¶ Subijciā ergo tertiā cōclusionē notandā. Maior est obligatio correptionis q̄ eleemosynae corporalis ex ḡne obiecti: minor t̄a ratione necessitatis. Grauitas enim peccati aestimāda est, & penes obiectū, & penes circūstantias, praesertim penes necessitatē, vt author est S. Tho. 1. 2. q. 73. Prima ergo pars cōclusionis manifesta est: quia vita spūalis p̄stantior est corporali. Vñ Greg. in ho. super illud Matth. 1. 1. Cū audisset Ioan. in vinculis. Plus (ait) est animā in aeternū victuram pabulo verbi reficere, q̄ ventrē moriturae

carnis terreno pane satiare. Et Chrys. in hom. 3. sup. epist. Cor. Et si immēsas pecunias pauperibus eroges: plus t̄n effeceris, si vnā cōuertaris aiām. Sed p̄batur sc̄da pars: nā eleemosynae spūales nō sunt ita frequēter simpliciter necessariae, sicut corporales. Vbi notandū, q̄ peccatū aut p̄cedit ex ignorātia, aut ex passiōe, aut ex malitia. Quādo p̄cedit ex ignorantia, tunc correptio est magis necessaria: quia tunc peccator resipiscere nō p̄t, nisi instruat. Sed q̄n p̄cedit aut ex passione aut malitia, nō est, vt plurimū, tam necessaria correptio, q̄ est, vt necessaria eleemosyna patiēti extremā aut graue necessitatē: nā peccator tūc sine auxilio alicuius p̄t cōverti, solo auxilio diuino: & t̄n pauper nō p̄t seruare vitā sine auxilio fratris. ¶ Vnde colligit q̄ q̄n correptio esset simpliciter necessaria, tunc grauior esset omisio illius q̄ omisio eleemosynae corporalis in extrema necessitate. V. g. Si haereticus puerteret Christianos psuadendo puerfa dogmata, & ego solus aut ego cōmodius possem illos liberare illa ignorātia, p̄fectō grauius peccasē nō corripiendo, q̄ si permitterē perire hominē fame. Probatur: quia necessitas est eadē, & detrimentū est grauius. Et isto modo sunt intelligēda verba Aug. ad Bonifaciū, quae habētur. 23. q. 4. ca. Ipsa pietas. vbi dicit, multō magis nos teneri ad eleemosynas spūales, q̄ ad corporales: intelligit (inquām) vbi est aequa necessitas, sed quādo peccatū non p̄cedit ex ignorātia, regulariter nō est tāta necessitas, quanta eleemosynae corporalis. Quare regulariter plures sunt casus in quib⁹ tenemur ad eleemosynas corporales plus q̄ ad correptionē. ¶ Quod si qs querat, in quo gradu tenēdū est esse p̄ceptū de correptione fraterna, an sit haereticū oppositum sentire: quia videt Inno. dic. c. Nouit. De iudicijs. determinasse q̄ sit p̄ceptum particulare correptionis Matth. 18. ¶ R̄ndetur per quartā cōclusionē. Nō cēferetur haereticus q̄ negaret esse p̄ceptū particulare correptionis, saltē datū, Matth. 18. priuatis p̄sonis: esset t̄n haereticū dicere q̄ nō cōprehenditur sub ḡnali p̄cepto charitatis & eleemosynae. Prima pars p̄batur, quia illa verba Matth. 18. quāq; in rei veritate explicet p̄ceptum naturale, vt dixim⁹, t̄n possent aliquo modo glossari, aut q̄ sunt de cōsilio, aut q̄ nō est absolutē p̄ceptū corripiedi, sed solū p̄ceptū de ordine: vt q̄n qs corripiat, illū ordinem seruet, aut q̄ solū est p̄ceptū respectu platorū: nā Petro particulariter dicta sunt. Vñ Inno. quae erat papa, putabat sibi esse p̄ceptū corripere regē Frāciae. Sed. 2. pars p̄bat: nā lego charitatis cōtinet, vt necessitatib⁹ pximorū p̄uideamus. ¶ Ad

quod est magis necesse correptio quam eleemosyna

ad hunc locum

Dubium

Si sit maior obligatio eleemosynae, an correptionis fratris.

Tertia conclusio.

Gregori.

4. Cōclusio

imo v. vt existimat Breualdus sic verba mat. 18. nullū dicit p̄ceptū correptionis sine. 53 sub p̄cepto general. Dicitur per xi. tūm claudunt imo v. neq; est p̄ceptū de ordine vt dicit sic aut q̄

¶ **A**D Primum argumentum. Conceditur, quod nullus potest conuerti, nisi misericordia dei præueniente: & ideo: quem deus indurat, sicut Pharaonem, non potest homo corrigere: nihilo minus homines debemus adiuuare misericordiam dei: sumus. n. secundum Ioan. in. 3. cano. vt cooperatores veritatis: scilicet, disponentes ad gratiam quam Deus infundit: secundum illud. 1. Cor. 3. Ego plantavi, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Vnde August. quod habetur. 23. quæst. 4. cap. Sicut. Licet aliqui (inquit) à solo deo corrigantur, vt Petrus: nihilominus non est negligenda correptio nostra: quia tunc ex correptione homo proficit, cum deus miseretur & adiuuat. Et statim, ea. Nabuchodonosor, dicit e contrario, quod licet aliqui etiã correpti non emendentur, vt Pharaon, nihilominus non est à correptione cessandum.

¶ **A**D secundum argumentum respondetur primo, quod sæpe est tanta necessitas correptionis, quãta elemosynæ: vt puta quando peccatum procedit ex ignorantia, vt dictum est in tertia conclusione. Et secundò respondetur, quòd quãdo procedit ex passione aut malitia, quãuis non sit tunc ad eò necessaria, nihilominus magnoperè peccator indiget admonitione: vt egregie docet Chrysostr. super primam epistolam Cor. Homilia. 44. nam quãuis qui peccat ex passione in vniuersali cognoscit peccatum & priuationem gloriæ & poenas inferni, tamẽ in particulari habet excæcatum iudicium: & ideo indiget peccator identidẽ hæc admoneri. Vnde, Si verbis tuis (inquit Chrysostr.) non obediat peccator, interim custodi & contine à maligno negotio: fortassẽ enim reuerbitur.

¶ **A**D tertium argumentum respondetur, quòd præceptum correptionis fraternæ reducitur ad quartum præceptum de honoratione parentum: sub quo militant omnia præcepta quibus tenemur impendere aliquod beneficium proximo. Nam in decalogo solũ sunt illa præcepta quæ statim proposita recipiuntur sine aliquo doctore: sed quæ non sunt ad eò manifesta, quin indigeant expositione sapientum, vidualiter comprehenduntur sub illis, vt docet S. Thom. 1. 2. quæst. 100. artic. 3. Atqui, præceptum honorãdi parentes statim propositum naturali lumine recipitur, sed benefacere alijs proximis, licet non sit ita manifestum, tamen facili negotio persuadetur.

¶ **A**D vltimam confirmationem nescio quid aliud respondeamus, quãm vt exhortemur ne tanta sit negligentia huius præcepti. Nam in religionibus, & inter viros timoræt conscientie non est tanta incuria huius præcepti. Cæ-

teri verò aut excusantur quia pauci sunt qui sperant sua correptione posse fratres emendare: aut accusandi sunt, vt dicit Augustin., quia ex verecundia aut alio humano respectu omitunt præceptum implere Euangelicum.

QVÆSTIO SECVNDA.

T R V M præceptum correptionis obliget semper & pro quocunq; tempore. ¶ Ad partem affirmatiuã arguitur primò. Apostolus admonet Timotheum: Argue, obsecra

increpa, opportunè, importunè. 1. Timot. 4. & Propheta: Clama, ne cesses: annuncia populo meo scelera eorum. Esai. 58. ergo nulla nobis est opportunitas obseruanda, sed sine cessatione corripendum. ¶ Secundò arguitur. Si aliqua de causa cessandum esset à correptione, maximè quando timeretur peccatorẽ de correptione scandalum accipere & deteriorẽ fieri: sed (vt inquit Hieronymus) veritas vitæ non est dimittenda propter scãdalum: nam, auctore Beda, vtilius scandalum nasci permittitur, quãm veritas relinquatur. De regu iuris. capi. Qui scandalizauerit. ergo propter scandalum non est cessandum à correptione: exẽplo Christi, Matth. 15. qui propter scandalum pharisæorum non cessauit prædicare veritatem.

¶ Tertiò arguitur. Si aliquid nos posset excusare à correptione, id esset præsertim, quando corripere non possumus sine magno incommodo nostro & detrimento: sed non excusatur à peccato mortali qui vel metu mortis omittit corripere: ergo præceptũ correptionis obligat pro quocunq; tempore. Minorem videtur docere Augustin. 1. De ciuit. Dei, capit. 9. cuius verba sunt. Propterea cum malis flagellantur & boni qui non corripunt: quia reformidatur vulgi iudiciũ, carnis excruciatio, aut peremptio. ¶ Sed in contrarium est quòd præceptum correptionis est affirmatiuum: & præcepta affirmatiua non obligant pro quocunq; tempore.

AD quæstionem respondetur nouem conclusionibus. Prima. Præceptum correptionis non obligat pro quocunq; tempore, sed cõuenientibus necessitate & opportunitate. Probatum conclusio. Hoc differt inter præcepta affirmatiua & negatiua, quòd præcepta negatiua prohibent malum, affirmatiua verò præcipiunt bonum: bonum autem, vt ait Dionys. 4. capitu. De diu. no. confurgit ex in-

*opposita tenet
reuals, na & iam
reducit ex ign. in bi
reuals, tunc no. sec
re. si ex bin. i. bal
impunt. l. p. o.
la. vin. core. et no.
peccare. Vn. ab. o.
maior est obliga.
elemosine q.
correptionis. h.
in casu argum.*

*opposita tenet A
reuals. sc. quod
reducit ad illud
Diliges proxima
uum. Et.*

tegra causa: malum verò ex quocūq; defectu: quo fit vt malum nunq̄ bene fiat, sed quomodo cūq; & quotiescūq; fiat, est peccatū, nisi ignorantia excusetur: sed tamen id quod est bonum ex obiecto non bene fit, nisi quando suis circumstantijs vestitur: & ideo quauis vtrunq; præceptum obliget semper, id est, quātum ad præparationem animi: tamen quātum ad exercitiū, negatiuum obligat (vt dicunt) pro semper, affirmatiuum verò, non, nisi concurrentibus circumstantijs secundum necessitatem: & quia finis correptionis est correptio & emendatio fratris, tunc obligat hoc præceptum, quando emendatio est necessaria, & fieri potest commodè. Et quidem Gerson inter theologos, De correptione, tracta. 34. & Astēfis iuriconsultus libro secundo. titul. 6. constituunt sex conditiones necessarias ad correptionem: tres ex parte corripientis: quæ sunt, certa peccati cognitio, māuetudo, & commo- ditas, ita vt non sit alius qui commodius corripere possit: & tres ex parte corripienti: videlicet, quòd eius peccatum sit mortale, quòd sit spes emendationis, quòd non spectetur aliud tempus opportunius. Hæc autem operapretium erit de suis principijs enucleare: necessitas nanque corripienti iudicanda est, & ex obiecto, & ex circumstantijs: scilicet, ex peccato, & ex conditionibus peccatoris atque corripientis. ¶ Sit ergo secunda cōclusio.

2. Cōclusio. Omne peccatum in mortale est materia necessaria correptionis. Probat. Finis correptionis est lucrari & recuperare fratrem: vt patet ex verbis euangelij: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ergo omne illud per quod frater perditur, est materia correptionis: sed per peccatum quodcūque mortale perditur homo & auertitur à Deo: ergo omne peccatum mortale est materia correptionis. Ex ratione conclusionis exprimitur eius sensus: intelligitur enim quoties peccatum pendet quodammodo in futurum, ita vt maneat, aut per tinacia, aut periculū peccati. Nam si peccatum est omnino præteritum, non est materia correptionis. Hoc adnotauerim propter glossam in capitulo. Si peccauerit. secunda quaestio. 1. dicentem q̄ præceptum correptionis est solū de peccato futuro, vt euitetur: sed præteritum corripere solū est consilium: quam glossam alij non probant, dicentes q̄ respectu peccati, etiam præteriti, currit præceptum correptionis: sed tamen his non obstantibus manifestū est, q̄ si peccatum est iam præteritum, ita vt nec maneat complacentia, nec periculum in illo, non est præceptum nec consilium corre-

ptionis. Probat. quia cessante fine, cessat necessitas medij: quando ergo peccator emendatus est: nulla est necessitas corripiendi. Imò verò perniciosum esset cicatricem sanati vulneris refricare, cūm Propheta beatos eos censet quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et in hoc differt correptio fraterna ab accusatione & inquisitione quæ locum etiam habent in peccatis præteritis & emendatis: quia finis eorum est puni- tio propter bonum commune. ¶ Ex sensu conclusionis subsequitur. secundò, peccatum veniale aliquando esse necessariam materiam correptionis: puta quando in periculum hominem conijcit peccandi mortaliter: maximè si ex genere suo ordinè ad mortale: vt cū quis domū ingreditur suspectam, aut familiaritatē cōserit cum mulierculis: quod illo præcepto regulæ Augu. admōnemur. Si oculi petulantiam in aliquo vestrum aduerteritis, statim admone- te, ne malè cepta progrediatur. Sicut enim q̄ videret hominem subire periculum mortis tēporalis, mortaliter peccaret nisi eum seruaret, ita & qui non seruaret hominem à periculo mortalis peccati. ¶ Sed contra hanc scđam cōclusionē, quatenus vniuersalis est, arguitur. Super illis verbis euangelij: Si peccauerit in te frater tuus: ait glossa interlinealis: Id est, si iniuria te affecerit: ergo solū est præceptum vt suas quisq; iniurias corripiat, & non alia peccata. Quòd confirmatur ex glossa Hieronymi: Si peccauerit in nos frater, & in qualibet causa nos læserit, dimittendi habemus potestatem: si autem in Deum quis peccauerit, nō est nostri arbitrij. Vbi insinuat, quòd peccata in Deum non sunt materia correptionis: sed accusationis potius. ¶ Respondetur quòd illa glossa non intendit limitare præceptum correptionis ad solas proprias iniurias: nam Christus, vt diximus, nihil aliud fecit quàm exprimere ordinem præcepti naturalis, quo certè tenemur corripere quocūq; peccata proximi: & ideo non est præceptum de his aut illis peccatis corripiendis, sed de ordine corripiendi omnia: & maximè quia vanum esset corripere propriam iniuriam, postquàm illata est. Imò verò proprias iniurias, si probare possumus, non tenemur secretò corripere, sed licet nobis statim in iudicio vindictam petere: sed si recipienda est illa glossa, intelligenda est hoc modo: vt omne peccatum quod fit in præsentia mea appelletur quodammodo iniuria mea, quia est contra pudorem & reuerentiam meam. Sed verba Hieronymi potius at- tinent ad indulgentiam peccatorum, quàm ad cor-

conditiones ex parte corripientis & corrip- ti.

peccatū veniale an sit mat^a corrup- tionis.

hanc opinionem sequi Azeualo in. 3. cōcl.

peccatū præteritum nō est mat^a correptionis.

dicunt azeualo de peccatis de cor- reptione finā non tñ de ordine correptionis.

non ambigunt.

ad cor-

ad correptionem: scilicet quòd possumus di-
mittere peccata propria, sed tamen peccata
in Deum, aut bonum commune: vt sunt hæ-
reses, & prodiones, denuntiare tenemur: vt
infra dicemus, si secreta correptione statim
extingui non possunt. Sed omnia sunt nihil-
ominus materia correptionis, si certa spes sit
emenda. ¶ Arguitur tamen secundo ex glos-
sa Augustini super eisdem verbis. Si pecca-
uerit in te id est, te sciente. 2. quæstio. 1. cap. 1.
Si peccauerit. quæ germana est illius textus:
ex qua colligitur quòd sola peccata occulta
sunt materia correptionis: & non publica.
Respondetur quòd nos solum asserimus om-
ne genus peccati esse materiam correptionis:
sed Augustinus loquitur de ordine corripien-
di expresso in Euangelio: quòd scilicet pecca-
ta secreta secretò corrigantur, cum illa quæ
sunt publica, possint publicè corripì: de quo
latius quæstione quarta.

Tertia con-
clusio.

¶ Tertia conclusio. Peccata venialia singula-
ris personæ nisi sint per se ordinata ad morta-
lia, non tenemur corripere sub reatu mortali:
secus, si in republica iam percubissent. Pri-
ma pars probatur: quia nullus tenetur sese de
venialibus corrigere, nisi sub reatu veniali: er-
go nec frater tenetur corripere fratrem ab illis
sub reatu mortali. Et de huiusmodi venialibus
puto intelligit Palud. 4. distin. 19. quando di-
cit qd de veniali non est necessaria correptio.

Qui tamen posset fratrem emendare à cõsue-
tudine leuiter mentiendi, aut iurandi, tene-
retur quidem: aliàs peccaret venialiter: illud eni
etiam est quodammodo lucrari fratrem. Et hoc
est præceptum Christi. Ioan. 13. Si ego laui
pedes vestros, vos debetis alter alterius laua-
re pedes. Per lotionem enim pedum intelli-
gitur ablutio peccatorum venialium, vt notant
doctores super illis verbis præcedentibus: Qui
lotus est non indiget nisi vt pedes lauet. Secū-
dam verò partem conclusionis mihi persua-
deo, saltè de prælatis. Prælati enim qui pos-
set plebem suam à leuibus iuramentis purga-
re, aut ab aliis consuetudinibus peccandi ven-
ialiter, teneretur id facere sub reatu mortali.
Probatur. Nam prælatis ex officio incumbit
cura boni publici: & ideo tenentur notabile
damnum publicum sub reatu mortali purga-
re si possunt: & peccata venialia, quanuis in
singulis personis non sint notabile malum, ta-
men quando sunt frequentia in republica, ma-
gni momenti est illa extirpare. ¶ Et confir-
matur. Nam si in religione nostra caderet ob-
seruationes nostræ, vt puta fratres passim vte-
rentur lineis, velcerentur carnibus, & silentia

Prælati tenen-
tur sub mortali co-
rripere subditos et
an si peccata subdi-
torum non sint mor-
talia.

rumperent, quanuis hæc apud nos nulla sint
peccata, tamen prælatus qui huiusmodi dam-
na refarcire posset & ad regulam reuocare, te-
netur certè sub reatu mortali id fatagere. Sed
de hoc aliàs: ne lineam correptionis fraternæ
transgrediamur. ¶ Quarta cõclusio. Tres sunt
circumstantiæ requiritæ, vt sit obligatio corri-
piendi: scilicet cognitio peccati, spes emen-
da, & opportunitas: loquitur enim hæc cõclu-
sio de solis circumstantijs quæ faciunt neces-
sitàtem & obligationem corripiendi: nam pru-
dentia, mäsuetudo, &c. sunt circumstantiæ, vt ri-
tè fiat correptio. Primò requiritur antequam
quis corripiat, vt nouerit fratrem esse aut in pec-
cato mortali, aut in periculo peccandi: vnde
Ecclesia. 20. Priusquam interroges, ne vitupe-
res quèquam. Sunt qui dicant satis esse homi-
nem dubitare de peccato fratris, vt debeat ip-
sum corripere: sicut ad elemosynas corpora-
les non solum tenemur quando manifesta est
necessitas corporis, sed quādo verisimiliter du-
bitamus. Sed tamen profectò nō est par ratio:
quoniam in corporalibus nullum est pericu-
lum, si elemosyna erogetur non indigenti: at
in spiritualibus, nocet proximo, qui leuiter &
temerè iudicans eum esse peccatorem, obicit
ei peccatum. Verum est tamen, quòd pefande
sunt coniecturæ facientes rem probabilem, &
conditiones personarum: licet enim quando-
que insinuare fratri crimina sua, de quibus ru-
mor spargitur, dummodò prudentia & tem-
peramento id fiat. Hoc tamè admonitos esse
volo sacerdotes: sanè nullatenus licere, de his
quæ in confessione audierunt, peccatorum ex-
tra confessionem corripere: vsq; adeò enim sa-
cro sanctum est sigillum cõfessionis, vt nisi in
confessione, nullo modo liceat peccata expo-
nere aut insinuare pœnitenti.

¶ Secunda conditio est, vt sit spes emenda: nã
aliàs correptio esset vana: & ad opus vanū ne-
mo obligatur: & præcepta mediatorum sunt pro-
pter consecutionem finis: debet namq; qui arat,
in spe arare, & qui triturat triturare in spe fru-
ctus percipiendi. 1. Cor. 9. & Matth. 7. prohibe-
mur sanctum dare canibus, & margaritas ante
porcos proijcere. & puerb. 9. Noli corripere
derisorè ne oderit te. At verò, nō debet hinc
ansam capere Christiani vt sint negligentes
corripiendi: excusant enim multi negligentiam
suam causantes raram esse spem emendationis,
cum tamen frequentissimos contrā sentiamus
emendatos, de quibus malè sperabamus: vt ad-
monet August. 23. q. 4. ca. Nabuchodonosor.
¶ Vnde prudenti distinctione vtendum no-
bis est in proposito. Aut enim quis certus est

Quarta cõ-
clusio.

circumstantiæ ad cor-
reptionem necessariæ

cognitio peccati

conclusio.

nec est spes emende vt
teneamur corripere

sufficientibus coniecturis nihil se esse profu-
 tarum: & tunc non tenetur corripere: nam, vt
 inquit Ioannes capit. 5. 1. cano. Est peccatum
 ad mortem: nō dico pro illo vt roget quis, sed
 tunc locum habet glossa super illud Ioan. 2.
 Zelus domus tua comedit me, Bono zelo co-
 meditur qui quilibet parua quæ viderit, cor-
 rigere fatagit: & si nequit, tolerat & gemit.
 Quod si quis arguat, quia semper erit spes pro-
 prii præmij ex merito correptionis. Responde-
 tur, quod quando correptio est vana, non est
 meritoria. Si vero quis dubitat an proderit: &
 certus est, q̄ non obeat corripiendo, tunc de-
 bet corripere: sicut medicus quando certus est
 medicinā nihil obfuturam, & dubitat esse pro-
 futuram, adhibere debet. Hanc regulam do-
 cet August. de poeniten. distinct. 7. ca. Si quis,
 & secundo. Ideo do tibi poenitentiam, quia ne
 scio an tibi proderit: nam si scirem nō tibi pro-
 desse, non tibi darem: & in libro De corre-
 ptione & gratia: Nescientes quis pertineat ad
 prædestinatarum numerum, & quis non per-
 tineat: sic affici debemus charitatis affectu, vt
 omnes velimus saluos fieri. Itaq; solū excu-
 samur à correptione, quando certi sumus ni-
 hil nos profuturos: quia debet qui arat in spe
 arare: sed quādo opitiamur sub dubio nos pos-
 se prodesse, corripere debemus: alius qui ob-
 seruat ventum, non seminat: & qui considerat
 nubes, nunquam metet.

Dubium.

Quando quis timet po-
 tius obesse quā prode-
 se corripiendo.

Sed quid si quis timet potius corripiedo ob-
 esse quā prodesse? Tūc, aut timet obesse nō
 solum peccatori qui indurabitur, sed bono cō-
 muni & religionis, & tunc cessandum est à cor-
 reptione, verbi gratia. Vereor si corripiam im-
 pudētē & perditum hominē, blasphematurum
 nomē dei: aut si ex sacris illum aduoneā
 literis, cōtempturum & falso interpretaturum,
 cessandum est tunc à correptione: quia bonū
 cōmune, & maximē religionis, præferendum
 est bono particulari: & illud esset dare sanctū
 canibus, & mittere margaritas ante porcos:
 non enim canes aut porci censentur quibus
 nihil prodest disciplina, sed qui illam impu-
 gnant, contemnuntq;. Verba sunt Augusti-
 ni libro secundo de sermo. domi. in monte. ca.
 31. Canes pro oppugnatoribus, porcos pro
 contemptoribus, non improprie accipimus.
 At si quis timet obfuturum solum peccatori
 in tēporalibus: quia si corripio, verbi gratia,
 fratrem, maximē inde tristitia & pudore affe-
 ctus infirmabitur, aut aliud detrimentum in-
 curret, tunc adhibenda est cautela, vt quā
 minimo damno fieri possit correptio fiat. Ni-
 hilominus non est propterea cessandum: quia

Augustin.

bona spiritualia præferenda sunt temporali-
 bus: secundum illud Matthæi quinto. Expe-
 dit tibi vt pereat vnum membrorum tuorum,
 quā totum corpus tuum mittatur in gehē-
 nam ignis. Hoc verū tamen habet quaestio-
 nem: si quis timet obesse soli peccatori in spi-
 ritualibus corripiendo, an debeat nihilominus
 corripere? Ad cuius partem affirmatiuā for-
 matum est secundum argumentū principale.
 Sanctus Thomas secunda secundæ, qua-
 stione trigesimalertia, articulo sexto, distin-
 guit duplicem esse correptionem: alteram iu-
 dicialē, quæ pertinet ad prælatos: & hæc nō
 est dimittenda propter turbationem delin-
 quentis: etiam si sit incorrigibilis: sed punien-
 dus est ex ordine iustitiæ propter bonum pu-
 blicum. Alia est correptio fraterna, & dimittē-
 da est quando timetur turbatio & maior per-
 uersio peccatoris. Vnde nos possumus collige-
 re, q̄ quādo peccatum est in perniciē publicā
 aut in præiudiciū tertij, vt hæresis, aut pro-
 ditio: aut cum quis machinatur occidere aliū:
 tunc, quanuis timeatur turbatio & obduratio
 peccatoris, est denūtiandum illi qui potest pro-
 desse & non obesse, si peccatum est secretum:
 & si sit probabile potest etiam denuntiari vt
 puniatur correptione iudiciali, vt latius expli-
 cabimus quæst. 4. Sed si peccatū non est huius
 modi, tunc, si timetur induratio fratris & la-
 psus in peiora, nulla est necessaria correptio.
 Nam iudicialis non est tunc necessaria: & fra-
 terna, quia solum ordinatur ad emēdationem
 fratris, esset tunc perniciofa. Vnde August. 1.
 de ciuita. Dei. ca. 9. Si propterea quis obiurgā-
 dis & corripiendis malē agētibus parcit, quia
 eisdem ipsis metuit ne deteriores ex hoc effi-
 ciantur, consilium est charitatis. Et hoc inten-
 dit Sapiens, dicens. Noli arguere derisorem, ne
 oderit te. vbi glossa: Non est timēdum ne tibi
 derisor cum arguitur contumelias inferat, sed
 hoc potius prouidendum, ne tractus ad odiū
 inde peior fiat. Sed est magnum argumen-
 tum, q̄ licet peccatum non sit in præiudiciū
 reipublicæ, nec tertię personæ, non obstante
 timore maioris indurationis & peruersio-
 nis peccatoris, sit corripiedus. Christus enim
 præcipit corripere fratrem: primō secretō:
 mox adhibere testes: deinde denuntiare: &
 tandem pertinacem excommunicare: ergo
 quanuis nulla sit spes emendæ, corripien-
 dus est frater, vt de pertinacia excommu-
 nicetur. Et Christus loquitur illie de corre-
 ptione fraterna quæ est respectu cuiuscun-
 que peccati. Panor. in capitu. Nouit. De iudi-
 cijs, propter hoc argumentum tenet q̄ nō est
 cessan-

Quaestio

noo nio

cessandum à correptione: licet nō sit spes correctionis: imō quavis timeatur, peccatorem futurum esse deteriorem: quia tunc debet denunciari propter bonum exemplum aliorum.

¶ Sed certè hoc solum est verum, quando peccatum est publicum, aut vergit in detrimentum aliorum. Aliàs falsum est ut iam modò probatum est. ¶ Respondetur ergo ad argumētum, quòd Christus in illo præcepto semper supponit spem emendæ, ut certè habenda est: est enim nequissimus qui post exhortationem amici, & adhibitionem testium & denuntiationem, non obediret Ecclesiæ. Vnde tanquàm rarissimum addit Christus: Si ecclesiam non audierit (scilicet, ut sperabatur) tunc sit sicut ethnicus &c. Vnde, si à principio timetur potius peruersio fratris, quàm speretur emendatio, cessandum est à correptione.

¶ Tertia & postrema conditio ut quis sit obligatus corripere: est opportunitas: primò ex parte personæ, ut nō sit alius qui commodius corripere possit: possit, inquam, de potentia (ut dicunt) proxima: nam quavis ego nouerim alios adesse qui melius corripere possint: ut est prælati aut doctor: tamen video negligentes esse, tunc ego teneor: quemadmodum cum video hominem grauem pati necessitatem, licet sint parentes & cognati, qui subleuare possint miseriam hominis, video tamē eos non facere, tunc ego teneor. Nec tamē quum primū videmus fratrem in peccato, tenemur corripere, quia forsitan sine correptione ipse emendabitur. Requiritur præterea opportunitas temporis: nam si vis hominis recenti iniuria effecti feruentem bilem extingueri, nihil aliud facias, quàm igni adhibere ligna. Vnde Augustinus libro De ciui. Dei. Cap. 9. Si quis obiurgandis & corripiendis malè agentibus parcat, quia opportunum tempus inquiritur, non videtur esse cupiditatis occasio: sed consiliū charitatis. ¶ Sed vtrum liceat aut expediat quandoque perditum hominem permittere in peiora prolabi crimina, ut ignominia peccatorum confusus facilius resipiscat & emendetur. Est enim pro parte negatiua argumentum quod cum peccatum sit offensa Dei non est propter aliquem finem permittendum: videtur nanque quòd quemadmodum mala non sunt facienda ut inde veniant bona, ita nec sunt permittenda. ¶ Respondetur. Deus qui nunquam permittit malum nisi propter bonum, bifariam permittit mala: vno modo in poenam priorum peccatorum: sicut gētes, eo quòd eum non glorificauerunt, tradidit in reprobum sensum: ut dicit Apostolus Rom. primo:

& hac ratione nō licet nobis permittere peccatum quod cuitare possumus: non enim pertinet ad iudicium humanum punire homines illa via. Alio modo permittit Deus peccata, ut cautiùs homo viuat: sicut forsitan permisit peccatum Petrinam, ut habetur Eccl. 42. Melior est iniquitas viri (id est hominis prudentis & fortis) quàm mulier (id est: homo ignauius, & imprudens) bene faciens: quia illa ex peccato cautiùs resurgit: hic verò ex boni operis complacētia vana securus periculosius cadit. Et hac ratione licet nobis aliquando permittere peccatorem ad tempus peius cadere, ut cautiùs resurgat: nam correptio est propter emendationem: & ideo facienda est ut melius cōducit ad illam finem. Nec est idem, propter bonum permittere malum.

¶ Quinta cōclusio colligitur ex superioribus. Omisio correptionis trifariam contingit. Quandoque enim est officium & virtus charitatis: quandoque peccatum veniale: & quandoque mortale. Conclusionem hanc colligit Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 33. articul. 2. ex Augustino. 1. De ciuitate Dei. capitul. 9. Et prima quidem pars facilis est: nam, quancumque omisio correptionis, quando est necessaria, peccatum sit ex genere mortale, ut dictum est, tamen si omittatur propter causas expressas in tertia conclusione, est virtus. Secunda & tertia pars habent plus difficultatis apud Sanct. Thom. & doctores. Verba Sancti Thomæ sunt hæc. Fraternalis correptio prætermittitur cum peccato mortali, ut dicit Augustinus, quando formidatur iudicium vulgi, & carnis excruciatio, vel peremptio: dum modo hæc ita dominantur in animo, quòd fraternalis correptioni præponantur. Et hoc videtur contingere quando aliquis præsumit de aliquo delinquentē probabiliter, quòd posset eum à peccato retrahere, & tamen propter timorem vel cupiditatem prætermittit. Sed alio modo omisio est peccatum veniale, quando timor & cupiditas tardiorē faciunt hominem ad corripiendum, non tamen ita quòd si hoc constaret, quòd fratrem posset à peccato retrahere, propter timorem vel cupiditatem dimitteret, quibus in animo suo præponit charitatem fraternalē. Hæc Sanct. Thomas. Et similia verba dicit Ricardus, & omnes theologo in quarto. distinctio. decimanona. quos sequuntur canonistæ. Quæ verba profectò subobscura sunt.

¶ Pro quorum expositione queritur, vtrum quotiescunque quis omittit corripere fratrem timore mortis peccet mortaliter. De qua questione

5. Cōclusio

An liceat pmitte
re peccm. ut per
illam ignominiam
peccator resipiscat

Quæstio
precipua. V. omisio cor
reptionis fraternalis, sem
per sit peccm mortale.

a
1. opinio.

stione sunt duæ per extremum opiniones: in quarum medio, vt puto, consistit veritas. Vna est quod quotiescunque quis omittit corripere timore mortis peccat mortaliter. Ita inter alios expressè opinatur Gabri. d. 74. Si quis (inquit) probabiliter crederet se posse fraternam correptionem retrahere adulteram ab adulterio, & timet adulterum ne ab eo occidatur, & metu mortis omittit, peccat mortaliter: & sic in similibus. Altera opinio est quod nunquam priuata persona peccat mortaliter omittendo correptionem, nisi quando cõsentit & cooperatur peccato. Ita opinatur Franciscus Mayronis super verbis August. commemoratis veritate. 7. Adrianus. q. De cor. frater. licet non ponat tam expressum exemplum sicut Gabriel, tenet tamen opinionem Gabriel. Et ambo videtur sibi manifestè elicere illam opinionem ex verbis August. & S. Thom. nam dicit August. bonos flagellari: quia omittunt corripere, eò quod formidatur carnis excruciatio vel peremptio: quod Sanct. Thom. exponens dicit quod quando quis probabiliter præsumit quod potest alium auertere à peccato, & omittit propter cupiditatem vel timorem, peccat mortaliter. Et ratio insinuat manifesta: quia tunc postponitur charitas vitæ corporali: nam ordine charitatis tenemur magis diligere vitæ spiritualem proximi, quam corporalem propriam. Et Caiet. illic dicit quod ex quacunque causa quis omittat correptionem, non est peccatum mortale, si saluetur in præparatione animi, quod si crederet aliū posse retrahere à peccato, omnia postponeret charitati. Vbi designat vniuersalem conclusionem, quod quicumque & quotiescūq; credit probabiliter se posse corrigere fratrem, quacūq; causa omittat, peccat mortaliter. Sed quicquid sit de alijs, puto nec August. nec S. Thom. id in vniuersum sensisse. ¶ Vnde ad euentiam quintæ conclusionis statuimus sextam. Personæ priuatæ nullum est peccatum timore mortis aut amissionis notabilis famæ, aut bonorum exteriorum cessare à correptione, vbi correptio nõ est simpliciter necessaria: quanuis certum sit correptionem profuturam. ver. gra. In casu posito Gabrielis quo quis timore mortis cessaret corripere adulteram, nullo modo peccaret. Probat. Præceptum correptionis priuatum hominem solum obligat ex charitate, & non de iustitia: sed ad opera charitatis nemo tenetur cum detrimento vitæ: aut cum notabili detrimento bonorum aut famæ, aut honoris: ergo nec ad correptionem. Probat. minor. Nullus tenetur facere elemosynam existenti in extre-

6. Conclusio.

a. authoris s̄na impugnat a Corduba in annota. sup. iure loci et limitatur optime

ma necessitate, si inde subsequatur extrema necessitas propria: vt vñr quando est grauis necessitas proximi, nullus tenetur incurrere tantam necessitatem vt succurrat alienæ. ¶ Secundo probatur. Quando correptio mea non est simpliciter necessaria: quia videlicet frater potest se corrigere sine correptione mea: tunc ego non postpono charitatem proximi vitæ meæ, quanuis cessem corripere timore mortis: quia tunc vita mea non est illi simpliciter necessaria. Et eadem ratione, si quis sine periculo honoris mei & bonorum meorum ipse potest se corrigere, ego non præpono bona mea charitati, quanuis non exponam illa pro correptione: quemadmodum si quis comminaretur se peieraturum aut furaturum citra extremam necessitatem, nisi darem illi bona mea, ego nihilominus non teneor dare, vt seruem illum à peccato, quia ille ex malitia peccat, & non ex necessitate bonorum meorum: sed correptio mea nunquam est simpliciter necessaria peccatori, saltem vbi peccatum non procedit ab ignorantia (de quo statim) nam quicumque cognoscit se esse in peccato, solo auxilio diuino potest intra se conuerti: ergo tunc non postpono charitatem proximi vitæ meæ corporali: quanuis timore mortis cessem corripere. ¶ Tertio probatur conclusio ex vniuerso hominum, & sapientum sensu: vnde magnum sumimus in moralibus argumentum. Qui enim timore mortis omittit corripere, à nemine pfectò argueretur peccati: quæquam si quis postponeret vitam vt emendaret fratrem, laudaretur de opere superrogationis & consilij. Et quarto arguitur. Quia secundum doctores nemo obligatur baptizare puerum cū periculo propriæ vitæ: saltem quando periculum est ab extrinseco: puta ex malitia tyranni prohibētis me baptizare puerum: ergo à fortiori nec teneor cum tali periculo corripere fratrem: nam maior est necessitas puero, baptismi, quam adulto, correptionis. ¶ Et hæc omnia cõfirmatur. Nam iugum Domini suauis est, qui non obligat nos ad opera difficillima: sed esset difficillimum in vniuersum priuatos homines obligare vt vitæ exponerent pro correptione. Imò credo nec teneor corripere cum magno periculo honoris: aut cum magna iactura bonorum temporalium. Et confirmatur secundo ex sententia S. Thom. 2. 2. quaestio. 38. articul. 5. vbi quaerit an teneatur homo diligere salutem spiritualem proximi, potius quam corp⁹ propriū: & facit tertium argumentum ad partem negatiuam: quia homo non tenetur exponere vitam corporalem

ma necessitate, si inde subsequatur extrema necessitas propria: vt vñr quando est grauis necessitas proximi, nullus tenetur incurrere tantam necessitatem vt succurrat alienæ.

¶ Secundo probatur. Quando correptio mea non est simpliciter necessaria: quia videlicet frater potest se corrigere sine correptione mea: tunc ego non postpono charitatem proximi vitæ meæ, quanuis cessem corripere timore mortis: quia tunc vita mea non est illi simpliciter necessaria. Et eadem ratione, si quis sine periculo honoris mei & bonorum meorum ipse potest se corrigere, ego non præpono bona mea charitati, quanuis non exponam illa pro correptione: quemadmodum si quis comminaretur se peieraturum aut furaturum citra extremam necessitatem, nisi darem illi bona mea, ego nihilominus non teneor dare, vt seruem illum à peccato, quia ille ex malitia peccat, & non ex necessitate bonorum meorum: sed correptio mea nunquam est simpliciter necessaria peccatori, saltem vbi peccatum non procedit ab ignorantia (de quo statim) nam quicumque cognoscit se esse in peccato, solo auxilio diuino potest intra se conuerti: ergo tunc non postpono charitatem proximi vitæ meæ corporali: quanuis timore mortis cessem corripere. ¶ Tertio probatur conclusio ex vniuerso hominum, & sapientum sensu: vnde magnum sumimus in moralibus argumentum. Qui enim timore mortis omittit corripere, à nemine pfectò argueretur peccati: quæquam si quis postponeret vitam vt emendaret fratrem, laudaretur de opere superrogationis & consilij. Et quarto arguitur. Quia secundum doctores nemo obligatur baptizare puerum cū periculo propriæ vitæ: saltem quando periculum est ab extrinseco: puta ex malitia tyranni prohibētis me baptizare puerum: ergo à fortiori nec teneor cum tali periculo corripere fratrem: nam maior est necessitas puero, baptismi, quam adulto, correptionis.

¶ Et hæc omnia cõfirmatur. Nam iugum Domini suauis est, qui non obligat nos ad opera difficillima: sed esset difficillimum in vniuersum priuatos homines obligare vt vitæ exponerent pro correptione. Imò credo nec teneor corripere cum magno periculo honoris: aut cum magna iactura bonorum temporalium. Et confirmatur secundo ex sententia S. Thom. 2. 2. quaestio. 38. articul. 5. vbi quaerit an teneatur homo diligere salutem spiritualem proximi, potius quam corp⁹ propriū: & facit tertium argumentum ad partem negatiuam: quia homo non tenetur exponere vitam corporalem

poralem pro salute spirituali proximi, sed hoc est perfectorum: & respondet concedendo. Quia (inquit) non est tanta cura nobis vitæ spiritualis proximi, quanta est corporis proprii: nisi in casu quo quis tenetur providere salutem illius. Quod intelligit, quando alicui incumbit ex officio: vel quando vita nostra est simpliciter necessaria salutem proximi: aliàs exponere vitam pro correctione pertinet ad perfectionem charitatis.

7. Cōclusio.
*prelati tenent
 aliquam vitam expo-
 nere y correctio-
 ne subditore*

¶ Septima conclusio. Prælati aliquando tenentur pro correptione subditorum exponere vitam, etiam ubi peccata non procederent ex ignorantia. Nam quanquam tunc non est utique adeo simpliciter necessaria eorum correptio, tamen, quia ratione officij incumbit illi correptio: fieri potest, ut ubi privatae personæ fuerit consilium ponere vitam pro fratre, prælato sit præceptum ponere illam pro filio. Unde de omnibus in uniuersum amicis ait Christus Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis: quasi hoc ad perfectionem pertineat: sed de pastoribus ait Ioan. 10. Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis: quasi hoc pertineat ad necessitatem.

¶ Sed tunc est dubium, quid sentiat S. Tho. in illis verbis allegatis: scilicet, Quia si quis præsumit de alio quod possit eum à peccato retrahere, & omittit timore peremptionis aut excruciationis carnis, peccat mortaliter: quia vitam corporalem præponit charitati proximi. non enim solum loquitur de prælatis, sed de uniuersis hominibus. ¶ Respondetur quod si daretur casus, quo vita corporalis privati hominis esset simpliciter necessaria salutem spirituali proximi, tunc non dubito, quin teneretur ille mori pro correptione fratris. Et hic est sensus S. Thom. nam aliàs præponeret vitam charitati. Sed nescio an talis casus necessitatis correptionis possit occurrere: nam si peccatum procedit ex malitia aut passione, ipse peccator se potest corrigere: postquam cognoscit se esse in peccato: & si ex ignorantia inuincibili, tunc non est peccatum: & si ex ignorantia vincibili, tunc ipse tenetur querere doctorem. At verò in tali casu si qui peccat ex ignorantia vincibili querit doctores qui illum instruant, tunc credo queneung; etiam priuatum hominem, teneri, non obstante periculo mortis, docere illum veritatem, si non sit alius qui corripiat: nam ille esset casus simpliciter necessitatis. Et præterea tenetur quis pro bono communi corripere non obstante periculo mortis. Ut si hæreticus peruerteret Christianos persua-

*Casus qui obligat
 in correptione cum
 periculo mortis.*

nota

dendo falsa dogmata, quicumque qui commode posset, teneretur, non obstante periculo mortis, obijcere se huiusmodi malo.

¶ Sed nunc restat dubium, utrum nunquam priuata persona peccet mortaliter omittendo correptionem, nisi quando correptio est simpliciter necessaria, ut expositum est. Nam si hoc esset, verum rarissime occurreret necessitas huius præcepti: quod tamen nobis summopere commendauit Christus redemptor noster: quin imò lex ipsa naturalis.

*Y. priuata persona
 peccet mortaliter omittendo
 correptionem: fratrem.*

¶ Ad hoc respondet octaua conclusio. Non solum quando correptio est simpliciter necessaria: sed etiam de peccatis communibus quæ non procedunt ex ignorantia, tenetur priuatus homo fratres corripere sub reatu mortali: quando id fieri potest sine notabili detrimento vitæ aut bonorum temporalium. Probatur. Correptio obligat sicut reliquæ elemosynæ: præceptum autem elemosynæ non solum obligat in extrema necessitate: sed etiam in graui necessitate, de superfluo: at quando peccatum nascitur ex passione vel malitia: quanuis peccator non sit in extrema necessitate correptionis: quia posset ipse respicere: tamē est in graui necessitate: quia difficilè homines emendantur sine correptione. Et sicut in diuitibus censetur superfluum diuitiarum illud quo citra graue detrimentum possunt elargiri, ita in correptione: quando quis facili negotio & sine detrimento potest corrigere fratrem, tunc tenetur sub reatu mortali corripere: nam aliàs negligit salutem fratris: quod repugnat charitati.

8. Cōclusio.

¶ Nona & postrema conclusio. Multis modis contingit omissionem correptionis esse peccatum veniale. Primo, quando quis omittit, putans se nihil posse proficere: tamen leuibus coniecturis perdit spem: aut quando ex aliquo metu cessat corripere, qui tamen est leuis: & multis alijs modis.

9. Cōclusio.

¶ AD primum argumentum principale respondetur, quod Apostolus non præcipit importunè corripere, ac si non debeat expectari oportunitas: quia correptio est actus virtutis, quæ requirit circumstantiam temporis: sed importunè intelligitur, quantum ad æstimationem perditorum hominum, quibus semper prædicatores & correptores sunt importuni. Et idem dicendum est ad illud: Clama ne cesses.

¶ Ad secundum argumentum latè responsum est conclusione quarta: sed ad formam illius dicendum, quod quando ex correptione timetur scandalum publicum, aut maior peruersio peccatoris, cessandum est. Et ad illud Hieronymi: Vtilius scandalum nasci permittitur

tur

tur, quum veritas relinquatur: respondetur dupliciter: primò quantum ad veritatem vite, homo non debet facere cōtra præcepta Dei, quæ sunt necessaria ad salutem, propter scandalum aliorum. Possumus tamen prætermittere opera consilij quæ non sunt simpliciter necessaria ad salutem propter scandalum, secundum illud. primæ Cor. 8. si esca scandalizauerit fratrem meum, carnes in æternum non manducabo. Quare cum præceptum correptionis sit propter emendationem fratrum, cessante fine, cessat præceptum: & ita non relinquitur veritas vitæ, si ad vitandum scandalum vel peruersitatem fratris: dimittatur correptio. Sed quātum ad veritatem doctrinæ non debet homo cessare à prædicatione veritatis propter scandalum Phariseorum. exemplo Christi Matthæi. 15. ¶ Ad tertium latè responsum est sexta & septima cōclusionibus; quando scilicet timore mortis licet omittere, quando verò nō. Sed ad verba August. 1. De ciuitate Dei. dupliciter possumus respondere: primò quòd verba illa non sonant esse peccatum mortale omittere correptionem timore mortis: ait enim quòd propterea boni flagellantur cum malis, quia omittunt corripere eo quòd timetur peremptio: & loquitur de flagellis tēporalibus. Quare nō intelligit nisi quòd est forsitan peccatum veniale: & ideo illos qui ita omittunt vocat bonos. Sed quia S. Thom. & Ricar. & omnes glossant illud esse peccatum mortale, exponatur, vt dictum est in septima cōclusionione de prælatis, aut quādo correptio est simpliciter necessaria.

QVÆSTIO TERTIA.

VTRVM omnes in vniuersum homines quoscunq; peccatores corripere teneantur. ¶ Ad partē negatiuam arguitur. primò. Præceptū correptionis Matt. 18. soli Petro, tanquā prælato ecclesiæ, datum est, & Matth. 5. solis Apostolis (quibus succedunt episcopi, capite. Quorū vices. 68. distinctione) & cæteris discipulis, (quibus succedunt inferiores prælati. cap. In nouo 21. d.) dictum est. Vos estis sal terræ. Vos estis lux mūdi: & in veteri lege Ezech. 3. & inferius. 33. soli speculatores, id est, prælati admonentur illis verbis: Si dicente me ad impiū, morte morieris, non annunciaueris ei vt auertatur à via sua impia, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. vnde Hiero. Sacerdotes (inquit) studeant illud euangelij implere. Si peccauerit in te frater tuus: ergo soli prælati obligantur

Quæstio tertia.

præcepto correptionis: quod officio pastoris, quales ipsi sunt, maximè congruit. Et ratione naturali confirmatur: nam inferiora hæc cælorum influentia & motu gubernantur: & prælati in sacra scriptura cælorum nomine per metaphoram censentur, qui enarrant gloriam Dei. Secundò arguitur quòd nō teneamur corripere quoscunq; peccatores. Correptio, vt dicemus questione sequenti, procedit vsq; ad denuntiationem quæ fit prælato: sed multi sunt qui non habent prælatum: vt papa, nisi in materia hæresis, vt habetur cap. Si papa. 40. d. & infideles: de quibus Paulus. 1. Cor. 5. Quid mihi (inquit) de his qui foris sunt iudicare? & vsu rarios qui permittuntur ab ecclesia vanū esset corripere, postquam vanum esset denuntiare: immo meretrices videtur esse perniciosum corripere: nā, vt inquit Augu. Tolle meretrices, & oia turbabis libidine: & hæreticos post primā & secundam monitionem præcipit Paulus euictare Tit. 3. immo nec cum excommunicatis licet communicare, vt dicit Paul. 1. Cor. 5. ergo nec illos licitum cuiquā est corripere. ¶ Tertio arguitur. Subditis non licet prælatos suos corripere: ergo non oēs tenentur præcepto correptionis respectu omnium. Probatur antecedens. Correptio (vt nomen sonat) fieri non potest sine increpatione: sed Pau. 1. Timoth. 5. Senio rem (inquit) ne increpaueris, sed admone vt patrem: vnde Exo. 19. Bestia quæ tetigerit montem lapidabitur. & 2. Regum. 6. Oza percussus est à domino quia tetigerat arcam, cum se inclinaret ad casum: vbi significantur prælati, qui & latores legis sunt & custodes: sicut in monte dabatur lex, & in arca custodiebatur. ¶ Quarto & postremo arguitur. Peccatoribus non est ius alios corripendi: ergo non tenentur hoc præcepto: alias vtroq; modo peccarēt & corripiendo & non corripiendo: & sic daretur perplexitas: quæ tamen est impossibilis in lege Dei. Probatur antecedens. Christus reprehendit eos qui vident festucam in oculo fratris & non vident trabem in oculo proprio: & Paul. Rom. 2. In quo alium iudicas, teipsum cōdemnas. & Psal. 49. Peccatori autē dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas & assumis testamentum meum per os tuum? Et de poenitent. d. 6. cap. 1. §. Sacerdos. Potentissimum crimē est sacerdotum qui non prius se iudicāt quàm alios ligant. & Hydorus de summo bono: Nō debet vitia aliorum corrigere, qui est vitij subiectus. Et ratione id confirmatur: quia correptio est officium charitatis: peccator autem qui corripit alium cum se non corrigat, non videtur id ex charitate facere, sed ex superbia: nam

nam in quo quis se non diligit, non præsumitur alium diligere. ¶ Sed in contrarium est decretum Anacleti Pape. 24. quæst. 3. Tam sacerdos, quam reliqui fideles, omnes summam debent habere curam de his qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut, si incorrigibiles appareant, ab Ecclesia separentur.

1. Cōclusio.

Quæstio hæc duo insinuat: primum, an omnes attingat præceptum correctionis: alterum, an vniuersis peccatoribus te neamur id officium præstare. Ad quam quæstionem respondetur 10. conclusionibus. ¶ Prima. Omnes in vniuersum mortales, modo sint rationis cōpotes tenentur præcepto correctionis Duplex enim est correctio, vt. q. 1. adnotauimus: altera quæ est actus iustitiæ: & hæc, quia procedit vt que ad condensationem & vindictam, atq; adeo vim habet coercitiuam, solis principibus incumbit, & prælatis publicam habentibus auctoritatem: qui, vt habetur. 1. Petr. 2. sunt tanquam à Deo missi ad vindictam malefactorum: laudè verò bonorum. vnde Apostolus Rom. 13. Nō sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Altera verò est correctio quæ est actus charitatis: cuius finis est emendatio fratris: de qua, & mota est præfens quæstio, & respondet prima conclusio, quæ facillè colligitur ex superioribus. Præceptum enim illud euangelicū charitatis: Diliges Dominum Deum tuū, & proximum tuū sicut teipsum, omnes mortales in vniuersum attingit lege naturæ: sed correctio est opus charitatis, & necessarium, vt iam manifestatū est: ergo omnes mortales ligat, atq; adeo, non modo Christiani tenentur hoc præcepto, sed quæuis gentes, quacunque lege aut secta viuant. ¶ Et secundo probatur. Ad eleemosynas corporales omnes in vniuersum mortales lege naturæ sunt astricti: ergo ad spirituales: qualis est fraternæ correctio. ¶ Et tertio probatur. Quemadmodum in corpore duplex est habitudo, scilicet capitis ad membra & membrorum adinuicem: & in exercitu alia est habitudo ducis ad milites: cui ex officio incumbit exercitum gubernare: alia verò singulorum ad singulos milites qui sese mutuo protegere tenentur: ita in humana Republica, & in militia spirituali, qualis est vita hominis super terram, præter curam quæ prælatis ex officio & ex iustitia incumbit, est mutua

necessitudo & charitas inter ciues vt se inuicem ope & consilio iuent.

2. Cōclusio.

¶ Secunda conclusio. Omnes tenentur quoscunque cuiusvis legis & fortis homines corripere: ita vt Christiani teneantur corripere infideles, & vice versa. Probat. Nam actus potentia & virtutis extenditur ad omnia quæ continentur sub subiecto illius potentia aut virtutis: vt visio extenditur ad omnes colores: sed charitas extenditur in vniuersum ad omnes homines: ergo præcepto correctionis (quod est charitatis) cuncti tenentur quoscunque alios corripere.

¶ Et confirmatur ex verbis Evangelij: Si peccauerit in te frater: omnes enim mortales ratione creationis censentur fratres, secundum illud Matthæ. 23. Vnus est Magister vester, omnes autem vos fratres: quare, non modo Christiani dicuntur fratres, qui lauacro regenerationis in filios Dei adoptantur: vt ait Chrysostomus super epistolam ad Hebræos. & refertur vnde. quæstio tertia. capitul. Ad mensam. sed & infideles sunt proximi nostri, vt est glossa capit. Charitas. secundo. De poenitentia distinctio. secunda.

3. Cōclusio.

¶ Tertia conclusio. Prælati arctius tenentur præcepto correctionis, quam priuati homines. Itaque præter præceptum iustitiæ quopèculatiter prælati tenentur correctione iudiciali arcere subditos à peccatis, præcepto charitatis magis tenentur, quam priuati homines. Quæ sententia est Sancti Thomæ. 2. 2. quæstio t. vigesimatercia, articulo tertio. secundum Augustinum primo De ciuitate Dei. capite nono. Conclusio hæc, vt reor, satis comprobatur rationibus & testimonijs, quæ in primo argumento principali adducta sunt: nam vbicunque sacra pagine mentio incidit huius præcepti, prælati peculiariter designantur.

¶ Et secundo probatur ratione. Nam prælatus, eo quod est persona publica, & est custos iustitiæ: vt dicit Aristotel. quinto Ethicor. & exemplar populi, ad omnia opera præceptorum, cuiuscunque sint virtutis, arctius tenetur ratione status, quam populus.

¶ Et tertio probatur. Prælatus (vt inquit illic Aristoteles) tenetur proprio officio bonos facere ciues: ergo arctius tenetur quocunque præcepto quod institutum est ad correctionem & emendationem ciuium: sed præceptum correctionis fraternæ ad hunc finem ordinatur: ergo strictius ligat prælatos, quam plebem. ¶ Et quarto id confirmatur. Prælatus tenetur magis diligere filios, quam priuati

uati homines alios fratres: vnde Christus Ioã. 2. 1. non commisit Petro gregẽ suum, antequã tertio ipsum interroget, an se plus alijs diliget: ergo ad opera charitatis, qualis est correctio, maiori vinculo tenetur erga filios, quã fratres erga se inuicem. ¶ Quod postremo confirmatur. Nam quemadmodũ quisq; eleemosynas corporales potiùs tenetur filijs & domesticis elargiri quã extraneis: ita prælatus qui est pater spiritualis tenetur spiritualis eleemosynas filijs impendere, magis, quã priuatus homo alijs fratribus. ¶ Sed dubium est circa hanc conclusionem, an aliquid teneantur facere prælati præcepto correctionis fraternæ, an plus quã priuatus homo. ¶ Dominus Caicitanus. 2. 2. q. 33. ar. 2. quanquã concedat conclusionem hanc, negat tamen prælatum teneri præcepto correctionis fraternæ inquirere peccatores, magis quã vnus de plebe: quia hoc (inquit) esset obligare prælatum nouo præcepto charitatis: cum tamen præter præceptum iustitiæ quo tenetur corrigere tanquã iudex, non habeat particulare præceptum correctionis fraternæ, nisi quod habet priuatus homo.

¶ Nihilominus (arbitror) prælatus præter præceptum iustitiæ quo tenetur inquirere tanquã iudex diffamatos de crimine, vt dicemus inferius, tenetur præcepto fraternæ correctionis oculatiùs vigilare super gregem, quã vnus de plebe, & accuratiùs inquirere crimina: nõ quidem ordine iudicali, vbi non præcessit infamia, sed tamen tenetur esse magis attentus vt coniecturis possit rimari crimina subditorum, vt fraternaliter corripiat. Et primò credo esse sententiam. S. Thom. contra dominum Caicitanum, in illo loco quem ipse exponit: puta, in solutione ad. 4. ait enim. S. Thom. quod illud quod debetur alicui determinatæ personæ oportet quod ei expendamus, non expectantes quod nobis occurrat, sed debitam sollicitudinẽ habentes vt eũ inquiramus: vnde, sicut ille qui debet pecuniam, debet creditorem requirere, cum tempus fuerit: ita qui habet spiritualem curam alicuius, debet eum quærere, ad hoc vt eum corrigat de peccato: & manifestum est quod non loquitur de correctione iudicali: sed de fraternæ: vnde subiungit, priuatos homines nõ obligari ad inquirendum corrigenda crimina: quibus ait August. De verbis domini. Admonebis corripere, non quærendo quid repræhendas, sed videndo quid corrigas. ¶ Sed probatur adhuc responsio nostra. Nam quanquã non teneatur prælatus nouo præcepto correctionis fraternæ, tamen illo communi præcepto tenetur arctius: ob idq; ratione illius tene-

tur facere aliquid quod non tenentur singuli de plebe. ¶ Et confirmatur hoc maximè. Prælati præcepto correctionis fraternæ tenentur quandoq; exponere vitam vt corripiant subditos, quando frater non tenetur vitam exponere pro fratre, vt diximus quæstione proxima: ergo pari ratione tenentur taliter inquirere crimina qualiter non tenetur frater vt corrigat crimina, fratris. Et tertio confirmatur. Quia propterea apud Ezechielem prælati dicuntur speculatores, quibus officium est vigilare super gregem: quia non solum tenentur præcepto iustitiæ inquirere crimina vt iudicialiter puniantur, propter bonum commune, sed certà quia tenentur habere curam particulariter singularum personarum, propter bonum priuatum cuiuscunq;: & presertim Ecclesiastici prælati, quibus cura & sollicitudo incumbit, non solum peccata punire quæ in forum publicè deferuntur, sed occultè etiam peccata fraternaliter emendare, atque ad eò purgare corda & mentes subditorum. Quare non satis est ecclesiastico prælato forũ habere causarum vt prætores habent, vt maior eorum cura circa doctrinam & fraternam correctionem quæ à charitate procedit, esset collocanda. Sed absit vt os ponamus in cælum. ¶ Sed dubium est secundum circa hanc tertiam conclusionem, vtrum patres familias teneantur maiori vinculo corripere filios & domesticos, quã extraneos. ¶ Respondetur quarta conclusione. Quicumque tenetur corripere domesticos potius quã extraneos. Conclusio est Augustini, quæ habetur cap. Duo ista. 23. q. 4. vbi ponit septem conditiones personarum, quibus ab officio incumbit correctio: vt episcopus debet corrigere plebem: paterfamilias domum: maritus vxorem: prætor prouinciam: rex regnũ &c. & loquitur de correctione fraternæ: nam paterfamilias nõ potest corripere familiã nec vxorem, nec filios, correctione iudicali & coërciua: quia non potest infligere poenas legis: quare non tenetur arcere seruum à concubina expellendo eum domo, nisi forsan propter scandalum: nec tenetur compellere familiam ad ieiunia Ecclesiæ: sed solum tenetur fraternaliter corripere, maiori tamen diligentia, quã extraneos. Imò verò non tam strictè tenetur ad correctionem fraternam filiorum aut domesticorum, quã prælatus respectu subditorum: nam quanquã pater, quantum ad vitam corporalem, tenetur magis diligere filios quã prælatus subditos: tamen quantũ ad vitam spirituale pater spiritualis plus astringitur diligere subditos & vigilantius

*Prælatus arctius tenetur
vinculo correctionis
fraternæ, quã alijs priuatus
homo ~*

patres familias

4. Conclusio.

att

5. Conclusio.
quomodo subditi
libent praelatos
corripere

lantius illis prospicere, quam pater temporalis filijs suis. ¶ Quinta conclusio. Subditi strictius obligantur corripere praelatos, quam alios fratres aut priuatos homines. Quod teneatur subditi ad correptionem praelatorum manifeste sequitur ex conclusione prima. Duplicem enim correptionem adnotauimus: aliam de iustitia coerciuam, qua subditi in praelatos utri non possunt aliam fraternam, qua a charitate dimanat: & manifestum est subditos teneri ad charitatem praelatorum: unde Grego. in epist. ad concilium Nichacium, qua refertur. 2. q. 7. cap. sicut. secundo. Sicut (inquit) laudabile differetumque est, reuerentiam & honorem exhibere prioribus, ita reuerentiam & Dei timoris est si qua in eis sunt que indigent correptione nulla dissimulatione postponere: ne totum (quod absit) corpus morbus inuadat, si languor non fuerit curatus in capite. Sed quod arctius teneatur praelatos corripere, quam alios quoscumque; etiam quam patres temporales, ex ultimis verbis recitatis sumitur primum argumentum. Nam accuratius tenetur occurrere malo communi, quam priuato: sed peccata praelatorum vergunt in perniciem publicam. unde idem Grego. ut habetur. xj. q. 3. cap. Praecipue. Scire praelati debent, quod si peruersa uel peperat, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt: ergo subditi accuratius obstringuntur praelatos corripere, quam quosuis alios. ¶ Et secundo, quia subditi propensius tenentur diligere praelatos quantum ad spiritualia, quam quoscumque; alios, etiam quam patres naturales. Nam sicut in corporalibus post amorem patrum in filios, secundum locum tenet amor filiorum in patres, ita in spiritualibus: sed praecipuum correptionis fraternae est praecipuum charitatis, ergo propensius obligat subditos respectu praelatorum, quam respectu aliorum fratrum. ¶ Et tertio: quia praelati plus indigent correptione, quam priuati homines. unde Aug. in regula. Non solum vestri sed etiam ipsius (scilicet praelati) miseremini, qui quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. ¶ Quarto id comprobatur. Quia inde grauius indigent praelati correptione, quod rarissimi sunt qui praelatos & maiores corripiant. Nam alij verecundia, alij timore: alij ambitione gratiae comparanda apud praelatos, a correptione erga praelatos prohibentur: qua iniquissima conditio & fors infelicissima est praelatorum & principum, atque adeo quanto in sublimiori gradu sunt, tanto sunt hoc beneficio peius priuati. ¶ At uero quia iuste quod iustum est exequi debemus,

ut est Deut. 16. plures sunt obseruanda circumstantia in correptione praelatorum quam priuatorum hominum. Primo ut summa ratio habeatur fama & pudoris eorum, nepe ut de occultis criminibus occultissime corripiatur. Nam, ut inquit Anaclétus, sententia Cham filij Noe damnantur, qui suorum doctorum uel praefitorum culpa produnt: ceu Cham, qui pudenda patris non operuit, sed irridenda monstrauit. 2. q. 7. Secundo, ut non quicumque; de plebe praesumat praelatum corripere, sed ille qui sit & spectatae uirtutis & prudentiae. Nam si homo de plebe & peccator tentaret corripere praelatum, ille esset ut bestia qua tangit montem, & ut Oza qui non erat dignus tenere arcam. Unde Gregorius in Pastoralis. Sanctorum vitam corrigere non praesumat, nisi qui de se meliora sentit. ¶ Quod si arguas contra, quod asina reprehendit Balaam: Respondetur inde solum sum exemplum, ut quiuis in causa propria, cum iniuste vexatur a praelato, possit interrogare causam ut se compuret: sicut dixit asina: Cur percutis me etiam iam tertio, nonne animal tuum sum. &c. Tertio, qui corripit praelatum, maxime Episcopum, aut principem, debet id facere cum reuerentia non increpando, sed admonendo, sicut dicit Paulus. hoc est explicando grauitatem flagitiorum qua augentur ex dignitate personae: & detrimentum subditorum quod patiuntur ex malo exemplo superioris. Unde Dionysius in epist. ad Demophilum, eum reprehendit quod sacerdotem irreuerenter correxerat. ¶ Quod si peccata praelatorum fuerint in perniciem reipublicae: tunc publice fas est illos reprehendere: primum si sit crimen haeresis, nec Papae ipsi in hoc parcendum est, ut habetur ca. Papa. 40. d. Unde Paulus Petro in facie restitit, Galat. 2. quia scandalum dabat Gentilibus in fide. ¶ Quod si quis arguat quod adhuc in materia fidei & scandali non licet publice subditis reprehendere praelatum, ex glossa Hierony. illic Paulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparum sciret. ¶ Respondetur quod omnis fidelis, quantumcumque minimus censetur par cuiusque quantumcumque maximo in materia fidei, ut possit & debeat ipsum reprehendere & denuntiare. Tanta est enim labe illius criminis, quod ad eius accusationem & serui aduersus dominum, & quilibet criminosi & infames aduersus quemlibet admittantur. capit. Praesumunt. secund. quaestio. septim. Nec solum in materia fidei, sed quando peccata praelatorum sunt scandalosa, licet eos reprehendere publice: ut habetur in capit. Paulus dicit. eadem causa & q.

& q. Imò Petrus non admiserat peccatum hæ-
resis, sed quia scandalum dabat, nec adeò gra-
ue vt esset mortale, repræhensus est. Vnde Au-
gust. illic. Petrus exemplum maioribus præ-
buit, vt sicubi rectum tramitem reliquissent;
non dedignarentur à posterioribus corrigi. Vt
Quinimò Christus ipse magister summus qui
peccatum non fecit, voluit legi correptionis se-
subijcere, vbi ait: Si malè locutus sum, testimo-
nium perhibe de malo. ¶ At verò inter pri-
uatas personas magis tenemur corripere eos
qui in vita spiritali cõiunctiores sunt nobis,
quàm alios: vt religiosi maiorem diligentiam
adhibere tenentur corripiendis fratribus spi-
ritualibus, quàm fratribus naturalibus. Atqui
in æquali necessitate strictius obligamur me-
lioribus, quàm peioribus: vt si homo aliàs pro-
bus incipit labari, maiori cura tenemur eum
feruare, quàm perditum hominem. Nam ex
genere obiecti propèsius tenemur diligere me-
liores: sed quia peiores plurimum grauius indi-
gent correptione, ex hac parte augetur quan-
doque obligatio respectu illorum.

6. Conclusio. ¶ Sexta conclusio. Peccatores cuiuscunq; ge-
neris sint, tenentur præcepto correptionis: atq;
adeò, cum sunt in peccato possunt corripere.
Prima pars probatur. Præceptum charitatis
omnes in vniuersum obligat: ergo peccatores
ratione peccati non liberantur illo præcepto:
aliàs cõmodum reportarent à peccato.

¶ Secunda pars probatur. Duplex est corre-
ptio, vt dictum est, scilicet iudicialis & fraterna:
& à iudiciali correptione multi repelluntur ra-
tione peccati: vt lege cauetur. 3. q. 4. per totam,
& alibi sæpe iniure, vt videbimus in De accus.
Infames enim & publici peccatores, & excõ-
municati accusare non possunt, nec ius dicere:
& hoc, quia ad publicum iudicium requiritur
estimatio & opinio probitatis, & iudicis, & ac-
cusatoris, & testium, vt fidem faciant: sed tamè
à correptione fraterna nullus repellitur: quia
de necessitate & natura correptionis solù est
docere & persuadere veritatem: quod quicun-
que mentis & rationis cõpos facere potest: &
cum peccatum rationis vsum non tollat, fit vt
peccatores non sint prorsus inhabiles corre-
ptioni. ¶ At verò peccatum multis modis ex-
tenuat & impedit efficaciam correptionis. Pri-
mò ex parte corripientis, quem indignù red-
dit vt alium corrigat, maximè si corripies ma-
ioribus criminibus sit obnoxius. Vnde Hiero-
nymus super illud Matth. 7. Quid vides festu-
cam &c. De his (inquit) loquitur, qui i. cum
mortali crimini detineantur obnoxij, minorà
peccata fratribus non concedunt. Et secundo,

ratione conditionis peccati: vt puta, si publi-
cus peccator publice corripit alios: tunc enim
non solùm correptio nihil prodest, imò nocet
ratione scandali: nam ille non præsumitur cor-
rigere ex charitate cum seipsum prius nõ cor-
rigat, sed vt per bonam doctrinam propria ce-
let flagitia, vt inquit Chysofst. super eisdẽ ve-
bis. Matth. 7. Et tertio ratione periculi. Nam
peccator qui aliena peccata obiurgat, inde su-
perbia effertur, quòd proximis sese indignè
præfert. Vnde Augustinus lib. De ser. Dom.
in monte. Accusare vitia officium est honorũ
& beneuolorum: quod cum mali faciunt, alie-
nas partes agunt. Et de peccatore publicè præ-
dicante intelligitur illud Psal. Quare tu enar-
ras &c. vbi glossa, Quare communi sermone
ad populũ profers aliquid de mea maiestate?
¶ Sed est dubium, vtrum peccatoribus pecca-
tum sit corripere. Arguitur enim pars affirma-
tiua: quia correptio est opus charitatis: pecca-
tor autem non est in charitate, ergo si corripit,
nunquàm corripit ex charitate. ¶ Responde-
tur quòd quicunq; peccator potest sine pec-
cato corripere: imò meritorie: si modò corre-
ptio fuerit circumspecta: primò nè publicus
peccator publicè corripiat: nam illud esset pec-
catum ratioe scandali: deinde vt peccator cor-
ripiat, non increpando & superbe accusando,
sed aut gemendo proprium peccatum, aut re-
præhédendo se simul cù alio. Istò modo & vsu-
rarius & meretrices & perditissimi homines
possunt alios suæ farinæ corripere. Vnde Aug.
in lib. De serm. Dom. in mōte, loco citato. Co-
gitemus (inquit) cum aliquem reprehendere
nos necessitas cogit: vtrum tale sit vitium quod
nunquàm habuimus, & tunc cogitemus nos ho-
mines esse, & habere potuisse, vel tale quod ali-
quando habuimus, & iam non habemus: &
tunc tangat memoriam communis fragilitas,
vt illam correctionem, non odium, sed miseri-
cordia præcedat. Si autem inuenerimus nos in
eodem vitio esse, non obiurgemus sed conge-
miscamus: vt non alium solùm ad poenitendũ,
sed ad æqualiter conandum inuitemus. Hæc
Augustinus. Adde quòd nõ solùm peccatori
meritum est alium corripere, sed certè meritũ
peculiariter accõmodũ ad obtinendã remissio-
nem proprii peccati. Nam opera misericordie
peculiariter conducunt ad remissionem pec-
catorum: secundum illud Danielis. 4. Peccata
tua elemosynis redime. Sed maximè ad id cõ-
fert remittere aliena peccata, secundum illud
Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra, sicut &
nos dimittimus debitoribus nostris. Cui pro-
ximum est corripere fratrem. ¶ Vnde ad ar-
gumen

Membri secundi,

gumentum modò factum respòdetur, q̄ quãquam correctio non procedat ex habitu charitatis infuso, sufficit tamen ad implendum præceptum quantũ ad substantiam, atq; adeò vt inter alios bonos mores sit laudabilis, q̄ procedat ex naturali charitate. ¶ Sed tandè adnotauerim, q̄ si esset quispiã tam perditus & infamis homo, vt correctio sua prorsus redderetur inutilis, tunc non teneretur præcepto correctionis: nam ad opus vanum obligatur nemo. Quòd si contra arguas, q̄ tunc peccator teneretur respiscere, vt possit corripere, quòd insinuat Richard. 4. dist. 19. artic. 2. ad. 1. & Paul. q. 3. aliàs peccatum esset ei còmodum, cũ eum excusaret à præcepto. Respondetur, q̄ nemo obligatur ad opera misericordiæ, nisi qñ habet facultatẽ exhibendi. Vnde sicut non tenetur quis recuperare perditam pecuniam ad subueniendum pauperibus, quãuis possit, nisi fortè in extrema necessitate, nec tenetur procurare scientiam, quæ requiritur ad corripiendum: ita nec tenetur respiscere à peccato, ea ratione vt adimpleat præceptum correctionis. Nec propterea est cuiuspiã còmodum peccatum: nam cuiuscũq; salubrius esset agere in gratia, q̄ excusari ab aliqua lege Dei. At verò prælati quia ratione officij semper tenentur ad correctionem, re vera obligantur tales esse, vt suo exemplo & correctioe prodesse possint: quare si sunt publici peccatores, tenentur aut abire officio, aut taliter corrigi, vt frugi esse possint subditis.

¶ AD Primum argumentum responsum est in tertia conclusione. Probant enim illa testimonia prælatos arctius teneri præcepto correctionis, quàm priuatos homines: non tamẽ excipiunt quẽquam ab illo præcepto. Vnde August. 1. de ciuit. Dei. ca. 9. Ad hoc populorum præpositi constituti sunt in ecclesiis, vt non parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamẽ ab huiusmodi culpa penitus alienus est, qui licet præpositus non sit, in eis tamen qui bus vitæ huius necessitate coniungitur, multa monèda, vt arguenda nouit, & negligit.

¶ Ad secundum respondetur, argumentum nõ probare, q̄ non liceat omnes peccatores corripere, sed q̄ non liceat oporteat vsq; ad denunciationem procedere, quando illi qui corriguntur non habent superiores prælatos qui bus conuincantur. Vnde, quando Papa secreta admonitione non emendatur, illic sistendũ est, nisi sit in crimine hæresis: quia Papa nõ potest denunciari nisi quando potest accusari, vt notat glossa ca. Si Papa. 40. distinct. Item in correctione infidelium, si corripiantur de

Quæstio quarta.

33

criminibus contra legẽ suam denunciãdi sunt præpositis suis: si modo apud illos notitia fuerit fraternæ correctionis. Et hoc est quod dicit Paul. Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? Id est: Nos non possumus eos in iudicio cõpellere: nisi; aut nobis infesti essent, aut nostra detinerent, aut essent fidei contumeliosi: at de infidelitate admonere illos licet, & increpare, & ad fidem pro viribus appellere: vt notatur ca. Infidelis. 23. quæstio. 4. Sed tamen denunciare illos vanum esset postquam cõpelli iuridicè non possunt ad fidem. Et eadem ratione meretrices & vsurarios publicos sanctissimum est corripere: imò præceptũ, si sit spes emendæ. Sed verba Augustini hoc solum sonant, vt principes impune permittant meretrices, ad euitandum maiora mala. Cũ hæreticis verò, post secundam monitionem non licet disputare, nec conuersari, vbi fuerit periculum ne nos peruertant. Qui tamen certo speraret hæreticũ lucrari, posset & deberet ipsum corripere. Sed cũ excõmunicatis, quanquam non licet cibum sumere, licet tamẽ correctionis gratia conuersari. Vnde idem Apostolus qui Corinthijs interdixerat cum excõmunicatis cibum sumere, admonet Thessalonicenses: Si quis non obedit verbo nostro, hunc notate, & nè commisceamini cum illo, vt cõfundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem. ¶ Ad tertium argumentum latè responsum est in quinta conclusione. Non enim argumentũ probat, q̄ nõ debeat subditi corripere prælatos, sed quòd debeat id reuerenter præstare. ¶ Et eadem ratione responsum est ad quartum in sexta conclusione. Sed ad illud De pœnitẽ. distin. 6. Potentissimum est crimẽ sacerdotũ, &c. respondetur, illud intelligi de sacerdotibus ministrantibus sacramenta in mortali: quod est mortale, nisi forsan quando ministratur baptismus in extrema necessitate, citra solennitatem.

QVÆSTIO QVARTA.

TRVM ordo Euangelicus fraternæ correctionis cadat sub præcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur, quòd non sit necessariò à secreta monitione inchoandum. Deus, cuius nos vult Paulus imitatores esse, Ephesios quinto. occultos peccatores nonnunquam publicè absque præuia monitione castigat: vnde apostolus. 1. ad Corinthios. 11. dicit propter occulta peccata,

C & ma

falsissimũ est. nã tenetur Christianus denunciare nõ recte iudicantem et denunciare laicũ nõ recte custodiẽtẽ alichoranum q̄ est absurdum vt ait Auuato. q̄ intelligenda sunt pie Verba Doctoris

& maxime indignè sumētium Eucharistiā infirmos esse multos, & dormire multos. Et sancti, ex quorum gestis consicere oportet, qualiter sunt præcepta scripturæ sacræ intelligenda, vt inquit Augustinus lib. con. mend. sæpe leguntur publice denunciāsse, quos antea secreto non admonueram: vt Ioseph. Genes. 37. legitur accusasse fratres suos apud fratrem de crimine pessimo: & Petrus Actū. 5. refertur, publicè reprehendisse Ananiam & Saphiram, qui occultè defraudauerant de pretio agri: in quibus locis nulla fit mentio de secreta monitione. & Leuit. 5. præcipitur vt qui audierit vocem falso iurantis, statim indicet crimen: vbi nec commemoratur, vt fiat aliqua monitio. Neque August. 22. quæstio. 5. ca. Hoc videtur, exponens illud præceptum, meminit de aliqua monitione: sed dicit indicandū esse occultum crimen illis, qui possunt prodesse, & non obesse: ergo nulla est necessaria secreta monitio, ante denunciātionem fraternam. ¶ Et cōfirmatur argumentum vsu religiosorum, qui est, vt fratres proclamētur in capitulo quibus non fuerint secreto præmoniti. Et secundo confirmatur. Grauior est accusatio, qua publica petitur punitio, quam denunciatio, qua sola intenditur emendatio fratris: & ante accusationem nulla est necessaria admonitio, sed sola inscriptio causæ: vt habetur ca. Superbis. & cap. Qualiter & quando. el. segundo. De accusat. ergo nec denunciātionem fraternam necessariū est, vt admonitio præcedat. ¶ Secundo arguitur, quod non oporteat post admonitionem testes ante denunciātionem adhiberi. Aut enim peccatum est publicum: & tunc, vt dictum est, publicè arguendū est: nam quæ manifesta sunt, iudicarium ordinem non requirunt. 2. quæstio. 1. ca. Prohibetur. Aut est secretum, quod tamē probari potest: & tunc non videtur opus esse nouis testibus, quia potest probari. At si peccatū est simpliciter secretum: tunc vel adducendi sunt testes ad probandum crimen præteritū: & hoc esset vanum: postquam probari non potest: vel ad obseruandum & capiendum peccatorem si reciderit in futurum: & hoc apparet non esse licitum: quia, vt dicit Augustinus de verbis Domini, non debemus esse exploratores vitæ aliorum: ergo nullatenus, dum crimen est omnino secretum, ius est adhibere testes. ¶ Tertio & principaliter arguitur. Augustinus in regula admonet vt prius præposito crimen ostendatur, quam testibus: ergo inductio testium non debet antecedere denunciātionem, sed vice versa.

¶ Quarto & postremo hæc omnia confirmantur. Obedientia quæ debetur prælato præstantior est, quam iustitia quæ debetur priuatis hominibus: sed quandoq; prælatus interrogat subditum iureiurando occultum crimen fratris, ante admonitionem & inductioem testium: ergo tunc tenetur, prætermisso ordine euangelico veritatem patefacere.

¶ In contrarium est præceptum euangelicum, quo, vt supra adnotauimus, explicatur ordo iuris naturalis in correptione fraterna obseruandus.

QUÆSTIO hæc de ordine fraternæ correptionis præcipua est huius materiæ: vt pote, quo seruando aut antevertendo, ius & iniuria secreti tegendi consistat. Atqui, ordo correptionis, vt verba sonant euangelica, tribus membris constat: quæ sunt, secreta admonitio, testium inductio, & fraterna demum denunciatio: nam inobedientis excommunicatio, ad iudicalem spectat correptionem. Et vt de singulis perspicue dicamus, respondetur ad quæstionem octo conclusionibus. At illius in primis meminisse opus est, quod supra statuimus fundamentum: videlicet, correptionis fraternæ eum esse finem, vt frater corrigatur & emendetur, sed accusationis & inquisitionis finis est vt puniatur. Quare de crimine fratris distinguendum est. Aut enim publicum est, aut secretum.

¶ Si primum, tunc est prima conclusio. Peccatum publicum non in secreto corripindū est, sed publicè arguendum. Nam finis tunc non est sola emendatio fratris, sed quo illi, quibus scandalum datum est occasio peccandi, exemplum capiant, & terrore arceantur. De quo peccatorum genere inquit Paulus. 1. Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. & de poenit. & remiss. cap. 1. Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda. & 2. quæstio. 1. c. Si peccauerit. Corripienda ipsa sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipsa vero corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distingue tempora, & concordabis scripturas, scilicet, illam: Si peccauerit in te, corripe inter te, & ipsum. & illam: Peccatorem coram omnibus argue.

¶ Sed conclusio primum intelligitur de peccato publico, quod est notorium notorietate facti: quod videlicet nulla tergiversatione celari potest: nam alia, etiā si probabilia sint & infamia laborent, non sunt continuo publicè corripien-

Prima conclusio.

ripien-

ripienda. Atqui secundo intelligitur, non solum de peccatis quæ sunt in præiudicium reipublicæ, aut tertiæ personæ, sed de quibuscunq; quomodocunq; scandalosis.

¶ At percontatur quispiam, an ad publicam correctionem soli prælati teneatur: nam postquam eiusmodi correctio non fiat gratia fratris emendandi non est fraterna, atque adeo, nec obligare videtur priuatos homines. Respõdetur, priuatos etiam homines teneri publicè reprehendere fratrem, in conspectu populi delinquentem: quoniam præcepto charitatis non solum tenemur corripere fratrem, sed succurrere scandalo aliorum. Hoc veruntamè differt, quòd prælati tenentur præcepto iustitiæ publicè corripere: priuati verò solum præcepto charitatis. Quocirca hi non tenentur ad publicam correctionem, nisi sicut ad alia opera charitatis: utpote, quando id possunt sine notabili detrimento præstare. Qui enim timeret honori aut vitæ suæ, si corriperet quæpiam publicè, tunc non astringitur: nisi forsandum peccatum grauius læderet honorem Dei. Si enim sacrilegus homo impiè blasphemaret nomen Dei, vnde offendiculum præsentibus obijceret contemnèdi diuinum nomen, obligatus esset quicumque blasphemiam retulerit. Et ille est casus quo obligat præceptum dilectionis Dei, & quandoq; cum periculo vitæ. ¶ Sed quanuis tenetur quisque notorium peccatum scandalosum statim in facie reprehendere, non tamè obligamur statim denunciare iudici, quando non vergit in perniciem publicam: quia multa licet quæ nõ expediunt. 1. Corint. 6. &. 10. Quare peccata priuata corripienda sunt eo modo, qui melius conducit ad emendationem fratris. ¶ Si verò peccatum sit secretum, tunc subsistendum est. Aut enim vergit in perniciem publicam, in nocuumentumve proximi. Et de hoc est secunda conclusio.

¶ Peccata perniciofa Reipublicæ, aut proximo statim denuncianda sunt. Probat, quia si sunt contra bonum publicum, illud præferendum est particulari, qualis est fama delinquentis. Et quanquam non sint nisi contra priuatam personam, melior est in hoc conditio iniuriam patientis quàm inferentis: atque adeo potius debemus consilere illi, denunciando, quàm huc tacendo. Moderantur tamen doctores conclusionem hoc modo. Nisi fortè quis firmiter æstimaret, quòd statim per secretam admonitionem posset huiusmodi mala impedire. verba sunt Sancti Thomæ. 2. 2. quæstio. 37. arti. 7. cui subscribunt Doctores theologi. quart. distinct. 19. & iurisculti super

ca. Nouit. de iudic. & super ca. Si peccauerit. 2. quæstio. 1. Nos tamen perspicaciter censemus audiendam esse hanc moderationem. Nam quando peccata sunt in perniciem publicam, ut proditio ciuitatis, aut crimen læsæ maiestatis, aut hæresis, quàm rarissimè vsu venire potest, ut priuatus homo posset abundè succurrere huiusmodi contagionibus. Et ideo dicit Sanctus Thomæ. Nisi fortè quis firmiter æstimaret &c. Atq; adeo, non est qui debeat confidere soli correctioni secretæ & priuatæ, nisi vic fortè magnæ authoritatis, & efficacis, cui comperitissimum esset, per secretam monitionem posse penitus extinguere id genus flagitia. Quapropter in prodicione, ut plurimum, & hæresi statim procedendum est ad denunciationem. Id vel maximè, si sit hæreticus dogmatizans, quales ferè sunt hæretici omnes. De quibus iustissima lex est, ut quàm primùm absq; aliqua præuia admonitione denunciarentur. Sed quòd peccatum secretum est in præiudicium tertij priuati hominis, non imminet tantum periculi si secretè corripiatur: ut cum secretò noui latronem, qui furatus est bona proximi, satis est fidem operam ut secretò restituat: aliàs teneor denunciare: modò id possem sine detrimento meo: quia solum ad id teneor ex præcepto charitatis. Nec vetat quod quis iure iurando fidem secreti promiserit, quominus teneatur huiusmodi crimina manifestare.

¶ Sed quid si secretò scio Petrum insidias parare Paulo quem certus est occidere, nec cohibere possum? Nam iuriscultus quidam temporibus nostris Maioricæ censebat in tali casu denunciandum esse, etiam iudici.

¶ Nihilominus respondetur, quòd dum crimè omnino est occultum, ita ut probari non posset, denunciandum est illi, qui solum posset prodesse, & non obesse: secundum Augustinum. 22. quæstio. ca. Hoc videtur. ut doctè respondit tunc dominus Adrianus: quia crimè quod probari non potest, nec per infamiam aut per indicia disquiri, iudici tanquam iudici denunciari non licet. At verò in casu posito, quo Petrus parabat insidias Paulo, si nullo alio modo ille qui sciebat, poterat illum amouere ab homicidio, deberet certè denunciare Paulo, ut ipse sibi provideret: & Paulo licet denunciare hostem iudici, tanquam iudici, ut se protegeret. ¶ Verum est tamen, quòd in his criminibus secretis & perniciosis detegendis cauendum est: ut quàm minimo fieri possit nocuumento famè detegantur, si sunt secreta: ut si damna publica aut priuata ciuitari possunt per reuelationem in genere, non fiat reuelatio in

ad correctione publicæ soli prælati tenentur

quod obligat præceptum dilectionis Dei

Secunda conclusio.

notz

particulari. Et si fieri potest, non est reuelanda persona, si satis est reuelare crimen, aut alia via euitare illud. Sed si nullatenus euitari possunt graua damna, nisi reueletur persona, reuelanda est, nisi sit secretum sacramenti confessionis. Si tamen crimen probari potest quod est in perniciem publicam, denunciari potest iudicialiter & accusari, vt dicemus quæstione sequenti. ¶ Sed dubium est, vtrum clericis liceat huiusmodi perniciofa crimina reuelare, maxime quædo est periculum effusionis sanguinis: vt puta si reueletur latro, aut proditor, aut hereticus. Et videtur id non esse licitum, nam in concilio Toletano. 23. quæstion. 8. ca. His à quibus, & capit. Clericus. & capit. Sententiam. extra. Nè clerici vel monachi. prohibentur clerici sententiam sanguinis proferre: aut quoquo modo se immiscere iudicio sanguinis. Et quauis, ca. Prælati. De homicidio lib. 6. fiat illis facultas petendi emendam in seculari iudicio à malefactoribus in causis proprijs, tamen non datur facultas in causis alienis proximorum. ¶ Respondetur cum Caietano. 2. 2. quæstione. 33. articulo. 7. licitum esse hoc clericis, etiam sacerdotibus: non solum quædo peccatum est perniciosum reipublice, sed quando est in detrimentum graue tertie personæ, dummodo id faciant, protestantes, non reuelare huiusmodi criminosos petendo vindictam sanguinis: sed quò euitent damna. Nam quanquam in dicto capit. Prælati. solū exprimitur facultas defendendi causas proprias, etiam cum periculo sanguinis, tamen iure naturali extenditur illa facultas, etiam ad causas proximorum. Quia licet ecclesia prohibeat clericis quæ licita essent laicis, vt venationes, tamen non censetur prohibere illa, ad quæ tenentur iure naturali: & vnicuique iure naturali mandatum est de proximo.

Tertia conclusio.

¶ At si crimen occultum solum est in malum peccantis, de hoc est tertia conclusio. Crimen secretum quod non est perniciosum nisi peccanti, ante denunciationem & ante testium inductionem, secreta monitione corripiendum est. Probatum conclusio: primò ex verbis euangelij Matthæi. 18. Si peccauerit in te frater, corripe eum inter te, & ipsum solum. quæ verba particulariter intelliguntur de huiusmodi peccatis. Vnde Augustinus loco sæpe citato fermone. 16. De verbis Domini, qui refertur, secunda quæstione prima. capitulo. Si peccauerit. Si peccauerit (inquit) in te frater, corripe eum inter te & ipsum solum: Quare? Quia in te peccauit. Quid est? In te peccauit? Tu scis quia peccauit. Quia enim secretum fuit quan-

do in te peccauit, secretum quære cum corrigis quod peccauit in te: nam si solus nosti quod peccauit in te, & cum vis coram omnibus arguere, non eris corrector erroris, sed proditor. Quare illa particula: In te: non est exponenda: Si te iniuria affecerit: (quæ est glossa interlinearis) sed intelligenda est, de omni peccato quod sit coram te, vt notauimus quæstione. 2. Vnde subiungit Augustinus. Sic agendum est non solum quando in nos peccatur, sed etiam quando peccatur ab alio, & ab altero nescitur. Nam quodcumque peccatum fiat coram me, est quodammodo aduersum me: quia mihi est offendiculum: vnde quodammodo iniuria afficior, quòd peccator præsentiam meam non vetetur. Et forsitan iste est sensus illius glossæ interlinearis: Si te iniuria affecerit.

¶ Et secundo, conclusio probatur ratione. Differt enim correctio fraternalis ab accusatione & inquisitione: quia finis correctionis est emendatio fratris: accusationis verò & inquisitionis, punitio: ergo correctio eo modo fieri debet qui melius conducat ad eius emendationem: fama verò plurimum iuuat vt peccator respiciat. vnde Hieronymus: Seorsum corripiendus est frater, nè si semel pudorem & verecundiam amiserit, remaneat in peccato: ergo primum omnium tentandum est vt peccata, salua peccatoris fama, corrigantur.

¶ Et confirmatur exemplo medici corporalis: qui quàm minimo fieri possit dispendio tenetur aegroto mederi. Vt enim qui sanare posset sine abscissione membri, grauem inferret iniuriam abscindendo: ita qui fratrem corrigere posset sine dispendio famæ, quæ pretiosum bonum est, iniuriosissimum esset diffamando. Quocirca, De accusatio. Qualiter & quando. secundo habetur. Et si tribus modis possit procedi: per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem: tamen, vt diligens adhibeatur omnibus cautela, nè forte per breue compendium ad graue dispendium veniatur: sicut accusationem legitimam debet precedere inscriptio, sic & denunciationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio præuenire. Et secunda quæstione septi. capitul. Accusatio prima. excommunicantur qui sacerdotes ante charitatiuam monitionem lacerare aut accusare præsumpserint. ¶ Sed mouentur circa hanc conclusionem dubia nonnulla. Primum aduersus distinctionem inter peccatum illud quod est in perniciem publicam, & illud quod priuatum cedit in malum peccatoris. Est argumentum: Omnia cuiuscunque generis peccata videntur

videntur offendere bonum publicum: nullum enim est peccatum quod non sit in scandalū & malum exemplum fratribus: ergo vniuersa deberent statim denunciari.

¶ Multum refert hic scire quae peccata dicuntur in perniciem publicam: & pro hac materia correptionis, & pro materia accusationis, & praesertim pro materia inquisitionis: nam sunt qui putant omnia peccata esse in perniciē publicam. Respondetur ergo, quod illa sola peccata censentur in praesentiarum & in sequentibus in perniciem publicam, quae habent pro obiecto proximo bonum publicum: puta quae ex genere suo contagiosa sunt & contaminant rempublicam: vt haereses & proditioes: nam huiusmodi homines pervertere & moliantur populum. Item ambitio & subornatio suffragiorum in cathedris & in alijs electionibus: & in vniuersum quando quis in aliquo conuentu aut ciuitate fatagit pervertere fratres. Haec enim sunt quae statim sine admonitione, si sit periculum, sunt denuncianda & accusanda. Item compilatio aerarij publici: crimen laesae maiestatis. Sed adulterium, homicidium, & simplex furtum, non sunt proprie in perniciem publicam: quia sunt aduersus priuatas personas, & ideo huiusmodi peccata vocabimus in praedictum tertij. Latrones vero publici, qui vias publicas obsident, ij censentur in rempublicam peccare: nempe quorum animus est quoscunque de populo occidere & depredari. Sed fornicatio & gula & similia sunt omnino priuata. Ex quo sequitur ad intelligentiam dicendorum, quod peccatum publicum, vno modo dicitur vt distinguitur contra secretum, vt supra diximus: alio modo vt distinguitur contra priuatum: quia scilicet fit in perniciem publicam.

¶ Alterum dubium est, vtrum secreta admonitio in huiusmodi peccatis priuatis debeat semper necessario praecedere in quocunque peccato quomodocunque occulto, quanquam sit notum pluribus, aut de illo sit infamia. Nam videtur non esse necessaria quando peccatum est pluribus notum, sed tunc licitum esse statim corripere coram alijs qui sciunt crimen, postquam tunc non violatur fama proximi. ¶ Respondetur quod quanuis peccatum sit plurimis notum, non est statim coram alijs, etiam scientibus, arguendum: nam quanquam non laedatur fama, laeditur tamen pudor & verecundia proximi, cum reprehenditur in praesentia plurium. Ob idque experiendum est prius, an per secretam admonitionem frater corrigatur. Quod ego noto in

illis verbis Augustini, secunda quaestione prima. capit. Si peccauerit. Fortē quod scis & ego scio: non tamen, coram, te corripio: quia curare volo, non accusare. Vbi docet, quod nec coram illo qui scit, corripendus fit in principio frater.

¶ Tertium dubium est. An quando ego solus noui crimen fratris, liceat antequam illum admoneam id patefacere amico illius qui commodiū quam ego possit eum corripere? Videtur nanque hoc esse licitum postquam confert vt facilius frater corrigatur.

¶ Respondetur quod nullo modo sine extrema necessitate licet crimen occultum fratris ante admonitionem, quantumcunque cordatissimo & eius amicissimo detegere. Sunt enim qui ignoranter putant non diffamare fratrem, quando amico illius secretò reuelant occulta eius peccata: cum tamen optarem ego peccata mea nota esse tribus aut quatuor, quam vni grauissimo & mihi coniunctissimo viro: sanē cuius bonam de me aestimationem pluris facio, quam si quatuor alij bene de me opinarentur. Sed quando illi qui scit crimen non pateret accessus ad fratrem qui est in peccato, aut compertissimum illi esset suam admonitionem nihil profuturam, tunc licitum esset alteri insinuare, qui id vtiliter faciat. Atqui, consulerem ego tunc & praetato primum id tanquam patri insinuaretur, dum tamen ille esset qualem oportet esse praetatum: vt puta, qui prodesse possit, non obesse fratri. Nam postquam in correptione fraterna tandem procedendum est vsque ad denūtiationē quae fit praetato, optimē consulitur famae fratris, si quando est necessarium, soli praetato denūtiatur. Et in hoc casu consentirem cum Richardo in quart. distinctio. 19. articulo quarto. quaestione prima. vbi ait quod ante secretam monitionem potest fieri denunciatio praetato tanquam patri: atque adeo quod praetatus potest ad id compellere subditos. Consentirem (inquam) casu quod subditus certissimus esset nihil profuturam suam admonitionem: aliās profectò iniustitiam faceret, qui ante monitionem denunciaret praetato: nam fama subditi apud praetatum magno aestimanda est: & ideo sine extrema necessitate non est prodigenda. Nec praetatus potest ad id compellere: imò in visitatione debet monere, vt occulta peccata non denuncientur, nisi praetata admonitione. Et Augustinus in regula: quanquam dicat, ante inductionem testium denunciandum esse fratrem praetato tanquam patri, non tamen id permittit ante monitionem.

que peccata sint in perniciem publicam

2. amice

Secundum dubium.

Admonitio secreta debeat semper praecedere in quocunque peccato occulto

Tertium dubium.

atq

nota de visitationibus in occulto peccato

4. Conclusio. nem. ¶ Quarta conclusio. Si secreta admonitione corrigatur frater, ita ut nullum sit reliquum recidendi periculum, illic sistendum est. Quapropter cautè legendus est Richardus in loco modo citato, vbi dicit, quòd quamquam frater sit correctus per secretam admonitionem, denuntiandus est tamen praelato, ut obseruet ipsum à reciduo. Intelligitur enim dum correctus adhuc manet in periculo verisimili aliàs nullatenus denuntiandus est, postquam corrector consecutus est finem correptionis: quia lucratus est fratrem: iuxta illud Site audierit, lucratus es fratrem tuum: vbi in sinuatur illic esse sistendum. Quare, iniuria est fratrem emendatum denuntiare.

Quinta conclusio.

¶ Quinta conclusio. Quando frater secreta admonitione non corripitur, tunc adhibendi sunt vnus aut duo testes antequàm denuntietur praelato. Conclusio hæc omnibus concorditer est receptissima: quia est in euangelio: non tamen omnes eodem sensu eam intelligunt: sunt enim duæ opinioniones, vt meminit Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 33. art. 8. ad primam. Dicunt quidam quòd quando peccatum est occultum in secundo gradu, vt dixim⁹ ante primam quæstionem huius secundi membri, vt puta, quando plures sciunt per quos iuridicè probari potest: tunc habet locum ordo euangelicus, & adhibendi sunt testes in correptione, non quidem noui, sed illi quibus aliàs notum est crimen. Sed quando peccatum est omnino secretum vt pote quòd solus scit ille qui admonuit, tunc nō sunt adhibendi testes, nec de illo loquitur Euangelium. Quare siue frater corrigatur secreta admonitione, siue nō illic sistendum est quoad usque sint aliqua indicia vel testes per quos conuincatur. Quam opinionem suscipit Durandus quart. distinctio. 19. quæstione quarta. sed antè tenuit illam Alti. libro. 3. tracta. 25. capitulo secundo. vnde desumpsit eam Durandus. addit tamen quòd poterit tale peccatum secretum sine testimonio inductione reuelari praelato in secreto tanquam patri qui possit prodesse & non obesse. Subscribunt huic opinioni nonnulli canoniste. Quæ opinio fundatur in argumento quòd secundo loco posuimus ante quæstionem. E nimirò, quando peccatum est omnino secretum, aut adhibendi sunt noui testes ad probandum præteritum crimen: & illud esset vanum, postquam probari non potest: aut ad obseruandum peccatorem, si in futurum reciderit: & hoc est iniuriolum: quia (vt dicit Augustinus) non debemus esse exploratores alienæ vitæ. Imò tunc (dicit Durandus)

magis esset secundum charitatem indicandum illi qui possit impedire, quam illi qui possit capere peccatorem in delicto. Nec potest dici (inquit Durandus) adhibendos esse testes ad probandum, quando denuntietur, quòd frater fuit prius admonitus: hoc enim esset sine fructu. Nam quando denuntians nō probat crimen per testes criminis, vanum est probare se admonuisse: quia non potest tunc iudex procedere ad punitionem, vt statim dicturi sumus. ¶ Et secundò arguit Durandus. Quia si, dum crimen est omnino secretum, quis addit testes, exponitur periculo talionis: nam reus potest illum conuenire de infamia: & ideò puniendus est, si non probauerit crimē. ¶ Et vltimò nos arguimus in gratiam illius opinionis. Nemo habet ius diffamandi proximum ipso inuito, nec propter eius bonum spirituale: sed qui reuelat crimē fratrem: ergo illud nō licet. Probatur maior. Nullus habet ius nocendi proximo in bonis temporalibus, propter bonum spirituale: licet enim nulli rapere bona proximi, ne illa alea & scortatione dilapidet: sed fama pretiosius bonum est quam ceteræ facultates: ergo nec ius est ledere famam proximi, quo arceatur à peccato. ¶ His verū tamen non obstantibus, opinio est Sanct. Thom. loco citato, & Richar. & Palud. in quart. distinctio. 19. & Gabriel. in cano. lectu. 74. & Caieta. & Theologorum quos ego viderim præter Durand. & Alti. siodorensis, quòd quinta conclusio debet intelligi, etiam de crimine quantum unque occulto, & Adrianus idem sentit. Et puto, si oculatè res inspiciatur, neutiquam posse recte ratione inficiari, quin debeant adhiberi testes noui in crimine occulto, si modò speretur emenda. Et probatur primò ex verbis euangelicis: vbi nihil distinguitur de hoc aut illo peccato, sed in vniuersum præcipitur: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: vnde subinde consequitur, vt non solum quando peccatum est probabile, sed quotiescunq; peccator secreta monitione non corrigitur, sint adhibendi testes. Imò verò expresse loquitur euangelium de peccato secreto: nam de eodē peccato de quo dixerat: Si peccauerit in te frater (id est te solo sciente, vt dicit August.) subiungit: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: ergo dicere quòd de peccato secreto sit necessaria admonitio, & tamen non liceat post admonitionem tunc inducere testes, est negare formam euangelij. ¶ Et secundò id probatur: quia verbum ipsum,

Opinio Durandi

Opinio. 5. 790.

multos
multos
multos

sum, adhibe, hoc designat quod est: nouos testes adiunge: vt quod tu solus noueras, plures sciant. Nam re vera non dicerentur adhiberi ad cognitionem rei illi, qui antea nouerant. ¶ Et tertio arguitur. Salus spiritualis proximi multo est præstantius bonum quam fama: ergo quando salus spiritualis recuperari non potest sine detrimento famæ non solum licet, sed magnoperè expedit iacturam facere famæ proximi, pro eius salute spirituali. Si cut medicus nihil aliud quam operæpretiū facit dum membrum ægroto secat, quo vitam feruet. Eò vel maxime, quòd qui pertinax est in peccato, ius quodammodo famæ perdit, saltem vt testes necessarii adhibeantur.

¶ Et confirmatur hæc ratio. Si quispiam auarissimus mori mallet, quam dispendio paruæ pecuniæ seruare vitam, posset quicumque furtim ab illo capere pecuniam, qua vitam eius seruaret: ergo potiori ratione licet famam proximi postponere salutem eius spirituali: quam nobis Christus redemptor noster tantoperè commendatam esse voluit.

¶ Quarto & postremo probatur, quòd inductio testium in Euangelio præcipiatur, quando peccatum est omnino secretum. Nam ratio illius ordinis procedendi, vt explicant omnes doctores, est vt ab vno extremo in aliud non procedatur, nisi per medium: vt videlicet cognitio paulatim diffundatur ad plures: sed si non liceret adhibere testes, nisi illos qui peccatum nouerant, tunc vix potest intelligi, quomodo transeat ab vno extremo in aliud per medium: ergo ordo ille intelligitur in peccato secreto: vt quod vnus solus scit, non denunciaret in publico ecclesiæ, nisi prius id paucioribus patefaciat.

¶ Et confirmatur: quia ille ordo præcipitur iure naturæ, vt quàm minima fieri potest iactura famæ corrigatur frater: vt scilicet prius diffametur apud paucos, quam apud multos: si autem non liceret inducere testes nisi illos qui iam nouerant, non videtur quomodo diffamatur prius frater apud paucos: quia apud illos qui nouerant, non diffamatur de nouo. Et hæc omnia confirmantur autoritate Augustini in regula: vbi ait. Si autem post admonitionem iterum, aut alio quoque die, id ipsum eum facere videritis, iam veluti vulneratum sanandum prodat, quicumque hoc potuerit inuenire, prius autem alteri aut tertio demonstretur, vt duorum vel trium possit ore conuinci: demonstrare autem, sonat reuelare alijs qui nesciebant peccatum proximi: er-

go peccatum omnino occultum licet reuelare illis, quibus erat occultum. Sed respondet Durandus, quòd Augustinus non intelligit reuelandum esse crimen, sed petulantiam oculorum, quæ disponit ad crimen: de qua præmiserat, vt statim admoneretur fraternè malè coepta progrediantur. Hæc tamen solutio non satisfacit verbis Augustini. Primò, quia Augustinus præsupponit, quòd post secundam aut tertiam admonitionem petulantia oculorum, iam censetur frater vulneratus: id est, peccati reus. Et tunc dicit esse demonstrandum alijs per quos cõuincatur, scilicet de peccato. Et secundo id patet, per exemplum quod adducit de vulnere corporali: vt quemadmodum hoc reuelandum est, nè putrescat in corpore, ita & illud reuelandum est, nè putrescat in anima: dum tamen sit pendens in futurum. Et tertio manifesta est intentio Augustini, in verbis subsequentijs, scilicet, Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, iudicandisque peccatis, diligenter & fideliter obseruetur. Ecce non dicit solum in occasionibus peccatorum, sed in cæteris peccatis indicandis obseruetur, vt post admonitionem testibus demonstratur. Non potest ergo dubitari, quin sint adhibendi testes quantuncunque sit secretum crimen, modò sit aliqua spes correctionis & emendationis fratris: vt ait Sanctus Thom. 2. 2. quæstione. 33. articul. 8. & Paulus. quart. distinctio. 19. quæstione quart. nã si nulla penitus esset spes, fateor nec esse adhibendos testes, imò nec esse denunciandum, nec admonendum fratrem, nisi peccatum esset pniciosum Reipublicæ, aut tertiæ personæ, vt diximus quæstione secunda. Sed tamen, quamquam frater non emendatur per secretam correctionem, non subinde desperandum est, quò minus emendari possit per testium inductionem: nam adhibitis testibus, aut confundetur frater & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautiùs viuet. Et præterea, mitius fortè tentabitur de peccato: nam aduersarius noster diabolus debiliùs tentat, quando plures sunt qui fratrem custodiunt. Verum est tamen, quòd non satis est semel admonere secreto antequàm testes adhibeantur: sed secundo aut tertio: vt notatur in verbis Augustini: Iterum vel aliquo quoque die. non tamen est necesse expectare tempus longissimum, sed ad arbitrium boni viri admonitio fieri debet, quoad iam non sit spes emendationis nisi per inductionem testium.

Respon. Dur:

alt.

quare adhibendi sint
testes fr̄i occulte pec-
canti ~

¶ Quapropter ad primum argumentum con-
trariæ opinionis respondetur, quod quando
peccatum est omnino secretum, testes sunt
adhibendi tribus de causis, vt notat San. Tho-
mas loco citato. artic. 8. ad tertium argumen-
tum. Primò, si fortè frater dubitat illud quod
facit, esse peccatum, vt potest contingere in
contractibus vsurarum, tunc, vt dicit Hierony-
mus, adhibendi sunt testes, vt ostendatur il-
lud esse peccatum. Secundò, si sit periculum
iterationis peccati, adhibendi sunt testes qui
peccatorem obseruent. Vnde illud Augustini
in contrarium, ne sumus exploratores vite alie-
næ, intelligitur quando nullam frater dedit
causam, vt eum obseruemus: alias cum crimè
fratris notum est cuiuspiam: per cuius monitio-
nem non emendatur, ille dat causam vt iustè
deinceps obseruetur. Quod Augustinus dicit
in regula vt modò dicebamus. Tertio adhiben-
di sunt testes, vt dicit Chrysostomus, vt dum
corruptor denuntiat prælato crimen, si non
potuerit probare crimen, saltem probet se ad-
monuisse illum. Nec illa denunciatio tunc est
vana, vt arguit Durandus. Nam, quanquam
tunc iudex, vt statim dicemus, non possit iu-
ridicè condemnare, debet tamen reum secre-
tò reprehendere, & admonere se vigilaturum
esse deinceps ad capiendum eum in crimine:
vt, vel hoc metu saltem arceatur.

¶ Ad secundum argumentum Durandi, nega-
tur quod qui fraternaliter adhibet testes, aut
denuntiat, periculum subeat talionis. Nam hu-
iusmodi denunciator euangelicus non obli-
gatur probare crimen. Et in hoc differt ab ac-
cusatore, vt notat egregiè Sanct. Thomas. 2. 2.
quæstio. 68. artic. 2. ad tertium argumentum.
quia denunciator euangelicus non petit pœ-
nam denunciati, sicut accusator pœnam ac-
cusati. Et ad tertium, quod nos adiecimus, re-
spondetur, quod nemo habet ius nocendi alij in
bonis temporalibus propter bonum spiritua-
le, quando de se, & ex natura rei priuatio bo-
norum temporalium non est medium ad bo-
num spirituale. Sicut capere bona proximi
non est de se medium, vt proximus non for-
nicetur: sed reuelare crimen fratris ad emenda-
tionem illius, est medium ex natura rei ordi-
natum ad illud: & ideo illud est licitum: si-
cut inter arguendum dicebamus, licere cape-
re pecuniam proximi ad emendum medici-
nam necessariam ei, non obstante eius aua-
ritia. ¶ Sed notandum est circa hanc conclu-
sionem, quod non sunt adhibendi statim duo
testes, sed prius vnus, deinde alter: vt si fortè

frater corrigatur adhibito vno teste, non dif-
fametur apud duos. Et hoc est quod dicitur in
euangelio: Adhibe vnum aut duos testes: id
est: prius vnus, & si non sufficerit, deinde
alterum. ¶ Sexta conclusio. Si correctio co-
ram testibus fratrem corrigere non sufficit, de-
nuntiandus demum est prælato. In hac con-
clusionem nulla est controuersia: quia expressa
est in euangelio. Sed id solum est adnotandū
vt intelligatur conclusio, quando aliqua est
spes emendationis, nec timetur maior peruer-
sio fratris. Quod quæstione secunda adnota-
uimus aduersus Panormit. qui capitul. Nouit.
De iudic. in ea est opinione, vt non sit cessan-
dum à denuntiatione, quanuis timeatur po-
tius induratio fratris, quam speretur emenda-
tio. Ait enim nihilominus denuntiandum es-
se, vt cæteri metum habeant, nam in euange-
lio præcipitur vt habeatur tanquam ethnicus
qui non audit prælatum: & est sermo de illo
qui denuntiandus est fraternaliter. & 23. quæ-
stione quart. capitul. Est iniusta, habetur, non
esse indulgendum facile peccatori, ne facilitas
veniarum incitium tribuat delinquenti. His ta-
men non obstantibus dicendum est cum San-
cto Thom. 2. 2. quæstione. 33. artic. 6. quod
quia fraternæ correctionis finis est emenda-
tio fratris, omnia disponenda sunt quo uti-
lius ad finem illum conferant. Ob idque ubi-
cunque omnino perditur spes emendationis,
cessandum est à correctione, nisi crimen sit
perniciosum reipublicæ, vt dictum est. De
quo loquitur Ambros. in dicto capitulo. Est
iniusta, vel loquitur de correctione iudiciali,
quæ procedit ad punitionem. Veruntamen
quanuis frater nec secretò, nec coram fratri-
bus admonitus emendetur, non est continuò
desperandū quominus emedetur, per denun-
tiationem. Primò, quia verba prælati plus pō-
deris habent in correctione: vnde timor au-
getur subdito, vt caueat in futurum. Et secun-
dò, quia prælatus oculatiùs vigilabit super
fratrem, & instantius orabit Deum pro per-
dita oue. Et ideo Christus in euangelio præ-
supponit quod nunquam est desperandum,
quousque frater denuntietur & admonea-
tur à prælato.

¶ Sed restat nunc tandem videre, quid præ-
latus facturus sit, aduersus subditum denun-
tiatum, an liceat illi pœnas iuris infligere. De
hoc sit septima conclusio. Prælatus quan-
do subditus fraternaliter denuntiat, non
habet ius plectendi statim subditum pœ-
na iuris, quanuis crimen idoneis testibus
probari

6. Conclusio.

diff. inter denunciatorē
& accusatorē ~

noty

Septima con-
clusio.

probari possit. Probatur. Finis correptionis fraternæ est sola emendatio fratris: ergo omnia prius tentanda sunt, vt frater sine correptione iudiciali corrigatur. Quocirca prælatus debet denunciatum subditum admonere prius secretò, maxime si crimen probari non potest, quando videlicet solus denuntians, illud scit. Admonere (inquam) prius leniter si viderit expedire: deinceps minis admonedo, quòd explorabit deinceps eius vitam. Et si iudicauerit expedire, poterit admonere coram patribus. Adhibere tamē verbera ne utiquam licet. Imò, quanquam crimen possit probari testibus, si subditus promittit se corrigere, non licet ipsum punire. Est tamen differentia, quòd quando crimen non potest probari, tunc nec prælatus potest subditum iuridicè interrogare: quando tamen potest probari, tunc potest & ipsum interrogare tanquam pater. Et si subdito constat, quòd prælatus habet testes sufficientes aut indicia, tenetur cõfiteri crimen tanquam patri: sed nec tunc confessum licet pœnis iuris plectere, si proponit se corrigere. Probatur: quia in Euangelio nõ præcipitur, quòd habeatur pro ethnico, nisi quando Ecclesiam nõ audierit: ergo, si Ecclesiam audierit, nec est excommunicandus, nec subinde alia pœna plectendus. Licitum erit tamen huiusmodi cõfessum cædi flagello fraternaliter: non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurũ. Caueant ergò prælati præcipientes esse & imprudentes in processu fraternali: nam quãdo crimina non sunt pernicioſa rei publicæ aut contagiosa, aut emendatio non fuit iudicialis, non sunt iudicialiter puniendã. ¶ Sed quid si frater non emendatur? ¶ In hoc casu est octaua conclusio. Si crimen idoneis testibus probari non potest, nec sit infamia, nec indicia sufficientia ad inquisitionem, tunc prælatus nihil aliud facere potest, quàm orare pro subdito, & admonere illũ, & expectare dum sint indicia ad inquirendum, aut testes ad conuincendum delictum. Caueat tamen ne per viam id sacramenti confessionis sacrilegus inuestiget. Si verò crimen idoneis testibus probari potest, tunc, vt reor distinguendum est: nam si nulla speratur emenda fratris, sed potius maior peruersio timetur, puto cessandum esse, nec procedendum ad punitionem, dummodo peccatum solum noceat peccatori. Ita dicit Caieta. 2. 2. q. 33. artic. 8. Et credo id verum esse si denuntiatio est fraternalis: nam tunc omnia agenda sunt propter solam emedationem fratris. Secus si esset iudicialis. At si non spera-

tur emenda fratris, tunc aduersus pertinacem procedendũ est via iuris. Et in hoc articulo definit via correptionis fraternæ, & incipit via iudicialis: secundum illud: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Quare tunc ius est prælato in carcere retrudere subditum pertinacẽ, & iuridicè interrogare sub censuris, & quæstione si opus fuerit tormentorũ: & tandem confessum pœna iuris damnare.

¶ Inno. ca. Nouit. De iudi. in principio ait, qd si peccatũ est occultũ, debet priuatim prosequi mandatũ Euangelicũ: & tandẽ in priuato debet peccator haberi pro ethnico & publicano. Vnde nonnulli canonistæ sumperunt occasionem opinandi, qd ante cõprobatum crimen debet quisq; peccatorẽ in occulto habere pro ex cõmunicato. Nihilominus, quòd ad correptionem attinet fraternã cõpertissimum est, qd frater nõ potest ex cõmunicari quoad usq; fuerit inobediens Ecclesie, & probatũ fuerit iuridicè crimẽ. Nec aliquis tenetur euitare proximũ, quoad usq; fuerit ex cõmunicatus. Et vtrunq; habetur expressè cap. Multi. & cap. Nemo. 2. q. 1. Possunt tamen generaliter ex cõmunicari occulti peccatores qui damna dederunt: vt habetur cap. Si sacerdos. De officio ord. Et de illis intelligit Innoc. qd sunt in occulto habendi tanquam ethnici: licet iam modò post conciliũ Constantiense non teneamur euitare, nisi si nominatim excommunicatos aut manifestos percuſsores clericorum.

¶ Sed dubium egregium est circa hanc octauam conclusionem. Vtrum quando iam prælatus procedit ad punitionem, possit denuntians fungi officio testis. Et videtur id non esse licitum: nam contra ius naturæ est, vt idem sit accusator & testis: sunt enim distinctæ personæ. Respondetur, probabile esse denuntiantẽ fraternaliter posse esse testem sũm finito processu fraternali, incipit forum iudiciale. Hoc videor mihi intelligere in verbis illis Euãgelicis. Si te non audierit, adhibe tecum vnũ aut duos testes, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. vbi quod dicit. Vt in ore duorum: refertur ad primam partem. Adhibe tecum vnũ: & quod addit: Vel trium: refertur ad illud: Vel duos. Vnde videor mihi rectè colligere, quòd denuntians connumeratur alijs testibus: vt videlicet cum vno faciat duos, & cum duobus faciat tres. Et hoc habetur expressè. ca. In omni. De testi. scilicet, quòd dicens veritatem, id est, denuntians, cum vno facit duos testes, & cum duobus facit tres, & inducit Papa Euangelica verba. ¶ Et confirmatur ratione.

Dubium. ¶ Denuntians possit esse testis ei qd de crimine quod denunciat

quom. prælat⁹ debeat corrigere subditum

not⁹

not⁹

3. Cõclusio.

Si subdit⁹ non emendatur, quid faciet prælat⁹?

na.

na.

Nam processus fraternalis, & iudicialis sunt diuersi. Quapropter, qui fuit denuntians fraternaliter, non est à iudiciali testimonio repellendus. Hoc dixerim probabiliter, vt ostēdam saltē in crimine prauitatis hæreticæ, nihil fieri contra ius si denuntians recipiatur in testem: quanuis in alijs priuatis delictis non esset forte adeò consulendum: quanquam etiam tunc sit licitum. ¶ Vnde ad argumentum conceditur, quòd accusator & denuntians iudicialiter, quia petit pœnam rei, contra ius naturę admitteretur in testem: & maximè in causa propria. Secus est de denuntiante fraternaliter, qui solum ex charitate denuntiat: & propter opus charitatis non est arcendus à testimonio.

¶ A D primum argumentum respondetur, quòd Deus qui est scrutator cordium, omnia peccata quantūcunq; occulta habet tãquam publica: & ideò potest illa punire, sicut iudex humanus potest statim punire publica. Et quanquam id iuste possit facere, tamen propter suam misericordiam neminem punit, nisi præmonitum interiùs per inspirationes.

ioseph fratres admonuit ¶ Et Ioseph forsan admonuerat secretò fratres: quanquam, vt textus scripturæ insinuat, crimen fratrum erat iam commune & publicum inter eos: nam pluraliter legitur, quòd accusauerit fratres suos. Et postremò non est necesse excusare factum iuuenis, qui forsan zelo non secundum scientiam accusauit fratres.

¶ Petrus verò reprehendit Ananiã & Sapphiram auctoritate Dei, cuius nutu peccatum eorum nouerat: vt dicit Sanctus Thom. 2.2. citata. artic. 7. Expediebat enim in primitiua Ecclesia sacrilegia quanuis occulta publicè punire: saltē ex speciali iussu diuino: vt, vel illa ratione, religionem venerentur. Vnde legitur, quòd postquam reprehensus Ananias cecidit, & expirauit, factus est timor magnus super omnes qui audierant. Tametsi (quãtum conijcio) peccatum Ananiæ, vt puta venditio agri, non potuit adeò latitare, quin rumor, & infamia veniret ad aures Petri, & illo iure interrogaret Ananiam.

¶ Ad illud Leui. quinto. qui audierit vocem iurantis falsò, reuelet. respondetur illud intelligi, seruato ordine correctionis fraternæ. Et idem præsupponit Augustinus in dicto capit. Hoc videtur. Et maximè quia præcipuè intelligitur illud de periurio, quòd fit in iudicio in præiudicium tertij: quòd reuelandum est illi qui possit prodesse, & non obesse.

¶ Ad primam confirmationem de vsu religionis forum, respondetur, quòd de leuib; culpis quæ

nullatenus vergunt in infamiã, vsus est proclamare fratres sine præuia monitione. Neq; illud est propriè denuntiare, sed reducere illas leues culpas in memoriã fratris, de quibus præsumitur, ipse se accusaret, si haberet in memoria. Sed quãdo culpæ sunt graues, has nõ licet proclamare sine præuia monitione. Voco graues, nõ solum illas quæ sunt peccata mortalia,

sed quæ sunt contra famam, aut honorem proximi. Quare, si quis intraret domos suspectas, non esset ilico proclamandus sine præuia monitione, vt est exemplum in regula Augustini de oculi petulantia. ¶ Ad secundam confirmationem negatur consequentia. Non enim necessariò requiritur admonitio in accusatione, sicut in denuntiatione, quòd amplius explicabimus quæstionē sequēti. Nam accusatio procedit ad punitionē, quanquam frater sit emendatus: denuntiatio verò fraterna cessat, si frater sit emendatus per admonitionem. Et ideò, sicut ante denuntiationem requiritur admonitio, ita ante accusationem requiritur inscriptio, vt supra citatum est ex cap. Qualiter, & quando. secundo. De accusa. ¶ Ad tertium ex verbis Augustini respõdetur, quòd quãquam ante denuntiationem quæ fit prælato tanquam iudici, necessarium sit prius adhibere testes quibus reus conuincatur, tamen consiliũ est antequàm aliquis testis inducat, vt crimen reueletur prælato tanquam patri. Et ratio est, vt supra nos dixim⁹, quia correctio fieri debet quã minima fieri possit iactura famæ: & cum, si testes non sufficiant, denuntiandum est peccatum prælato, consilium est vt ante testes denuntietur prælato, tanquam patri: vt, si fortè frater correctus & emendatus fuerit à prælato: excusetur diffamari apud testes. Quare, illa litera Augustini, quam aliqui legunt duabus negationibus, scilicet, Nè fortè possit secretiùs correctus non innotescere cæteris: fortè legenda est vnica negatione, vt legit Erasmus, scilicet, Nè fortè possit secretiùs correctus innotescere cæteris. Sed vtro libet modo legatur sensus est. Si fortè possit secretiùs correctus, non innotescere cæteris. Hoc tamen documentum Augustini non est præceptum sed consilium. Qui enim existimaret commodiùs per alium, quàm per prælatum posse corrigere fratrem, iuste reuelabit priùs alteri.

¶ Ad vltimum argumentũ respondetur, quòd quando prælatus interrogat subditum de occulto crimine, præter ordinem iuris, subditus nõ tenetur obedire. Nam obedire Deo magis oportet, quàm hominibus. Actuum. 5. Nec præla-

*declamationib; quæ fi-
unt in capitulis*

prælatus est iudex occultorū, sed solus Deus. Sed de hoc latius in tertio membro. Et hæc de correctione fraterna.

QVÆSTIO QVINTA.

TRVM accusatio nõ nunq̄ sit in præcepto.

¶ Ad partem negatiuā arguitur. Accusatio est delatio rei ad vindictam: sed in Euangelio Matthæi. 6. præcipimur di-

mittere peccata debitoribus nostris, si nostra nobis voluimus à Deo dimitti: & Paulus Roma. 12. Non vosmetipfos defendetes (aliàs vindicantes) charissimi: sed date locum iræ: ergo nemo tenetur fratrem accusare.

¶ Secundò. Si accusatio esset virtus & præceptum, nemo esset, quin ab illo exciperetur: sed multi repellentur ab accusatione: vt late patet. 2. quæst. 7. per totā quæstionem: & excommunicati & infames accusare non possunt: nec subditi maiores suos: ergo accusare non est in præcepto.

¶ Tertio arguitur. Accusator obligatur crimē probare: aliàs, pœnam subit talionis: sed nemo obligatur subire tantum periculum, si vult cedere iuri suo & remittere debitum: ergo accusatio nunquā est in præcepto: sed satis est vt sit licita. ¶ Sed in contrarium est illud Leui. 5. Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis (scilicet falsū) quod ipse vidit aut conuersus est, nisi indicauerit, portabit iniquitatē. Quod præceptum, quia morale est, manet in noua lege, tanquā de iure naturæ.

N prima quæstione huius membri distinximus in genere inter denuntiationem, accusationem, & inquisitionem, & ratione finis: & ratione virtutis. Quia denuntiatio est officium charitatis ordinatum propter bonum priuatæ personæ: reliquæ verò sunt ratione iustitiæ, propter bonum publicum. Iam verò modò operæ pretium est singula in particulari amplius explicare.

¶ Quatuor genera denuntiationum notant Doctores decretorum capit. Nouit. De iud. & 2. quæstio. prima. capit. Si peccauerit: quæ sunt, Euangelica, iudicialis, canonica, & regularis. De Euangelica satis dictum est quo sine & ordine fiat. Denuntiatio iudicialis est duplex. Publica: qua iudex ex officio per de-

nuntiationem suorum officialium procedit: vel ad mulētandum reum poena fiscali, vel alia poena arbitraria. Priuata, quæ est manifestatio criminis, qua quis præterdit referre sibi damnum acceptum, & se in pristinum statum restitui. Et differt inter denuntiationem iudicialem & Euangelicam: primò, ratione finis. Nam finis Euangelicæ est emendatio fratris: vt poeniteat: sed finis iudicialis est bonum denuntiantis, vt delinquēs satisfaciat. Et secundo in ordine. Nam illa procedit ordine Euangelico sine strepitu iudicij: & propterea dicitur Euangelica: sed iudicialis procedit in scriptis: & forma iudiciali, & propterea dicitur iudicialis, & tenetur denuntians probare crimē, licet quandoq; iudicialis procedat nihilominus de plano, id est, sine strepitu iudiciali. Differt tamen denuntiatio iudicialis ab accusatione: primò, quia denuntians non intendit vindictam publicam, & punitionem denuntianti propter bonum publicum, sed solum suum interesse, in quo per iniuriam læsus est. Accusator verò petit vindictam publicam, quæ infligitur propter bonum commune. Quare iudex denuntiatum iudicialiter, non potest punire tota pœna legis, sicut tenetur punire accusatum. Et, vt ex nominibus ipsis naturam vtriusque explicemus, denuntiatio est mera manifestatio criminis, sine aliqua actione: qua, scilicet, denunciatur crimen prælato, vt ipse ex officio faciat, quòd visum ei fuerit secundum ius. Sed accusatio est delatio criminis cum actione, qua iudex petitur & compellitur punire reum. Quare denuntiator nõ dicitur actor, sicut accusator. Quò fit, vt denuntiatio locum habeat, vbi actio esse non potest: quod potest contingere tripliciter: aut ratione personæ, que agere non potest: aut ratione iudicis, qui non est directus: aut ratione criminis, quod lege permittitur. Exemplum primi. Seruus qui nõ potest agere in iudicio, potest tamen denuntiare iudici asperitatem, & sæuitiam domini, vt ipse ex officio compellat dominū, aut mitius agere secum, aut vendere: vt habetur Inst. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. Sed, & maior. Eadem ratione religiosi quando agere nõ possunt aduersus prælatos: possunt eos denuntiare: vt notant doct. cap. inlinuante. Qui cle. vel mo. Exeplum secundi. Quando iudex secularis non seruat iustitiam, potest quisque illum denunciare papæ: ad cuius officium spectat de quocunque peccato mortali corripere quemlibet christianum: vt dicit papa. capit. Nouit, de iudi. vbi Rex Franciæ denuntiatuſ est papæ de crimine, quod commiserat aduersus Regem Angliæ.

Denuntiatio
Accusatio

Quatuor genera denuntiationum
Denuntiatio iudicialis.

Angliæ. Et è conuerso iudex Ecclesiasticus potest denuntiari principi seculari, ad reprimendam eius vim per iniustum iudicium. Nam secularis princeps ius habet repellendi vim, à quo cunque illatam. 23. quæst. 2. cap. Regum. Exeplum tertij. Quia vsura lege impune permittitur, accusari non potest vsurarius: tamen potest denuntiari, vt iudex ex officio admoneat illum ad restitutionem. Et eadem ratione, quãdo quis decipit alium citra dimidiũ iusti pretij. In his ergo casibus non est propriè accusatio, sed denuntiatio, id est, mera manifestatio criminis, vt iudex ex officio emendet erratum. Accusatio verò fieri nõ potest, nisi ab illo qui potest agere directè. Quanquam, & qui agere potest, & coram proprio iudice, potest quandoque merè denuntiare sine accusatione.

Denuntiatio
canonica.

¶ Tertia est denuntiatio canonica: quia à iure canonis inuenta est, & est manifestatio criminis, non ad vindictam publicam, sicut accusatio, nec propter proprium interesse, sicut denuntiatio iudicialis, sed qua coercantur crimina, nè vltra procedant. Sed hæc vix profectò potest distingui à denuntiatione fraterna: nisi dicamus, quòd denuntiatio fraterna est illa sola, quæ procedit ad solam emendationem fratris, propter bonum suum: sed canonica est illa qua proceditur ad euitandum damnum publicum, aut priuatæ personæ: vt cum quis denuntiat prelatum, aut habentem beneficiũ, vt priuetur officio aut beneficio: quia est perniciosus plebi. Et secundum Innocentium in dicto capit. Nouit. quando denuntiat crimen quod est in perniciem publicam, aut præiudicium tertie personæ: non solum ad emendationem illius, sed vt euitetur aut refarciatur damnum: tunc est denuntiatio canonica: quæ quidem denuntiatio non est fraterna: nec est iudicialis, quia non petitur proprium interesse: nec propriè est accusatio, quia non petitur omnino vindicta legis. Sed tamen conuenit hæc denuntiatio cum fraterna in hoc: quia requirit præuiam admonitionem vt notant doctores loco citato.

Denuntiatio regularis

¶ Denuntiatio regularis est illa, quæ fit in religionibus secundum constitutiones & regulas diuersas diuersarum religionum: siue sit iudicialis, propter proprium interesse: siue canonica propter bonum commune. Et ideo dicitur regularis, quia in religionibus non necesse est seruare totum ordinem iuris. ¶ Præter has notificationes criminum, dicitur propriè: exceptio: quando alicui obijcitur crimen ne eligatur ad dignitatem: aut quando obijcitur accusatori, vt repellatur ab accusatione: vt habe

tur. cap. Super his. De accus. Hæc adnotauerim, ne theologi ignorantia prorsus horum non minus laborent. Nam theologi non tractant, nisi de denuntiatione fraterna, & accusatione, & inquisitione: sed reliquas denuntiationes, præter fraternam generali nomine appellant accusationem: cuius ignorantia decipiuntur multi. Quanquam accusatio si propriè definitur, est delatio rei de crimine ad vindictam, propter bonum publicum: vt colligitur à Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 68. Sed doctores vtriusque iuris, vt notat Syluester in verbo: accusatio, dicunt accusationem etiam posse fieri propter bonum priuatum: sicut denuntiationem, è conuerso, propter bonum publicum. At verò, si naturam rei inspiciamus: in accusatione per se & primò, intenditur vindicta publica per poenam legis, ad terrorem populi: quod est ordinari per se in bonum publicum. Sed in denuntiatione per se intenditur, aut proprium interesse, si sit iudicialis: aut cohibitio peccati, vel euitatio damni, si sit canonica, licet de per accidens quandoque sequatur vindicta & punitio publica.

¶ H I S prænotatis respondetur ad quæstionem sex conclusionibus. Prima. Quicumque tenetur cum accusare, cuius crimen est in perniciem publicam, & potest idoneis testibus comprobari. Quæ peccata vergant in perniciem publicam, superiori quæstione declaratum est. Conclusio est Sanct. Thomæ loco citato, & Alexand. 3. par. quæst. 42. membro. 1. & denique theologorum. 4. dist. 39. & canonistarum cap. Nouit. De iud. Probatur conclusio. Vnicuique mandatum est de proximo suo: vt habetur Eccles. 17. & præsertim vnicuique lege naturæ incumbit cura boni communis: sicut membra corporis naturali instinctu sese obijciunt periculo capitis: ergo quando bonum publicum periclitatur, vnusquisq; tenetur peruersores accusare. ¶ Summa Ang. in verbo: accusatio: negat quenquam teneri accusare proximum: quia in causa propria nullus cogitur accusare, vt statim dicemus: sed in causa publica satis est denuntiare crimen, vt euitetur damnum: nec opus est accusare petendo vindictam. ¶ Ad hoc respondetur dupliciter. Primò, quòd Sanctus Thomas, & theologi generali nomine accusationis comprehendunt omnem denuntiationem, præter fraternam. Et idèo quam Sum. Ang. vocat denuntiationem, theologi vocant accusationem: atque adeo, non est contradictio nisi solo nomine. Atqui, vt superiori quæstione dictum est: concedimus quòd quacunque alia via quis abundè possit prouidere

Prima conclusio.

de re bono communi, non tenetur accusare. Secundò respondetur, quòd potest esse crimè adeò perniciosum adeòq; manifestum aduersus bonum publicum, vt quicumque teneretur, non solum denuntiare, sed accusare, tanquam actor: non solum ad evitandum damnum, sed vt peccatum puniatur poena legis propter exemplum. Nam quanquam in causis priuatis nullus accusare possit, nisi ille cuius interest: tamen in causa publica quicumq; potest accusare: vt patet per Extrauagant. Ad reprimendum. ¶ Quòd si quis arguat contra hanc conclusionem: vt dicebamus tertio argumento principali. Nullus tenetur graui suo periculo alium accusare: accusator verò, si deficiat in probatione, subest periculum talionis: & posset nonnunquam ex malitia testium sine culpa sua deficere: ergo nullus tenetur cum tanto periculo accusare. ¶ Respondetur, quòd nullus tenetur accusare nisi crimen quod possit probare, vt asserit conclusio. Et qui bona fide accusat, non tenetur ad poenam talionis, licet deficiat in probatione: vt dicit Sanct. Thomas. 2. 2. quæst. 68. artic. 4. ad. 1. Vnde elicitur documentum, vt qui fraternaliter denunciant, aut ad obuiandum malo communi, protestentur se non accusare, sed simpliciter denuntiare: vt, si defecerint in probatione, non subeant periculum talionis. ¶ Secunda conclusio. Nemo tenetur accusare quenquam de iniuria sibi propriè illata. Quàmquam id nihilo minus licitum sit. Prima pars probatur primò ex illo Matth. 6. Nisi dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis delicta vestra. Vbi datur consilium remittendi iniurias: tantum abest vt eas aut accusare aut vlcisci cogamur. ¶ Et confirmatur iure imperatorio C. Vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur. l. vnica. Tametsi Bartolus. l. In eum. ff. De accus. notet textum. l. si quis homicidij. C. eod. titu. vbi videtur compellendum esse nonnunquam actorem ad accusandum. Et. ff. De his quibus vt indignis. lege. auferuntur. adnotatur vt hæres occisi hominis causam homicidij persequatur: aliàs abeat hæreditate. Sed, quicquid sit de foro exteriori, in quam messem falcem non mittimus, tamen in conscientia nullus tenetur quenquam de propria iniuria accusare, nisi perniciosissimum forsan hominem: vt puta, publicum latronem, propter bonum publicum. In quo casu videtur loqui lex illa citata à Bartolo. Si quis homicidij. Imò nec constringitur quisquam denuntiare iuridicè, ad recuperandum damna quæ accipit: nempè, cum illa quisque possit remitte-

re & cõdonare: nisi forsan quis esset adeò pauper, vt non posset alere & sustentare familiam suam, nisi repetendo bona per iniuriã sibi ablata: nam tunc deberet ea repetere.

¶ Secunda pars conclusionis: videlicet quòd quicumque possit accusare reum de iniuria sibi illata, probatur. Nam accusatio & vindictio iniuriarum autoritate publica, est actus virtutis iustitiæ: actus verò virtutis, si debitis ornatur circumstantijs, nunquam est prohibitus. Verum est tamen, consilium esse Euangelicum non accusare: nam accusatio non debet procedere ex odio: quod tamen quàm rarissimè abest accusatori. Qui tamen absque odio petit vindictam legis, nihil aliud exercet, quàm iustitiam. ¶ At, dubium est quinam sint illi qui accusare possunt: & primò de clericis, quo iure prohibeantur accusare in causa sanguinis. ¶ De quo sit tertia conclusio. Clerici solo iure humano prohibentur iudicare, aut quomodocunque agere causam sanguinis. Probatur. Nam iure naturæ eadem est clericis conditio cum laicis. Nempè, vt priuata autoritate neminem occidere possint, possint tamen via iuris proprias iniurias, & repellere & vindicare. Nec in sacra pagina locus est expressus, quo prohibeantur clerici iure diuino iniurias publica autoritate vindicare. Nam illud primæ Timot. tertio. Oportet Episcopum sine crimine esse, non vinolentum, non percussorem: non planè pertinet ad hoc propositum. Primò, quia Apostolus non videtur loqui de clerico percussore autoritate publica: sed loquitur de percussione, quæ fit ex ira autoritate priuata. Debent enim in hoc clerici excellere laicis. Et ideò coniungit illa duo: non vinolentum, non percussorem: quia ex vinolentia suboritur ira. Secundò, quia quanquam Paulus illic prohiberet clericis effusionem sanguinis autoritate publica, non continuo sequitur, illud esse propriè præceptum diuinum. Duplex enim potest distingui præceptum in Epistolis Apostolorum. Vno modo tanquam positum immediatè à Deo, cuius autoritate loquitur Apostolus: & illud propriè est præceptum iure diuino. Alio modo, quòd sit præceptum vel admonitio ipsius Apostoli, sua propria autoritate loquentis. Quæ duo genera præceptorum distinguit ipse Apostolus primæ Corinth. septimo. His qui matrimonio iuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, & virum vxorem non dimittere: nam cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater vxorem

An clerici possint accusare

Conclusio

atq; duplè inuenitur præceptum, in Epistolis Pauli & apostolorum.

n.

Secunda conclusio.

rem

rem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Ecce uxorem à viro non discedere, est propriè præceptum diuinum: sed virum fidelem nō dimittere uxorem infidelem: est præceptum humanum Pauli. Et illa admonitio Pauli de honestate Episcoporum: sicut multa aliæ, sunt huius secundi generis, quæ proinde non propriè sunt de iure diuino, sed largo modo. ¶ Sed secundò arguitur, quòd sit de iure diuino: saltē quòd clerici non sint iudices in causa sanguinis. Nam Christus redemptor noster quauis potuerit, etiam in quantum homo, accipere quancunq; voluisset potestatem & iurisdictionem orbis, tamen reuera non accepit nisi potestatem spiritualem, & eam temporalem quæ erat necessaria ad finem redemptionis: vt puta potestatem corrigendi leges sæculares, si essent contra fidem & bonos mōres: & multandi reges, si exorbitarent à fide: non tamen assumpsit potestatem sæcularem ad discernendas causas civiles & criminales, vt in De potestate ecclesiastica, latius tractant doctores rationabilius sentientes. Et hoc est quòd dixit: Regnum meum non est de hoc mundo: vbi non negauit se habere regnum orbis, etiam in quantum homo: sed negauit habere regnum, quale habent principes sæculares: & qualem ipse habuit potestatem, talem reliquit Ecclesiæ: ergo iure diuino videtur prohibitum esse clericis ius dicere in causa sanguinis. ¶ Respondetur, quòd argumentum fortè probat, potestatem Ecclesiasticam, quam Christus reliquit Ecclesiæ, non extendi ad causas sanguinis: nisi forsàn vbi necessitas fidei exigeret, vt bello propugnaretur: nam tunc clerici possent pugnare, secundum illud Luc. 22. Qui non habet gladium vendat tunicam, & eriat gladium. Sed tamen argumentum non satis probat, quòd clerici non possint iure diuino vt alia auctoritate quàm Ecclesiastica: vt puta, quòd nō possint esse duces aut prætores in causis sanguinis. Colligitur ergo solo iure humano canonico interdictum esse clericis exercere causam sanguinis: vt habetur in concilio Toletano. capit. His à quib. 23. quæst. 8. & capit. Clericis. & capit. Sententiam. Nè cle. vel mo. secular. negotijs se immisceant. & eodem iure imponitur poena irregularitatis clericis percussoribus: vt habetur in cap. Presbyterum. de homicidio voluntario, & in multis alijs: nam in sacra pagina nulla talis poena legitur. Vnde Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 64. articul. 4. non fundat hanc prohibitionem clericorum in aliquo iure naturæ, sed solum duabus congruentijs. Prima, quia

sunt electi ad altaris ministerium, in quo representatur passio Christi, qui cum percuteretur non reperiatur. Secunda, quia clericis committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur poena occisionis, vel mutilationis corporalis. Quæ quidem conditiones non conueniebant sacerdotibus antiquæ legis: atq; adeò illis non erat interdictum exercere causas sanguinis, eo modo quo clericis nouæ legis. ¶ Ex hac conclusione sequitur: quòd Papa & Ecclesia potest dispensare pro causa rationabili cum clericis, ne sint excommunicati, aut irregulares propter percussorem: atq; adeò, omninò dispensare, vt quæcunque occisio licita secularibus, vel in bello, vel in iudicio possit, etiam licitè & sine peccato exerceri à clericis. Habemus ergo, quòd clerici accusare nō possunt, petendo vindictam sanguinis, nec in causa propria, nec in causa publica. Possunt tamen, vt diximus in superiori quæstione, denunciare crimina: non solum in causa propria, sed quando peccatum est in præiudicium publicum, aut tertiæ personæ: & etiam si sit periculum effusionis sanguinis & homicidij: modo id faciant protestantes, se non petere huiusmodi vindictas, vt citatum est supra capit. Prælati. De homicidio voluntario, eodem libro. 6. ¶ Notandum est præterea, quòd 2. 2. quæst. 7. per totam habetur, quod laici non possunt accusare clericos, nec clerici laicos, nisi in certis casibus, nec subditi possunt accusare prælatos, nec hæretici Christianos. Et. ff. de accus. c. Qui accusare. habetur, quòd infames & publici peccatores accusare non possunt. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. 2. quæst. 1. capit. Prohibentur. Sed hæc omnia sunt de iure positivo, pertinentia ad forum exterius: & ideo non est theologica illa examinare. Sed satis est hic adnotare circa subditos, quòd solum prohibentur in iure accusare prælatos ex odio: nam si faciant ex charitate, licitè faciunt: vt docet Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 68. articu. 1. ad. 2. Sed circa infames & excommunicatos, iam adnotauimus superius differentiam, quòd à denunciatione fraternæ, quæ est propter emendationem fratris, nullus repellitur. ¶ Sed dubium est quando crimen est in perniciem publicam, vtrum etiam infames possint accusare. Videtur quòd sic: nam illud est in præcepto vt diximus in prima cōclusionē: & à præcepto, nullus propter culpā suam expellitur: aliàs commodum reportaret ex culpa. ¶ Respondetur, quòd nullo modo infames sunt admittendi, etiam in illo casu, vt dicit Sanctus Thomas, loco citato ad primum argu-

Dubium.

argu-

Quarta cō-
clusio.

argumentum: sed tamen in tali casu possunt, & debent denunciare crimina iudici (quod ait illic Caieta.) ut ipse faciat, quod ex officio debitum sit ei facere. ¶ Sed quātum ad formam accusationis est quarta conclusio. Accusatio debet fieri in scriptis. Hæc habetur in iure canonico. 2. quæst. 8. cap. Accusatorum. & cap. Qui crimen. Et. ff. De accusa. l. Si cui. Quare illud non est præceptum naturale, sed solum positium. Nihilominus est ratio congrua huus, quæ sumitur ex differentia inter denuntiationem & accusationem: maxime fraternam aut canonicam. Quia in denuntiatione non petitur vendicta: quare, nec denuntiator proprie est actor, nec pars aduersa denuntiator: sed prælatus & denuntiator ambo intendunt emendare fratrem: aut evitare malum publicum. Sed in accusatione, quia accusator petit vendictam, constituitur actor pars aduersa reo: & iudex est medius inter ambas partes. Quare, actor tenetur probare quicquid obijcit reo. Et inde fit, vt, cum iudex non possit omnia tenere in memoria: expediat, vt accusatio scripto proferatur, vt si defecerit in probatione, puniatur de calumnia: vt habetur in dicta. l. Si cui. Quod & in denuntiatione iudiciali est etiam quandoque necessarium. Tamen, vt habetur capit. leuia. ff. De accusat. de leuibus peccatis possit fieri accusatio de plano, id est, solo verbo, sine strepitu iudicij: vt exponit Bartolan. Extravag. Ad reprimendum.

Dubium.

¶ Sed dubium est circa formam accusationis, vtrum sicut denuntiationem Euangelicam: ita iudicalem accusationem necessarium sit, vt secreta admonitio antecedat. Nam Sanct. Thom. in. 4. dist. 19. quæst. 2. artic. 3. duas recitat opin. primam quæ tenet partem affirmatiuam: alteram quæ tenet partem negatiuam. Et Syluest. in verbo Accusatio. §. 3. existimat Sanct. Thom. consentire cum opinione affirmatiua. Sed profectò verisimilius videtur consentire cum negatiua, vt pote quam recitat secundo loco. Duran. 4. distin. 19. quæst. 4. dicit, quod in foro exteriori non exigitur vt admonitio præcedat, nec hoc petit iudex: sed tamen in foro conscientie, tam in accusatione quam in denuntiatione requiritur admonitio: nam Euangelium nihil distinguit inter denuntiationem & accusationem. Sed Caietanus. 2. 2. quæst. 3. artic. 7. dicit, quod quando accusatio solum est licita, non tamen in præcepto, tunc prærequiritur admonitio: sed quando est in præcepto, non est necessaria.

¶ At verò alia forte ratione melius dissoluetur hoc dubium. Primum, in foro exteriori nun-

quam exigitur ab accusatore, an prius adnoverit, sed solum vt causam inscribat: iuxta illud. Sicut denuntiationem admonitio: ita & accusationem inscriptio præcedere debet. cap. Qualiter & quando. De accusat. Sed & in foro conscientie statuerim regulam generalem: quod quotiescunque quis habet ius accusandi, eodem iure potest, sine præuia admonitione statim accusare. Probat. Accusationis finis est vindicta & punitio criminis, sine respectu ad emendam: cum tamen admonitio solum fiat ad emendationem in futurum, colligitur vt qui habet ius accusandi, non altrimitur aditione: quia potest accusare, quamquam crimen iam cessauerit. Est nihilominus nonnunquam consilium admonendi ante accusationem. verb. grat. quando crimen est in perniciem publicam, tunc si certissimus ego sum, posse me satis succurrere illi malo per admonitionem in eam, debeat admonere ante accusationem: aliàs si sit periculum in mora, teneor statim sine admonitione accusare aut denuntiare. Sed in causa propria, vbi tamen non est præceptum accusandi (quamquam Caietanus oppositum insinuet) non est dubium, quin possim statim accusare illum qui occidit patrem meum, sine aliqua monitione. Nam quamquam homicidâ poenituerit delicti, possum nihilominus iuste petere poenam capitis. Licet esset forte consilium remittere iniuriam: & admonere illum vt restituat damnum: & tunc cessare ab accusatione. Imò in causa aliena priuata: vt si scirem aliquem esse latronem aut fornicarium in conuentu: essent que legitimi testes: possem forsan statim accusare sine admonitione, si vellem subire periculum probandi. Licet in hoc casu posset forsan sustineri opinio Caieta. Videlicet, quod deberet præcedere admonitio: atque ad eò, emendato fratre, non esset procedendum ad accusationem. ¶ Sed de iniqua accusatione statuitur quinta conclusio. Tria sunt accusationis vitia, calumnia, præuaricatio, & tergiuersatio. Conclusio est iuris canonici. 2. quæst. 3. cap. Si quem poenituerit. & iuris ciuili. ff. Ad senatusconsult. Turpi. l. Accusatorum. Calumniari enim est falsa crimina scienter intendere. Præuaricari verò est vera crimina abscondere. Tergiuerfari est in vniuersum ab accusatione delistere. Nam, vt Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 68. articu. 3. sapienter exponit, bifariam accusator peccare potest: aut contra reum, imponendo falsa crimina: & illa est calumnia: aut contra bonum publicum, nè criminofus puniatur: & id dupliciter: aut abscondendo vera

Regula gñalis

noty

5. Cōclusio.

noty

vera crimina: quæ est præuaticatio, aut recedens ab accusatione, quæ est tergiversatio.

¶ Ex hoc sequitur, quod si quamuis calumnia in quocunque iudicio sit peccatum, tamen præuaticatio & tergiversatio. solum sunt iniuria, & peccatum ubi quis tenetur accusare: puta quando crimen est in perniciem publicam: nam tunc iniuria fit bono publico: si accusans iuuet accusatum, vel desistat ab accusatione: sed in causa propria integrum est cuicumque desistere ab accusatione.

¶ Sequitur secundo, quod ubi nulla est malitia, nulla est calumnia nec iniuria: Vbi enim quis bona fide quempiam accusauit de crimine, quod putabat esse crimen, nulla est calumnia: tamen si ratione rei acceptæ, tenetur nonnunquam famam restituere. Et in hoc casu bonæ fidei, intelliguntur verba dicti capituli scilicet: Si quem poenituerit accusare de eo quod probare non potuerit, si cum accusato innocente conuenierit, inuicem se absoluant. Atqui notandum est, non solum adesse calumniam ubi est accusatio de falso crimine, sed præterea, ubi est accusatio de occulto. Nam quod crimen probari non potest: pro falso reputatur in iure. At præuaticatio contingit duobus modis: aut dissimulando proprias probationes, aut falsas excusationes, admittendo.

¶ Vnde præuicator dicitur, quia defleuit in partem aduersam: quia varicare, id est quod defletere: & eadem ratione præuaticatio dicitur alio nomine collusio: inftar ludentiū, quando alter sociorum iuuat partem aduersam. Et hoc vitium potest cadere in actorem, aduocatum, procuratorem, & scribam. Et paria dicantur de tergiversatione. Et contingit hoc vitium siue accusator desistat propter pecuniam, aut propter aliam causam, nisi desisteret ex metu cadente in constantē virū. ¶ At cum quis accusat de propria iniuria, & punitio non est necessaria ad bonum publicum, tunc integrum ei est, aut desistere, aut persequi accusationem. At verò his non obstantibus, potest princeps iusta de causa abolere accusationem: vt si ille qui petitur poena capitali, est dux præcipuus, vel aliàs valde necessarius Reipublicæ: vel si certò scit falsum esse crimen de quo accusatur. Potest (inquam) tunc, aut in principio refutare accusationem, aut postea abolere: siue accusatio sit de iniuria publica, siue de priuata: dummodò alia via restituantur damna, & fiat sine scandalo. Sed tamen inferior iudex non habet talem potestatem. ¶ Sexta & postrema conclusio. Calumniator qui in probatione defecerit, reus est poena talionis. Conclusio est vtriusque iuris. 2. 2. quæst. 3. cap. Calumniator. & ca.

Qui non probauerit. & ff. De abolitio. l. 1. & l. Mulier. & l. Quæsitum. Et sancita est hæc lex inftar legis veteris. Exo. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente: & Deut. 19. Cumq; diligentissime perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum in edacium, reddent ei sicut patri suo facere cogitauit. Non tamen subinde sequitur, vt multi subinferunt, legem talionis esse de iure diuino. Nam vt sæpiissime admonere solemus, tota lex vetus prorsus cessauit in passione Christi secundum illud Hebr. 7. Translatio sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat. ubi non distinguitur inter præcepta moralia, aut cærimonialia, aut iudicialia. Quare omnia cessarunt, quantum ad vim quam habebant à lege antiqua. Ob idque argumentum huiusmodi: hoc antiquitus obligabat de iure diuino: ergo nunc obligat de iure diuino: nihil aliud est quam hæreticum. Sed est differentia, quod præcepta moralia, quia sunt de iure naturæ: aut præcepta sunt iterum in noua lege, sicut decalogus, aut iure ipso naturali obligant. Iudicialia verò quanquam cessauerunt, tamē possunt modò institui iure positiuo in lege noua, ad exemplum veteris legis. Sed cærimonialia, quia erant figura nouæ legis, non possunt iam modò iterato institui, nec ad imitationem illorum. Ad propositū ergo. Quanquam sit ius naturæ, quod qui proximū falso accusat poena aliqua puniatur, tamen quæ talis poenæ reus sit qualem intendebat infligere, hoc erat in veteri lege iudiciale: & idē iam non est de iure diuino, sed iure positiuo institutum est, ad imitationem illius: vt S. Tho. dixit in simili de quota decimarum. 2. 2. quæst. 87. Soluere enim decimas in stipendia clericorum est de iure naturæ, sed tamen talem quotam soluere erat antiquitus iudiciale, & idē modò est de iure humano, posito ad imitationem antiquæ legis. ¶ At verò quantum ad legem attinet talionis, illa, vt author est Arist. 5. Ethi. cap. 5. ortum habuit à Pythagoricis, secū dū illud Rhadamāthi: Si quæ fecit patiat, & ipse, rectum fuerit iudicium. Quod tamen temperat Aristoteles, dicens. Talionem, id est, reparationem, non iuste fieri secundum æqualitatem. Vt si princeps plebeium, percutiat, non est iustum repercutiatur ipse: & si plebeius percutiat magistrum, non satis est vt ipse simili modo percutiat: sed debet fieri secundum analogiam, seruata ratione & proportionem personarum, &c. Vnde quauis dicta lex talionis in scripta sit in duodecim tabulis sub titulo. De iniurijs. tamen prætoris clementia reuocata est: vt refert Gellius libr. 20. noc. att. & meminit Iustitia

Sexta conclusio.

De poena talionis.

Iustinianus Instit. de iniur. §. Poena. Vnde iam ferè non est in vsu poena talionis. Et in regno nostro Castellæ, solum decernitur poena talionis in testem, qui falsum testimonium dixerit in causa capitali: vt iubetur. l. Tauri vltima. & Christus Redemptor noster Matth. 5. annotauit illam legem talionis tanquam acerbâ: Dentem pro dente, oculum pro oculo, atque adeo datam aduersus malitiâ Iudeorum. Tam etsi illic nõ reuocauit legem talionis, vt aliqui putant: nam solum illic dedit Christus consilium condonandi & remittendi iniurias: quod solum est præceptum quantum ad præparationem animi tempore necessitatis.

¶ Ad primum argumentum responsum est in secunda conclusione. Dimittere enim peccata debitoribus est præceptum, in hoc sensu, qd non debemus nos vindicare autoritate priuata, sed tamen non petere vindictam autoritate publica: id solum est consiliũ, vt modò dicebamus. ¶ Ad secundũ responsum est in tertia conclusione: vbi explicuimus, qui & qua ratione repellantur ab accusatione. ¶ Et ad tertium respõsum est in prima & vltima cõclusionib⁹: vbi diximus qd qui bona fide accusat: licet deficiat in probatione, nõ subit poenam talionis.

QVÆSTIO SEXTA.

TRVM inquisitio occulti peccatoris nulla præcedente infamia sit iusta. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur. Quæcunq; scripta sunt ad nostram doctrinã scripta sunt. Rom. 15. sed Iosue. 7. legimus inquisitionem diuina autoritate factã de Acham auathemate nulla præcedente infamia, aut personæ aut delicti: nempe qui secretò absconderat de hostili præda pallium coccineum: qui forti missa per tribus inuentus est & lapidatus. Et numeri. 5. lex erat, vt si spiritus zelotypiæ concitasset virum contra vxorem suam, cuius aduiterium lateret, nec testibus comprobari posset, tunc vir vxorem afferret sacerdoti, & celebratis certis cæremonijs, si erat in peccato, putrescebat ei foemur: sin autẽ foecudabatur cõcepta prole: ergo licita est iure diuino nulla præcedente infamia, inquisitio criminis.

¶ Secũdo. Diuus Grego. quæst. 1. ca. Quidam maligni. excommunicauit quẽdam occultum diffamatorẽ, qui libellum famosum in publicum ediderat: præcipiens vt huiusmodi diffamator, quicumq; ille esset, proderet se: aliàs sententiæ excommunicationis subiaceret, cum tamen nulla antecessisset infamia personæ, ergo

licita est iure canonico huiusmodi inquisitio: nulla infamia reclamante. ¶ Et tertio arguitur. Prælati ex officio debent & solent generaliter inquirere, certis temporibus subditorum fratum & mores: quãuis nulla laborent infamia. ¶ Et confirmatur id tandem, quia prælati vt habetur Ezechiel. 3. & 33. eò dicuntur speculatores, qd debent vigilare super gregem, & suorum mores explorare: ergo sine clamore & infamia obligantur inquirere errata subditorum. ¶ Sed in contrarium extãt decreta Innocentij, extra de accusationibus. ca. Cum oporteat. & ca. Inquisitionis. & ca. Qualiter & quãdo. el segũdo. vbi strictè cauetur, nõ inquisitio personæ, nisi præcesserit infamia & clamorosa insinuatio, vllò modo fiat. Et idem habetur ca. licet Heli. extra De simonia. & capit. Deus omnipotens. 2. quæst. 1.

POST correptionẽ Euangelicam & iudiciã accusationẽ, consequitur tertio, vt de inquisitione dicamus. Et præter alias differentias, hoc etiam differt inter has tres vias cognitionum, quòd correptio & denuntiatio Euangelica omnibus in vniuersum incumbit, tam subditis quàm prælatis: accusatio verò solis subditis: sed inquisitio solum prælatis. Vnde inquisitio est inuestigatio, aut criminis, aut peccatoris occulti: quæ sit à prælato. Et authores decretorum in dicto ca. Qualiter & quando. distinguunt (quæ sua est consuetudo) plura genera inquisitionis: sed satis est duas adnotare. Alia est em̄ inquisitio generalis, alia verò specialis. Generalis est, qua prælati ex debito officij, visitantes provinciam aut cõuentum, disquirunt vitam suorum & mores, an seruentur leges & institutiones. Et dicitur generalis, quia nec nominatur persona, nec crimen de quo inquiritur: sed in genere, vtrum sit qui criminẽ aliquod admiserit. Inquisitio verò specialis est, qua in particulari & nominatim inquiritur certa persona, aut de certo crimine: vt. vtrum Petrus sit in aliquo delicto: vel, quisnã perpetravit hoc homicidium: vel, vtrum Petrus hoc homicidium fecit. ¶ Atqui specialis inquisitio fieri potest, aut ad poenã: vt cum inquiritur aduersus quempiam ad priuandum eum officio vel beneficio: aut ad infligendum aliam poenã positiuam. Aut fieri potest non ad poenam, sed ad euitandum errorem aut damnum aliquod: vt cum inquiruntur merita personæ, nõ assumatur indignus ad dignitatem: aut, cum inquiritur, sit ne aliquod impedimentum cõtrahendi matrimonij. Atq; adeo, inquisitio specialis, qua intenditur poenã, ortum habet semper ab aliqua denuntiatione canonica,

D quæ

duplex inquisitio

Prima conclusio.

quæ sit, vel à priuata persona, vel à publico officiali: inempè à fiscali, aut à syndico.

¶ His præhabitis respondetur ad quæstionē, quatuor cōclusionibus. Prima. Inquisitio specialis, qua intenditur pœna delinquentis, fieri nequit, nisi infamia & clamorosa insinuatione præcedenti. Conclusio receptissima est omnibus, tam theologis quàm iuris vtriusq; peritis: sanè quia expressè habetur in decretis omnibus citatis in contrarium quæstionis. Explicatur conclusio. Quauis quispiam denuntiet prælato crimen subditi, & sint duo aut plures testes iurati cōscij criminis, prælatus (nisi tanq̃ actor accusauerit) nec punire potest pœna publica, nec procedere ad inquisitionem, nisi infamia præcesserit, aut clamorosa insinuatione. Verba sunt expressa dicti capituli. Inquisitionis. Et intelligitur, q̃ non potest eum punire, nisi post fraternalem admonitionem rebellis exiterit: nam tunc, quia non audit ecclesiam puniri potest: vt diximus quæstio. 4.

¶ Et probat papa conclusionem in capitulo. Qualiter & quādo. testimonijs diuinis vtriusque testamenti. Primò ex illo Luc. 16. vbi habetur, q̃ postquam villicus diffamat⁹ est apud domium de iniqua villicatione, tunc dominus vocauit eum, & interrogauit, quid est hoc quod audio de te: redde rationem villicationis tuæ. Et secūdo ex illo Gen. 18. Clamor Sodomorum & Gomorraeorū multiplicatus est: descendam. & videbo vtrum clamorē, qui venit ad me, opere cōpleuerint. Ex quibus locis colligitur, q̃ nisi præcedente infamia aut clamorosa insinuatione, nō est ius procedēdi via inquisitionis. Quod potest cōfirmari ex illo Gen. 4. de Chain. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. ¶ Sed insinuant se se circa hanc conclusionem dubia nonnulla.

1. Dubium.

Primum quo iure nitatur hæc conclusio. Apparet enim repugnare iuri & rationi naturali. Nam præter argumēta ante quæstionem obiecta arguitur sic. Officium & cura prælatorū est nō dissimulare peccata quæ norūt: de qua negligentia reprehenditur Heli sacerdos. 1. Reg. 2. quod refert Inno. c. Licet Heli. De simonia: sed duo aut tres testes satis sunt ad cōuincendum & puniendū reum: quia vt est Deut. 17. & Matth. 18. in ore duorū vel triū stat omne verbum. ergo quomodocunq; Iudex cognoscat crimen per duos aut tres testes: licet nulla præcesserit infamia: potest & debet reū punire. ¶ Respondetur, fundamentum huius conclusionis hoc esse, q̃ neminē iudex punire potest, nisi ad petitionem partis: puta, accusatoris, vel vicem gerentis accusatoris. Et ra-

tio est, vt egregiè docet S. Thom. 2. 2. quæstio. 63. articu. 3. q̃ iudex (inquit Aristot. 5. Ethico.) est interpret & custos iustitiæ: ad quem cōfugiunt qui iniuriam patiūtur tanquàm ad iustitiam quandā animatam: iustitia verò, quia est æqualitas, non est nisi inter duos: quapropter iudex nō constituit iustitiam, nisi inter duos, quorum alter sit actor, alter verò reus, inter quos iudex sit vt medium, in neutram partē inclinans. Vnde & Gentibus lumine naturali lex erat, neminē sine accusatore punire: quam Festus ille cōmemorat Actu. 25. Nō enim est (inquit) cōsuetudo Romanis dānare aliquem hominem, prius quàm is qui accusatur, præsentēs habeat accusatores: locumque defendendū accipit ad abluenda crimina, quæ ei obijciuntur. Et Ambrosius super illud. 1. Corint. 5. de incestuoso. Iudicis (inquit) non est, sine accusatore dānare quēquam: quia & dominus Iudam, cum fur esset, sciebat: sed quia non est accusatus, minime abiecit. Atquē, Deus ipse, cui omnia patent, nō castigat sine accusante, saltē cōscientia peccatoris: secundū illud Roma. 2. Testimonium illis reddente cōsciētia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus: in die cum iudicabit Deus occulta hominū. Quinimò, in finali iudicio stabunt quodāmodo accusatores publici, vt innuitur Matth. 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, q̃ condēnabunt eam. Est ergo lex celebratissima, vt, cessante accusatore, nullus subeat pœnam legis. Vnde Felix Papa. Si legitimus (inquit) non fuerit accusator, non fatigetur accusatus. extra De accusat. capit. 1. Et. l. Rescripto. ff. De iur. & hono. Si quis accusatorem nō habet, ab honoribus prohiberi non debet: quēadmodum non debet is cuius accusator destiterit. Quam legem insinuauit Redemptor noster Ioan. 8. Nemo te cōdēnauit mulier? Nec ego te condemnabo. Satis enim pacatus & tranquillus est status publicus, si publica & notoria peccata non dissimulentur, & petentibus vindictam, resarciantur iniuriæ. Quare, iudices non debent, tanq̃ hostes, occulta peccata præter ius in publicū traducere: sed, vt patres, ex charitate corripere, aut dissimulatione præterire. Quocirca, quando quis sine actione & accusatione denuntiat crimen (quia tunc merus denuntiator nō est accusator, nec est pars aduersa) non potest iudex denuntiatum punire: sed solū, vt suprā diximus, fraternaliter admonere, vt caueat in futurū: aliās idem esset accusator & iudex: quod iura strictissime cohibēt. 4. quæstio. 4. ca. 2. & cap. Multi. 2. quæstio. 1.

¶ At

¶ At verò præter propriū accusatorem, sunt multa quæ præ se ferunt vicem accusatoris.

Primò quando crimen est in perniciem publicam, sola denuntiatio valet pro accusatione.

Nam in tali casu quilibet habet ius accusandi, vt diximus quaestio. proxima. Sed in criminibus priuatis, quando sunt notoria, tunc euidētia ipsa facti valet pro accusatore: vt habetur ca. Euidētia. extra. De accusa. At verò in occultis, quando proceditur per denūtiationem fraternam, tunc ante rebellionem, quia nulla est accusatio, non potest esse punitio: quando verò denuntiatus nō audit ecclesiam, rebellio est pro accusatore.

Quando verò proceditur via inquisitionis, infamia aut indicia funguntur officio accusatoris: vt habetur in dicto ca.

Qualiter & quando. Ecce fundamentum & rationē conclusionis: qua iudex sine infamia, via inquisitionis neminem damnare potest. Et de hoc reprehēditur Heli, q̄ filios nō correxisset, cū essent publicè diffamati: quod eius verbis constat loco citato. Quare facitis res huiusmodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo: non enim est bona fama, quā ego audio.

¶ Nec solum id verum est, q̄ nemo via inquisitionis sine infamia cōdemnari potest, sed & hoc præterea, q̄ quanq̄ sit infamia, & inquisitus conuincatur, nō debet damnari tota pœna legis, ac si esset accusatus. Quod expressè habetur in dicto ca. Inquisitionis. vbi legitur, q̄ si crimen de quo quis inquiritur sit tale, qd̄ impediatur ordinis excusationem, aut retentionē beneficij: vt homicidium, aut simonia: tūc priuandus est & cōdēnandus reus, ac si procederetur via accusationis. Alioqui, secundum personæ (inquit) merita & qualitatem excessus, pœnam poterit iudicantis discretio moderari.

Sed adhuc citra hæc crimina, poterit via inquisitionis conuictus priuari officio prælaturæ: vt habetur in dicto ca. Qualiter & quādo. & facilius si sit tēporale & regulare in religionibus.

2. Dubium.

¶ Sed oritur dubium alterū ex solutione hui⁹ prioris, videlicet, an cōclusio posita sit de iure naturali aut diuino: adeo vt ecclesia non possit in illa dispensare. Videtur enim esse de iure naturæ: nam iustitia suapte natura est æqualitas inter duos: inter quos iudex debet æqualitatem constituere: ergo contra naturā iustitiæ est, vt iudex sine actore condenaret reum: & per consequens, q̄ sine infamia procederet ad inquisitionem. Et secundo videtur cōclusio de iure diuino: postquam papa corroborat illam testimoniis diuinis. ¶ Respondetur primò conclusionē esse de iure humano: vt patet in capitulis citatis. Secundo, conclusio est valde con-

formis iuri & rationi naturali. Sed tertio dicimus, illam nō esse proprie de iure diuino positio: quia nullum est tale præceptum in sacra scriptura, vt nemo sine infamia via inquisitionis dānetur. Et illa testimonia citata solum explicant factum diuinum cōformiter ad rationem naturalem. Et quarto dicimus, q̄ non est de iure naturæ: saltē non est de genere illorum, quæ sunt immutabilia: qualia sunt præcepta Decalogi: quæ dicit S. Thom. nullatenus esse dispensabilia. Ex quibus colligimus, q̄ papa in ecclesia, & princeps in foro suo pro magna & rationabili causa possent dispensare in tali lege. v.g. Si essent frequentissimi criminosi & scelerosi homines, à qb⁹ res publica grauiter perturbaret, posset fieri lex, vt quotiescūque fuerint duo aut tres testes infligeret pœna legis: vel quādo crimen esset grauissimum, vt statim conclusione tertia euidētitus fiet: nā illa ratio. sc̄p̄ iudex debet constituere iustitiam inter duos, explicat id quod plurimum fieri debet: sed rationalibilis causa potest facere, vt testimonium duorum vel trium valeat pro accusatore: sicut euidētia facti. Nihilominus nemini prælatorum aut iudicum licet agere contra tenorem cōclusionis, nisi in casibus expressè exceptis à lege: de quibus statim videbimus.

Nam solus papa vel princeps posset mutare hanc legem. ¶ Tertium dubium est, quæ nam infamia sufficiat ad procedendum via inquisitionis: utrum sit designatus certus numerus testium, qui sufficiat facere infamiam: nam sunt nonnulli canonistæ qui in dicto ca. Inquisitionis, censeant denarium numerū esse necessariū ad faciendam infamiam. ¶ Ad hoc nihilominus respondetur, q̄ quanq̄ fama, si accipiatur pro bona fama secundum ius, sit illæ dignitatis status, moribus & legibus cōprobatus. ff. De var. & extra or. cogn. l. Cognitionū. tamē quantum attinet ad propositum vt not. Barto. ff. de questio. l. De minore. §. Tormenta. fama, est cōis opinio voce manifestata ex suspitione pueniens: quæ, si sit de malo, dicitur infamia. Vnde, ad rationē infamiæ, quantum ad qualitatem testium, exigitur q̄ sit opinio bonorū. Vnde in ca. Qualiter & quando. habetur, q̄ infamia nō debet procedere à maleuolis & maledicis: sed à prouidis & honestis: nō semel tantum, sed sepe. Sed quantum ad numerū testium nihil in iure definitū est: nam in ca. Inquisitionis. solū habetur, q̄ propter dicta paucorū nō debet quis reputari infamatus: nisi opinio eius apud bonos & graues læsa existat. Quare, iudicium sufficientis infamiæ, sumendum est ad arbitrium boni viri, quando iam opinio dicitur esse cōmunis.

¶ Tertium Dubium que in fama sufficit vt pœdat via inquisitionis

¶ Infamia à prouidis & honestis viris debet procedere

Tertium Dubium que in fama sufficit vt pœdat via inquisitionis

Infamia à prouidis & honestis viris debet procedere

*quando dicit esse
in famia, & in de
possit inquirere*

Sed putant aliqui, q̄ numerus denarius sicut
sufficit facere populum, ita sufficit facere opi-
nionem cōmunem. Nihilominus illa non est
regula certa: sed regula est (vt dicit glossa in di-
cto cap. Inquisitionis.) q̄ rumor sit sparsus per
maiorē partem veciniaz: aut per maiorē par-
tem collegij, aut uniuersitatis in qua quis com-
moratur, vt notat Barto. loco citato. Hostiēf.
distinguit inter clamorosam insinuationem
& infamiam: q̄ clamorosa insinuatio sit inter
paucos, & infamia inter multos. Sed existimo
nullam esse differentiam, sed vtrinq; esse inter
multos, vt censuit illic Innocē. Nec requiritur
ad infamiā, q̄ sint testes omnes oculati: sed fat-
tis est q̄ audierint à fide dignis: vel habuerint
indicia & coniecturas sufficientes. Infamia ta-
men ex auditu, licet sufficit ad inquirendum:
non tamen ad cōdemnandum, sed quādo non
inueniuntur legitimi testes, tunc infamatus te-
netur se cōpurare, vt habetur in dicto ca. In-
quisitionis. At qui, maior infamia requiritur in
maioribus criminibus, quā in minoribus.
Et, vt habetur in dicto ca. Qualiter & quādo.
multo maior infamia requiritur, ad inquiren-
dum aduersus praelatos & magistratus, quā
aduersus personas priuatas. Nam praelati posi-
ti sunt quasi signum ad sagittam: & frequēter
odium multorum incurrit. Imò habetur illic
q̄ aduersus praelatos non est inquirendum, nisi
quando infamia est tanta, vt sine scandalo to-
lerari non possint. Sed est præterea adnotan-
dum, q̄ vbi sunt manifesta iudicia, non est ne-
cessaria alia infamia, nam iudicia æquipollent
infamiam. Vnde S. Thom. 2. 2. quæstio. 69. art.
2. tria ponit sub disiunctione sufficientia ad in-
terrogandum iuridicē reum aut testem: scilicet,
infamiam, aut iudicia, aut semiprobationē. Et
semiprobatio est vnus testis omni exceptione
maior. ¶ Quod si quis arguat contra tertiū
membrum. In cap. inquisitionis. vt dictum est,
cauetur, vt, quanquā sint duo aut plures te-
stes iurati, non cōdemnatur aut inquiratur
reus, nisi adsit infamia: ergo semiprobatio sola
nō sufficit. Respondetur, q̄ semiprobatio suffi-
cit ad interrogandum reum vel testem, quan-
do proceditur via accusationis. Quando enim
quis accusat & adducit vnum testem, tunc, li-
cet ille non sufficiat ad cōdemnandum reum,
sufficit tamen ad interrogandum alios testes,
& reum ipsum. Et idem est vbi denūtiatio ha-
bet vim accusationis: vt in crimine hæresis, &
alijs quæ sunt in perniciem publicam. Sed vbi
proceditur per nudam denūtiationem & in-
quisitionem, non sufficit semiprobatio: nisi ad-
sit vel infamia, vel iudicia manifesta.

¶ Sed ad maiorem euidentiā conclusionis mo-
uetur dubium quartum. An quādo crimen est
notorium, sed persona quæ crimē admittit est
secreta, ius habeant iudices inquirendi male-
factorem. v. g. Inuentum est cadauer occisi ho-
minis iacens in via, an liceat interrogare vici-
nos, quisnam hominē occiderit. ¶ Et ad par-
tem affirmatiuam arguitur primò authorita-
te S. Thom. qui (vt refert præter alios Caieta.
2. 2. quæst. 69. artic. 2.) dum esset baccalarius
Parisijs, & in cōuentu accidisset flagitiū quod-
dam, consultus, liceret ne inquirere occultum
malefactorem, respondit licitum esse, & expe-
dire. ¶ Et confirmatur. Quia, vt supra diximus,
euidentiā patrati sceleris locum habet accusa-
toris: sed quando factum est notorium, iam est
euidentiā patrati sceleris: ergo tunc sine alia
infamia potest procedi via inquisitionis: quæ
admodum si procederetur via accusationis.
¶ Et secundo arguitur ex consuetudine: nam
vbiq; crimen est notorium, solent iudices
procedere ad inquisitionē malefactoris. Et vi-
detur rationabilis consuetudo: alijs censerentur
dissimulare iudicia, & correptiones crimi-
num: vnde populus scandalum acciperet, si iu-
dices in tali casu nō sollicitè disquirerent delin-
quentes. ¶ Nihilominus respondetur, q̄ hoc
quod apud aliquos est dubium, certè nullam
habet obscuritatē, si semel intelligatur statuta
conclusio. Nam canones illi citati: scilicet, q̄ si
ne infamia non procedatur via inquisitionis,
hoc manifestè prætendunt, q̄ quāuis crimen
sit notorium, si peccator sit adeo occultus, vt
nulla sint iudicia, nec infamia personæ, nō pro-
cedatur ad inquisitionē eiusmodi occulti pec-
catoris. Verba sunt in dicto. c. Cum oporteat.
Nisi super prædictis famam ipsius (scilicet per-
sonæ) læsam esse noueritis, vos ad inquisiti-
onem nō subito procedatis. Et in ca. Inquisiti-
onis. habetur, nullū esse, pro crimine super quo
aliqua nō laborat infamia puniendū. Et in di-
cto ca. Qualiter & quādo. Si super excessibus
suis quisquam fuerit infamatus, tunc procedē-
dum est ad inquisitionē. Et testimonia ipsa di-
uina testātur, requiri infamiā personæ ad in-
quisitionem: scilicet: Clamor Sodomorū multipli-
catus est. & in euāgelio d̄ villico: Quid est hoc
quod audio de te? Est ergo in iure definita cō-
clusio, quod quāquā crimen sit notorium,
nisi sit infamia personæ, nō procedatur ad in-
quisitionem. Vnde dimanat aliud ius, vt statim
videbimus, videlicet, q̄ confessus crimen
nō interrogetur de socio: quia quāquā iam
tunc crimen est notum, tamen socius est oc-
cultus. ¶ Et secundo probatur ratione. Cano-
nes illi

4. Dubium

*in hoc 4. dubio
Vr. Dolebim?
docet id q. nullo m-
stare potest. Vide
Cor duham sup
hanc q̄. Nam si
cadauer occisi ho-
minis repositur
licitum est inqui-
rere quis fecerit
& sic procedunt in
dies semper
Vide Nauarro
cap. 18. in Man-
num. 38.*

nes illi & iura, q̄ sine infamia non procedatur ad inquisitionē, fundant in illo euangeli Mat the. 7. Nolite iudicare. vbi secundum August. cohibemur iudicare temerē de occultis peccatis: sed quāquā crimen est notorium, si non sit infamia, aut indicia personæ, tunc temerē q̄s iudicaret quisnam fecerit: ergo hoc non licet inquirere. ¶ Ad hoc respondent nonnulli, nō esse licitum interrogare in particulari, vtrum Petrus occiderit: nam talis interrogatio non potest fieri sine suspicione: & iniuriam irrogat qui sine coniecturis malē suspicatur de proximo. Sed dicunt, q̄ licitum est tunc in genere: & interrogare sub iuramēto quisnā perpetravit hoc crimen. Sed certē hęc distinctio nō satisfacit. Nam qui interrogatur in genere teneretur respondere in particulari: eadem ferē iniuria est interrogare an Petrus fecerit, & interrogare quis fecerit. ¶ Et tertio arguitur particulariter cōtra hanc solutionē. Si, dum crimē est notorium, licet in genere inquirere malefactorē, sequeretur, q̄ si inter alios fortē interrogaretur, ipse malefactor teneretur confiteri proprium crimen: nam certē si illa interrogatio esset iuridica, sicut testes, tunc tenerentur respondere quis fecerit, ita & reus ipse: sed consequens nullus concederet: videlicet, q̄ aliquis teneretur confiteri crimen proprium, de quo non est infamatus, nec sunt manifesta indicia. Habetur ergo sensus conclusionis, q̄ quanuis crimen sit notorium, non licet inquirere peccatorem sine infamia: exceptis tamen nōnullis casibus: vt in crimine læsæ maiestatis, & aliis quos adnotauimus in tertia conclusione. Adiecerim tamē huic responsioni, q̄ quando crimen est notorium: & patrator occultus, fortē liceret in genere inquirere: non quidē quis patrauerit, sed inquirere aliqua indicia. V. g. possēt tunc interrogari testes, an sciant qua hora occisus est homo, quibus armis: si forsan ex illis testimoniis sumantur indicia sufficientia occisoris: & tūc habitis indiciis, poterit descendere ad inquisitionem personæ. Hoc dixerim sub dubio, alii iudicent, sit ne verū nec ne. ¶ Vnde ad auctoritatem. S. Thom. in contrarium respondetur, q̄ si verum est tunc iuuenē ita sensisse, tamen (vt fertur) non fuit tunc eius sentētia probata magistris. Quare in summa sententiam mutauit. 2. 2. quæstio. 69. artic. 2. ¶ Ad confirmationē respondetur, q̄ tunc euidētia patrati sceleris valet pro accusatore, quādo nōn solūm crimen, sed patrator criminis notorius est. Et ille est sensus verborum August. in capitu. Euidētia. De accusationibus. ¶ Ad consuetudinem, quæ videtur in contra-

riū inoleuisse, dicemus in fine tertiæ conclusi. ¶ Quintum dubiū est, vtrum ē conuerso quando persona diffamata est & conuicta de vno crimine, possit iure interrogari de alijs criminibus occultis. Est enim opinio Petri de Palu. affirmatiua in quart. distinct. 19. quæstio. 4. Et fundamentum eius est: quia ratio (inquit) qua non licet iudicare de occultis, non est propterea q̄ crimen sit occultum, sed propterea q̄ persona sit occulta: ergo, quādo iam persona est diffamata de vno crimine, licitum est de alijs interrogare. Et peccator interrogatus de occultis criminibus tenetur cōfiteri veritatem. Imò addit, q̄ non solūm de se, sed de socijs, quādo sunt alij diffamati de eodē crimine, tenetur respondere, si interrogetur de alijs criminibus sociorum. ¶ Caieta. loco citato oppositam sententiam tenet: cui censeo omnino subscribendum esse. Nam expressē in canonicis citatis. De accusat. habetur, q̄ non solūm requiritur infamia personæ ad inquisitionem, sed q̄ nō potest fieri inquisitio, nisi de illo crimine, de quo quis est infamatus. Legitur enim in cap. Cum oporteat. Discretionem vestrā mādāmus, q̄ nisi super prædictis famam ipsius læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem illorū non subito procedatis. Et in cap. inquisitionis. legitur. Respondemus, nullum esse pro crimine sup quo aliqua nō laborat infamia puniendū. Et San. Thom. 2. 2. quæstio. 70. artic. 1. dicit, q̄ si exigatur ab aliquo testimonium de occultis peccatis, de quibus infamia non præcessit, non tenetur ad testificandum. Requiritur ergo infamia personæ & de delicto, vt iuste fiat inquisitio. Et hoc confirmatur ratione. Nam quanquā quis sit diffamatus de adulterio, potest habere bonam famam in materia furti: & ideo iniuria fieret illi, si interrogaretur de furto: aliās sequeretur, q̄ quicunq; infamatus de vno crimine licitē interrogaretur de quibuscunq; criminibus mundi: quod tamē nullus concedet. At verò duobus modis licet conuictum de vno crimine, interrogare de alio. Primò, quando vnum est sufficiens indicium aut infamia alterius: vt si quis infamatus esset & conuictus de adulterio, & de consuetudine cum muliere, & postea inuenitur necatus maritus adulteræ in camera eius, iure posset tunc adulter interrogari de homicidio. Et si quis esset conuictus de homicidio, & cadauer inueniretur spoliatum, posset interrogari de spolio. Et secundò, quando non potest cognosci perfectē vnum crimen, sine cognitione alterius, tanquā circumstantiæ prioris: vt cum quis conuictus est de consuetudine cum puella, iu-

5. Dubium.

Paludani opinio

hec opinio verissima est. et licet potest iudex interrogare quis fecerit in q̄. q̄ aliud est. Quis procedere ad inquisitionem & in hoc casu iudex iuste potest. aliud est iudicare in interrogare. Vide Cordubam et Arceualum q̄ in hac parte Magr̄ s̄b̄o alijs dicitur. Sim̄ nō tenet. Vide Nauarro in Ma. c. 19. nu. 33

requiritur infamia personæ et delicti? vt iuste fiat inquisitio

~ auctoritas Thomæ ~

Dubium
vltimū.

*3. conuictus de crimine
possit de socijs interro-
gari*

re interrogari potest, an ipsam deflorauerit: & conuictus de farto ecclesiastico, iure potest interrogari an fregit fores ecclesie: quia iste sunt nouæ circumstantiæ. ¶ Sextum & postremum dubium est, vtrum iure conuictus de crimine, iure possit interrogari de socijs occultis qui nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est vbique omnes malefactores interrogare de socijs. ¶ Dubium hoc satis definitum est vtroque iure ad partem negatiuam: puta iure canonico. capit. Cum monasterium. De confessis. & capit. Veniens. de testibus. & 5. quæst. 3. capit. Nemini. & iure ciuili. C. De accusat. ca. finali. in quibus expressè cauetur, ne cõfessi super aliorum conscientijs interrogentur: crimine læsæ maiestatis excepto. Quæ quidè iura confirmant illud, quod dictum est in decisione quarti dubii: videlicet q̄ quâquam crimen sit notorium, non sit iustum occultis criminofos inquirere. Et eadem ratione deciditur vtrunq; dubiū. Nam certè quantum Petrus cõuictus fuerit de crimine, nullum ius est ipsum interrogare de socijs occultis. Imò sit illis iniuria: & est contra canones citatos, in titulo De accusat. illos inquirere, nisi præcedente infamia. Imò est contra legem euangelicam qua prohibemur de occultis temerè iudicare. Et eadem est sententia Caietani in quinta responsione, quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinū de Florentia. ¶ Sed nunquid sint aliqui casus, in quibus ius sit inquirere occultum aliquem peccatorem, absque infamia aut clamorosa insinuatione antecedenti? ¶ De hoc sit secunda conclusio. Inquisitio generalis iure fieri potest absque præuia infamia, aut actore aliquo, aut denunciatore. Probat, quia illa non fit ad petitionem partis, sed ex mero officio iudicis. Tenentur enim tam prælati ecclesiastici, quàm seculares magistratus, statim temporibus visitare prouinciã, dicecesim, aut cõuentū, ad explorandos subditorū mores: vt iubetur prouideter iure cano. r. de offic. ordi. & ca. Cū olim. De accusat. & capit. Romana. De censib. libro. 6. & iure casareo. l. Congruit. ff. de officio præsidis. ¶ At, dubium suboritur hæc. Quia videtur hæc cõclusio repugnare priori. Enimuerò, si prælatus neminem punire potest via inquisitionis, nec specialiter aduersus quempiam inquirere, sine infamia reclamante, quidnam prodest inquisitio generalis.

Dubium.

¶ Respondetur, q̄ quantum prælatus in inquisitione generali, specialiter inquirere non potest aduersus personam singularem, sine accusatore aut infamia, nihilominus vtilissima est id genus inquisitio. Debet enim primum o-

mnium prælatus generaliter indicere, vt quicumque, seruato ordine iuris denunciaret quicumque, seruato ordine iuris denunciaret quicumque nouerit correctione dignum, tacendo illa quæ sunt occulta: vt habetur capit. Qualiter & quando. el. primero. De accusa. Et tunc subditi animaduertant, an crimina quæ nouerint sint prorsus emendata, ita vt nullum superfit amplius periculū. Et hæc nullatenus tenentur denunciare, nisi adfit accusator, aut nisi præcedente infamia interrogentur vt testes. Si verò crimen non est prorsus emendatum, tunc denunciandum est eo ordine, qui expressus est quæstione quarta: vt videlicet, si sit in perniciem publicam, aut in præiudicium tertij, aut si sit periculum in mora, statim canonicè denunciatur: si autem sit priuatū, tunc præuia admonitione secreta fraternaliter denunciatur, si sit spes emendæ: nam aliàs non est necessaria denuntiatio.

¶ Itaque (vt vno verbo dicamus) prælatus in inquisitione generali, solum potest compellere subditos ad denunciandum crimina, in illis casibus, & eo ordine, quo ipsi tenerentur extra visitationem: præterquam q̄ extra visitationem possent forsan differre tempus denunciandi, sed in visitatione tenentur statim denunciare ad iussum prælati.

¶ Tertia conclusio. Inquisitio etiam specialis potest fieri absque infamia & clamorosa insinuatione præcedente, & absq; indicijs delinquentis, in quibusdam casibus, qui excipiuntur à prima conclusione, quos videre est apud Barto. ff. Ad. l. Iul. De adult. l. 2. post glossam. §. Si publico. & super Extrauagan. Ad reprimendum. & per doctores canonistas in dictis capitulis. Inquisitionis. & Qualiter & quando. qui tamen casus digni sunt vt examinentur. ¶ Primus est, quando in inquisitione non intenditur condemnatio aut poena inquisiti, sed euitatio erroris aut damni: vt cum inquiruntur merita personæ, antequàm assumatur ad dignitatem. Nam illam tenetur facere prælatus ex debito officij, nè eligatur aut confirmetur indignus: vt habetur capitulo. Cùm in multis. & capitul. Cùm dilectus. extra de electione. Aut cum inquiratur impedimentum matrimonij: nè scilicet aliqui contrahant in gradu prohibito: capitul. finali. De cland. despons.

¶ Secundus casus est, quando quis publicè confessus est crimine proprium extra ordinem iuris. Nam propria confessio abundè suppeditat pro infamia. Hic tamen casus intelligendus est sano modo: vt puta cum quis in publico coram multis crimina propria cõfiteatur.

Nam

Tertia conclusio.

not
3
 Nam propterea q̄ quis secretò corā vno aut duobus: imò etiam coram prælato, lapsu lingua: aut alio modo, sponte diceret se cōmississe aliquod crimen: aut si prælatus aperiret literas subditi, in quibus subditus ipse assereret aliquod crimen admisisse, non esset certè ius inquirendi iudicialiter, sed solùm fraternaliter corrigendi: nisi forsan crimē aduersus bonum publicum vergeret. ¶ Tertium casum excipiunt, quando iudex procedit ex mero officio, aut ad denuntiationē publici officialis. Sed tamen ego non video, quod amplius priuilegium habet denuntiatio publici officialis, quàm denuntiatio priuatæ personæ, saltem quantū ad hoc. Nec Bartolus dicit aliud, quàm quòd potest fieri inquisitio ad denuntiationem publici officialis, quod probat per. l. Ea quidem. C. de accusa. vbi solùm habetur, quòd ea quæ per officium publicum denuntiantur, citra solennitatem accusationis cognoscantur vbi sermo est, vt dicit glossa, de criminibus notorijs. Colligamus ergo, q̄ quando denuntiatio publici officialis est de crimine pernicioso reipublicæ aut de crimine notorio, tunc quia denuntiatio, vt supra diximus, valet pro accusatione, potest sine infamia fieri inquisitio. Sed tamen si crimen est priuatum, nec est in præiudicium tertij, illud non incumbit officiali denuntiare: & quanquàm denuntiet, non potest fieri inquisitio absque infamia vel indicijs: quemadmodum si denuntiatio fieret ab alia persona priuata. ¶ Quartus casus excipitur propter incidentem cognitionem: vt si iudex inquirendo vnum crimen detegit aliud, tunc potest inquirere de illo. Hoc tamen cum grano salis intelligatur, vt adnotauimus in quinto dubio circa primam conclusionem. Si enim quis inquiretur de concubinato, de quo laborat infamia: & incidenter cognouerit iudex concubinam esse monialem aut consanguineam, tunc potest inquirere de illa circumstantia: quia aggravat concubinatum. Et eodem modo, vbicunque peccata habent talem connexionem, q̄ vnum est indicium alterius, aut vnum non potest perfecte cognosci sine alio. Si tamen crimina sunt omninò disparata, tunc incidens cognitio occulti criminis, non dat ius inquirendi. Vt si ille qui inquiretur de concubinato inueniatur occultus homicida: non potest de homicidio fieri inquisitio, absq; infamia aut indicijs.

¶ Quintus casus est quem ponit Barto. in tertia sua regula: videlicet, quando iudex aut prælatus in inquisitione generali comperit aliquem deliquisse, potest tunc ad specialem inquisitionem descendere. Sed tamen ipse ex

plicat hoc licere absque infamia, vel indicijs, nec ego ita credo. Imò quanuis in inquisitione generali comperiat delinquens quispiam, & delictum probari possit, & non sit in perniciem publicam, nec in præiudicium tertij, nō potest de illo fieri inquisitio specialis, nec potest puniri, nisi solùm fraternaliter. Posset tamen si ille flagitiosus esset prælatus, priuari officio regulari, propter periculum regiminis. Et certè si tunc fieret inquisitio sine infamia, esset contra capit. Inquisitionis. & Qualiter & quando. ¶ Sextus casus est propter atrocitatem criminis: vt patet in primis, in crimine læsæ maiestatis: de quo specialiter habetur in extrauagā. Ad reprimendum. vt de plano, quod est citra solennitatem iuris, procedatur ad inquirendum qui tale crimen commisit. Quare, absq; infamia & manifestis indicijs, si quis occulte occidisset, aut percussisset principē, posset inquire quicumq; esset suspectus de tali crimine. Et additur hac ratione à iuriconsultis, quando facinus esset admissum aduersus episcopum, aut aliam personā huius ordinis aut quomodocūq; esset crimē atrocissimū. Quod forsan est verum. Nam vt supra diximus, non est adeò de iure naturæ requisita infamia & indicia ad inquisitionē, quominus possit in hoc dispensari ob rationabilem causam.

¶ Et postremò dicunt inquisitionem specialem fieri posse absque infamia & indicijs, quando crimen cōmissum esset in iudicio, aut in conspectu iudicis. Et afferunt exempla de calumniatore, de falso teste, de iniquo tutore. Et credo hoc verum esse, non propter atrocitatem criminis, vt illi putant, sed propterea, quia huiusmodi crimina sunt in præiudicium tertij. Nam conclusio prima, videlicet, q̄ absq; infamia non potest fieri inquisitio, intelligitur de criminibus priuatis, quæ non sunt in præiudiciū tertij. Crimina enim publica, aut quæ sunt in præiudiciū tertij, quomodocūq; cognoscantur, inquirenda sunt & coercenda: si sunt in fieri, & damnum pendet in futurum. Vnde si iudex comperit, q̄ reus accusatus est per calumniā, sine alia infamia, potest inquirere contra calumniatorem & punire: vt habetur. C. de calumnia. l. 1. Et idem, si comperiat falsum testem: vt iubetur. l. Nullum. C. de testibus. aut si comperiat quēpiam falsam scripturam finxisse: vt. l. penult. C. de probationibus. aut si comperiat tutorem infideliter gerere rem pupilli. l. Tutorem. De his quibus vt indign. Et idem in vniuersum obseruandum est, in criminibus quæ sunt in præiudiciū tertij.

¶ Per hæc facile soluitur vltimum dubium huius

huius quaestionis, vtrum conuictus de proprio crimine, iure possit interrogari de socijs occultis, qui nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est vbi que quoscunq; malefactorum res interrogare de socijs. ¶ Ad dubium respon-
 4. Cōclusio. detur quarta & postrema cōclusione. Nullus conuictus de proprio crimine debet interrogari de occultis socijs, quorum nulla est infamia, aut indicia manifesta. Conclusio hæc in primis corollariè sequitur ex prima cōclusione, quatenus exposita est in quarto dubio: vbi diximus, qd quauis crimen sit notorium nõ est ius inquirendi specialiter aduersus quem, nisi sit de illo infamia aut indicia. Vnde colligitur, quod quauis crimen sit notorium per confessionem huius malefactoris, nullum est ius inquirendi alios occultos socios.
 ¶ Secundo cōclusio expressè determinata est vtroque iure: puta iure canonico. capitu. Cũ monasterium. De confessio. cap. Veniens. extra de testibus. & c. 15. quaestio. 3. cap. Nemini. & iure ciuili. C. de accusat. l. fina. & ff. de quaestio. l. Repeti. in quibus locis expressè cauetur, nõ confessi super aliorum conscientijs interrogentur, crimine læsæ maiestatis excepto. Et inter theologos eadem est sententia Caietani in opusculis respon. 5. quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia.

¶ Sed excipiuntur ab hac conclusione aliqui casus: quos notat Bartol. super dictam. l. Repeti. Est primum omnium in consuetudine interrogare omnes latrones & fures de socijs. Et fundant iure consulti hanc consuetudinẽ in. l. Pro vinciarum. C. De ferijs. Illic tamen non habetur expressè, quod latrones interrogentur de socijs: sed quod eorum occulta cõsilia per tormenta conquirantur. Et est sermo specialis de quodam genere latronum Hysaurorum. Sed. l. Diuus Adrianus. ff. de custodia reorum. habetur quod latrones interrogentur de socijs. Et idem colligitur ex. l. quart. ff. ad legẽ Iuliam peculatus. §. Mandatis. Item falsarij monetæ, puta, qui monetam adulterant aut falsam cudunt interrogari debent de socijs: quod iubetur. C. De falsa moneta. l. prima. Vnde Bartol. in dicta. l. Repeti. fingit hanc distinctionem. Quando sunt delicta quæ non committuntur principaliter in odium alterius: sed propter cõmodum committentium: qualia (inquit) sunt latrocinium & adulteratio monetæ, tunc conuicti interrogandi sunt de socijs: quando verò sunt crimina, quæ committuntur in odium alterius: vt est homicidium, tunc conuictus nõ debet interrogari de socio. Et ratio est (vt ait) quod quando flagitium commissum est in

odium & iniuriam aliorum, tunc illi ad quos crimen spectat, poterunt accusare socios: & ideo non est necessaria inquisitio illorum: sed quando crimina non committuntur in iniuriam alterius, tunc, quia non est qui accuset, cõuenit alios socios interrogare de alijs. Sed certè hæc ratio nõ videtur satisfacere. Primò, quia fallit (vt ipse fatetur illic) nam aliquando occisores interrogandi sunt, de illo qui præcepit homicidium: vt constat. l. Prius. ff. ad senatusconsultum Syllanianum. Et secundo, quia licet crimen non sit in iniuriam alterius priuatæ personæ, dum tamen sit in perniciem publicam, vt latrocinium & adulteratio monetæ, quicunque habet ius denunciandi & accusandi, vt supra dictum est. Et ideo propter defectum accusatoris non esset necessarium inquirere de socijs. Alia ergo via ratiocinandum est hic. Nam conclusio hæc quarta fundamentum habet in prima. Enimverò quia non licet occultos malefactores absque infamia & indicijs inquirere, fit vt non liceat conuictum de manifesto crimine interrogare de occultis socijs. Quocirca, idem casus qui excipiuntur à prima: excipiuntur ab hac conclusione. Primò excipitur casus, quando crimen est in perniciem publicam, sicut est hæresis, & proditio: tunc enim vt supra diximus, quia simplex denuntiatio valet pro accusatione absq; alia infamia vel iudicij, possunt inquiri occulti peccatores: atque ideo, socij interrogari de socijs. Idem patet in crimine læsæ maiestatis: vt patet. l. Quisquis. in fine. C. ad legem Iuliam maiestatis, & expressè in extrauag. Ad reprimendum. Idem liceret propter grauem atrocitatem criminis, vt dicebamus circa tertiam conclusionem. Et quia adulteratio monetæ & latrocinium, sunt peccata in Rempublicam, propterea licet conuictos interrogare de socijs & de fautoribus, & receptoribus &c. At verò, latrocinium non designat quodcumque furtum priuatum: nam latrones soli dicuntur qui obsident vias, & qui ex animo conspirauerunt deprædari quoscunq; possent: & ideo quicunque capiatur, iure interrogatur de socijs, ad obuiandum malo publico: atque ideo, hi soli sunt qui non gaudent priuilegio ecclesiarum: vt habetur De immuni. eccles. capit. Inter alia. Imò quauis non interrogaretur, admonendus esset à confessore vt proderet socios: & ille tenetur proderet: saltem dum malum adhuc patet in futurum: secus, si iam socij essent profus emendati: nam nullus tenetur criminofos emendatos sua sponte proderet, nisi iuridicè compellus. Imò

falsarij monetæ

notz

Imò verò quauis periculum non immineat Reipublicæ, sed priuatæ personæ posset, conuictus interrogari de socijs: vt si multi conspirauerunt occidere Petrum, & vnus capitur, iure interrogatur, an sint alij animati ad tale homicidium: nam quòd non liceat occultos peccatores inquirere absq; infamia, semper intelligitur de crimine iam præterito, quòd inquiritur punitionis gratia: secus si inquiratur ad euitandum futurum damnum. ¶ Citra hos ea sus non licet à conuicto inquirere socios, nisi sint indicia, aut infamia illorum. Et ita intelligenda est dicta lex Prius. ff. Ad senatusconsultum Syllanianum. vbi habetur, quòd postquã inuentus est occisor, inquiratur quo mandante homicidium fecerit: videlicet si fuerint indicia alium id mandasse, vt dicit glossa.

¶ Ad primum argumentum principale respondetur, vt supra diximus, quòd Deo sunt manifesta occultissima peccata, sicut homini illa quæ sunt notoria, ob idq; sicut potest illa statim punire, potuit, pro rationabili causa, dispensare in lege: vt videlicet, occulta peccata absque infamia præcedente inquirerentur: quia hæc lex non est omnino indispensabilis, vt supra diximus. Et ita dispensauit, vt fortibus disquireretur Acham anathema: qui occultè peccauerat: primò quia populus ille dura ceruicis, terroribus arcendus erat à flagitijs: atque adeò expediebat, vt saltem in re grauissima, qualis erat illa diuina prohibitio, ne de execratis spolijs gentium quicquam caperent, etiam occulta crimina reuelarentur, quando Deus ipse in genere insinuasset crimen: sicut legitur illic: Surge, cur iaces? Peccauit Israel, prauaricatus est pactum meum. ¶ Pari ratione respondetur ad legem de adultera Num. 5. Deus enim, tum ad cohibendam libidinem mulierum, tum etiam ad vitanda homicidia, quæ propter zelotypiam possent multa accidere, indulgit maritis sacrificium illud zelotypiæ ad disquirendum adulteram. Et fortè (quantum conijcio) non licebat facere illam disquisitionem, nisi esset infamia adulterij, aut indicia manifesta. At verò iam modò non est licitum per huiusmodi fortes veritatem inquirere, sed solùm per testes humana fide: quia fortes illæ erant iudicia lia, & ideo iam cessarunt. Vnde Stephanus. 5. cap. Consultuisti. 2. quaest. 4. prohibet vulgares illas quas vocant probationes. Nam ferri (inquit) candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, facti non censent canones. In veteri enim lege fortibus illis & sacrificijs (quia à Deo instituta erant) diuinum expetebatur iudicium: sed

iam modò iudicijs superstitiosis non expectaretur nisi iudicium dæmonis: & esset tentare Deum: vt docet sanctus Tho. 2. 2. q. 95. arti. 2. ¶ Secundum argumentum principale quòd factum est ex capi. Quidam maligni. certè est difficile, & multos malè torquent in hac materia: nam Gregorius illic videtur excommunicare occultum peccatorem, nisi se prodiderit: qui tamen nulla laborat infamia. Quòd videtur repugnare doctrinæ huius quaestionis, & illi authoritati Chrysostrami super epistolam ad Hebræos, quæ citatur capi. Quis aliquando. De poeniten. d. 1. vbi ait occulto peccatori. Nò tibi dico vt te prodas, sed reuela ante Deum viam tuam. Imò profectò illud videtur pugna re cum iure naturali. ¶ Glossa illius capituli multis modis respondet. Primò, quòd forsan præcesserat admonitio secreta ante illà excommunicationem. Sed hoc non satisfacit. Nam, illa admonitio non potuit esse nisi in generali, cum peccator esset omninò occultus: & ideo ille admonitus, cum nulla esset infamia nec indicia, non tenebatur se prodere. Secundò, paulò inferius respondet glossator, quòd cum crimen esset publicum, licet persona esset occulta, potuit, propter atrocitatem criminis, excommunicari ille, nisi prodere. Et hæc solutio rationabiliòr est, sed non est sufficiens. Primò, quia non erat tanta atrocitas criminis diffamare priuatum hominem, vt propter illud esset inquirendus occultus peccator, sicut in crimine læsæ maiestatis. Et secundò, quamquam liceret inquirere alia via, tamè statim excommunicare occultum peccatorem nisi se prodere, erat nimis rigidum. ¶ Dominus Caietanus. 2. 2. q. 69. arti. 2. respondens ad illud capitulum, dicit tria, licet alio ordine. Primò, quod sicut potest fieri excommunicatio pro crimine antequàm fiat: vt pro percussione clericorum &c. ita post factum potest excommunicari quicquid fecerit. Secundò dicit quòd papa potuit absolute & sine aliqua conditione excommunicare illum peccatorem occultum propter præteritum crimine: sed nihilominus ex sua benignitate apposuit conditiones: nisi se reuelaret. Itaque excommunicatio (inquit Caietanus) non fertur illic super illam conditionalem: nisi se reuelauerit: ita vt excommunicetur propter inobedientiam futuram, si non reuelauerit, sed excommunicatè propter peccatum præteritum: quia infamauit proximum. Tertio addit, quod Papa non potuit præcipere absolute vt se reuelaret: nec ille tenebatur obedire: quia hoc (inquit) excedit formam humani iudicij. Et addit, quòd doctores oppositum sentientes sunt nimis timidi.

¶ Nihil.

Cayet.

¶ Nihilominus (bona venia dixerim doctoris grauisissimi) aliter, nisi fallor, cefendum est de illo cap. Primum enim fundamentum Caietani est falsum: videlicet, quod sicut potest ferri ex cōmunicatio pro crimine futuro, ita pōt ferri p̄ crimine p̄terito. Nam, vt receptissimū est apud omnes, nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiam: iuxta illud Matt. 18. Si Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus. Vnde colligitur probatissimus canon. vt nullus excommunicetur absque p̄auia monitio ne: vt habetur cap. Sacro. & ca. Per tuas. extra De senten. excommunicationis. Quando verò ius prohibet peccatum futurū, prohibitio ipsa valet pro admonitione. & ideo iure tūc opponitur excommunicatio: sed propter crimē p̄teritum, quia nulla p̄cescit admonitio, non potest quis excōmunicari, cum nulla illic fuerit inobedientia. Quare Gregorius nō excommunicauit illum occultum diffamatorem propter crimen p̄teritum, nec potuit: sed excōmunicare eum potuit nisi proderet. ¶ Et argumenta in contrarium facile soluuntur ex his quae diximus in decisione quæstionis. Diximus enim quod peccatum cuius non p̄cescit infamia vel indicia, non potest inquiri, si omnino sit p̄teritum, punitionis gratia. Quando tamen adhuc pendet in futurum, certē potest inquiri, vt euitetur peccatum & dānum. Et quia ille qui occultē posuerat libellum diffamatorium, tenebatur restituere famam diffamato: & id facere non poterat, nisi aut probaret quod dixerat, aut in publico se retractaret, iuste Papa p̄cipere potuit vt exiret in publicum, sub p̄na excommunicationis: quod nimirum ipse iniussus tenebatur facere.

¶ Et confirmatur solutio ex capit. Si sacerdos. De offi. ordi. vbi habetur, quod si qui damnū dedit sit occultus: & qui damnū accepit peccat iustitiam, debet delinquens excommunicari in genere, sed non nominatim. Sed est notandum, quod quanquam potuit Gregorius p̄cipere illi occulto peccatori, vt in publicum exiret sub p̄na excommunicationis, mitius tamen egit cum illo. Non enim p̄cepit vt exiret, sed, nisi exiret in publicū, abstinere à sacramento Eucharistiæ: quod profectō ipse tenebatur facere: nam erat in peccato, postquā tenebatur restituere famam, atque adeo tenebatur abstinere ab Eucharistia. Itaque excommunicatio in hoc fertur illic: si receperit Eucharistiam, antequam restituat famam. Quare ille textus nullatenus militat aduersus nostram primam conclusionem. ¶ Ex quo sequitur, quod si ille occultus peccator, qui libellum in-

famatorium in publico posuerat, potuisset restituere famam non se manifestando, aut per tertiam personam secretō potuisset aliter satisfacere diffamato, non tenebatur exire in publicum, nec abstinere à sacramento Eucharistiæ: quia p̄ceptum eō tendebat, vt ille restitueret. ¶ Iuxta formam horum capitulorum, scilicet, Quidam maligni. 5. quæst. 1. Et si sacerdos. De officio ordi. solent officiales excommunicare in genere eos, qui occultē iniuriam irrogarunt, aut dederunt damnū, puta eos qui occultē furtum fecerunt, aut fuste, aut gladio percusserunt. Et nescio profectō an plus nimio extendant iam modō hanc potestatem. Nam, quanuis id iure liceat, deberet tamen fieri in primis quando damna, aut iniuriæ grauisissima sunt: vt puta pro bonis Ecclesiæ. Et de inde deberet admoneri in literis excommunicatorijs, quod excommunicatio solū fertur vt restitutio fiat damni & iniuriæ: aliās multi decipiuntur, putantes quod tenentur manifestare huiusmodi malefactores, vt puniantur: cum tamen solū teneantur malefactores restituere, & sciētes admonere illos vt restituāt. Quod si noluerint, tunc debent manifestare illis qui possint prodesse & non obesse: vt habetur in capitulo. Hoc videtur. 22. quæstione. 5. nam inquirere punitionis gratia non possunt, nisi illos qui laborant infamia aut indicijs.

¶ Ad tertium principale responsum est in cōclusionione secunda: videlicet, excommunicationem generalem ferri posse, absque aliqua infamia p̄cedente. ¶ Et tandem ad postremam confirmationem respondetur, quod quanuis p̄lati debent vigilare, nec sub dissimulatione p̄terire errata subditorum, tamē vias habent iure p̄scriptas cognoscendi crimina, quas nefas est transilire. Quare licet peccata cognouerint, si non sint aduersus bonum publicum, nec sit accusator, nec infamia, nec indicia, eatenus ius habent, vt solū fraternaliter corripiant.

QVÆSTIO SEPTIMA.

TRVM quicūq; iure interrogatur de secreto, iure teneatur veritatem fateri.

¶ Ad partem negatiuam arguitur primō. Seruare secretū, vt supra diximus, est officium fidei: & rebellare est vitium infidelitatis: secundum

dum prouerbium assumptum: Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum. sed virtus, nulli repugnat virtuti: ergo virtus obedientiæ nulla ratione compellit secreta reuelare.

¶ Et confirmatur. Virtus religionis (cuius actus est iuramentum seruare) maior est quam virtus obedientiæ: sed sæpe vsu venit, vt quis sub iuramento promittat fidem secreti, ergo tunc saltim, nullo modo licebit illud reuelare.

¶ Secundò arguitur. Iugum Domini suauis est, & præcepta eius leuia: vt redemptor ipse noster testatur Mattha. 11. sed sunt casus plurimi, in quibus grauissimum esset hominem obligare ad reuelandum secretum: vt si ab aliquo exigatur testimonium de crimine capitali aduersus patrem suum, aut aduersus filium aut uxorem: & maxime si reus ipse interrogaretur aduersus proprium caput: ergo tunc apparet neminem iure constringi secretum proflare, vnde de Chrysofomus super epistolam ad Hebræos (quæ glossa citatur De poenitent. distinct. 1. capitu. Quis aliquando) Non tibi (inquit) dico, vt te prodas: sed reuela ante Deum viam tuam. vbi innuit neminem teneri reuelare crimen suum, nisi in sacramento confessionis. Et confirmatur. Nemini licet sese occidere: & per consequens, nec tenetur quis actiue concurrere ad sui homicidium: sed qui confitetur iudici crimen suum, sine cuius confessione iure reus occidi nequit, videtur agere aduersus seipsum: ergo in tali casu nemo tenetur veritatem confiteri.

¶ Tertio arguitur. Si non reuelare crimen occultum esset peccatum, quando quis iure interrogatur, eo esset, quod omne mendacium est peccatum: sed potest quis citra mendacium veritatem celare: quia, vt exponit Augustinus in quaestione super Genesim, Abraham dicens de uxore: Soror mea est: voluit veritatem celari, non mendacium dici: ergo non reuelare crimen fieri potest absque peccato.

¶ Et confirmatur. Si celare secretum in iudicio esset peccatum, sequeretur id semper esse mortale: quia versatur in re graui: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur Minor. Quia sæpe mendacium illud in iudicio non est permictosum, nec contra charitatem: sed solum officiosum: vt quoties quis negat crimen vt seruet se aut amicum à periculo mortis. Et præterea secundum iura, licet reo in causa sanguinis corrumpere accusatorem aut colludere cum illo, vt scilicet tergiverfetur, aut abscondat veritatem: ergo, à for-

tiori, si quis neget crimen proprium, non peccabit mortaliter.

¶ Sed in contrarium est, quia confessio criminis in iudicio sæpissime est necessaria ad bonum publicum: ergo id est in præcepto. Quod præsertim confirmatur ex illo Iosue. 7. vbi Iosue inquirens confessionem Acham ait. Filii mihi ad gloriam domino Deo Israel, & confitere: atque indica mihi quid feceris, nè abscondas.

IN HAC postrema quaestione huius secundi membri, operæ pretium est in summa colligere casus versus, in quibus quisque aut tenetur, aut ius habet secreta reuelare. Hoc enim

potest contingere, aut in iudicio, aut extra iudicium. Extra iudicium, vt diximus membro primo, quaestio. tertia, primo tenetur quis de iustitia proprium crimen reuelare, quando per iniuriam abstulit famam alterius: vt si quis falsum dixit testimonium aduersus proximum, tenetur se retractare. Item ex charitate tenetur quis crimen alienum reuelare, quando est in præiudicium proximi, vt si non possum auertere si perpetrando homicidio, illum qui animatus est occidere: aut non possum latroni persuadere vt restituat magnum furtum, teneor ex charitate, si possum sine detrimento meo reuelare illi qui iniuriam patitur, aut illi qui potest prodesse, & non obesse: & à fortiori, si peccatum vergit in malum publicum. Et præterea ius, & arbitrium habet quicumque reuelandi proprium secretum amico, ad capiendum consilium vel solatium. Et propter amicitiam, vt diximus, si amicus falso diffamaretur de crimine, quod ego commisi, liceret mihi fortè me prodere, vt amicum purgarem infamia: atque adeò alijs fortè modis id licet, vt supra insinuauimus.

¶ Sed in iudicio quatuor sunt personæ, quæ tenentur crimina occulta quoadq; reuelare: scilicet actor, iudex, testis, & reus. Et de actore satis dictum est, quemadmodum quis teneatur: aut ordine correctionis fraternæ: aut per viam accusationis: aut iudicialis, aut canonicæ denuntiationis, crimina denunciare. Iudici verò & prælato absq; accusatore, aut infamia, aut indicijs, nullatenus licet crimina manifestare: vt supra determinauimus ex capitu. Si tantum episcopus. sexta quaestione. secunda. capitul. Si sacerdos. de offic. ordina. & ex alijs similibus. Postquam verò iudex legitime cognouerit crimen

de confessione
de confessione

qui tenetur aliquis pro crimine reuelare extra iudicium.

qui teneantur in iudicio reuelare crimina.

crimen, debet reum in publico condemnare: nisi forsan denunciatus fuerit via correctionis fraternæ, & sit emendari paratus.

¶ Superest ergo vt dicamus de teste, & reo.

De quibus respondetur ad quæstionem quatuor cōclusionib⁹. Prima est generalis. Quicū que legitimè & secundum iura interrogatur, tenetur quam scit veritatem palàm confiteri: siue testis is fuerit, siue reus. Conclusio est Sanct. Thom. 2. 2. quantum ad reum. quæst. 69. articul. 1. & quantum ad testem. quæstio. 76. articul. 1. & facile probatur. Nam inter partes iustitiæ potissima est obedientia, quippe quæ pertinet ad iustitiam legalem: obedientia verò est, parère maioribus, quoties quid iustè præcipiunt: ergo eodem iure quo prælatus interrogat veritatem, subditus astringitur illam confiteri. ¶ Et confir. Bellum non potest esse iustum ex vtraque parte: ita vt quis iustè alterum petat, & se iustè alter defendat: nisi forsan, ex ignorantia, aut alter falsò putaret ius habere petèdi, aut alter se defendèdi, vbi ius non habent: ergo si subdito constat iudicem via & lege interrogare, respondere tenetur veritatem.

¶ Et secundò principaliter id probatur ex fine. Bonum publicum pacificè cōseruari non posset, nisi crimina punirentur: id tamen fieri nequiret: nisi iudex & testium testimonio & cōfessione rei causam cognosceret: ergo tam testis quàm reus tenetur, si modò legitimè interrogatur, veritatem confiteri. ¶ Et postremò id maximè confirmatur de reo, vbi maior apparet difficultas. Lex est sanctissima, vt nemo criminali sententia antequàm sit confessus cōdemnetur, nisi aut notorietatè facti, aut testimonij luce clarioribus possit conuinci, quòd si per legitima testimonia non confessus cōdemnetur, tamen non est ei deneganda appellatio: nec infligenda poena, quoad usque crimè confiteatur, vt cauetur. l. Obseruare. C. Quorum appel. non recip. Sed illa lex perniciosà esset, nec posset seruari, si reus legitimè interrogatus, eadem lege non constriingeretur veritatem confiteri: ergo quicumque legitimè interrogatur iure tenetur veritatem respondere.

2. Cōclusio. ¶ Secūda cōclusio. Tā negare quàm celare veritatem in iudicio, ex genere suo est peccatum mortale, licet fiat sine iuramento. Probatur quia, vt dicit Sanctus Thomas. 2. 2. quæstione. 69. articul. 1. in solutione ad. 3. illud peccatum est contra iustitiam, & in re magni momenti, & per consequens est contra charitatem: quia negans veritatem in iudicio, siue reus sit, siue testis, sæpe iniuriā facit actori (vt puta quando proceditur per viam accusatio-

nis) qui cum iustè petat vindictam, iniustè dif famatur de calumnia, per negationem accusati: & semper facit iniuriam bono communi, atque adeò iudici, qui ius habet inquirendi veritatem: imò iniuriam facit Deo, cuius est iudicium: nam omnis potestas à domino Deo est, & qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit. Rom. 12. ¶ Et secundò probatur conclusio. Negantes veritatem in iudicio, quandoq; tormentis austerissimis iustè petuntur: quod nunquam liceret, nisi mortale esset & graue veritatem celare. Grauius tamen est negare, quàm celare: quia celare: non dicit mēdaciū, sed solam omissionem respondendi, quod quis tenetur. Et multò grauius esset, si negatio veritatis fieret cum iuramento: accumulatur enim tunc circumstantia peccati contra veritatem religionis. ¶ At verò, quia dictum est mēdaciū in iudicio esse mortale ex genere, dubium est, an ratione leuitatis materiæ possit esse in indiuiduo veniale. ¶ Dominus Caieta. 2. 2. quæsti. 69. articu. 1. dicit, quòd omne mēdaciū, quanquàm sit in materia leuissima: nempè quòd extra iudicium, esset veniale, in iudicio tamen est mortale: siue in foro sacramentalis confessionis, siue in foro exteriori. verb. gra. Si quis in secreto confessionis interrogatus, an dixerit verbum otiosum, falsò id neget, peccat mortaliter. Et idem censet, si iudex in iudicio exteriori interroget de quocun que leui. Ratio Caietani est, quia tanta est obligatio dicendæ veritatis in iudicio, vt quanuis materia sit de se leuissima, tamen in iudicio efficiatur grauis. Itaque concludit Caietanus, quòd quemadmodum periurium non solum ex genere, sed in quacun que materia quantumcun que leuissima est semper mortale, ita mendaciū in iudicio, licet sit sine iuramento.

¶ Sed re vera (vt bona venia dixerim) & ratio Caietani leuissima est, & opinio eius nullam habet probabilitatem. Imò credo, quòd mendaciū in iudicio potest esse veniale propter leuitatem materiæ, si fiat sine iuramento. Et primò, Caietanus est contra Sanctum Thomam: qui, quāuis in illa solutione ad tertium absolute dicat, quòd mendaciū in iudicio est peccatum contra charitatem, tamen inferiūs. q. 70. ar. 4. exponit se dicens, qd est mortale ex genere: vbi subide insinuat, qd in indiuiduo potest esse veniale. ¶ Et arguitur ratione contra Caietanum. In materia fidei & charitatis & religionis potest contingere veniale peccatum ex leuitate materiæ: ergo pari ratione iniuria in iudicio & in sacramento potest esse venialis. Probatur antecedens. Nam furari obolum

An omne mendaciū in iudicio sit peccatum mortale

Contra Cay.

lum in Ecclesia est solum peccatum veniale: & leuissimè percutere clericum. Imò, in materia fidei possit esse tam leuissimum verbum, vt esset venialis hæresis: ergo contaminatio iudicij & sacramenti per mendacium, si leuissimum sit, esset venialis. ¶ Et secundò arguitur. Peccatum ex genere mortale dupliciter fit veniale: aut ex defectu plenæ deliberationis: aut ex leuitate materiæ: sed potest esse peccatum veniale in iudicio ex defectu plenæ deliberationis: vt si subito & absq; consensu cogitet quis mentiri in iudicio & in confessione: ergo eadem ratione potest esse veniale ex leuitate materiæ. ¶ Et tertio arguitur. Quia si quodcumque mendacium in iudicio est mortale, tunc etiam tacere rem leuissimam, quam quis tenetur fateri, esset mortale: nam proinde est tacere, & negare quod quis tenetur confiteri.

¶ Et quartò arguitur. Si quodcumque mendacium subditi in iudicio & in confessione est mortale, eadem ratione, quicumq; defectus iudicis & confessoris esset mortalis: quia pari ratione tenentur iudices fideliter tractare iudicia, qua subditi: consequens tamen nullus concederet. ¶ Et postremò peculiariter arguitur, quòd negare peccata venialia in sacramento non sit peccatum mortale: quia illa nò sunt de necessitate confessionis: & ideo si sacerdos interroget illa, pœnitens non tenetur respondere: atque adeò si respondens mentiatur, non peccat mortaliter, magis quàm extra sacramentum. Nec facit satis responsio Caietani: videlicet, quòd quanquam pœnitens non teneatur respondere, tenetur tamen, si respondet, dicere veritatem sub peccato mortali. Fundatur enim Caietanus in hoc, quòd fit iniuria grauis sacramento: & tamen argumentum probat, quòd postquam pœnitens non necessariò subditur confessori in materia venialium, non est mortalis iniuria mentiri in illa materia.

¶ Vnde ad argumentum Caieta. conceditur, qd grauius est mentiri, etiam citra periurium, in iudicio, quàm extra: & grauius in sacramento, quàm in iudicio exteriori: respectiue: scilicet, quòd veniale est grauius, & mortale grauius, non tamen ita vt in vniuersum mendacium, quod est veniale extra iudicium, fiat mortale in iudicio: nisi sit in materia principali, aut in his quæ possunt facere indicia, aut coniecturas pertinentes ad rem: vt si homicida legitime interrogatur vbi erat tali hora, an talis gladius sit suus, tenetur sub mortali dicere veritatem, quemadmodum si interrogaretur de homicidio ipso de quo est diffamatus: quia illæ sunt coniecturæ homicidii. ¶ Ad aliud de periurio,

concedimus omne periurium esse mortale, in re quantuncunq; leuissima: quod proprie conuenit huic vitio, eò quòd impietas periurij stat in hoc, quòd Deus adducitur in testem falsi: & est falsitas in re leuissima, sicut in re graui: & ideo tam iurat falsum iurans me non leualse festucam (si leuau) quàm iurans, me nò occidisse hominem quem tamen occidi.

¶ Ex his sequitur tertia cõclusio. Si cõfessor no uerit eum, à quo iuste & legitime petitur testimonium, nolle cõfiteri veritatem non potest eum absoluerè, antequàm dicat testimonium, etiã si testimonium sit aduersus proprium caput: vt si homicida aut latro est in vinculis, & flagrat infamia, aut sunt indicia manifesta, aut semiprobatio (si pceditur via accusationis) id est, vnus testis omni acceptione maior, & petitur ab illo confessio, non potest absolui antequàm veritatem palàm cõfiteatur. Et à fortiori si sit testis, cuius testimonium requiritur aduersus alium. Probat: quia perseverans in peccato nullatenus absolueudus est: sed legitime interrogatus, non respondens secundum formam interrogationis est in peccato: quia implicat contradictionem, quòd quis sciat se iuridicè interrogari, & tamen, quòd non teneatur respondere: ergo huiusmodi homo nò est absolueudus. At verò cauendum est illis: ne imprudenter reuelent crimina: sed si reus noluerit parère iudici, non absoluant, & taceant: eò vel maximè, quòd iudices vtuntur illa cautela, vt fingant se velle occidere in confessos: earratione, vt patefaciant delicta. ¶ At verò quia res est præcipui momenti, cauendum est confessoribus ne sint præcipientes: id præsertim in causa mortis: aut vbi agitur de honore & fama. Primò, vt interrogatus teneatur respondere, requiritur, quòd interrogans sit verus & legitimus eius iudex. Vnde qui aliquo priuilegio exèpti sunt: vt puta si clericus interrogetur de crimine à iudice sæculari: aut si reus per iniuriam extractus sit ab Ecclesia, quãuis esset infamia, adessentq; alia iura interrogandi, iustè potest veritatem, citra mendacium celare: & quãuis neget, mendacium non est nisi officiosum & veniale, nisi interfit iuramentum. Et præterea, esto interrogetur à vero iudice, requiritur vt circumstant merita quæ supra statuta sunt: nempe, si processus fiat per correctionè fraternam requiritur, quòd reus prius admonitus à prælato sit rebellis, & sit alius testis saltè præter denuntiantè, aliàs prælatus nò potest tanq; iudex eum interrogare. Si verò procedatur via accusationis, requiritur semiprobatio, aut manifesta indicia. Quòd si procedatur

Tertia conclusio.

not. qd hoc conc. s. l. m. t. d. d. q. si res n. q. c. o. f. e. s. e. q. e. s. t. p. r. i. u. i. u. m. q. u. i. c. o. n. f. e. s. s. o. r. a. c. e. d. i. t. d. e. b. e. t. s. a. b. i. e. a. n. p. r. e. s. u. s. s. i. t. i. a. c. l. a. u. s. o. & r. e. q. n. o. d. o. b. e. t. c. a. m. p. l. i. g. i. n. t. e. r. r. o. g. a. r. i. & s. o. c. i. e. t. a. t. e. p. o. t. r. e. i. a. b. s. o. l. u. e. r. e. d. i. u. i. n. i. m. r. e. q. u. i. p. a. r. a. t. d. i. c. e. r. e. v. e. r. u. m. q. u. e. s. t. i. o. n. e. l. e. g. i. t. i. m. e. i. n. t. e. r. r. o. g. a. b. i. t. u. r. a. i. u. d. i. c. e. & q. u. i. n. o. n. p. e. r. s. e. r. u. a. b. i. t. r. e. q. u. i. n. p. e. c. c. a. t. o. & n. o. n. o. r. a. t. p. a. r. a. t. d. i. c. e. r. e. v. e. r. u. m. e. t. i. a. m. s. i. l. e. g. i. t. i. m. e. i. n. t. e. r. r. o. g. e. a. r. n. o. p. o. t. e. u. a. b. s. o. l. u. e. r. e. & h. i. n. c. e. x. c. u. s. a. n. t. p. l. u. r. i. m. q. n. o. c. o. n. f. i. t. e. n. t. i. p. r. i. a. c. r. i. m. i. n. a. i. n. t. e. l. l. i. g. e. s. i. e. x. r. e. u. e. l. a. t. i. o. n. e. c. r. i. m. i. n. i. s. n. o. i. n. m. i. n. e. r. e. t. p. e. r. i. c. u. l. u. b. o. n. o. p. u. n. a. t. u. n. e. e. t. i. a. s. i. n. o. n. i. n. t. e. r. r. o. g. e. t. t. e. n. e. a. t. d. i. c. e. r. e. n. e. c. c. o. n. f. e. s. s. o. r. p. o. t. e. u. a. b. s. o. l. u. e. r. e. q. u. i. p. u. b. l. i. c. u. b. o. n. u. p. r. o. p. o. n. a. b. i. t. d. e. r. a. t. b. o. n. u. p. r. i. u. a. t. o.

Negare venialia in confessione an sit mortale.

qu. interrogatus de crimine teneatur respondere

not. quæ infamia sit necesse ad prestandam vniuersi iudici, et ad inquirendum

tur via denuntiationis canonice & inquisitionis, requiritur, quod præcesserit infamia, quæ non à dyscolis, sed à fide dignis emanauerit: & præterea, quod infamia sit iuridicè probata, saltem per duos testes iurantes se audiuisse à pluribus personis fide dignis: vt doctores adnotant Decretorum. cap. Inquisitionis. & ca. Qualiter & quâdo. De accusatq; adeò, vt probe notauit dominus Caieta. 2. 2. quæst. 69. ar. 2. antequam reus teneatur respondere requiritur, vt ei constet iudicem iuste & legitime interrogare. Cuius ratio præsto est: nam quemadmodum nemo tenetur legi ante eius promulgationem, ita nullus tenetur parere, nisi constet eum qui iubet esse prælatum, & iuste præcipere. Et quanquam vbi nullum est periculum in præstanda obedientia, non exigendum est à prælato, vt ostendat se iuste præcipere: tamen vbi agitur de periculo subditi, non tenetur aduersus se respondere: imò nec testis aduersus alium in re graui, antequam illi iuridicè cõfiteri iudicem iure præcipere. In quo vtinam non sit abusus iudicum, qui miseros homines compellunt crimina confiteri, antequam eis notum faciant ius quod habent in interrogandi. Et addiderim ego quòd in re dubia, an videlicet iudex iuste inquirat nec ne, declinandum est in fauorem rei, maximè in causa mortis: quia peius esset in tali casu occidere hominem, quàm non parere iudici: & iura, potissimùm in causa capitis, permultum fauent reis: de quo amplius in membro tertio. quæstione. 2. ¶ Hæc autem dicta sint, quando crimen non est eorum quæ vergunt in perniciem publicam: in quibus, vt supra dictum est, non requiritur tanta solennitas iuris ad interrogandum, aut reum, aut testes, quanta in criminibus priuatis: vt legibus optimè sancitum est: nempe, de crimine læsæ maiestatis in Extrauagan. Ad reprimendum. & de hæresi. ca. si. De hære. lib. 6. vbi habetur, quòd in inquisitione horum criminum procedi possit simpliciter, & de plano & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu & figura. Et subiungitur illic, quòd nomina testium & accusatoris non teneantur inquisitores manifestare hæreticis, quando testibus imminet periculum ab hæreticis: vt pote si essent personæ potentes. Vnde, à contrario sensu colligitur, quòd quâdo non imminet periculum, aut adest alia iusta causa, debent manifestari nomina testium accusatis, anteq̃ interrogentur de positiõib⁹. ¶ Ex his colligitur hoc commedandum corollariũ, quòd quanuis in principio litis, & à reo, & ab actore exigitur iuramentum calumniæ, vt habetur

nota

in authen. Vt ligantes iurent. & C. de iureiur. propter calum. l. Cum & iudicis. & extra. De iur. calum. capit. 1. & vna pars iuramenti sit, quòd interrogatus non negauit, quòd verum esse credit: tamen si postea accusatus interrogetur de aliquo præter ius, non tenetur respondere, nec quanquam neget est periurus. Vergra. Iuramentum calumniæ exigitur sub clausulis generalibus: puta, quòd iurans credit se habere bonam causam, quòd interrogatus non negabit, quòd verum esse credit &c. Et idè nihil periculi est, si exigatur statim in principio, ante publicationem testium. Sed si postea vigore illius iuramenti interrogetur reus in particulari de aliquo occulto crimine, de quo nõ est infamia nec indicia, quanquam celet non peccat, nec quauis falso neget, facit contra iuramentum, sed est simplex mendacium officiosum, & veniale. Probatur: quia iurans se nõ negaturum veritatem, intelligebat de veritate quæ interrogaretur legitime & iuridicè: & quauis ipse non intelligeret, tamen iura id interpretantur. Aliud esset si iuramentum exigere tur in particulari: puta, an occidisti Petrum: nam tunc, quanquam exigeretur contra ius, peccaret mortaliter qui iurasset tunc falso: quia nulla tunc potest fingi interpretatio, quæ excusasset à periurio. ¶ Vnderius subsequitur, quòd quanuis in principio posset exigi ab accusato iuramentum calumniæ, ante publicationem testium & meritorum causæ, tamen de positionibus in particulari non potest interrogari antequam illi constet quo iure interrogatur. ¶ Sed oriuntur hinc egregia dubia tam circa reum, quàm circa testes. Primum dubium est non dissimulandum: vtrum quando fit inquisitio de crimine læsæ maiestatis aut hæresis, vbi non requiritur tanta solennitas ad inquirendum, teneatur reus occultus qui non laborat infamia nec indicij, si fortè interrogatur, confiteri proprium crimen. Exempli gratia. Est notorium crimen læsæ maiestatis: aut hæresis: vt puta, quia productæ sunt in cõpitis ciuitatis conclusiones hæreticæ: sed nullus est in tota vrbe qui infamia labore de illo facinore, nihilominus fit inquisitio per vrbem (quàm diligentissimè fieri condecet) interrogantur ciues, an sciant quisiã sit in culpa, & fortè inter alios interrogatur ipse patrator sceleris, an teneatur confiteri se fecisse, cū nulla laboret infamia. Aut fortè edicto publico & generali iubet, vt quicūq; sciuerit aliquod crimè illud denunciet: an teneatur reus denũciare se. ¶ Et ad partem affirmatiuam est argumentum: nam certissimum est, vt enuntiauimus

Limitandū est hoc alio modo Vide in 3. me bro in q.

1. Dubium.

conclu

conclusionem prima, quod in quocumque casu iudex iuste interrogat, subditus tenetur respondere: sed in tali casu iudex propter euidenciam & atrocitatem criminis, iuste interrogat absque speciali infamia: ergo & reus constringitur respondere. ¶ Et confirmatur: quia testes tenentur respondere: imò iniusi tenentur denuntiare, ergo reus pari ratione, saltè interrogatus tenetur se prodere. ¶ Et confir. secundo, quia, ut diximus quæst. proxima, euidencia facti valet pro accusatore: sed si ille esset accusatus teneretur respondere: ergo. ¶ In contrarium est, quia iugum Domini suaue est: res tamè esset grauissima obligare quempiam, ut absque aliqua infamia vel indicijs se prodat: imò hoc videtur contra ius naturæ: nam id perire esset, atque obligare aliquem ut se occideret: quare S. Thom. 2. 2. q. 69. ar. 2. vniuersaliter dicit, quod reus non tenetur respondere sine infamia, aut indicijs, aut semiprobatione. ¶ Respondetur ergo ut diximus quæstione precedenti, quod quantuncumque sint crimina huiusmodi aduersus Remp. nihilominus non potest reus interrogari sine aliquibus indicijs aut infamia, aut coniecturis quæ ipsum propriè insinuent: licet forsitan non requirantur tam manifesta quam in criminibus priuatis. Sed tamè possunt interrogari testis imò edicto publico posset indici, ut quicumque scientes denuntiant: nam ipsi iniusi id tenentur denuntiare. Et ita intelliguntur iura citata, quæ dicunt sine strepitu iudiciorum licere inquirere. Neque est par ratio de teste & de reo: nam testis ad obuiandum malo publico, de quo semper præsumitur periculum in futurum, tenetur depñtari: sed reus, quia potest cessare à malo futuro, & scire nullum ex parte sua superesse periculum, non tenetur illa ratione se prodere. In quo casu non absurdè potest intelligi illud Chrysost. quod citatum est in secundo argumento. Non tibi dico ut te in publicum prodas.

¶ Vnde ad formam argumenti respondetur, quod iudex iuste interrogat, tanquam testes, sed non tanquam reos, & ideo testes tenentur denuntiare alios: sed reus non tenetur prodere se: imò iuste potest celare crimè dicendo se nescire, quis fecit: quia nescit ut dicat, ut infra dicemus: & si dicat sine iuramento se non fecisse, solum erit peccatum officiosum & veniale.

¶ Et per hoc respondetur ad primam confirmationem: nam secunda non est ad propositum: tunc enim euidencia non indiget accusatore, quando scelus est notorium & patet actor sceleris. ¶ Alterum dubium est, si falso procedatur aduersus innocentem, & interrogetur

2. Dubium.

de aliquo quod verè fecit: quòd tamen esset sufficiens iudicium, ut conuinceretur de crimine quod non fecit: utrum teneatur fateri veritatem? ver. gra. latrones occiderunt hominem in via, gladio fortè innocentis hominis, qui tunc illac transibat: Innocens ille accusatur postea cum falsis testibus de homicidio, & interrogatur de illo. Verè negat: Sed rursus interrogatur an tali hora transiit illac, & an gladius qui inuentus est in cadauere sit suus? Vtrū teneatur confiteri. Videtur quòd sic. Nam iudex iuste & legitime interrogat, postquam procedit secundum allegata & probata.

¶ Respondetur, quòd non tenetur confiteri, si periculum subiret, ut propter illam confessionem condemnaretur de homicidio: nam iudex non interrogat legitime, nisi quia procedit ex falsa præsumptione: & ideo subditus nullam facit iniuriam celando: & si negaret sine iuramento, solum esset mendacium officiosum & veniale. ¶ Eodem modo si innocens falso accusatur de adulterio, & ad illum finem interrogetur an intrauerit tali nocte, non tenetur respondere: nisi forsitan manifestè se posset compurgare.

¶ Sed de testibus est tertium dubium, utrum testis aliquando antequàm sit vocatus, teneatur sua sponte offerre se ad dicendum testimonium, an non teneatur, quemadmodum reus nunquam vltro tenetur se prodere. ¶ Dicitur Thom. 2. 2. quæst. 70. arti. 1. hac vtitur distinctione. Aut testimonium requiritur. i. petitur & exigitur autoritate iudicis: & tunc non est dubium (quod in nostra prima conclusione assertum est) quin teneatur testis semper dicere testimonium, si legitime interrogetur: puta de his quorum est infamia. Nam de occultissimis (inquit) nullus tenetur testimonium dicere. Si verò testis non petitur, nec vocatur à iudice habente autoritatem: tunc aut testimonium est necessarium ad liberandum innocentem ab iniusta morte, infamia, aut alio damno temporali, & tunc tenetur testis iniustus se offerre ad testimonium dicendum: iuxta illud Psal. Eripite pauperem & egenum, de manu peccatoris liberate. Et insinuat peccatum esse mortale, si quis in tali casu non se offerret ad seruandum innocentem: nam dicit in virtute id esse, consentire in malum innocentis. Si verò testimonium sit necessarium, solum ad puniendum reum: tunc nullus tenetur se offerre in testem, nisi accersitus à iudice, quanquam reus sit legitime accusatus. Et addit Sanct. Thom. quòd testis non tenetur obuiare malo, quòd incurreret accusans, si deficiat in probatione.

3. Dubium.

¶ Verun-

Dubium. ¶ Veruntamen dubium est circa primum mebrum, vtrum si quis timeat se vocandum esse in testem aduersus patrem, vel aduersus amicum, possit se abscondere. ¶ Respondetur, quod si testimonium illius non est simpliciter necessarium: quia possunt facile inueniri alij testes: tunc non censetur grauis iniuria, si se abscondat. Si tamen eius testimonium sit simpliciter necessarium, tunc licet non teneatur se offerre, tenetur tamen non se abscondere per fraudem, maxime si testimonium est necessarium, in fauorem tertiæ personæ quæ læsa est. Quod vel inde constat, quia si quis haberet instrumentum quo scripta est hæreditas, vel aliud quod conuenit ius tertiæ personæ, & per fraudem illud celaret, aut se absconderet, nè compelleretur exhibere, profecto peccaret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem: ergo par ratione peccaret, qui se absconderet nè diceret testimonium necessarium alteri. Si verò solum ageretur de pœna aut punitiõe patris vel amici, non video quod esset peccatum, saltem mortale, si se absconderet testis: dummodò damna restituerentur. Vocatus tñ semper tenet cõpaterere. ¶ Sed maius dubium est circa secundum membrum: vbi ait Sanct. Thom. quod quicumque tenetur, etiam non vocatus, se offerre ad dicendum testimonium, vt liberet proximum ab iniusto damno, sub peccato mortali. Arguitur enim cõtra hoc primò. Nullus tenetur succurrere proximo sub peccato mortali, nisi in extrema aut saltem graui necessitate: sit ergo casus, quod innocens est in periculo quo iniuste mulctatur. 30. aut. 100. ducatis, vnde eum possum testimonio meo liberare. Ecce argumentum: Si ille esset pauper qui aliàs indigeret illis. 100. aureis: dummodò non esset grauisissima necessitas, ego non tenerer illi dare saltem sub peccato mortali: ergo nec teneor iniussus dicere testimonium, vt leuem eum illo damno. ¶ Et secundò arguitur. Si quicumque teneretur se offerre ad dicendum testimonium in causa innocentis, sequeretur, quod astringeretur subire quodcunque detrimentum, vt diceret tale testimonium: quia præcepta naturalia non sunt prætermittenda propter aliquod detrimentum: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur minor. Si ego non possem dicere testimonium ad liberandum innocentem sine periculo vite: quia videlicet pars aduersa me occideret, aut alia me afficeret iniuria, certè non teneor dicere testimonium: imò si non possem dicere tale testimonium sine periculo patris, aut amici, non videor mihi ad id obligari. Vt si pater, aut amicus meus oc-

cidit hominem coram me, & innocens accusatur de illo homicidio, & ego non possum testificari illum esse innocentem, quin patrem, aut amicum conijciam in vehementem susceptionem homicidij: atque adeò in periculum capitis: certè nemo me censeret iniustum si nõ me offerrem ad proferendum tale testimonium.

¶ Respondetur, Primum, aliter tenetur dicere testimonium testis requisitus, & interrogatus à iudice, aliter is qui à iudice non accersitur. Nam primus tenetur de iustitia: sed tamen qui non vocatur à iudice, solum tenetur se offerre ad liberandum innocentem ex charitate: quod est maxime adnotandum. Sicut tenetur quicumque extinguere ignem ardentis domus vicini: & arcere latrones à domo proximi: quia vnicuique mandatum est de proximo suo. Et idè qui non accersitur vel petitur à iudice, solum tenetur offerre se, sicut ad alia opera charitatis: vt puta, si id posset commodè sine notabili detrimento: & aliàs non tenetur, nisi forsitan crimen vergeret in graue damnum reipublice, vt crimen hæresis, aut læsæ maiestatis: quibus malis ciues tenentur occurrere, cum aliquo detrimento proprio. Sed tamen qui accersitur à iudice: tenetur de iustitia comparere, & interrogatus dicere veritatem aduersus fratrem & patrem, & aduersus proprium caput, si legitime interrogetur, vt supra dictum est. ¶ Sed nunquid testis interrogatus à iudice, obstringitur dicere testimonium cum periculo proprii capitis? Ver. gra. Ego sum testis homicidij perpetrati à Petro, & necessarius: quia sine me homicidium probari nõ potest: sed si testimonium dixerò, certus sum me necatum iri ab amicis Petri: vtrum teneor testimoniũ dicere. A parte enim affirmatiua est argumentum: quia legitime interrogor à iudice: atque adeò teneor de iustitia parere. Sed à parte negatiua est argumentum, quod lex esset grauisissima, quæ me in tali casu obligaret subire mortem: cum essem innocens. ¶ Respondetur, quod in tali casu testis non tenetur dicere testimonium: quia iugum Domini suauis est: quod proinde nõ præsumitur nos obligare subire mortem in tali casu. Quare eiusmodi testis posset se abscondere, & vocatus fugere, & interrogatus occultare veritatem: dummodò non mentiretur. Imò testis posset eodem modo excusari à testimonio dicendo, si timeret exceptionem à parte aduersa, vnde graui infamia notaretur.

¶ Ad primũ ergo argumentũ dubij principalis respondetur, quod arctius tenetur quis liberare innocentem à damno. 100. aureorum, quod accepit per iniuriam, quàm à simili miseria,

quam

quam patitur in paupertate, licet ad vtrumq; teneatur ex charitate. Primò quia maior est necessitas proximi quando patitur detrimentum per iniuriam. Et præterea quia facilius quod potest succurrere proximo dicendo testimonium, ne priuetur. 100. aureis, quam dando illi elemosynam. 100. aureorum. Quemadmodum ego teneor arcere latrones, si facile possum dum deprædantur domum proximi: & tamen post expoliationem non teneor dare tam largam elemosynam. ¶ Per hæc quæ dicta sunt soluitur dubiū: vtrum quādo quis accipit dānum, eò quod ego non dixi testimonium, teneor ego restituere dānum. ¶ Respondet enim quod si ego teneor de iustitia dicere testimonium, & possum dicere sine graui detrimento meo: vt si ego legitime interrogor à iudice & celo veritatem vnde agitur dānum proximi: teneor quidem ad restitutionem. Si tamen solum teneor ex charitate: vt in casu secundi membri S. Tho. quia videlicet non vocor à iudice sed tamen possum liberare innocentē: tunc licet peccem cōtra charitatē, nō me offerendo, non tamē teneor ad restitutionē. In tertio mēbro. S. Thom. est præterea dubium, dum dicit quod nullus tenetur offerre se ad dicendū testimonium quod solum est necessarium ad puniendum reum legitime accusatum: quanquā sit periculum accusanti deficiendi in probatione. Arguitur namq; Sunt casus in quibus quicumque tenetur accusare reum: vt puta de crimine quod vergit in perniciem publicam, vt quaestione. 5. definitum est: ergo in eisdem tenentur testes testimonium dicere. Probatur consequentia: quia si ciues tenentur occurrere publico malo Reipublicæ accusando: ergo à fortiori, testimonium dicendo. Et præterea iniqua esset conditio accusatoris & testis, si casu quo alter teneretur accusare, alter non teneretur testificari: nam tunc accusator sine culpa sua deficeret in probatione. ¶ Respondet cū domino Caieta. in eodem loco, quod S. Thomas solum intelligit testem non teneri offerre se ad dicendum testimonium vt reus puniatur, in causis priuatis: puta quando quis accusauit in causa propria, vbi non compellitur accusare: nam tunc ipse se obiecit periculo deficiendi in probatione: quia poterat non accusare: & ideo testis non tenetur liberare eum illo periculo. At verò in casu quo quis tenetur accusare propter bonum publicum, non negaret S. Thom. testes teneri ad accusandum. ¶ Quarta & postrema conclusio. Nihil obstat fides quā quis secreti promittit, etiam si iureiurando se astrinxerit, quominus teneatur secretum detegere:

si id modò in iudicio via & ratione petatur. Probatur: quia fides secreti & iuramentū non habet vim obligandi contra ius: nec præiudicium parat iudici, quin possit compellere subditos, quando necessum fuerit. Eadem ratione, vt diximus supra, nulla fide aut in iuramento secreti obstante, tenetur quicumque etiam iniussus reuelare secretum, quod est in præiudicium Reipublicæ, aut tertiæ personæ: quod notat S. Thom. 2. 2. quaestio. 70. articu. 1. ad. 2. Attamen quod via sacramenti cōfessionis notum est, nulla prorsus de causa reuelare licet, quanquā sit in præiudicium totius mundi: quod latius quaestio. vltima. tractabimus. Docendi tamen sunt literarum ignari, quod non cadunt sub sigillo confessionis quæ vulgo dicuntur in cōfessione. Sunt enim qui vt arctius obligent ad secretum, signant se signo crucis, & flectentes genua dicunt se committere secretum in confessione: cū tamen, vbi quis non cōfiteatur omnia sua peccata cum intentione accusandi se, nullum est sacramentum: atque adeò nec interuenit sigillum confessionis vt illud secretum reuelare sit sacrilegium. Quare illæ ceremoniæ non sunt permittendæ.

¶ Ad primum argumētum principale respondetur per quartam conclusionem, quam modo posuimus: officium enim nullū est virtutis, nisi vestiatur debitis circumstantijs. Quare quicumque fidem suam alteri astrinxit, iure ipso in terprete, intelligat id facere secundū ius, atque adeò quādo legitime auctoritate iudicis reuelat secretum, nihil infidelitatis admittit.

¶ Et eadem ratione respondetur ad confirmationem: quia iuramentum non potest contra ius obligare.

¶ Ad secundum respondetur, quod quāquā id videatur durum, vt quis aduersus patrem, & aduersus propriū caput, dicat testimonium, tamen quia ad pacem & tranquillitatem reipublicæ necessarium est, nimirū si Deus iure naturali propter bonum nostrum id nobis præceperit. Naturale enim est, vt corpus membra propter suam salutem exponat. Atqui illud Chrysostomi: Non tibi dico vt te prodas, solum id sonat, vt nullus sua sponte, nisi auctoritate publica legitime compulsus se in publicum prodas: sed satis est si sacerdoti tanquā Deo secreto confiteatur. ¶ Ad tertium respondetur, quod non solum tenetur qui legitime interrogatur non negare veritatem (quod esset mendacium) sed etiam tenetur non tacere aut celare per æquiuocam responsionem: quia licet tacere non esset mendacium, esset tamen iniustitia & inobedientia.

E ¶ Ad

Dubium.

¶ S. Tho. solum intelligit testem non teneri offerre se ad dicendum testimonium vt reus puniatur, in causis priuatis: puta quando quis accusauit in causa propria, vbi non compellitur accusare: nam tunc ipse se obiecit periculo deficiendi in probatione: quia poterat non accusare: & ideo testis non tenetur liberare eum illo periculo.

Quarta conclusio.

¶ Ad primum membrum confirmationis iam responsum est, quod de genere suo negare veritatem in iudicio est mortale; sed tamen in indiudivo potest esse veniale, propter paucitatem materiae. Ad alterum respondet S. Thom. 2. 2. quaestio. 69. articulo. 2. ad primum, quod quamquam reus qui legitime accusatur, peccet colludendo cum accusatore, id est, componendo pacem cum illo ne accusetur, tamen non imponitur ei poena legis, sicut accusatori si colludat cum accusato. Quia, cum omnium terribilium terribilissimum sit mors, id est, dulgendum est accusato, si recuset mortem, quam eius digne fuerit meritus. Quod tamen dicit S. Tho. videlicet tamen quam actorem peccare colludentes; supra nos exposuimus ut intelligatur quando accusator tenetur accusare: puta dum crimen est in perniciem publicam; quia in criminibus priuatis nullum peccatum est accusatore cessare ab accusatione: atque adeo nec accusatum componere pacem cum accusatore. Et haec de secundo membro.

QVÆSTIO PRIMA.

Trum qui praeter ius interrogatur de secreto crimine, respondere tenetur veritatem.

¶ Ad partem affirmatiua arguitur primo. A postolus. Coloss. 3. Filij (inquit) obedite parentibus pro omnia. & subdit. Serui obedite per oia dominis carnalibus. & 1. Petri. 2. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discoloris; ergo quicquid praelati, etiam iniqui, praecipiant, tenemur parere. ¶ Secundo arguitur. Praelati sunt ministri Dei, secundum illud. 1. Corinth. 3. Sic nos existimet homo sicut Dei ministros. & Gal. 4. Sicut angelum dei excepistis me, sicut Christum Iesum, ergo praelatis ut deo obediendum est; sed Deo obediendum est ad nutum; in hoc enim obedientia Abraham commendatur, quod cum filium innocentem iuberetur occidere, quod iuri naturali tam apparebat contrarium, nihil cunctatus parere parauit; ergo & praelatis ad nutum est obediendum.

¶ Et tertio ad rem propius arguitur. Iudicium atque praelatorum munus, est bonos facere ciues: ut auctor est Aristot. 5. Ethico. sed multo eos facerent meliores, si omnia subditorum crimina essent illis manifesta: nam tunc cognoscerent gregem intus & in cute: & quamvis non possent secreta crimina iuridice punire, iuuarent tamen subditos, tanquam patres co-

Quaestio prima.

filij & exhortationibus; ergo commodum esset subditis, si ius esset praelatis quocumque secretum crimen interrogare: atque adeo esset subditis obligatio veritatem respondere.

¶ Et confirmatur. Media ordinantur in fine: finis autem civilis vitae est, ut ciues boni fiant: at si subditi tenerentur quauis occulta crimina praelatis patefacere, re vera illo metu detererentur a peccatis: nam, ut sexta quaestione praecedentis membri adnotauimus, propterea deus in antiqua lege voluit, ut occultum adulterium mulieris sacrificijs detegeretur, & peccatum secretum anathematis disquireretur fortibus, ut nec in abscondito, quis auderet id genus flagitia perpetrare: coequet ergo ut praelati quauis subditorum peccata cognoscant: atque adeo subditi tenentur ea quolibet occulta reuelare.

¶ Sed in contrarium est, quod oportet deo magis obedire quam hominibus. Actuum quinto, ergo quando praelati quid contra ius praecipiant non est illis obsequendum: quia infideliter gerunt ministerium dei.

ostquam superiori membro pro captu nostro tractauimus rationem detegendi secretum quando via & iure inquiritur, subsequitur, ut in hoc membro tertio rationem tegendi persequamur, nepe quando quispiam contra ius de secreto interrogat. Vbi quatuor disputabimus quaestiones: prima, quando quis per manifestam iniuriam interrogat, an teneat respondere: secunda, an semper in re dubia teneamur veritatem fateri praelato: tertia, quibus amphibologijs se possit subditus iniuste interrogat protegere: atque adeo postrema, quid prius perpeti debeat homo, quam secretum pandat, quando iniuste interrogatus non se potest defendere.

¶ Ad primam ergo quaestionem respondetur quatuor conclusionibus. Prima. Extorquere secretum alienum praeter ius, est genere suo graue peccatum mortale. Probat. Extorquere secretum crimen alienum est genere suo est in detrimentum fame: sed damnum in fama est graue, cum fama sit praecipuum hominis: ergo illud est contra charitatem, atque adeo peccatum mortale. Adde quod extorquere secretum ab homine grauius est, quam reuelare secretum alienum, verbi gratia, qui sponte sua reuelat secretum alienum, & qui fraude aut vi compellit alium, ut reuelat secretum, uterque genere actus peccat contra famam proximi: nam ex cognitione criminis quod proxime sequitur, est infamia illius, qui crimen

Prima conclusio.

os sruu O
olub

admi-

admit. Alia verò damna consequuntur nõ
nunquam de per accidens: sed qui per fraude
& maximè qui per vim secretum extorquet,
gravius peccat ratione violentiæ: quæ potissi-
mum causat inuoluntarium: atq; adeo auget
iniuriam. At verò quæadmodum reuelare se-
cretum alienum ex genere suo leuius peccatū
est, quàm homicidium aut adulteriū, grauius
verò quam furtum, vt dictum est quæstio. 2.
membri primi. ita & extorquere: quia vtrun-
que est contra famam proximi: quod est bo-
num medium inter vitam & bona exteriora
temporalia. ¶ Secunda conclusio. Prælatum
aut iudicem extorquere præter ius secretum
à subdito, grauius peccatum est, quàm si per-
sona priuata id faceret. Primò, quia prælatus
qui est virtutum exemplar, arctius obligatur
ad omne officium virtutis, quàm priuata per-
sona. Et præterea, quia magister tenetur diligere
subditum (vt pote tanquam filium) quàm pri-
uatus homo proximum suum. Et postremò
quia prælatus est custos iustitiæ, ad quem ci-
ues concurrunt tanquam ad iustitiam anima-
tam, vt dicit Aristot. quinto Ethicorum. ob id
quæ si quid contra iustitiam cõmittit in subdi-
to, multò grauius peccat q̄ si persona priuata
id faceret. Quod vtinam iudices & magistra-
tus ob oculos semper haberent.

Secunda cõ-
clusio.

Tertia con-
clusio.

lege s̄ Lem. ad.
.3. aq̄.

¶ Tertia conclusio. Subditi non tenentur obe-
dire prælatis, præcipientibus secreta pandere
contra ius: quod latè superiori membro ex-
positum est: vt puta vbi non præcessit infam-
ia, aut indicia, &c. Intelligitur quando con-
stat subdito iniustitia prælati: nam quãdo est
dubium, id disputabitur quæstione sequenti.
Probat. Iudex est lex viua (vt inquit Arist.
quinto. Ethico.) lex autem nulla est obligato-
ria, nisi quatenus deriuatur à lege diuina: quæ
est prima regula omnium agendorum: vt docet
S. Thom. 1. 2. quæstione. 93. articu. 3. quæ-
admodum omnia mobilia naturalia mouètur
à primo mobili: ergo quando prælatus præci-
pit aliquid contra ius, tunc præceptum eius
nõ est obligatorium: quia non est secundum
legem diuinam: & per consequens, nec subdi-
ti tenentur tunc parère. Vnde glossa Augu-
stini super illud Roma. 13. Qui resistunt: ipsi
sibi damnationem acquirunt. Si quid (inquit)
iusserit: scilicet potestas quod non licet hic fa-
nè contemne potestatem, timendo potesta-
tem maiorem. Et infert. Ergo si aliud impe-
rator aliud Deus iubeat, contempto illo ob-
temperandum est Deo. Et explicatur aliter
hæc ratio. Iudex nullam habet virtutem mou-
endi subditos, nisi per iustitiam, cuius est cu-

stos: sicut cælum per motum & calorem mou-
et ista inferiora: ergo quando aliquid præci-
pit contra iustitiam, nullam habet virtutem
motiuam: sicut cælum sine calore & motu
non moueret. Et secundò probatur. Sicut qui
iubetur aut interrogatur à non suo iudice, nõ
tenetur parère: ita nec qui interrogatur à iu-
dice contra legem: siquidem iudex non po-
test nisi per legem obligare. Quare. 32. distin-
ctione. capitul. Erubescant. habetur, quod se-
cretorum solus Deus est iudex: ac si dicat: qui
de occultis præter ius interrogant, in hoc non
sunt iudices. ¶ Et postremò arguitur. Quem
admodum, vt quæstione proxima diximus,
repugnat, prælatum quicquam iuste præci-
pere, & subdito licere non obedire (quia tunc
bellum esset iustum ex vtraque parte) eadem
ratione repugnat, prælatum quicquam iniu-
stè præcipere, & subditum obligari ad obe-
dientiam: quia sicut lex iniusta non obligat,
ita nec præceptum iniustum. Vnde ijdem
canones: puta Inquisitionis, & Qualiter &
quando. El segundo. De accusatio. qui cohi-
bent prælatos contra ius inquirere, faciunt
subinde subditis facultatum contra ius non
respondendi.

¶ Quarta conclusio. Quauis prælatus inter-
roget secretum crimen sub sententia excom-
municationis, vel sub quacunque alia pœna:
si modò constet crimen esse occultum, nec ha-
bere ius inquirendi, non tenetur subditus obe-
dire, nec propterea incurrit in foro conscien-
tiæ sententiam excommunicationis. Conclu-
sio manifestè consequitur ad præcedentem:
nam excommunicatio nullatenus incurritur:
nisi propter inobedientiam: vt habetur Mat-
thæi. 18. Si ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut
ethnicus & publicanus. & capitul. Nemo epi-
scoporum. 11. quæstio. 3. habetur nullum pos-
se excommunicari, nisi manifesta peccati cau-
sa: sed quando iudex contra ius quid præci-
pit, tunc subditus qui non parèt, nec est in-
obediens nec peccati reus: ergo nullatenus po-
test excommunicari. Et secunda quæstion. 1.
capitul. Multi. habetur quòd nullus possit ex-
communicari, nisi sit sponte confessus, aut in
iudicio conuictus: quod in casu conclusionis
non contingit. ¶ Syluester in verbo, Corre-
ctio. 9. asserens prius hanc nostram conclu-
sionem, adnotat præterea, quòd quauis præ-
latus in aliquo casu non possit cogere subdi-
tum ad reuelandum secretum, si id nihilomi-
nus præcipiat sub sententia excommunica-
tionis, parère debet subditus, aliàs incurrit ex-
communicationem quantum ad pœnam, li-

Quarta con-
clusio.

Dubium.
V. s. n. a. excommunicationis in
qua quod negat nulla nec
continet errorem intolerabi-
lem, liget.

cet non committat culpam. Quibus verbis sub-
mouetur vulgata illa quaestio, an sententia ex-
communicationis iniqua, quando non est nul-
la, nec continet intolerabilem errorem, liget.
Quam nos in quart. distinct. 8. late disputauimus,
ubi eam tractant theologi canonistae: ve-
ro. 1. quaestio. 1. cap. 1. & cap. 2. Qui inius-
tus. & cap. 3. De sententia excommunicationis.
¶ Notant doctores tres gradus perversae sen-
tentiae excommunicationis. Est enim senten-
tia nulla: ut puta, quae a non iudice procedit: &
est sententia continens intolerabilem errorem:
ut puta, manifestissimum omnium iudicio, li-
cet procedat a vero iudice: & est sententia inius-
ta contra intolerabilem errorem: aut ex parte
iudicis, quia scilicet ex odio prolata: aut ex
parte causae, ut pote quia aut nulla est, aut non
legitima: aut ex defectu ordinis iuris: ut docet
S. Thom. 4. dist. in. 88. quaestio. 2. artic. 1. qua-
estio. 4. Dicit ergo Sylvester loco citato: ut per-
seuerem? in exemplo de secreto, quod si quis
praecipiat illi qui non est ei subditus, sub sen-
tentia excommunicationis reuelare secretum,
tunc non obediens non incurrit sententiam,
quia est nulla: itidem si praelatus praecipiat sub
sententia excommunicationis, ut quicumque sub-
ditorum sciuerit aliquod crimen illud pandat
quanuis nulla sit infamia, aut indicia, nec il-
lud possit legitimis testibus probari: tunc sub-
ditus non obediens non incurrit: quia illa sen-
tentia continet intolerabilem errorem. Qui e-
nim probare non potest crimen, nullo modo
tenetur denunciare, nisi forsan in correctione
fraterna. At vero si praelatus iusserit sub sen-
tentia excommunicationis, ut quicumque sciuerit
crimen quod legitime potuerit probare, quauis
nulla sit infamia aut indicia: tunc (inquit)
sententia quidem iniqua est: quia nullus pos-
test compelli manifestare crimen quod non la-
borat infamia aut indicijs: tamen quia senten-
tia nec est nulla, nec continet intolerabilem er-
rorem, ligat, & intelligit quo ad poenam.
¶ Adrianus in quotlibet. quaestio. 6. mouet in
genere, utrum sententia excommunicationis,
quae nec est nulla: nec continet intolerabilem
errorem obliget in conscientia: Et dicit S. Tho-
& Palud. & Richard. in. 4. dist. in. 18. tenere par-
tem affirmatiuam: & Alexand. quart. P. qua-
estio. 82. membro. 1. quibus tamen ipse contra-
dicit. Et idem videtur tenere Gratianus. 1. r.
quaestio. 3. cap. Qui iustus est, quem sequuntur
multi canonistarum, confirmantes suam
sententiam illo celebri dicto Gregorij, quod
refertur eadem causa & quaestione cap. 2. Sen-
tentia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timen-

da est. At vero quia hic non est locus disputandi
hanc quaestionem, satis est si dixerimus quae
ad rem pertinent praesentem. Primum omnium
certissimum est, nec vlla potest ratione dubi-
tari, quod ubi si iustus praecipit non obligat, quae
procedit ab iniusta causa, illic nec sententia ex-
communicationis potest ligare in conscientia,
ut sit culpa non obedire nisi modo cesset, con-
ceptus. Verbi gratia in casu posito Syluestri,
si praelatus praecipiat sub excommunicatione
subdito reuelare secretum, quod nec infamia
laborat nec indicijs, quod tamen possit legiti-
me probari, sententia illa non obligat ad cul-
pam, nec est aliquod peccatum non obedire,
hoc est manifestum: quia nullus potest exco-
municari nisi propter inobedientiam: ut iam
modo dicebamus, iudex vero obligare non po-
test nisi per legem & iustitiam. Quando ergo
quid praecipit contra legem, nulla est obliga-
tio praecipit, atque adeo nec in subdito est pec-
catum inobedientiae, licet non pareat.
¶ Et confirmat quia aut iudex procedit ex falsa
praesumptione, putans habere ius, quod ta-
men non habet: & tunc clarum est quod non ligat
innocentem, postquam si veritatem nosset, non ex-
communicaret innocentem: aut procedit ex pas-
sione vel malitia, & tunc a fortiori non ligat: nam
quis dicat iniquitatem iudicis contra ius ligare
subditum quoad culpam? Vnde Gelasius Papa. 1. r.
q. 3. c. Cui est. Si iniusta (inquit) sententia est, ta-
to curare eam non debet, quanto apud deum & eius
ecclesiam neminem potest grauare iniqua sententia.
Ita ergo ea se non absolui desideret, quae se nulla
tenus prospicit obligatum. Et Augustinus eadem causa
& q. c. Illud plane. Si quis fidelium iniuste fuerit
anathematizatus, potius ei obicit qui facit, quam
qui hanc patitur iniuriam. Et Hieronymus. Qui non
recto iudicio foras mittitur, si non ita egit ut me-
reatur exire, nihil leditur, ex eo quod non recto iu-
dicio ab hominibus videtur expulsus. 2. 4. q. 3. c. Si
quis non recto. Nihil ergo ligat sententia ex in-
iusta causa procedens, quoad culpam, si non obe-
diatur. Eadem ratione si sit iniqua ex defectu no-
tabili ordinis iuris. Secus si fuerit iniqua ex in-
tentione iudicis: quia videlicet ex odio fert il-
lam: nam tunc nihilominus ligat, si alius est iusta
Nec est aliquis (quod ego viderim) qui oppositum
huius teneat. Quocirca Adrianus ait quod S. Thom.
& alij quos citat, videntur tenere sententiam
excommunicationis iniquam ligare in consciencia,
si intelligat illos tenere esse culpam non
obedire, certe id falsum illis imponit: nam ver-
ba S. Thomae in loco citato sunt haec. Quan-
do sententia excommunicationis est iniqua
ex parte causae, aut ex defectu ordinis iuris,
dum

Sylvester

non est
iudex

Adrianus

Auctor

non abusus?
iudexnon est
iudexnon est
iudex

dum tamen non sit nulla, tunc habet effectū, & subditus debet obedire, & erit ei ad meritum: & vel absolutionem petere, vel ad superiorem recurrere. Non dicit quod erit culpa non obedire: sed quod erit meritum pati illam poenam iniustā: scilicet, non communicare sacris. Et hæc est intentio Alexand. Richar. Syluestri, & credo Gratiani & omnium.

¶ Ex quo sequitur secundò, quod si verum sit excommunicationis sententiam aliquo modo iniquam ligare, intelligendum est in foro exteriori quoad poenam: ut in exemplo posito, si prælatus præcipiat subditum reuelare crimen quodcumq; quod probare possit quauis non flagret infamia: certè nulla culpa est non obedire, tamen qui inuentus fuerit non obedire, excludetur à sacris, & à fidelium cõmunionē: quia non admittetur excusatio subditi dicentis non teneri, quia nulla erat infamia, nec indicia: nam præsumendum est iustum esse præceptum prælatis: aliàs deberent prælati quotiescumq; quid præcipiunt, manifestare quo iure id faciant: quod esset in detrimentum gubernationis. Et propterea dicit S. Thom. quod erit meritum subdito pati illam poenam iniustè.

¶ Sed addiderim tertio, quod eiusmodi iniqua sententia, excommunicati non priuantur suffragijs & orationibus ecclesiæ: ut scitè notauit Adrianus loco citato, & Palud. 4. distin. 8. quaestio. 1. conclusionē. 4. Nam ecclesia nõ cõfetur iniustè velle quemquam ledere, in re tam graui. Nec oppositum huius (puto) sentit S. Tho. ut Adria. illi impingit. Nunquam enim dixit S. Thom. quod taliter excommunicatus priuatur suffragijs ecclesiæ: sed verba eius loco citato in solutio. ad. 1. sunt hæc. Excommunicatio gratiam dei subtrahit, non gratum facientem, sed aliquam dispositionem illius: puta cõmunionem in sacris & cum fidelibus.

¶ Postremò notandū est, quod si quis sententiam excommunicationis, quamlibet iniquam contemnat, contemptus erit peccatum: ut puta si negligat absolutionem petere ad cautelam, cū facile possit: ut si in publico dicat se nihili facere iudicem &c. Et hic est sensus verborū Gregorij. Sententia iudicis, siue iusta siue iniusta, timenda est: id est, non contemnenda.

Quinta conclusio.

¶ Quintam & postremam conclusionē principalem adiecerim. Quando iudex iniuria extorquet secretum subditi, nõ potest forte per illam cognitionem vltra procedere, sed quicquid inde dimanet iniustum est. Verbi gratia. Si iudex tormentis sine infamia & indicijs, iniustè extorquet crimen, non potest, aut ad punitionem, aut certè ad inquisitionem proce-

dere, quanquam reus manifestet testes, per quos potest conuinci: saltem si secretum extorserit per metum grauem: & præterea, si non sequatur scandalum propterea quod non punitur. Probatur conclusio. Quicquid ex iniuria iudicis manat iniustum est: nam iniustitia causæ permanet in effectū: ergo quando cognitio criminis est iniusta, quicquid inde procedat est iniustum: atque adeò quassandum & irritandum. Dixerim, si per grauem metum extorqueatur: nam si iudex leuiter minaretur tormenta subdito, nisi crimen proderet: atque adeò subditus ex leuitate animi illud proderet, & detegeret testes & indicia, non sum adeò certus, quod non posset iudex procedere ad inquisitionem. Nam quauis iudex aliquam tunc fecerit iniuriam, tamen non tam censetur iudex extorsisse, quàm reus liberè propalasse. ¶ At contra conclusionem est graue argumentum. Esto, iudex per grauissima tormenta extorsisset ab aliquo crimen occultum, atque adeò indicia, & testes quibus possit conuinci. Tunc videtur, quod iudex non posset deferere causam, & cessare à vindicatione sine graui scandalo: & maximè si crimen illud esset foedissimum, ut grauissimus incestus, aut peccatum contra naturam, quod per confessionem ipsius rei esset iam publicum, & certissimum in toto populo.

¶ Respondetur, quod forsan in tali casu iustè posset procedere iudex ad inquisitionem & punitionem, ad sedandum scandalū: tamen si certè res est dubia: quam nos aliorum iudicio cõmittimus. ¶ Sed nascitur ex hac conclusionē dubium, vtrum si iudex nouerit crimen aut indicia, per iniuriam quam non ipse, sed alia persona priuata intulerit, possit procedere ad inquisitionem & vindictam? Et videtur quod nõ postquam cognitio processit ex iniuria.

¶ Respondetur, quod iniuria illata extra iudiciū à priuata persona: nihil obstat quominus iudex possit inquirere. Ut si Petrus secretò occidit hominem, & filius occisi suspicatus Petrum fuisse occisorem tormentis & minis extorqueat ab illo cõfessionem & testes quibus possit conuinci, & tandem eum deferat in iudicium, tunc posset iudex procedere: quia nihil sua interest quomodo alter extorserit confessionem. Hoc tamè vnum strictè admonuerim, ut si cognitio criminis (qualecunque sit) ortum habuerit ex confessione sacramentali, tunc (quicumq; ille fuerit qui secretum aut extorserit aut propalauerit) nullatenus licebit ad inquisitionem aut ad poenam procedere iudiciale. Exempli gratia. Si sacerdos sacrile-

gus reuelauerit confessionem homicidij: ac de-
mum per ora de uenerit in aures iudicis, consti-
teritq; iudici, via id sacramenti dimanasse, tunc
nullo modo potest illud iudicialiter inquirere
aut punire: & sacrilegiū cōmitteret inquiren-
do aut puniendo. Probat. Quæ in sacramen-
to sacerdoti detegūtur, dicunt tanquā deo:
ergo in quascunq; aures eiusmodi secreta de-
ueniant, reputari debent ac si profus nescian-
tur: quæ proinde si reuelentur, grauis fit iniu-
ria sacramento & religioni. Et præterea oppo-
sito dato periret sacramentum confessionis:
quod tamen summè necessarium est in ecclē-
sia dei. Nā detererentur homines à confessione,
si vel suspicarentur aliquod inde detrimen-
tum eis posse vlla via parari. Eadem ratione si
laicus audiens cōfessionem quæ fit sacerdoti,
confessionem reuelaret: atq; adeò si laicus ha-
bitum mentitus sacerdotis, confessionem au-
dieret, & in publicum produceret, nefas esset iu-
dici ad inquisitionem aut punitionē inde pro-
cedere. Quocirca cauēdum præsertim est præ-
latis cum aliquid via confessionis, siue per ini-
uriam, siue per imprudentiam confessorum
aut contentium, nouerint, ne illud præten-
dant iudicialiter aut inquirere aut punire. De
quo latius quæstione vltima.

¶ AD primum argumentum respondetur,
quod verba Apostolorum id solum sonant:
vt filij & subditi per omnia obediant parenti-
bus & prælatis, in quibus iure illis subduntur.

¶ Ad secundū respondetur, quod quauis præ-
latis omnes sint Dei ministri, non tamen ha-
bent absolutam, & infinitam potestatem, si-
cut Deus. Dei enim intellectus est regula in-
fallibilis suæ voluntatis, vt quicquid ipse iudic-
auerit bonum, eò sit bonū & æquum, quod
ipse ita iudicauit. Homines verò quia falli &
fallere possunt, habent præscriptas regulas &
leges: quas si prælatis transgrediantur, non ha-
bent vim ligandi subditos: habent enim pote-
statem, non in destructionem, sed in ædifica-
tionem. 2. Corinth. 13.

¶ Ad tertium respondetur, quod quia in ho-
minibus nihil potest esse perfectum, ita pro-
uidendum est huic bono, vt non detur occa-
sio alterius mali. Et in proposito, si omnes
prælati perfectissimi essent, forsitan expediret
vt omnes cognoscerent intima cordis subdi-
torum: vt per hoc subditi arcerentur à pecca-
tis: sed tamen cum rari sunt illi, periculum es-
set ex alia parte, si scirent omnia occultissima
peccata: nam fortè illa imprudenter prode-
rent. Et præterea non esset tantus amor præ-
latis erga subditos: nam vix inueniret quos

Quæstio secunda.

posset ex corde diligere: adeò sunt multa oc-
cultata hominum crimina. Et postremò. Iugum
Dñi suaue est: quare noluit obligare homi-
nes ad rem tam difficilem, vt prælatis occultis
sima peccata manifestarent. Inde enim sacra-
mentum confessionis existimatur adeò diffi-
cile, qd homines obligat intima cordium confi-
teri: quæ proinde confessio soli Deo & eius vi-
ces gerenti fuit expediens vt fieret.

QUESTIO SECUNDA.

Trūm subditus teneatur o-
bedire prælato interroganti
secretū, quotiescūq; dubitat
iure ne interrogetur, an iniu-
ria. ¶ Ad partem affirmatiuā
arguitur primò. Quicunque

rem possidet, quāuis dubitet sua sit nec ne, iu-
re vtitur ea, quoad usq; certus sit sententiā iudicis,
vel alia via, rem nō esse suā: vt legitur vtro-
que iure. c. Si virgo. 34. q. 2. & glo. c. fin. de præ-
scri. & l. Qui scit. ff. de vfur. sed prælatus est in
possessione respectu subditorū: ergo in re du-
bia habet ius præcipiēdi: & per cōsequēs sub-
diti tenent tunc obedire. ¶ Et cōfirmat. Quia
aliās sequeretur, qd prælati quotiescūq; quid
iuberent, tenerentur manifestare quo iure id fa-
ciūt, anteq̄ subditi tenerentur obedire: quod in
graue vergeret detrimentum gubernationis.
¶ Secundo arguitur. Coniunx, dum dubitat
an alter sit eius coniunx, tenetur reddere de-
bitum petenti, eò qd est in possessione: vt ex-
pressè iubetur. cap. Dominus. De secundis nu-
ptijs. & cap. Inquisitioni. De sentē. excom. er-
go pari ratione, postq̄ prælatus est in posses-
sione, tenentur subditi ei parere in dubio.

¶ Et confir. Si princeps indicat bellum, edicat
que ciuibus vt armentur ad illud, quauis sub-
diti dubitent iustum ne sit bellum, an non,
tenentur nihilominus parere, & si fortè prin-
ceps iniquè præciperet (nisi manifestè consta-
ret edictum esse iniquum) vt est sententia Au-
gustin. capitul. Quid culpatur. 23. quæstio. 1.
(qui forsitan est sensus illius documenti. 1. Pe-
tri. 2. Serui subditi estote dominis, etiā dysco-
lis) ergo pari ratione, quando dubia est iusti-
tia præcepti, tenentur subditi parere.

¶ Tertio. Qui se exponit periculo peccandi,
peccat, secundum illud Ecclē. 3. Qui amat pe-
riculum, peribit in illo: sed quicūq; dubitans
an præceptum sit iustum, si parere recusat, ex-
ponit se periculo non obediēdi: ergo peccat
non obsequendo.

¶ Et confirmatur argumento vulgato ad hoc
propo-

*Tercia concl. huius q.
impugnatur Azeuato. fol.
151. dicit. n. qd prælati præci-
piunt subditis vt reuelent
secreta. parandum est illi
modo prælati sit talis qua-
lis esse debeat.*

propositum. Quando cūq; aliquis est dubius, an aliquid ei liceat (siue de iure, q̄a sunt æquales rationes aut opiniones pro vtraq; parte: siue de facto, vt cūm quis dubitat, an infirmitas sua sit sufficiens ad frangendū ieiunium) tunc consilium est receptissimū, vt adueniente præcepto prælati, in illam partem inclinet subditus: quia cūm rationes prius essent æquales, superueniens præceptum facit illam partem p̄derare præ altera: ergo eadem ratione quoties prælatus præcipit aliquid, & dubiū est an ius habeat præcipiendi, parendum est illi.

¶ In cōtrarium est, q̄ ex duobus malis minus est eligendum: vt admonetur apud Aristot. 2. Ethico. ca. 9. & in octauo Toletano concilio. distinct. 13. ca. Duo mala, sed quandoq; dum quis dubius est an teneatur parere prælato, cōtingit grauius imminere periculum si pareat, quā si non pareat: puta quia agitur de vita hominis, in quem nondum est certum eius crimen: ergo tunc non est illi obediendum.

Quæstio generalis est inter doctores, quam Adrianus Papa quot. 2. tractat prolixè: sit ne obediendum prælato, vbicunq; dubium est an ius habeat præcipiendi. Et Syluester in verbo, Obedientia. §. 4. dicit omnes doctores tenere partem affirmatiuam. Fortè intelligit summissas. Adrianus verò in multis casibus tuetur partem negatiuam. Nos in præsentiarum nō verfabimur casus vniuersos, sed illos qui peculiariter spectant ad rem secreti tegendi, aut detegendi. Et in hac materia secretorum est sententia Petri de Palud. in. 4. distinct. 19. quæstio. 4.

dicentis quòd quando prælatus exigit secretum, tunc si certum est subdito prælatum iure præcipere, parere tenetur: si verò certum est contra iura præcipere (quæ exposita sunt mēbro. 2.) obedire non debet: sed si dubium est vel iuris vel facti, tunc præsumendum est de iustitia iudicis, & debet ei dicere veritatē. Cui

sententiæ subscribit Syluester in verbo, Inquitio. §. 3. & ferè Doctores canonistæ. Atqui si prælati illi essent, quos nulla ignorantia decipere nullaque posset corrumpere iniquitas, nulla esset tunc quæstio, nec dubia esset sententia hæc, quæ asserit in dubio inclinandum esse semper in præceptum prælati: at quia prælati homines sunt qui & decipi & decipere facile possunt, maiori negotio versanda est quæstio. Præmittendum est in primis, aliud esse habere dubium, aliud habere scrupulum. Dubius enim est ille, qui neutri patri contradictionis assentitur, sed ita habet suspensum ani-

um, vt in neutram præpondeat: vt ego modo sum dubius paria ne sint astra, an imparia. Scrupulus verò est (vt reor) formido vnius partis contradictionis, quæ stat simul cum opinione alterius: vt cum quis habet opinionē aliquem contractum esse licitum, & formidinem de parte contraria, illa formido est scrupulus: qui potest esse maior aur minor, vt statim commonstrabitur, & de vtroque scilicet tam de dubio, quā de scrupulo, dicturi sumus. ¶ Sed notandum præterea, q̄ præceptū prælati, quando dubium est an ius habeat præcipiendi, bifariam potest accidere. Aut em̄ certum est & compertum opus illud, quod præcipitur esse licitum, ita vt nullum sit periculū id fieri: aut opus tale est, vt periculum habeat ad vtranq; partem. ¶ His habitis respondetur ad quæstionem quatuor conclusionibus.

¶ Prima, quando præceptum est de re tuta vbi nullum imminet periculum aut bono publico, aut tertiæ personæ, in re dubia vt plurimum obediendum est. Verbi gratia. Præcipit mihi prælatus studere, aut seruire infirmis, quæ sunt opera, vbi nullum imminet periculum, quāquam sit dubiū an id possit præcipere, debeo obedire. Probatur, quia cūm obedientia sit virtus perfectissima, nec debet subditus rationem omnium præceptorum exigere, nec prælatus tenetur reddere: maximè vbi id quod præcipitur licitum est: sub hac cōclusionē cōprehendimus casus designatos in vltima confirmatione, ad partem affirmatiuam quæstionis: vt puta cūm valetudinarius dubius est, debeat ne ieiunare, aut horas canonicas soluere: aut si sit dubium de iure: accedente authoritate prælati, illa pars est tenenda.

¶ Quòd si quis arguat nō esse omnino tutam partem, quādo præcipitur fractio ieiunij propter dubium infirmitatis aut aliud huiusmodi: nam periculum est tunc frangendi præceptum ecclesiæ. ¶ Respondetur, quod prælatus est sicut interpret Dei: & ideo vbi non est aliud periculum nisi fractionis legis, tunc periculum cessat: quia præceptum prælati habetur pro interpretatione legis. secus, quando est periculum damni reipublicæ, aut tertiæ personæ: vt diximus in conclusione. Addiderim tamen: vt plurimum: quia nec in vniuersum obediendum est in re dubia, quanuis nullum sit periculum: vt puta si res est molesta nimis & difficilis subdito. Si enim mihi prælatus præciperet longum iter, aut rem difficilem, dubiū quæ esset mihi ius præcipiendi, non tenerer statim parere. Vnde sententia est Sanc. Thomæ in quart. distinct. 36. exponentis verbum

Palud.

Syluester.

discrimē inter habere dubium & hēre scrupulū.

Prima conclusio.

magistri, quod est in concilio Vermeriensi. 29. quaestio. 2. cap. Si quis ingenuus. quod si quis liber desponeret sibi puellam, quam bona fide credit esse liberam, & postea ex causa probabili dubitet illam esse seruam, non tenetur ei reddere debitum, quanquam Ecclesia praecipiat: nam si reddit animo non maritali, fornicationem committit: si vero animo maritali, incurrit graue detrimentum: puta quia inuitus consummat tunc matrimonium cum serua. Ecce quem admodum nemo cōstringitur parere in re dubia cum graui suo detrimento, quanuis opus quod praecipitur esset tutum, periculum ageretur tertiae personae, eò quod id subditus exequeretur. ¶ Ex hac conclusione sequitur, quod quando praelatus interrogat sub praepcepto aliquo secretum, vnde nulli imminet cuiquam periculum, & dubium est an habeat ius praecipendi, tunc tenetur subditus reuelare, praesertim si reuelatio illius secreti iuuat ad tollendam malam suspensionem praelato. ¶ Secunda conclusio. Quando praelatus inquit in quaepia, & interrogat sub praepcepto, quod ex probabili causa dubitatur esse iustum, non semper tenetur subditus respondere, sed in ea parte inclinandum est, in qua est minus periculi. Exempli gratia. Inquit iudex aduersus homicidam aut furem, aut in quocumque alium reum priuati criminis, puta quod non est in perniciem publicam, & dubium est probabile pro vtraque parte, sitne infamia aut indicia quibus legitime possit inquirere: tunc testes hoc modo dubitantes non tenentur testimoniū dicere: imò tenentur celare crimen, quauis sint conscij: & à fortiori, nec reus ipse si interrogetur tenetur se prodere, quia maius periculum est si occidatur homo contra ius, quam si non obediat praelato. ¶ Probatur conclusio primo ratione generali. Regula est receptissima magistrorum in materia de ignorantia, quod in dubio sequenda est pars tuta: quod si neutra fuerit tuta, illa potius eligatur, vbi minus est periculi. ver.g. Dubitat quis pia an obligetur mentiri officiose pro seruanda vita hominis: considerandum est tunc vtrum corū esset grauius (si vtrunq; procederet ex scientia) permittere mortem hominis, quem quis tenetur seruare, an mentiri officiose: & quia manifestū est primum esse grauius (quia illud est mortale & secundum est veniale) fit vt ille teneatur mentiri si non potest tollere dubiū, quanquam sint plures rationes pro parte negatiua. Sed si est dubius an teneatur peierare pro vita seruanda, tunc tenetur potius permittere mortem, quam peierare: quia si vtrūque procederet ex

scientia, grauius esset periurium, quam homicidium. Itaq; in materia morali non censetur illa pars minus dubia, quam plures comprobant rationes, sed illa potius, quae minus est periculosa, nam minus periculum habetur pro maiori ratione: tamen si, quando vtraque est aequè periculosa, illa deligenda est, in quam probabiles rationes propendunt. Ad propositum ergo. Non obedire iudici ex scientia, casu quo inquit ad vindicandum priuatum homicidium aut furtum, est peccatum mortale, sed tamen non infinitum, vt nonnulli formidant: imò grauius est hominem iniuste occidere: ergo in probabili dubio potius eligendum est periculum inobediētia, quam homicidij: atque adeò tunc non est dicendum testimonium. Quo fit, vt si praelatus interrogat sub praepcepto aduersus aliquem, putans grauiora commisisse crimina, & testis scit leuiora esse, nec vergere in infamiam aut detrimentum alterius: dubiusq; est iustum ne sit praepceptum, tenetur tunc parere: quia minus est in illa parte periculum. ¶ Secundo probatur conclusio peculiari argumento huius materiae inquisitionis. Vniquisque praesumitur bonus quoadusque probetur malus, sed quandiu dubium est, an sit ius inquirendi aduersus aliquem, tunc nec probatus est malus, nec iure existimatur talis (nam sola infamia aut indicia sunt quae faciunt praesumptionem iuris) ergo re dubia & iudex inquirens peccat, & testis si obsequatur iniustus est. ¶ Et tertio arguitur. Iura fauent reo sicut possessori: ergo quoadusque constiterit ius esse inquirendi, reus habet ius vitae, famae, & bonorum suorum: atque adeò in dubio nec licet in eum inquirere, nec testimonium dicere. ¶ Sed quid si quis habeat opinionem quod tenetur obedire, formidinem tamen & scrupulum quod non tenetur? ¶ Gerson in tractat. De poenitent. & in De praeparatio. ad missam. videtur prima fronte tenere, quod quando quis habet opinionem & assensum vnius partis, tunc potest, imò frequenter debet agere contra formidinem alterius. In quam sententiam citat Altisiodorensem. At profecto doctores grauisimi non intelligunt hoc in vniuersum: sed quando pars illa quam quis opinatur, est tuta: vnde videlicet non imminet periculum tertiae personae: aut quando formido est leuissima. Vt si quis habet opinionem integrè esse confessum (quod est exemplum Gersonis) non tenetur propter formidinem contrarij iterum confiteri: aut abstinere à communione.

3. Conclusio. ¶ Sit ego in proposito tertia conclusio. Licet

quils habeat opinionem partis minus tuta, & solam formidinem alterius, non semper tenetur sequi opinionem, si modò ab illa parte magnum imminet periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem. Exēpli gratia. Interrogat te iudex aduersus dignissimam personā, nempe cuius vita pretiosa est in re publica, opinarisq; iudicem legitime inquirere, sed cum probabili formidine partis contrariae: certè non tibi consulerem opinionem sequi vt testimonium dicas, sed potius cels, nam periculum graue, ne dignissima persona praeter ius occidatur, facit vt in moralibus formido preponderet opinioni. At verò si formido tenuissima est, nempe quæ à pauore potius & ignauiā meticulosi hominis, quàm à ratione proficiscitur, talis vincenda est, aut contra illam agendam. ¶ Hinc consequitur quid sit scrupulus. Cum enim quaestio sit de nomine, posset quis omnem formidinem in vniuersum vocare scrupulum, quando contrariae partis habetur assensus, saltē opinatius. Sed tunc consequenter concedendum esset, quòd non semper agendum esset contra scrupulum, inò quòd nonnunquam agendum est secundum illum, vt modò dicebamus. Ob idq; significatiuus forsan dicitur scrupulus: nò omnis formido, sed illa quæ adeò tenuis est, vt sit contra illam agendum: nam scrupulus breuissimum lapillum significat qui in calceo latet, atq; adeò in moralibus significat illam formidinem, quæ ex pauore & metu procedit, cuius nulla est habenda ratio. ¶ Sed contra secundam conclusionem, & praesertim contra tertiam arguitur. Agere contra conscientiam est peccatum, vt omnibus est receptissimum (perinde enim delinquit, qui accipit rem suam quam credit esse alienam acsi acciperet rem alienam) sed qui in dubio non obedit praelato, praesertim si opinatur iustum esse praecipium, agit contra conscientiam: ergo peccat. ¶ Respondetur duobus modis. Primò, quòd agere contra conscientiam tunc solum est peccatum, quando agere secundum conscientiam est tutum, nec inde aliquod imminet periculum, nec reipublicae, nec tertiae personae. Vt si habeo conscientiam, quòd hodie teneor audire missam, tunc aut debeo conscientiam deponere, aut missam audire: quia si audiam, nullum sequitur periculum. Sed quando neutra pars est tuta, nec potest homo conscientiam tollere, tunc nullum est peccatum agere contra partem minus tutam.

¶ Et quāuis solutio hęc verissima sit, notandū tamē est secundò duplex esse dubiū, aliud spe-

culatiuum, aliud verò practicum. Dubium speculatiuum est, quod pertinet ad intellectum speculatiuum: nempe qui nihil ordinat ad opus: practicum verò est, quod pertinet ad intellectum practicum: vt puta qui de actionibus dicitur humanis, ver. gra. Habeo pacificam possessionem rei quam bona fide acquisiui, sed incipio dubitare an sit mea: dubium illud est speculatiuum: sed tamen nò sequitur, Dubito an res quam possideo sit mea: ergo dubito an teneor dare (quod est dubium practicum) nam possessio facit me certum vt non teneor, quo adusque iuridicè compertum habeam, rem nò esse meam: vt colligitur ex cap. Si virgo. 3. q. 2. Quemadmodum Iacob quāuis dubitasset speculatiue, an illa quæ erat in lecto esset sua, tamen quia ignorantia erat inuincibilis, non dubitabat practice quin teneretur debitū illi reddere. Ad hūc modum dicere possumus in proposito, q̄ quādo quis dubitat an praelatus ius habeat inquirendi, si videat maius imminere periculū testimonium dicendo q̄ celando, tūc certū est, q̄ ille nò tenetur obedire: atq; adeò nò facit cōtra dubiū speculatiuum: quòd nullū est peccatum contra bonos mores. ¶ Sed percontaris fortè, quid si in re dubia praecipio addatur cōminatio sub sentētia excommunicationis? Videtur q̄ tunc tollatur dubium, & nò teneatur subditus parere. Nam si sentētia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est: vt Gregorius admonet. 1. q. 3. cap. 2. à fortiori in re dubia magis est formidanda. ¶ Respondetur, q̄ quādo dubiū est ius praecipendi, nihil refert qua cōminatione proferatur praecipitū, siue ex cōmunicationis, siue alius poenae. Nam sicuti dum praecipitū est manifestè iniustum, nihilo magis ligat, quantūcūq; addatur poena ex cōmunicationis: ita dū res est dubia nihil affert certitudinis: praeterq̄, q̄ iuxta sententiā Gregorij tūc magis timendū est atq; adeò oculatius vestigādū est, an praecipitū sit iustum & legitimū. ¶ Quarta conclusio. Quando crimina de quibus fit inquisitio, ea sunt quæ vergunt in perniciem publicam: vt proditio, crimen laesae maiestatis, haeresis, & alia id genus: tunc in re dubia, vice versa, dicendū est potius testimoniū, q̄ celandum. Nēpe si dū inquisitores haereticae prauitatis interrogant aduersus hereticum, dubius sit testis propter aliquā fortè probabilem rationē, an sit tunc casus iuste interrogādi, parere debet & testimoniū dicere in periculū heretici: etiā si rationes sint aliquātulo probabiliores pro parte cōtraria. Probatur conclusio eodem fundamento. In re dubia illa pars deligen-

dubium speculatiuum & practicum -

not. max.
3.

Dubium:

4. Conclusio.

da est vbi minus est periculi, sed minus periculum est si persona priuata iniuste occidatur, quam si Republicæ damnum detur (si vtrunque procedat ex scientia) ergo in re dubia potius inclinandum est in periculum particularis personæ, quam in damnum publicum: atq; adeo in casu conclusionis, dicendum est potius testimonium, quam celandum. ¶ Quod si contra quis arguat, quod in re dubia reus adhuc presumendus est bonus, vt supra arguebamus: postquam iura non sunt certa & manifesta inquirendi aduersus illum. ¶ Respondetur, quod vbi arguitur de bono publico, non requiruntur tot merita, vt supra dictum est, ad procedendum contra personam particularem, quia membra post habenda sunt capiti: & ideo in dubio ius est declinare in periculum potius priuati boni, quam publici. ¶ Dubium tandem postremum restat in hac questione. Quid si homo ignoret doctrinam harum conclusionum? est ver. gra. qui dubitat sit ne præceptum prælati iustum an iniustum, & præterea nescit, an tali casu debeat sequi partem minus periculosam: quales sunt fere plebei. ¶ Respondetur, quod hoc dubium generale est in omni materia. Nos enim solum dicimus quod censemus, ratione & iure faciendum. Qui illo modo dubitat & ignorat, consulat peritiores, aliàs faciens contra ius, si ignorantia fuerit inuincibilis excusabitur: si verò vincibilis, peccabit. ¶ Ad primum principale respondetur, quod prælati & iudices non sunt in possessione respectu sudditorum, nisi quatenus iusta præcipiunt: & ideo quando dubium est, an præcipiant iustum, tunc si sit in præiudicium tertij, quia ille tertius est etiam in possessione famæ suæ & bonorum, in eam partem inclinandum est, vbi est minus periculi.

¶ Ad confirmationem respondetur, quod quando prælati qui præcipiunt vnde nullum periculum religioni aut Republicæ, aut tertie personæ timetur, non constringuntur rationem reddere, sed simpliciter parendum est illis etiam in dubio, vt supra dictum est: quia tunc nullum est periculum, si præsumatur iudex iuste præcipere. Quando verò eiusmodi periculum imminet, tunc si subditus dubitat, nihil facit contra obedientiam, si exigit à prælato rationem præcepti, proponens humiliter rationes dubitandi. ¶ Ad secundum principale respondetur, quod quando coniunx incipit dubitare, an vir sit verè maritus, cui tamen bona fide nupsit, tenetur reddere debitum petenti, non solum quia vir est in possessione, sed præterea quia illa pars est magis tuta. Nam si vtrunq; fieret ex scientia, maius peccatum est fraudare coniugem

Dubium.
qui ignorat ea que dicta sunt, quid faciet.

nescio an ita sit

(coniugali debito, quam fornicatio. Et ideo in dubio soluendum est debitum: quia, non solum re est periculum iniustitiæ coniugalis: & solum re solum est periculum fornicationis.

¶ Ad confirmationem respondetur, quod principi imperanti arma sumere, re dubia an bellum sit iustum, parendum est: non solum quia possessionem habet præcipiendi, sed quia præceptum spectat ad bonum publicum: puta ad defensionem Republicæ: & ideo quanuis tunc imminet periculum, ne (si bellum sit iniustum) occidantur innocentes, non tantum ponderat hæc pars, sicut alia: quia ciues debitores sunt suæ Republicæ, non alienæ. Non enim posset princeps bene defendere & tueri Republicam, si quoties indicit bellum, deberet singulis ciuium rationem reddere belli. Satis est si optimatum id consilio faciat.

¶ Ad tertium principale respondetur, quod quando vtrinque est periculum, qui se exponit minori, nihil agit contra doctrinam sapientis.

¶ In confirmatione latet fallacia. Antecedens enim facile conceditur: videlicet, quod quando ante præceptum prælati subditus dubitat de iure aut de facto, tunc adueniens præceptum prælati (si modò probus & sapiens sit, nec agatur de periculo tertij) facit illam partem certam: quia non dubitatur quin prælatus habeat auctoritatem interpretandi ius & factum in dubio. Sed questio nostra est, quando dubitatur de iure prælati: puta quando dubium est an iustum sit eius præceptum. Et ideo consequentia non tenet.

QVÆSTIO TERTIA.

TRVM qui præter ius de secreto crimine interrogatur, iure possit verborum obscuritate & amphibologia interrogantem eludere. ¶ Ad partem negatiuam arguitur.

Mentiri nulla de causa licet: vt late confirmat Augustinus super quintum Psalmum, & in libro de mendacio: quod refertur, vigesima secunda questione secunda. cap. Ne quis. & cap. Si quis. sed qui verbis amphibologicis alium decipere intendit, quodammodo mentitur: nam mentiri (vt nomen sonat) est contra mentem ire: quod ille videtur facere, qui aliud quam ipse habet iudicium gignere intendit auditori: vnde Augustinus libr. Contra mendacium

cap. 3. Culpa (inquit) mentientis est in enun-
tando animo suo fallēdi cupiditas. Ergo illud
non licet. ¶ Et confir. Veritatis virtus ea est, vt
suam quisq; mentē illis explicet verbis, quæ se-
cundum cōmunem vsum talē habēt significa-
tionē. Nam (vt. 26. Morak. inquit Gregorius,
& refertur. 2. 2. q. 5.) humanæ aures talia verba
iudicant, qualia foris sonant: diuina verò iudi-
cia talia foris audiunt, qualis ex intimis profe-
runtur. Et subiungit, q̄ non debet intentio ver-
bis deseruire, sed verba intentioni. Ergo verbis
obscuris & amphibologicis aliū decipere, est
veritati contrarium: atq; adeò vbiq; malum.
Ob idq; August. in lib. de conflictu vitiorum:
quod habetur. 2. 2. q. 2. Nec artificioso (inquit)
mendacio, nec simplici verbo oportet quenq;
decipere, quia quomodolibet mentitur quis,
occidit animam. Et Isidorus lib. 2. sent. & refer-
tur eadem causa. quæ st. 5. Quicumq; (inquit) ar-
te verborum quis iurat, Deus tamen, qui con-
scientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iu-
rator intelligit. ¶ Secundò principaliter argui-
tur. Si liceret verborum amphibologia respō-
dere ad mentem respōdentis ad decipiendum
interrogantem: eadem etiam verborum arte li-
ceret iurare: nam quibuscunq; verbis, quæ ci-
tra mendacium licetē proferri possunt, licet,
quando est necessarium, adijcere iuramentum:
sed iurare illo modo non licet: ergo nec citra
mendacium aliū decipere. Minor compro-
batur sententia Augusti. in quodam sermone
qui scribitur. 2. 2. q. 5. cap. Ecce duo. vbi ait. Qui
super lapidem iurat falsum periurus est. Erant
enim qui putabant excusari à periurio, iuran-
tes per hæc Euangelia superponentes tamen
manum, non libro, sed lapidi: quem ille qui iu-
ramentum exigebat, putabat esse librum. Di-
cit ergo Augustinus illos esse periuros: quia,
Cum iuras (inquit) non iuras lapidi, sed proximo
& ante Deum: & quia proximus intelligit
te iurare per Euangelia, periurus es.

¶ Tertio principaliter arguitur. Decipere aliū
iure interrogantem, vitium est contra veritatē
& fidelitatem: sed quod est contra huiusmodi
virtutes, de se intrinsecè est malum: ergo nulla
ratione, nec ad repellendam iniuriā, licet aliū
decipere. ¶ Et postremò cōfirmatur. Si fas ef-
set obscuris verbis eum fallere, qui contra ius
percōtatur secretum id etiam esset pro libito
licitum sine necessitate: vt puta cum interroga-
tus posset tacendo, vel appellando, vel alia iu-
sta via secretum celare: quod tamen nō est fa-
cile cōcedendum: ergo neuiquam ius est, ver-
borum amphibologia quenquam, quāmlibet
iniuste percontantem, decipere. ¶ Sed in con-

trarium est, quia vbi quispiam iniuria petitur
vt secretum patefaciat, ius habet quacunq; ar-
te celandi secretum, quāuis interrogans æqui-
uocatione verborum fallatur, modò verba ali-
quem habeant sensum, quo citra mendacium
proferri possint: vt docet August. super Gene-
sim. q. 27. & latius contra Faustum lib. 2. 2. vbi
exponens illud Abrahæ, Gene. 2. Dic obsecrò
quod soror mea sis: ait, aliud esse verum celare:
aliud verò mentiri.

Quæstio hæc præcipua est in hac ma-
teria secreti tegendi: atque adeò in
qua aliorum mallet aufcultare sen-
tentiam, quàm meā dicere. At verò, quia rem
necessariam silentio præterire non possumus,
tentabimus ad quæstionem septem conclusio-
nibus vtcunq; respondere.

¶ Et quo certa primū omnium ab ambiguis
separemus, iaciamus oportet primā hanc con-
clusionem, qua dicenda cuncta nitantur. Men-
dacium nulla prorsus de causa licitum est. Cō-
clusionem hanc cōpertissimam habet Augu-
stinus libro De mendacio. Fuerat enim fortè
antiquitūs philosophorum opinio, licitū esse
mentiri pro vita amici seruāda, aut pro aliquo
id genus grauissimo malo vitando, quod men-
daciū misericors appellabāt: cuius meminit
Plato. 3. De rep. & 2. de legi. & Cic. pro Q. Li-
ga. Et aduersus hunc errorem composuit Au-
gust. libros illos duos de Mendacio, & Con-
tra menda. vbi ait, nec pro vita hominis, nec
(quod multo maius est) ad euitandum quod-
cunq; aliud peccatum quantuncunq; gra-
uissimum, licere vnquā mentiri. Cui perinde
sententiæ theologi vniuersi in. 3. d. 3. 8. vno
consensu subscribunt. Ratio Augustini & do-
ctorum est: quia absolute præceptum est in de-
calogo. Non falsum dices. & in. 5. Psal. Perdes
omnes qui loquuntur mendaciū. & Eccles. 7.
Noli mentiri omne mendaciū. Vbi in vniuer-
sum, nulla causa excepta, prohibetur omne ge-
nus mendacij. Quòd si quis hæsitans arguerit,
inde solū colligi mendacium sine causa prola-
tum esse malum: nihil tamē vetare, quominus
aliqua de causa possit fieri bonum, sicut Ecce-
lasticum ieiunium licetē frangitur propter in-
firmitatem. Respondetur, quod ratio conclu-
sionis ad intentionem Augustini est huiusmo-
di: vt est apud Sanct. Tho. 2. 2. q. 100. art. 3. Id
quod est intrinsecè & de genere suo malum,
nulla de causa fieri potest vt sit bonum: sicut
ignis quia suapte natura est calidus, nullatenus
fieri potest vt non sit calidus, sed mendacium,
vt dicit Arist. 4. Ethic. cap. 7. per se improbum
est &

1. Cōclusio.

Mendacij iniquitas

ratio. 5. Typ.

*Disensio inter scotum
& s. Ypman. de pre-
ceptis decalogi*

est & vituperabile: quia voces naturæ ordine debent verè significare conceptus: ergo mendacium propter nullam causam potest esse licitum. Attamen dissensio est inter S. Tho. & Scot. & plerosq; alios, quod S. Tho. hac ratione putat, omnia præcepta decalogi adeo esse intrinsecè bona, vt nec Deus posset in illis dispensare: itaq; nõ potest facere vt mendacium (salua semper ratione mendacij) sit bonũ: què admodum nec facere potest vt ignis nõ sit calefactiuus. Alij verò putant Deum posse dispensare aut in omnibus, aut in aliquibus præceptis decalogi. Quam quidem controuersia, non est præsentis loci dirimere: sed satis est, hoc esse apud omnes cõpertissimum (quicquid sit de dispensatione diuina) communi lege nullatenus fas esse mentiri. Hoc ergo sit fundamentũ huius quæstionis, quod ponit Sanct. Thomas. 2. 2. quæst. 69. art. 1. Qui per iniuriam interrogatur, iure potest veritatẽ celare: cui tamen mendaciũ dicere, nulla ratione licet. Quo fit vt possit vt quibuscuq; amphibologijs: dummodo possint aliquo vñsato sensu citra mendacium intelligi: quanuis interrogans in alio sensu decipiatur: quia ius est cuicumque repellendi propriam iniuriam, non obstante alterius detrimento. ¶ Hoc habito fundamento, dicendum nobis prius est, de modo tegendi confessionem sacramentalem, vbi minus est ambiguitatis: mox de alijs secretorum generibus secularium. ¶ Sit ergo secunda conclusio. Ad tegendum secretum confessionis licitum est vbiq; sacerdoti, dum ea interrogatur quæ in confessione nouit, respondere se nescire, nec alia opus habet verborum arte: quia id potest in tali casu citra mendacium responderi. De hac cõclusionẽ satis conuenit inter doctores (præter Gabrielem) in. 4. dist. 2. r. tametsi de ratione dissentiant. Enimverò Ricardus in. 4. quæst. 1. hac vtitur ratione. Eadem persona verè affirmare potest aliquid, loquens in persona alterius, quod verè negat loquens in persona propria. Angelus enim loquens Moyli in persona Dei Exo. 20. verè dixit. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti: quod verè negasset si loqueretur in persona propria: sed sacerdos ea quæ audiuit in confessione nouit in persona Dei, & extra confessionem interrogatur vt persona propria: ergo quod in confessione potest affirmare se scire vt Deus, potest extra confessionem simpliciter dicere se nescire. Hæc verò ratio meritò non placet Scoto: qui eadem dist. quæst. 2. scitè arguit aduersus eam. Aliud enim est quempiam loqui in persona alterius: id est fingendo se esse aliũ

*2. Cõclusio.
de secreto confessionis:*

*Natio Ricardij pro
concl. 2.*

no placet scoto

(sicut persona comœdiæ loquitur vice Chremetis aut Pamphili, cuius personã induit: quo modo Angelus de rubo loquebatur in persona Dei) aliud est loqui in persona alterius: id est, autoritate alterius (quemadmodũ Prætor autoritate quam accepit à rege, profert sententiam perinde ac si à rege pronuntiaretur) & sacerdos in sacramento cõfessionis non agit personam Dei primo modo, vt putat Ricardus: sed secundo modo, tanquam minister: secundum illud. Io. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: vbi collatum est hoc ministeriũ: ergo quæ audiuit in confessione, nõ solum scit vt Deus, primo modo, sed vt propria persona & minister Dei. ¶ Et secundo arguitur argumẽto Scoti. Clavis scientiæ ordinatur in clauem potestatis: ergo quemadmodum sacerdos absoluit, cognoscit peccata: sed in persona propria dicit, Ego te absoluo: sicut in alijs sacramentis dicit, Ego te baptizo: aut, Ego te consigno: ergo in persona propria nouit illa peccata à quibus absoluit. Magister enim sententia est qui in. 4. dist. 8. opinatur, quod sacerdos non absoluit: confidentem, sed ostendit absolutum. In quo nõ tenetur. Imò certè sacerdos absoluit quod vel illo verbo Christi exprimitur: Quorum remisistis. Vnde Chrysostomus lib. tertio De sacerdotio. Sententiam (inquit) Dei præcedit sententia sacerdotis, & sententiam sacerdotis confirmat Deus. Quo nostri interim præstant sacerdotibus veteris legis: qui vim non habebant animarum purgatoriam. ¶ Et tertio arguitur. Quia si sacerdos loqueretur in persona Dei: ad sensum Ricardi, non præmitteret precẽ illam, Dominus te absoluat: nec diceret: Autoritate mihi commissa, ego te absoluo: nam verba illa in persona Dei prolata falsa essent.

¶ Et postremò confirm. Quia si vera esset opinio Ricardi, tunc sacerdos reuelans peccata in genere, dicens se scire multa esse peccata in populo, aut se scire conscientiam Petri mentiretur (cũ loqueretur in persona propria: & tamen non scit illa, nisi in persona Dei) sed consequens est falsum: quia secundum doctores in eadem dist. in illo modo reuelare peccata, nullum est peccatum, si fieret sine scandalo.

¶ Statim Scotus prosequitur probare, quod non licet sacerdoti reuelare confessionem, alijs rationibus quàm Ricardus: quas non est præsentis loci recensere. Sed nihil dicit an liceat sacerdoti respondere: nescio. Tametsi in. 4. dist. 15. quæst. 4. artic. 3. id insinuat licere. At verò Gabriel dist. 2. 1. ar. 3. propter argumenta Scoti dicit, quod sacerdos simpliciter scit ea quæ audi-

error Magistri.

Gabriel

audiuisset in confessione. Vnde colligit, quod interrogatus nec potest respondere: scio: nec nescio: quia primum esset reuelare secretum sacramenti, & secundum esset mendacium. Et quavis silentium sacerdotis suspicionem faciat in interroganti, verum esse id quod interrogat, nihil (inquit) ad sacerdotem: quia silentium de se non generat magis illa opinio: quam contrariam, sed à malitia interrogantis gignitur illa suspicio. His vero nihil obstantibus, primum omnium non est neganda illa locutio: quod videlicet sacerdos quæ audiuit in confessione scit vt Deus, & non vt homo: quippe, quæ non solum apud doctores in 4. dist. 21. & de peni. cap. Omnis vtriusq; sexus. sed apud pontifices est receptissima: vt capit. Si sacerdos. De offic. ordi. & alibi sæpe. Sed tamen verba illa non faciunt sensum, quem putat Ricardus: puta quod scit vt Deus, sicut Angelus loquebatur in rubo: imò sensus est quem comprobant rationes; quas iam modo faciebamus: nēpe quod scit vt minister autoritate Dei. At vero nihilominus vera est nostra conclusio: vt puta, quod sacerdos interrogatus (in modo nihil nouit nisi in confessione) potest respondere se nescire. Et quando nulla esset alia ratio, satis esset autoritas theologorum & canonistarum id concorditer asserentium locis citatis: & præsertim Bernardi, qui ait: Nihil minus scio, quam quod in confessione scio: & præterea vsus omnium Christianorum: Voces enim eo modo significant, quo recipiuntur à populo: populus autem Christianus, dum audit sacerdotem iurantē se nihil scire, nihil intelligit, de his quæ nouit in confessione: quare verba illa solum significant nihil se scire extra confessionem. ¶ Est tamen secunda quidē propria ratio. Nam sacerdos ea quæ audiuit in sacramento, quanquam nouerit vt particularis persona, nouit tamē ea in foro & iudicio Dei: quod quidem Deus voluit esse ad eum occultum, vt peccata illic confessā habeantur omnino pro obliuiscitis, ac si non fuissent: secundum illud Psal. 31. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. & Ezech. 18. In quacunque hora ingemuerit peccator: iniquitatum eius non recordabor. Quare sacerdos, quemadmodum Deus, dicens: Ego te absoluo: promittit habere peccata ac si nunquam audiuisset: atque adeo in foro exteriori citra mendacium potest dicere, se illa nescire. Et hic est sensus illorum verborum: sacerdos scit vt Deus: id est, scit, tanquam minister Dei & ad modum eius. ¶ Et confirmatur hæc ratio. In alijs iudicijs cum iudex tanquam persona publica in vno foro, puta Ecclesiastico, nouit aliquam causam, si

postmodum sit iudex in alio foro, videlicet seculari, tunc potest dicere se nihil nouisse de illa causa: intelligitur enim in illo foro. ¶ Sed tertio arguitur. Sciri, quanuis vulgari sermone dicatur etiam illud quod idoneis testibus credimus, tamen proprie id solum sciri dicimus, quod mentis firma ratione comprehendimus (verba sunt Augustini. 1. retract. cap. 14.) & tamen quod aliorum relatione nouimus, profecto non certo cognoscimus: quia cum sit omnis homo mendax, potuit qui retulit mentiri: quare proprie non dicimur illud scire, sicut loquitur Aristot. de scientia. 1. Post. Nam scientia est certa & evidens cognitio veritatis. Quæ diffinitio à iuris etiam peritis recipitur. Baldus enim. L. Scire leges. ff. De leg. Scientia (inquit) est infallibilis notitia veritatis. Quò fit, vt quanuis ille qui est testis ex auditu, multum faciat aliquando in iudicio ad coniecturas: vt colligitur ex ca. Præterea. De test. & cap. Hoc videtur. 22. quæst. 5. tamen nunquam absolute testis in iudicio dicitur rem scire, nisi qui visu illam, aut alio sensu experimentaliter nouerit: vt habetur cap. Testis. 3. quæst. 9. vnde Io. 3. Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur. & 1. Ioan. 2. Quod audimus (scilicet ab ipso ore Christi) quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur. Et ideo sub disiunctione testis interrogatur, an sciuerit vel audiuerit: quia audire non est scire. Tunc sic arguitur. Sacerdos ea quæ audiuit in confessione, non nouit nisi relatione illius qui mentiri poterat: ergo dicens se nihil eorum scire, non mentitur. Et quanuis illa verba possent facere sensum vulgarem, vt negetur etiam scientia ex auditu, satis tamen est, quod habent vnum verissimum sensum, vt citra mendacium proferantur.

¶ Et postremo arguitur. Si sacerdoti, dum tyrannice interrogatur, nihil aliud liceret, quam tacere, profecto multum inde sigillum detrimenti pateretur. Nam, quanuis qui tacet nec ait nec negat, tamē in communi vsu hominum, cum quis non negat, crimen cuius negatio in laudem cederet, confiteri videtur. Vnde qui tacet in iudicio, habetur pro confesso: vt. L. prima. tit. tertio. lib. tertio. ordinationum. & l. 1. 2. & 1. 3. De ordine iud. in pragma. reg. Aliæ rationes communes sunt, & sigillo confessionis & secularibus secretis. ¶ Alia secretorum genera secularium non sunt (vt puto) tam celata difficultia, in teste qui de alieno crimine interrogatur, quàm in reo, dum interrogatur de proprio. Et ideo in hac secunda parte huius quæstionis dicendum est de teste, & in tertia, de reo.

¶ Sed

contra opinionem Gabr
elis

3. Cōclusio. ¶ Sed tamen de utroq; statuitur primū tertia cōclusio. Qui per iniuriā interrogatur de secreto crimine, debet prius, si potest defendere se aut appellado, aut tacendo, ostēdendo in promptu per iniuriā interrogari: vt colligitur ex S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 1. si modò id facere possit, absq; eo q; generet vehemētē suspicionem criminis: quod tamē iam modò dicebamus nō esse facile. Probat, quia legitimus & iuridicus modus est, cū quis per iniuriā interrogatur, non respōdere: & alia remedia nō admittūtur nisi in necessitate: puta quando modus legitimus, grassante iniuria, nō sufficit. ¶ Quarta cōclusio. Testis qui præter ius de occulto crimine interrogatur, nec se potest defendere tacendo (salua maiorum censura) respondere potest se nihil scire. Hanc cōclusionem non tã habeo compertam, q̄ secundam: nec eam volo esse tã certam & probatã. Haud enim nescio doctores esse grauissimos, qui cū certò affirmēt fas esse sacerdoti dicere, Nescio: id tamen dubitāt in alijs secretis secularibus: tametsi nec adeò id negent, vt iuniores quidam opinantur. Verba sunt Gersonis alphabeto. 3. 4. Q. Postq̄ enim dixit licere sacerdoti respōdere, Nihil scio, subiungit: Si autem possit similiter in alijs purè secretis ita respondere sine mendacio, ego non audeo definire: videretur tamen alicui par ratio, vt par verbi intellectus. Hæc Gerson. Vbi magis alludit ad partem affirmatiuam, quã ad negatiuam. Et Scot. 4. d. 15. q. 4. art. 3. cū admonuisset reū iniuste interrogatū, vt ad modum iuristarum neget proposita vt proponūtur, subnequit. Sed nunquid si neget, intendens negare sicut sacerdos facit de confesso, dicens: Nihil mali scio: an teneatur pœnitere? Responso. Bonarū mētū est culpã agnoscere, vbi culpa non est: & ideo in tali casu tutum est pœnitere. Vbi Scotus certè nō loquitur de teste, nec negat ipsum licitè posse respondere, Nescio: sed loquitur de reo qui negaret se fecisse. De quo adhuc dubitat. Et S. Tho. 2. 2. q. 69. art. 1. nec ait nec negat: sed hoc solū dicit, q; reus iniuste interrogatus, potest per appellationē vel aliter licitè subterfugere, mendacium tñ dicere non licet. At verò Adrianus non ignobilis author, quot. 1. 1. respondendo ad secundū principale, dicit esse licitum in alijs secretis respondere, Nescio, sicut in secreto confessionis. Cui consentit noster Syluester, verbo, mendacium. §. 6. ¶ Sed quicquid sit de authoribus, probatur conclusio ratione. Et primò. Si qui interrogatur solū id nouerit ex aliorum relatione, ambigi non potest, quin possit simpliciter respondere se nescire: vt patet ex tertio

argumento modò facto ad secundam conclusionem. Imò non solū si iniuste, sed dum iure & ratione interrogatur, nullam iniuriam facit qui respondet se nescire, quod aliorum relictu nouit, qui mentiri poterant. Nisi esset res admodum manifesta. Si enim ego negarem me scire esse Romã: quanuis eam nō vidi, mentiri iudicaret. Sed ad rem probatur, q; dum testis secretum de quo interrogatur, nouit visu, vel experimēto cuiusq; sensus, respōdere possit se nescire. Quādo quis in iudicio interrogatur veritatem, solū interrogatur secundū ius (nam præter ius, nullus habet iudex potestātē interrogandi, id enim possumus, qd̄ de iure possumus. c. Faciet. 2. 2. q. 2. & l. Filius. ff. de cōstitu.) sed secundum ius inquisitio fieri nō potest de occultis: vt expresse cauet ca. Qualiter & quādo. el primero. De accus. ergo testis solū interrogatur, an sciat aliquid qd̄ non sit iurè occultum: & per consequens, respondens se nihil scire non mentit, si nihil aliud sciat q̄ quod est iure occultum. ¶ Ad hoc iuniores quidam, aliàs egregiè docti, sustinentes contrarium, respondent, quòd in illo cap. citato, solū habetur q; iudex exigens iuramētum, debet in forma excipere occulta crimina: vt videlicet iurent testes quicquid sciunt: exceptis occultis: & tunc manifestum est, testem posse citra mendacium respondere se nihil scire: quia respondet ad intentionem iudicis. Si tamen iniquus iudex nihil excipit, sed petit iuramento, vt dicant testes quicquid nouerint simpliciter: tunc est quæstio an liceat respondere se nihil scire: & dicunt isti non esse licitum: quia verba vt excusentur à mendacio, debent proferri ad intentionem interrogantis: & in tali casu verbum, Nihil, non habet vnde restringatur: & ideo sensus est, quòd ille nihil scit, nec publicum nec occultum: quod est mendacium.

¶ Hi tamen, aut non capiunt, aut dissimulant vim argumenti. Enimuero non solū iure tenentur iudices inquirentes exceptionem exprimere de occultis: vt latè membro secundo monstratum est: sed quando iniquus iudex illam non faciat, iure ipso intelligitur facta: & ideo verba, Nihil scio, iure ipso restricta sunt, vt intelligantur de illis criminibus, quæ iuridicè possunt inquiri, in quibus reuelandis testis subijcitur tali iudicio. Vnde, licet non respondeant ad intentionem iudicis iniquitatis, interrogantis sine exceptione, respondent tamen ad illam quam iure deberet habere. ¶ Et confirmatur hoc: quia si probus iudex & sapiens, me interrogaret in vniuersam quicquid scio, optimè responderē, Nihil

bat conc. lo.

4. Cōclusio.

nott.

Verba scoti

S. Tho.

Adrianus

Syluester

notm

Membri tertij,

Nihil scio (quāuis aliquid secretò scirem) quia conijcerem intētionem suam esse solum interrogare illa quæ iure potest: ergo eadē ratione, quando improbus aliquid præter ius interrogat, qui respondet ad intētionem iuris non mentitur. ¶ Sed quid si in particulari me interrogat, vtrum Petrus occidit Ioannem (quod ego solus vidi) videtur esse mendacium si respondeam. Nescio: nam non apparet quomodo illud verbum restringitur à iure. ¶ Respondetur, quòd iure possum respondere. Nescio: quia iure intelligitur: Nescio vt dicam: aut nescio eo modo quo iure debeā dicere. Nec hoc est tam pulchrum cōmentum, quàm nonnulli existimant: nam cum voces sint signa eorum quæ sunt in anima: vt inquit Arist. 1. Perihēr. nemo potest respondere nisi illud quod scit: & idèò perinde est: quempiam interrogare de aliquo factò: ac si interrogetur quid sciat de illo factò. Vnde sicut iniuste interrogatus qd sciat de hoc homicidio: potest respondere. Nihil: nam iure intelligitur: quod debeam dicere: ita interrogatus an Petrus fecit hoc homicidium, potest respondere. Nihil scio: quod est: Nihil debeo dicere. ¶ Nec absre certè adducitur huc illud Mar. 13. De illo die nemo scit, nec filius hominis. Nam quāuis multifariām à doctoribus exponatur: vt adnotat S. Tho. 3. par. q. 10. art. 2. (Origenes enim exponit de corpore Christi mystico: quia Ecclesia nescit illum diem: alij glossant de Christo secundum scientiam acquisitam secundum quam Christus non nouit illum diem, atq; aliter alij) tamen profectò german⁹ sensus illius verbi est, quòd Christus nescit illū diem, vt dicat in hac vita: nō modò propter authoritatem sanctorū ita exponentiam, sed quia textui nullus alius sensus coheret. Cū enim Apostoli rogassent Christum: Dic nobis: quādo ista fiet, & quod signū erit, quando hæc omnia incipient: & Christus ad secundā partē interrogationis respōdisset, tradendo signa iudicij, ad primā partē, quasi responsū negans, ait: De die illo nemo scit: nec filius hoīs, id est. Nec vobis in hoc tēpore expedit scire (vt ait Hiero. super Matt. ca. 24) nec mihi conuenit dicere (vt ait Aug. lib. 1. super Gene. cōtra Manichæos) quāsi dicat: Ego quatenus redemptor, habeo vōs docere: quæ pertinet ad redemptionē: & ad finē redemptionis pertinet, vt igitōretis hunc diē. Ego tātū valet: filius nescit: sicut: filius non debet facere vt sciatis. Sicut è contrario. Gen. 2: Nunc cognoui qd timeas Deū: tantū valet, sicut: Nunc feci vt cognosceres. Re verā absq; scrupulo affirmauerim hanc quartam cōclusionē, quoad

Quæstio tertia.

79

me maiores contrarium doceant. ¶ Sed est cōtra illam argumentum. Quando vna pars contradictionis est vera, altera est falsa: sed quādo quis secretò quid scit, verum est si dicat: scio: ergo falsum est si dicat, nescio. ¶ Respondetur, quòd quoties quis per iniuriam petitur, vt reuelet secretum: siue sit secretum sacramenti, siue aliud saculare, responsio negatiua est vera, & affirmatiua falsa: quia restringitur à iure sicut negatiua, scilicet. Aliquid scio quod debeā dicere. Si tamē sua sponte absq; necessitate sacerdos illas contradictorias proferat, tunc ait Duran. 4. d. 21. q. 4. quòd affirmatiua est vera: quia tunc non restringitur, & negatiua est falsa. Sed nihilominus dicens se scire, peccat reuelando confessionem. Palude verò eadē distinctione. q. 3. ait, qd quāuis sua sponte proferat illas contradictorias, vbi affirmatiua est falsa, & negatiua vera: quia sensus est, se aliquid scire quod debeat dicere, tanquam homo: quod falsum est, siue cōpulsus id dicat, siue non. At verò crediderim (cū sermo est de cognitis in sacramento) negatiuam semper esse veram & affirmatiuam falsam, vbi cūq; proferantur, propter tertium argumentum quod fecimus ad secundam conclusionem: quia quod notum est solū ex reuelatione, propriè non dicitur sciri: nec opus est aliā restrictione. Si tamē scire extendatur ad ea quæ testimonio aliorū nouimus, tunc quādo sacrilegus sacerdos sua sponte reuelat confessionem, parum refert quomodo loquamur, nam siue affirmatiua sit vera, siue falsa, vtroque modo est graue peccatum referare sigillum. Fortè verisimilior est opinio Petri de Palu. non tantū propter rationem suam, sed quia sacerdos non modò quando petitur per iniuriam, sed extra illum casum, potest dicere se nescire: quæ audiuit in confessione. Exempli gratia. Est sacerdos in concione & colloquio, vbi incidit sermo de illo cuius confessionem audiuit, cuius mores alij probant, alij reprobant. Potest profectò sacerdos, & deberet dicere, Nihil mali scio de homine. Et id non solum quando eius silentium suspicionem faceret, aliquid se scire in confessione (nam tunc teneretur omnino) sed etiam propter comitatem, possit hominem illa ratione laudare. Quare tunc etiam negatiua est vera, & affirmatiua falsa. At verò nulla aut necessitate aut utilitate id exigente, non debet sacerdos temerè affirmare se nihil scire (quāuis nihil sciat nisi in confessione) quia tunc fortè aut accipitur in sensu vniuersali, vt ait Durandus, & sic erit mendacium, aut saltem verbum erit vanum.

¶ Quod

Quòd si quis arguat. Sequeretur, quòd sacerdoti nullatenus liceret in genere dicere: scio aliqua esse peccata in populo, nam eadem ratione illa affirmatiua esset falsa, si non sciret nisi in confessione: consequens est falsum: nam illud citra scandalum licitum est, qui non est reuelatio cōfessionis, nec condemnamus sacerdotem dicentem, se scire conscientiam & peccata Petri. Respondetur consequentiam nō valere: quia illa affirmatiua non est reuelatio sacramenti: & ideò accipiēda est in sua propria significatione: atque adeò tunc est vera.

¶ Sed de alijs secretis sæcularibus quādo quis sua spōte reuelat secretum quod propriè scit, puta visu vel alia experientia, credo verum dicit, cum ait se scire. Est enim alia ratio de sigillo confessionis: vbi, cum sacerdos nihil sciat nisi vt Deus, quomodocunq; reuelet vt homo, fortè mentitur. Alia verò secreta sciunt homines, vt homines ideò dicentes se scire, verum dicūt (nisi cum vi & iniuria interrogantur) peccant tamen contra secretorum fidem.

Dubium.

¶ Sed hoc est quod me dubiū peius torquet. Quid si improbissimus homo interrogaret te stem, dic mihi quicquid scis de hac re, quantumcunque secretum sit, nec possit iure reuelari? Videtur enim tunc responderi non posse, nescio: nam tunc cum alter expressè interroget id quod non debet dicere, non video quomodo in verbo, nescio, possit subintelligi restrictio contradictoria, vt dicam: quippe quæ exclusa est ab interrogante. ¶ Re vera fortè tunc responsio illa, nescio: non careret mendacio. Sed esset sic interrogans obiurgandus, tanquā indignus cui aliquod responsum redderetur. Tamen si forsā etiam tunc à iure restringitur responsio, quicquid malitia interrogantis verbis expresserit. ¶ Attamen supersunt ex his conclusionibus dubia nonnulla. Primum.

Dubium.

Quid si tyrannus nō satis habet, vt sacerdos dicat se nescire, sed vrget vt dicat an audierit. ¶ Respondetur, quòd potest verè respōdere se non audisse: primò, quia Christianus populus nihil intelligit per illa verba de illa quæ audiuit in confessione, & præterea quia id non audiuit, nisi tanquā Deus, vt habeat tunc pro obliuio, ac si non esset dictum. ¶ Sed quid si percontetur, an audierit in sacramento confessionis? vtrum licitè possit negare se audisse? nā dicere, nescio, nihil iuuabit, maximè dum est verisimile non fuisse oblitum. ¶ Hactenus opinionem sicutus comunem, respondebam inter legendum, licitum esse sacerdoti dicere, se non auduisse in confessione, sed re modò oculatiùs inspecta, verisimiliùs mihi videor aliter

sentire. ¶ Et probatur id non licere. Primò, quia quanuis in illo verbo: non audiui: cōmodè possit intelligi restrictio: extra confessionē, in hoc tamen: nihil audiui in confessione: in congruè profectò admodum intelligi potest: eo quòd interrogans explicat contrarium, scilicet an audiuit in confessione. Et ideò non excusatur à mendacio: quemadmodum non excusaretur, si diceret: nihil audiui, nec tanquā Deus, nec tanquā homo. Et cum, nec propter sigillum confessionis, mentiri permittatur, fit vt illud responsum non sit licitum. ¶ Secundò probatur, tale responsum nūquam esse necessarium. Sigillum enim confessionis adeò debet esse sanctum, vt non solum non affirmemus quæ illic audiimus, sed nec negem⁹ quæ illic nō audiimus. Vnde si sacerdos inductus in testem interrogetur, an pœnitens fecerit homicidium: quanuis ille fuerit innocens, nec crimen fuerit confessus, non debet sacerdos dicere: nunquā hoc audiui in confessione: quia quanuis illud sit verum, nec sit reuelatio sigilli, quæ cauetur in iure, est tamen quædam contaminatio sacramenti, nec potest esse sine scandalo. Secus, si post mortem dicat cōfessor, Nunquā talis confessus est mihi peccatum mortale: quod etiam rarissimè fieri debet. Ergo si impudentissimus tyrannus roget sacerdotem: an hoc audisti in confessione inquantū Deus: hoc illi responso exprobandum est verbum. Sacrilege hæc est sacramenti religio, vt nec si pœnitens mihi dixisset, affirmare possem: nec si nō dixisset, negare deberem: nec affirmatio nec negatio mea potest tibi facere fidem: quare neutram à me responsionem expectes. Quæ quidem verba nullam profectò de se suspicionem generant, vtrum ne sit quod interrogatur. At non contendo renuere, quin dato casu quo non possit aliter celari sigillum, liceat respondere: non audiui in confessione: quia vniuerso populo receptū est, vt verba illa excusent à mendacio. Sed credo nunquā esse necessarium: atque adeò difficile posse excusari à mendacio. ¶ Sed tamen si tyrannus interrogaret sacerdotem, an Petrus occidit Ioannē (quod sacerdos nouit in confessione) nec esset contentus illa responsione: nescio: tunc Adrianus in. 4. quæst. De sigillo, dicit, quòd sicut potest respondere se non auduisse in cōfessione, ita potest respondere, quòd Petrus non occidit. Sed re vera in hoc nulla prorsus est apparentia. Primò, quia in illo verbo: Petrus nō occidit: nullus potest subintelligi modus, qui illud excuset à mendacio. Ineptissima enim interpretatio esset: non occidit: vt dicam: quia facta nō

Et non habent ordinem immediatum ad hoc quod est dicere, sicut, scire: & alia verba sensationum. Et praeterea, quia illa responsio nunquam est necessaria. Potest enim convinci tyrannus, non solum hoc responso quod modo dicebamus, sed potest adhuc addere sacerdos. Quomodo possum dicere Petrum occidisse, cum id nesciam? Nam quaquam id mihi esset confessus, forsitan esset mentitus: & quantum tacuisset, forsitan voluit celari, & fictum confiteri. Et haec de sacerdote. ¶ Alterum dubium est de alijs secularibus secretis. Vtrum qui iniuste interrogatur de secreto, & postquam respondet se nescire adhuc videtur ut respondeat simpliciter an Petrus occidit Ioannem, affirmando vel negando, vel an vidit homicidium fieri, an audiuit: vtrum (inquam) liceat respondere non vidi, nec audiui, aut Petrus non occidit? ¶ Aliquando in lectionibus nostris excogitavimus modum, quo testis abunde se posset protegere. Dicebamus enim, quod quemadmodum licet tunc testi dicere se nescire, ita licet ei negare omnia verba sensuum quae pertinent ad scientiam: ut puta dicere quod nec vidit nec audiuit, nec est memor: quia haec omnia verba explicant quodammodo scientiam: & ideo videtur posse eodem modo restringi: scilicet, nec vidi, nec audiui ut dicam. Et si haec responsio saluaretur a mendacio, profecto sufficientissima esset ad celandum secretum alienum. Nam tunc cum testis iniuste interrogatur an Petrus occidit, posset respondere quod nec audiuit, nec vidit, nec omnino scit: & quod nescit, nec affirmare potest nec negare. At vero iam modo vereor rem adeo extendere, nec sum tam certus an in verbis: non vidi: non audiui: possit apte subintelligi: ut dicam: sicut in verbo, nescio. Nec forsitan ego ita responderem: sed tamen nec eum profus condemnarem qui ita responderet. ¶ Tertia & postrema pars huius quaestionis ad rem spectat, quem non est tam facile instruere, ut citra mendacium se protegat. De quo statuitur quinta conclusio. Reo cum iniuste interrogatur de proprio sed secreto crimine, nec prodest respondere se nescire, nec licet negare verum crimen, dicendo: non feci. Prima pars est manifesta: nam ridicula esset responsio, si homo diceret se nescire, dum interrogatur de proprio opere: nempe cuius non est verisimile se esse oblitum. Secunda vero parti conclusionis non consentiunt omnes doctores. Imo Adria. in. 4. q. De sigillo. in sol. 2. argu. quanvis loquatur de sacerdote producto in teste, interfert tamen generaliter, quia reus iniuste adiuratus de crimine, quod iure est occultum: quia non tenetur semetipsum perdere: potest

secundum omnes doctores respondere, quod nihil de facto illo novit, vel certe quod non fecit. Haec Adria. Veruntamen nescio qui sint illi omnes doctores. Fateor me nullum legisse. Sunt qui impingunt Scoto, quod licet adultera, cum iniuste interrogatur a marito de adulterio sub cominatione mortis, respondere se non esse adulteram: quod tamen nunquam legi apud Scotum. Imo vero Scotus in. 4. d. 15. q. 4. art. 3. ubi loquitur de reo iniuste interrogato, admonet ut respondeat his verbis. Nego proposita ut proponuntur: ut in re publica. Quod si iudex urgeat eum, ut confiteatur propositum, vel ut neget, respondere posset, quod ipse respondit sufficienter ad accusationem. Haec Scotus. Vbi non concedit licentiam dicendi non feci, sed nego proposita ut proponuntur. Subiungit tamen. Sed nunquam si neget, intendens illud negare ut propositum est. s. ut publicum, tenet ille poenitere tanquam de mendacio? Respondeo Bonarum metum est culpam agnoscere, ubi culpa non est: & ideo tutum est tunc poenitere de illo quale est, sub dubio an sit veniale, vel mortale. Haec Scotus. Vbi sub dubio relinquit an liceat dicere: non feci: & magis inclinat in partem negatiuam. At vero quicquid sit in aliorum opinione; nulla mihi tamen, vel apparenti ratione, persuadere possum, ut liceat occulto peccatori iniuste interrogato dicere: non feci. Nec video quomodo possit illud excusari a mendacio: nam maxime quia subintelligitur: non feci ut dicam sed profecto sensus ille violentissimus est: etenim quia dicere: procedit ex scientia in verbo, nescio, potest subintelligi: ut dicam, id est, non scio tali scientia quae iure sit propalanda: attamen opus non habet talem ordinem ad fermonem. ¶ Sed ais forte alia ratione posse illud verbum excusari a mendacio, per æquiuocationem temporis. Ut si adultera admisit amicum heri, possit modo iurare, non fecisse adulterium: ut subintelligatur: hodie. Quemadmodum Ange. de Perus. super. l. Idem. ff. de codi. ob turpem causam. & Ananias. ca. Qui cum fure: extra De furtis. referunt de beato Francisco, quod cum Perusij rogaretur a praetore persequente criminis quendam, an vidisset eum transire, respondit: non transiit hac: sinu vestis insinuans. Sed re vera commentum hoc minus placet. Nam etsi qui iniuste interrogatur, non teneatur respondere ad intentionem interrogantis, tenetur tamen eis verbis secretum celare, quae in aliquo sensu recepto apud vulgus, vel apud sapientes sint vera: aliam mentitur: quod neutiquam licet. Et certe oratio: non feci: facit sensum uniuersalem: nunquam feci: & non transiit hac: refertur ad illum locum de quo alter interrogat. At qui diuus

De secretis secularibus

5. Conclusio.

D. Franciscus.

Frânciscus forsan aut falso circûfertur vt autor illius respõsi, aut putauit vir sanctissimus id esse licitum. Alium cõmemorat diuus Aug. sanctum episcopum Firmũ nomine: firmiorẽ (inquit) voluntate: qui cũ ab eo quærentes apparitores, quem ad se confugientẽ occultauerat, hoc solum respondit, nec mentiri se posse, nec hominem prodere. Multaq; passus tormenta in sententia permansit. Qua nimirũ patientia indulgentiam ab imperatore homini calamitoso impetrauit. ¶ Sexta conclusio. Mendaciũ quo qui iniuste interrogatur, negat proprium crimen, non est perniciosum, sed officiosum: at que adeo, si fiat sine iuramento, nunq̃ est mortale, solũ veniale: siue in iudicio interrogetur, si ne forma iuris, siue extra iudiciũ: vt cũ adultera interrogatur de adulterio à marito: qui nõ est iudex. Probat. Nam qui sic mentitur, nemini facit iniuriã, imò ipse est qui iniuriam patitur. ¶ At verò eũ nec venialiter peccare quo modo liceat, quid facturus est miser homo, qui contra omne ius interrogatur de secretissimo proprio crimine? ¶ Respondetur septima conclusio.

6. Conclusio.

¶ Si verba non occurrerint, quibus per æquiuocationem, vsũ hominum receptam, citra mendaciũ celare possit crimẽ, mori debet, antequã mentiatur: licebit tñ nonnunc quã id reuelare, vt videbitur. q. sequenti. Interim tamen si percõtetur quis, quibus amphibologijs poterit se miser tueri, nõ possumus illas sigillatim colligere: sed pro sua quisq; peritia & prudentia illas poterit excogitare. Posset. v. g. occultus homicida cõtra ius interrogatus rñdere: iuro me neminẽ occidisse: nam illa oratio Latine amphibologica est: & si primus accusatiuus accipiatur passiuè: & secũdus actiuè, est vera. Quemadmodũ Pyrrhõ respõdisse fertur Apollo: Aio te Aecidas Rõma. vincere posse. At qui posset adultera, cũ adulterium percontatur maritus, respondere. Quid proderit mihi iurare non fregisse fidẽ, aut quomodo dabis fidem dictis eius, quã non credis seruare fidẽ thori? Item posset iurare se non fregisse matrimonium (nã post adulteriũ adhuc manet integrũ matrimonium) quãuis maritus intelligat, non fregisse fidẽ thori. Posset item melier quæ nup̃t consobrino, si ab apparitore iniuste interrogatur, an maritus intrauit domum, respõdere neminem intrasse preter consobrinum suũ. Quemadmodũ Sara celauit esse vxorẽ Abraham, dicens se esse sororem. Crediderunt enim Egyptij nõ posse sororem nup̃sisse fratri. At tamen inutiles iam modò sunt huiusmodi respõsiones. Tanta est interrogatium versutia.

7. Conclusio.

¶ Sed vtrum posset homo, vt celet se iniuste

quæsitum dum interrogatur an sit ipse ex fratribus minor, iurare se esse maiorem: cũ tamen sit natu minor, sed qui succedit in primo genitura paternæ domus? Et videtur quod sic. Imò q̃ posset iurare se esse Petrum, cũ tamẽ non sit nisi frater eius. Nam hac ratione excusat Aug. Iacob à mendacio, dicentem se esse Esau. ¶ Respondetur, q̃ non audeam hoc admittere. Quia aut non est adeo certum Iacob non fuisse mentitum: aut id respondit in spiratione diuina: aut (quod putò sentit Augustin.) sermones illi erant apud gentem illam vsitati in illa significatione, vt citra mendacium possent proferrì. Vnde Gregorius, vt refertur. 22.

Greg.

quæstio. 2. Si quis (inquit) per vetus testamentum: suum vult tueri mendacium: quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit dicat necesse est, rerum alienarum raptum, retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic cõcessa sunt, sibi nocere non posse. ¶ At nunquid si quis interrogatur, vt testis, an vidit Petrum fugientem: vel tanquam reus, an occidit Petrum, poterit respondere: nõ vidi Petrum: aut, non occidi Petrum: quem tamen occultè occidit? Videtur enim id licere, nec esse mendacium: nam, vt scripsimus in dialecticis, nomina singularia æquiuocè significant: & ideo potest respondens subintelligere alium Petrum quem non occidit, aut quem non vidit: quemadmodum dicunt dialectici has non contradicere. Canis est in mari: Non est canis in mari. & vtranque esse veram, eò quod subiectum accipitur æquiuocè. Respondetur quod nõ esset sine mendacio huiusmodi respõsio. Nam secũdum receptissimum vsũ omnium, affirmatio, & negatio in nominibus his proprijs pro eodẽ accipiuntur: ac si non esset nisi vnus, qui nuncuparetur illo nomine. Vt si me percontante an Petrum videris, respondeas: non: negatio ad eum refertur, quem ego quæro. Nec alium potest sensum admittere. Sed immẽsum opus esset per singula discurrere. Prudentis erit ex his cætera perpendere.

¶ Sed instas adhuc prescius, quid faciet miser homo qui mortem comminante tyranno nisi verum tateatur, non habet qua se amphibologia protegat? Aut adultera, quam maritus nudo gladio petit fateri adulterium, vt iuret an adulterium fecerit? Respondetur, quod plures sunt hominẽs, nequitia, & violentia, quàm vt possit omnibus obuiam iri. Ob idque in talicasu mori opus est: quemadmodum si tyrannus mihi comminaretur mortem, nisi peierarem aut leuissimè mentirer, mortem prius deberem oppetere, quàm mentiri.

¶ Ad pri-

¶ Ad primū argumentū principale, concessa priori praemissa: puta nunquā esse licitū mendaciū, negatur secunda. Nec enim sat est ad integram rationem mēdaci, fallendi cupiditas, nisi oratio sit falsa. Est enim mendaciū: vt inquit illic Aug. falsa significatio cū voluntate fallēdi: modō qui amphibologia cū fallit, qui iniuste interrogat, in aliquo sensu verum profert, quo excusatur à mendacio. Neq; tunc venit cōtra mentem: quia id in aliquo sensu verū profert, quod habet in mente: quāuis alius aliud concipiat. ¶ Atqui eodem modo respondetur ad cōfirmationem, q̄ quando homo interrogatur abiq; iniuria, simpliciter & candidè respōdere debet: pura verbis quibus interrogans nō decipiat. Sed quādo vi & iniuria petitur: quia licet ei veritatē celare, nihil agit cōtra virtutem, proferēdo æquiuocum verbū: quia eiusmodi respōdenti praecipua intentio nō est fallendi, sed ius suū seruandū. ¶ Dicta verò sanctorū eō tendunt, vt prohibeant respōsa per verba quae nullum possunt facere verum sensum, secundū significationē vsu receptam: quippe quae non possent à mendacio vlla ratione excusari. ¶ Et eadē ratione respōdetur ad secundū principale. Qui enim per lapidem iurat falsum, nō excusatur à mēdacio, post q̄ falsum est quod iurat, nec à periurio: nam cū enuntiet se iurare per euangelia: quanuis ponat manum in lapide, tamen omnes intelligunt se iurare per euangelia, nec possunt aliud intelligere. ¶ Ad tertium respondetur, q̄ quanuis mendacium. i. falsum dicere cum intentione fallendi: eatenus sit intrinsecè malum, vt nulla de causa iuste fieri possit, tamen decipere non est adeò de se malū, quin per amphibologiam liceat, ad repellendum iniuriam. ¶ Vnde subsequitur solutio confirmationis. Nam citra necessitatem non licet vti huiusmodi amphibologijs: nō quòd essent mendacia, sed q̄ hominum conuictus & societas id exposcat, vt homines vsitatoribus, atq; perspicacioribus verbis in serijs vtantur nē se fallant, nisi ioco, in ridiculis: vt auctor est Aristot. 4. Ethic.

QVÆSTIO QVARTA.

VTRVM vsque adeò obligamur ad secretorū fidē, vt teneamur non nunquam mortē prius oppetere, q̄ secretum detegere. ¶ Ad partē negatiuam arguitur. Reuelare secretum, vt supra dictū est, ex genere suo non est nisi damnū, & iactura famae, quae violatur p̄ditione criminis: sed vita, bonū est multo pretiosius q̄ fama: nā pellem pro pelle: & cū ista quae habet homo, dabit pro anima sua. Iob. 2. Ergo si alterius eorū

iactura facienda, est, potius debemus famam, vel propriā, vel alienam abijcere, quā propriā vitam. ¶ Cōfir. quia, vt frequenter solemus repetere, iugum domini suauē est, & onus leuē. Matth. 11. sed cū terribilium terribilissimū sit mors: vt est in. 3. Ethico. grauissimū esset praecipuum, vt alienā famam dispēdio vitæ protegere astringeremur: ergo nemo ad id obligat. ¶ Secūdo principaliter arguit. Si teneremur fidē secreti seruare cū periculo mortis, id maxime esset, quia, p̄palare secretū est ita intrinsecè malum, vt nulla ratione possit esse iustum: quale est, occidere, fornicari, mentiri: sed hoc falsum est: nā reuelare secretū multis de causis iustum est: puta ad obuiandū cōmuni malo: & causa fratris corripiendi, vt secundum mēbro dictum est: ergo & causa defendēdæ vitæ, quae in bonis tēporalibus summū est, id etiā licebit. ¶ Et confir. Nam in operibus charitatis nullus tenet providere p̄ximo cū graui detrimento proprio: imò nec seruare promissum: qd̄ eleganter tractat Cicer. lib. 1. de offic. Si constitueris (inquit) te cuiquam aduocatū in rem praesentē esse venturū, atq; interim grauius ægrotare filius coeperit, nō est contra officium, nō facere qd̄ dixeris. Ergo quanquā fidem q̄ secreti promiserit, non tenetur cū dispēdio vitæ seruare. ¶ Tertiò principaliter arguit. Cuicumq; integrum est & liberū, propriū crimen, aliàs occultum detegere, vt vitam seruet, nā pōt quis dare famā pro vita, vt diximus. q. 3. mēbri primi: ergo facilius pōt quis anteponere vitā propriā famae alienae, atq; adeò nunquā tenetur homo mortē obire, vt secretū contegat. ¶ In contrariū est, quia tenentur Christiani pro fide, p̄ religionē, & bono publico mortē oppetere: ergo sacerdos antequam sigillū referet confessionis (quae sacrilega esset sacramēti contaminatio) mortem perpeti debet: & cui arcanum publicum committitur, eadem ferē lege tenetur.

IN hac quaestione quarta huius mēbri: atque adeò totius operis postrema, dicere tandem restat, quid facturus est miser homo cū vi & iniuria petitur reuelare secretū, nec se pōt citra mendaciū defendere, an debeat prius mori, q̄ secretum detegere. Sed sunt forte qui quaestio nem hanc superuacua iudicabunt. Nā si secretum celare, ius naturale est, diuinū & humanū vt supra cōmonstrauimus: atq; adeò secretum reuelare, sit suapte natura vitii: ambigit nemo mortē esse potius oppetēdā, quā reueletur arcanū. Est enim doctrina Arist. 3. Ethic. summa cuiq; tormēta, mortēq; ipsam obeundā, ante quā inhonestū quid admittat, imò documentum est

tum est Pauli Roma. 3. iustā esse damnationē eorum, qui faciunt mala vt inde veniāt bonā. His verūtamen respōdemus, q̄ quauis dubiū nō sit, imō per se sit manifestū: nō esse licitum peccare, nec pro vita, nec propter aliū quēcum que finē (nā est contradictionis implicatio, esse aliquid licitū quādo est peccatū) hoc tamen est sub iudice in questione nostra, an sit peccatum reuelare secretū, quando quis non potest id cōtegere, nisi cū dispendio vitæ. Et quidem si illud esset eo modo intrinsecè malū, sicut p̄iurium aut adulteriū, nulla esset quæstio id nō licere, sed quia non est adeò malū, quin pro iusta causa illud liceat, vt insinuauimus in tertio argumento, quæstio est vtrū adeò obligemur secreta celare, vt antequā reuelē moriamur.

¶ Atqui, vt. 2. & 3. q. primi mēbri attigim⁹, sex sunt secretorum gradus, qui varias & diuerfas habent considerationes. Ob idq; decem cōclusionibus respōdebimus ad quæstionem Secretorum enim aliud est alienum, aliud verò proprium: & ex alienis aliud pertinet ad religionē sigilli cōfessionis, aliud verò est seculare: & ex secularibus, aliud pertinet ad bonum publicum, aliud ad priuatum: & ex priuatis, aliud extortum est per iniuriam, atq; aliud citra iniuriam cognitum: & ex his aliud recipitur data fide, velut in deposito, & aliud forte & casu cognoscitur.

¶ Prima ergo cōclusio sit de secreto cōfessionis. Sigillum sacramēti cōfessionis, adeò sanctum est, tantoque vinculo ligat, vt mors sit prius obeunda, quā modo aliquo reuelatur. Conclusio hæc supponit primum, arctissimum esse præceptum sigilli seruādi: quod partim probatum est. q. 2. mēbri primi. Vbi monstrauimus fidem generaliter secretorum, iure naturali, diuino, & humano, esse in præcepto: primò ex conditione vitiorum, quæ suapte natura digna sunt quæ contegantur, quemadmodū virtutes dignæ contrā sunt quæ palam fiāt. Et secundò, ratione charitatis: nam quæ nobis optamus, & alijs præstare tenemur: & vnusquisq; id ratiōe optat, vt quod cōmisit secretū secreto custodiat. Et tertio, ratione finis: nā fide secretorum de medio sublata, cessarent cōmoditates plurimæ amicitia: vt puta consilia, solatia, quæ amici ab amicis secreto petunt. Quæ quidem rationes, & aliæ quas illic tractauimus, multò efficacius comprobant sigillum sacramenti confessionis, quā secretorum fidem secularium. Sed est præterea ius diuinum speciale de sigillo confessionis. Qui enim finē præcipit, iubet & necessaria media: sed Christus seruator noster Ioan. 20. instituit sacramentum confessionis sub præcepto: vbi ait:

1. Cōclusio.

Accipite spiritum sanctū: quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorū retinueritis, retenta erunt: & sigillum est necessariū mediū: nēpe sine quo homines à cōfessione deterrerentur: ergo simul iussit, & vniuersos cōfiteri, & sacerdotē secretum tenere. Non em̄ dedit illic solū sacerdoti potestatem dimittēdi, relinquēs hominū arbitrio, si vellent cōfiteri, sed certè dedit ecclesiæ coercitiuā potestatem iudicandi de peccatis: quēadmodū si rex mitteret prætorē in urbem, qui ciuū errata aut cōdonaret, aut pro sua prudētia puniret. Sed de hoc aliās. Neq; ecclesia cap. Omnis vtriusq; sexus, aliud fecit, q̄ vtrunq; præceptum diuinū determinare, sanē vt singulis annis cōfiteremur, & sacerdotes sigillum cōfessionis arctissimè seruarēt. Atqui hoc est quod S. Tho. in. 4. dist. 23. q. 3. ait, sigillum secreti esse de necessitate confessionis. Non enim intelligit esse de substantia, tanquā materia & forma: neq; ita de necessitate vt si sacerdos referaret sigillum, nullū esset sacramentū præcedens: sed ita, vt naturæ sacramenti expediat sigillū, nempe sine quo præceptum cōfessionis sustineri nō possit. Et pbat S. Tho. nam quæ exteriùs gerūt in sacramētis, sunt signa rerū quæ interiùs contingūt: & ideò cōfessio illa quæ fit sacerdoti, est signum q̄ pœnitens cōfiteatur deo: quare sicut deus ita cōtegit peccata, vt habeātur pro oblitis (quod dictum est quæst. proxima) idem obligat facere sacerdos. Nec obstat argumentum Durād. 4. d. 1. q. 4. vertentis sensum S. Tho. Non em̄ sentit S. Tho. q̄ celatio sacerdotis repræsentet aliquid q̄ interiùs cōtinetur, tanq̄ effectum sacramenti, veluti absolutio repræsentat remissionē peccatorū, sed vult q̄ quēadmodum in foro interiori celātur à deo, hoc significet per secretum sacerdotis. Deus enim, nec in die iudicij reuelabit peccata remissa ad confessionē: sed ad cōmendationē & gloriā pœnitentium.

¶ Ex quo sequit, q̄ nec Papa, nec tota ecclesia potest dispensare, vt reuelēt sigillum cōfessionis: non solū quia ecclesia in his quæ sunt de iure diuino (quale est sigillum) facultatem nō habet dispensandi, sed specialiter quia multo minus potest sacramentorū naturam mutare. Et naturæ confessionis necessarium est sigillum modo iam exposito. Etenim, quanuis sublato sigillo nihilominus confessio esset sacramentum, tamen esset tunc intolerabile præceptum confessionis. ¶ Supposito ergo præcepto, probatur illud obligare etiam cum dispendio vitæ. Media pensanda sunt ex conditione & necessitate finis: finis autē sigillum seruandi, est necessitas sacramenti confessionis: vnde pro-

fecto

fecto salus Christianorū pendet (sublato enim de medio sacramēto cōfessionis, omnia plena essent iniquitatibus, atq; adeo religio Christiana perditum iret: quæ res multo maioris momenti est, quā temporalis vita) ergo sigillū cōfessionis adeo est necessariū, vt pro eius obseruatione vita sit postponenda. ¶ Et cōfir. Sacerdoti qui sigillum referat (quia pœna capiuis sacerdotes plesti non possunt) decretū est prius perpetuum exilium. ca. Sacerdos. De pœni. d. 6. postmodum mutātū est in carcerem perpetuum. ca. Omnis vtriusq; sexus. De pœnit. & remiss. quorū vtrunq; proximū est morti. l. 2. & l. Capitaliū. ff. de pœnis. Nec ab hac pœna eximeretur, qui metu mortis fidem frangeret sigilli. Ergo crimen est atq; adeo mortale, etiā metu atrocissimæ mortis, cōfessionem reuelare. ¶ Et tertio id cōprobatur. Potest princeps pro salute tēporali Reipublicæ præcipere ciui vt stationem in prælio custodiat, nec pedem retrahat, sub pœna capitis: in quo casu peccatum esset mortale edictū transgredi (nā potest princeps legē facere, quæ obliget ad mortale: vt ait S. Tho. 1. 2. q. 69. art. 4. vbi adnotat Caietanus posse etiā obligare cū periculo mortis: saltem pro bono publico) ergo multo magis non solum Deus, cuius est præceptum sigilli, sed Ecclesia potuit sacerdotes obligare, vt in periculo mortis, tenerent sigillum. Profectō adeo necessarium est sacramētū cōfessionis, ac subinde illius sigillum, vt videatur Christus ipse spondidisse fidem Christianis, quoti essent in hac parte. Nā cū multa præter ea narrētur hic miracula (vt est illud quod Altisiod. 4. p. ca. De confess. ex Vitis patrum citat, qd cū quidam in naui metu mortis, publicē confessus esset crimina per multa, adeo statim oēs oblitū sunt, ac si nunq̄ audissent) hoc verū tamen omniū maximum miraculorū existi mauerim, qd cū sint sacerdotes, & aliās p̄ditissimi, & multi in dementiā versi, tamē perq̄ rarissimē visum est, sigillum cōfessionis periclitari. Quo fit, vt prælati, & quicunque iudices perq̄ maximē teneātur, in causis cognoscēdis cauere, ne sanctissimū sigillū confessionis violent: nec illa via tentent quicq̄ cognoscere, nec prætextu cuiuscūq; boni publici, nec vt malo, quāuis hæreticæ prauitatis, occurāt. Nihil em̄ est tam ecclesiæ necessariū, q̄ sigillum. ¶ Verum enim uero nō sat est conclusionē in gñe statuere, si nō ad particularia descēderimus. Sacerdos enim nō solum peccata tenetur celare, verū & alia detecta in cōfessione. Nec solus sacerdos, sed aliæ item personæ tenētur seruare sigillū. De quibus perinde dubiū est, an cūcta tenētur

vniuersi celare: nullo obstāte metu mortis. Pri-^{Dubium} mū ergo dubiū est: vtrū peccata q̄ quis p̄stans in proposito, cōfiteatur perpetrāda, teneatur sacerdos celare. ¶ Res fuit anceps antiquitus inter doctores. Et fuerunt qui dicebant qd peccata futura, puta quæ pœnitēs emēdare nō promittit, non clauduntur sub sigillo: vt recitat S. Tho. in 4. dist. 21. q. 3. & Innoc. cap. Omnis vtriusq; sexus. De pœnit. & remiss. Et inter theologos Alexā. ab aliquibus accersitur in hāc sententiā. Et Panor. c. Ois vtriusq; sexus. eandem affirmat. nēpe quā putat esse opinionē Innoc. Et Syluest. verbo, cōfessio. 3. citat Raynerium, & Innoc. cū tamen Innocētius contrariū autumet. Et arguit pro illa opinione Alexan. Id quod directe opponitur cōfessionis, nō est de necessitate cōfessionis: sed propositū perpetrandi peccata, opponitur cōfessionis: nam est signū impœnitētis, per quod videtur se eximere à iudicio sacerdotis: ergo peccata huiusmodi nō cadunt sub sigillo. ¶ Et cōfirmamus hoc in gratiam huius opinionis. Secretum sigilli sacerdotis est ad imitationem secreti Dei, vt dictū est: sed peccata impœnitētis Deus nō celat, nec habet pro oblitis: sane q̄ in die iræ reuelauit ad vindictā: ergo nec ea tenetur sub sigillo seruare sacerdos. ¶ His verū tamen nihil obstantibus sit secunda conclusio, quæ certissima est. Omne peccatum detectum in confessione, dūmodo sit cōfessio, clauditur sub sigillo, siue præsens, siue futurū, siue qui cōfiteatur verē pœniteat, siue nō. Conclusio est S. Tho. Scoti. & Richardi & oino theologorū loco citato, & Innocētij, & singulariter Caiet. quol. 1. q. 11. quam de hoc fecit specialē. Imò (quantū conijcio) quicquid sit de antiquioribus, tamen nec Alexand. nec Rayn. contradicunt, si sanē intelligātur. Et abundē probatur ex verbis concilij. c. Omnis vtriusq; sexus. Qui peccatum in pœnitēiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, &c. Vbi vtrū omne peccatum celari præcipitur, nullo excepto. At verò non requiritur contritio, ad hoc vt accusatio pœnitētis sit verē cōfessio: imò nec absolutio. Probatur, qd sicuti baptismus fictus, est nihilominus baptismus, & recedēte fictione incipit habere effectum virtute formæ præteritæ (vt ait August. ca. Tunc valere. De cōsec. d. 4.) ita cōfessio ficta est quidē cōfessio, quāuis nō sit perfectæ. Quare quomodocūq; sit ficta, scilicet, quia non est cōtritio, vel nō est integra, clauditur sub sigillo. ¶ Et confir. Nam ille qui incontritus accedit, præcipit ecclesia vt audiatur in confessione, & salubribus monitis adhibeantur ei consilia, vt habetur. cap. Quod quidem.

de pœnitentijs & re: imò fortè cōfessio illa fatifaceret præcepto ecclesiæ vt latius disputauimus in lectionibus super quartum: ergo hmōi confessionē vult ecclesia abscondi sub sigillo. ¶ Et confir. 2. quia si incōtritus integrè cōfiteatur, potest adueniente contritione, absolui ab eodem cōfessore, sine noua cōfessione: nisi longa fortè intercesserit mora. ¶ Quòd si percontaris qd requiritur vt sit cōfessio. Respondetur qd satis est esse accusationē. Potest enim pœnitēs accusare se de peccato, dicēs se nō posse abstinerē, petendo cōsiliū, & auxiliū a sacerdote. Et certè qui sic accusatur celādus est de quo cunq; crimine mundi quātuncūq; pernicioso aut tertiæ psonæ aut reipublicæ: quāuis debet tūc sacerdos in genere admonere, aut reipublicā, aut illam cui periculum imminet, vt caueant tali hora, aut tali loco: & dum modo fieri possit sine periculo reuelationis personæ. Quòd si generalis admonitio nō sufficit, nulla tenus licet personam exprimere. ¶ Et secundo principaliter arguitur, qd quanquā peccatum sic perpetrādū, cadat sub sigillo. Nam si peccatum esset præteritum, tunc, quālibet confitens non esset contritus, sed esset impœnitens, nec esset absolueendus, illud caderet sub sigillo: vt Alexan. illic ipse confitetur, quia sacerdos est iudex sitne contritio sufficiens ad absolutionem, nec ne: ergo eadem ratione quauis peccatum sit in futurum perpetrādū, cadit sub sigillo. Tam impœnitens enim est quem nō pœnitet præteriti: quā qui tenax est propositi in futurum. Eo vel maximè, qd dum reuelatur peccatum perpetrādū, simul reuelatur præteritum, puta propositum deliberatum perpetrādū illud. ¶ Et postremò arguitur. Si quis contritus confiteretur alia peccata, & postmodum consuleret sacerdotem, an esset peccatum id quod inuincibiliter putat nō esse peccatū: puta occidere vxorem de præhēsam in adulterio: aut certum contractum facere: & audiens esse peccatum, nihilominus non vult mutare propositum occidendi vxorem, si eam deprehenderit, abijtq; perinde sine absolutione: profectò totum illud cadit sub sigillo. ¶ Veruntamē sunt qui fingunt se accedere ad confessionē, & tamen nō veniunt quò se accusent, & remedium postulent animæ suæ, sed vt confessorem fortè peruertant, aut fauorem & auxiliū petant perpetrandis flagitijs: vt temporibus nostris vsu venissē fertur quibusdam, qui in pōtificem conspirauerant. Et huiusmodi peccata celanda non sunt, sed statim potius denuntianda. Quod plurimum timendum est in crimine hæresis. Huiusmodi enim est verfu

tia dogmatizantium, vt hac cōfessionis simulatione sacerdotes pervertere moliantur. Et in hoc casu verum habet vulgatus ille versiculus: Est crimen hæresis, qd nec cōfessio celat: nam si de cōfessione loqueret, quæ verè est accusatio, q̄ quis impœnitentis, falsissimus est, atque adeo Christianis auribus indignus. Et de peccato hoc vltimo modo perpetrando, loquitur Rayne. in titu. de pœnit. & rem. & Alex. cuius verba sunt. Peccatum quod quis confitetur vt perpetrādū, nō cadit sub sigillo, id est. Quod ita confitetur, non vt se accuset, sed vt aliū moueat, aut auxiliū petat ad perpetrādū. Nec Inno. aliud opinatus est, vt egregiè adnotauit Caietan. opusc. citato, Nam post q̄ citauit opinionem dicentium, qd peccata futura impœnitentis non cadunt sub sigillo: quia non dicuntur sacerdoti tanq̄ dei ministro, subiungit: hæc tamē ratio nō placet: quia bene credimus qd sacerdos vt minister recipiat, etiā si confitens in peccato remanere proponat. Quæ verba aut nō vidit, aut sinistre legit Panorim. ¶ Vnde ad argumentum quod recitat Alex. respōdetur, qd quāuis impœnitentia opponatur confessioni, quantū ad absolutionē, atq; adeo quantum ad perfectionem sacramenti, tamē non obstat quominus sit confessio sacramentalis, si modò re vera sit accusatio, vt expositum est. Et ideò celanda sunt peccata quæ illic deteguntur.

¶ Et ad cōfirmationem quam nos adiecimus respōdetur, qd quauis peccata impœnitentis non celētur adeo, veluti peccata remissa, tamē si proferantur per modum accusationis ad petendum cōsiliū vel auxiliū: iam tunc dissonunt, & ordinantur ad veram pœnitentiā: & ita recipiuntur ab ecclesia, tanq̄ in sacramentali confessione. ¶ Alterum dubium est, vtrū in reuelatione sigilli confessionis possit continere peccatum veniale, ratione parue quantitatis materiæ: quemadmodū in furto, quod de genere suo est mortale, potest contingere peccatum veniale: vt si quis obolum furetur, atq; adeo vtrū eadem causa paucitatis materiæ, liceat sigillum reuelare, gratia vitæ seruandæ.

¶ Tertia conclusio. Non solū peccata omnia, tam venialia, q̄ mortalia, verum & qualitates vniuersæ circumstantes, quæ notitiam pœnitentis quoquo modo suggerere possunt directè cōcludūtur sigillo: atq; adeo sub pœna mortalis culpæ celanda sunt: siue illa fuerint de necessitate confessionis, siue ex leuitate pœnitentis prolata. Conclusio colligitur ex illis verbis. cap. Omnis vtriusque sexus. Caueat omnino (scilicet sacerdos) nè verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem.

sub leone. 10. Jac
accidit

Dubium.

3. Conclusio.

torem. Hac cōclusionē cōprehenduntur primò peccata venialia, quæ licet nō sint de necessitate confessionis, nihilominus celanda sunt. Item locus & tēpus, Vt si homicida mihi est confessus, reuelatio esset dicere, Petrus tali hora fuit in tali loco: (puta vbi factum fuit homicidium) si inde possit cōiectari illum esse homicidam. Itē personæ cōsortes. Aliquādo em̄ est necessarium pœnitenti cōsortes pateface re: vt puella quæ fecit stuprum cū patre, nō satis confitetur se fecisse stuprum, nisi exprimat cum patre: quia id perquàm multum auget: vt docet S. Tho. in. 4. distin. 16. q. 3. ad vlti. argu. totius quæstio. Et tunc pater celandus est à sacerdote, sicut puella. Imò quanuis puella ex leuitate, & sine aliqua necessitate exprimeret cōsortem: vt si confiteretur fornicatam fuisse cū Petro. Quia licet illa persona nō esset de necessitate, aut commoditate cōfessionis, tamē efficitur postea necessaria ad contegendum peccatum pœnitentis. ¶ Sed arguitur, q̄ hæc omnia reuelare nō sit peccatum mortale. Primò. In alio quocunq; peccato ex genere suo mortali, potest cōtingere peccatū veniale, ratione paucitatis materiæ: præterq̄ in periurio: imò cōtra materiā fidei pōt esse tam leue verbum, vt nō sit nisi veniale: ergo prodere pœnitentē, q̄ mentitus est iocose, non erit nisi peccatum veniale. Et confir. In reuelatione sigilli posset esse veniale ex defectu deliberationis, vt si qs motu subito illud referaret: ergo eadem ratione, propter paucitatē materiæ potest esse veniale. ¶ Respondetur primò, q̄ si sacerdos detegeret minimum veniale: vt constaret illud audisse in confessione, puta quia vt sacerdos exprimat Petrum sibi cōfessum esse, aut quia audientes id conijciunt, peccatū est mortale grauissimum: adeò vt mortē deberet perpeti sacerdos antequam id detegeret. Probatur, quia quāuis id quod detegitur tenuissimè lædat famam, tamen sacramētum grauissimum recipit detrimentum. Detereretur enim homines à confessione si suspicarentur, vel in minimo detegendam esse confessionem.

¶ Sed quid si in Francia audiui confessionem Petri, quem hic coram illis quibus notus est, dico fecisse peccatum veniale, non tamen suspicantur me audisse in confessione?

¶ Fortē esset probabile illam reuelationē non esse peccatum mortale: quia est in re minima. Mihi tamē verisimilius est esse mortale. Nam quanuis in reuelatione secretorum secularium frequenter contingere possit peccatum veniale in re parua, tamen sacrosanctum sigillum non permittit, vt vel in minima materia, citra

mortale violetur. Et probatur, q̄ in dic. c. vniuersaliter dicitur q̄ qui peccatū in confessione detectum reuelauerit perpetuā agat pœnitentiam. Perpetua tamē pœnitentia nō decernetur, nisi pro grauissimo peccato mortali.

¶ Secundò arguitur, q̄ non sit necessariū sub pœna peccati mortalis, celare personas reuelatas in sacramento. Celare alias personas non est necessarium, nisi quatenus ex reuelatione aliarum, sequeretur reuelatio pœnitētis (nam in. d. c. solū cauetur vt non reueletur persona pœnitētis) sed sepe possent reuelari peccata aliarū personarū sine reuelatione pœnitētis: ergo tunc reuelatione illarum non violaretur sigillum. Probatur minor. Puella temerē & sine necessitate nominat personam cōsortem delicti: & quanquā sacerdos postea dicat Petrū esse fornicarium, nullo inde oriretur suspicio id admisisse cum tali puella. Et addamus: nec posse vnquā suspicari, id sacerdotem nouisse in confessione (nam aliās grauissimum esset peccatum scādali, in detrimentum confessionis.) ¶ Respondetur, q̄ peccata quæ pœnitens aliena detegit in confessione, non solum sunt celanda quando per illa reuelarentur peccata pœnitentis, sed etiam per se: quia quomodo docunq; reuelarentur, detererentur homines à confessione. Plebei nāq; indocti confitendi, multa temerē reuelant aliena peccata, quæ si non caderent sub sigillo, esset periculosa confessio. Et credo sacerdotem ea reuelantem incurere pœnas canonis. Hoc enim est: prodere pœnitentem: non solum detegere peccata quæ ad ipsum pertinent, sed quæcūq; ille protulit in confessione: atque adeò mori debet antequam ea patefaciat. ¶ Sed nūquid permittitur sacerdoti in genere ea propalare, quæ in confessione audiuit? ¶ Panormitanus in dic. capitu. Omnis vtriusq; sexus dicit, nec peccatum in genere posse in publicum proferri citra fractionē sigilli: quāuis nulla inde oriatur suspicio personæ. Nam habetur (inquit) in textu, q̄ qui peccatū pœnitentia iudicio detectū reuelauerit, perpetuā agat pœnitentiā. Sed tamen absq; vlla hæsitacione credendum est cōtra Panor. Et satis esset ad ipsum cōuincendū vniuersalis consuetudo. Palsim enim sacerdotes proferunt quæ audierunt in confessione, nō solum ad capiendum consilium, sed in colloquijs: nec tamen censentur fractores sigilli, quando nec minimum timetur periculum reuelationis personæ. Imò quanuis dicant illud aliquando audisse in confessione, non est fractio sigilli, nec peccatum de se mortale, si fiat sine scādalo. Quanuis id fieri non debeat.

proferre in publicum quæ audita sunt in confessione, non est fractio sigilli, nec peccatum de se mortale, si fiat sine scādalo.

¶ Et ad argumentum Panormitani responde-
tur, quod illud verbum: quoniam qui peccatū
in pœnitentiâ iudicio detectum, &c. reddit
causam verbi præcedentis. Caueat autem om-
nino sacerdos ne prodat peccatorem. Et ideo
non frangit quis sigillum reuelando peccatū,
nisi applicatum ad personam.

¶ Et confir. quia si reuelatio peccati in genere
esset fractio sigilli, tunc non liceret illo modo in
genere reuelare, nec ad capiendū consiliū, sine
licentiâ pœnitentis: quod tñ est falsum, vt pa-
tet ex verbis eiusdem textus, & in cap. officij.
eod. tit. ¶ Ex quo sequitur q̄ quauis dicam:
Petrus ritè cōfessus est mihi sua peccata: nō re-
uelo cōfessionem: dūmodo nullā speciem nomi-
nē, etiam si sint publicæ meretricis, aut la-
tronis. Sed si non absolui, nō possum interro-
gatus dicere non absolui: quāuis, vt inquit Cai-
eta. in summa, verbo, confessor: qui illud dice-
ret, non esset propriè fractor sigilli, vt incurre-
ret pœnas canonis, nisi speciem peccati expri-
meret, propter quod nō absoluit. Debet tamē
sacerdos tunc respondere: feci officium meum:
vel aliud simile. ¶ Cætera verò quæ nec sunt
peccata, nec circumstantiæ quibus peccatum
perpendatur, quauis narrentur in confessio-
ne nullo modo cadunt sub sigillo. Cauendum
tamē est ne p̄simum sacerdotēs quoquo modo
loquātur, sales de confessionibus in colloquijs
spargendo. Nā propter sc̄dalum sæpe vsu ve-
nire solet, vt illi in aures pœnitentiū perueniāt:
vnde grauitè offenduntur. Imò nec pœniten-
tes laudibus cōmendēt. Primò, quia laus vnus
quādoq; est reuelatio cōfessionis alterius: vt si
quis audiuit duas sorores, vnā solū cōmē-
dat pudicitia, alteram subinde tacendo notat
impudicitia. Et præterea quia inde præbetur
ansa, leuissimis præsertim mulierculis, mentien-
di in cōfessione, quo se cōmendēt apud sacer-
dotes. Et maximè cauendū est, quādo quis de
aliquo secreto crimine petitur, ne id via cōfes-
sionis tractetur: vt si vir suspicatus adulterium
v̄xoris, petat ab ea vt cōfiteatur sacerdoti, qui
de eius licentiâ certum faciat maritum, nullate-
nus admittendū est. Nam adultera, quo se pur-
garetur, facilè mentiretur in confessione.

Dubium. ¶ Tertiū dubiū est de p̄sonis alijs, quæ præter
sacerdotē, tenentur seruare sigillū, an oēs equa-
li vinculo mortē teneantur obire, sigilli gratia
seruandi. ¶ De quo fit quarta conclusio. Quā-
uis solus sacerdos propriè teneatur custodire
sigillum, sub pœnis canone decretis, tamē mul-
ti alij tenentur seruare secretum confessionis,
etiam non obstante periculo mortis. Conclu-
sio communis est S. Tho. & doctorum in. 4.

4. Conclusio.

distin. 21. Probat prima pars. Nā in. d. ca. Om-
nis vtriusq; sexus. solus sacerdos est qui iubet
seruare sigillum, cui subinde decernuntur pœ-
næ fractiois: & quæ pœnæ legis nō sunt ampliā-
dæ, sit vt ille solus incurrat pœnam depositio-
nis, & p̄petui carceris. Et secunda pars probat.
Sunt enim multi præter sacerdotē, qui iure, &
multi qui iniuria audiunt cōfessionem: q̄ pro-
inde tenentur seruare secretū. Vt interpret, quā-
do pœnitens & sacerdos non sunt eiusdem lin-
guæ: & laicus, cui quis in extrema necessitate
vbi non est copia sacerdotis, confitetur: & præ-
latus, à quo sacerdos casum reseruatū petit,
& magister quem consulit, dum imprudentia
confessoris depræhendunt pœnitentem: item
laicus qui fraude & dolo personam induit sa-
cerdotis, vt confessionem alterius audiat. Hi
enim vniuersi mortaliter, & quidem grauitè
peccarent, si secretum paderent confessionis,
atque adeò mortem & quodcunque aliud dā-
num perpeti debent, antequam id manifestet.
Non tamen in omnibus esset delictum æqua-
le. Interpret nanque non est persona necessā-
ria confessioni, nemo enim (vt dicebamus su-
per Quartum, dist. 17.) tenetur per interpre-
tem cōfiteri. Nam vt probè inquit Caietanus
in summa. verbo, confessio: nemo tenetur con-
fiteri nisi sacerdoti, qui solus habet clauēs co-
gnoscendi & remittendi peccata: & ideo cū
quis per se non potest confiteri, non tenetur
alteri se prodere. Eo vel maximè, q̄ peccata, q̄
dicuntur interpreti, nō denunciantur tanquā
cōfessori: quippe qui nō fungit vice cōfessoris,
sed agit partes pœnitentis. Ob idq; quādo qs
per se non potest cōfiteri, censendū est, quan-
tum ad necessitatem, ac si nō esset copia cōfes-
soris. Nihilominus licitum est confiteri per in-
terpretem: & quādoq; salutare: vt puta quādo
adest interpret, cui tutò possit cōmitti tam al-
tum secretū. Quod dum interpret violat, qua-
cunq; id causa faciat, quāuis nō incurrat pœ-
nas canonis, cōmittit tamē sacrilegiū: quia, cū
illud sit verū sacramentū, violator est rei sacre.
Quare mori cōstringit anteq; violet. ¶ At, con-
fessionem fieri laico vbi nō est copia sacerdo-
tis, multò minus necessariū est in quacunq; ne-
cessitate. Nā quāuis Aug. dicat tantā esse vim
cōfessionis, vt vbi nō est copia sacerdotis, facien-
da sit p̄ximo. De pœn. d. 1. c. Quæ pœnitet. &
d. 6. c. 1. nō tñ insinuat esse præceptū, sed solū
cōsultat, vt merito verecūdiæ maiorē gr̄ati cō-
sequat apud deū. Imò verò iā nō est tanta con-
suetudo hm̄oi cōfessionis, quāta in primitiua
ecclia. Nec forsā est cōciliū. Tacti eā nō dāna-
uerim; mā sit em̄ cōsuetudo solū inter nautas.

Quare

Quare laicus cui fit huiusmodi confessio, si fidem secreti frangat, nec incurrit poenas canonis, nec proprie est sacrilegus. Tenetur tamen pro nulla causa mundi infringere: nec pro bono publico (pro quo teneretur si in alio secreto etiam sub iuramento suscepisset) sed tenetur prorsus celare ac si fuisset sacramentalis confessio: atque adeo mori potius quam detegere. Prælati vero à quo confessor petit casum reservatum, si inciderit in suspicionem poenitentis, multo maiori vinculo tenetur servare secretum, quam præfatæ personæ, ut potest cum sit in tali calu persona necessaria, sine qua confessio perfici non potest. Imò quodammodo est confessor, quanuis non ita proprie, sicut ille qui confessionem audit. Et ideo nec debet inquirere, nec aliquid demoliri aduersus personam illam, magis quam si eius confessionem audiisset. Ille tamen doctor quem sacerdos consulit, non tam arctè tenetur ut prælati: quia non est necessaria persona: nihilominus adhuc tenetur, sicut interpres sub reatu mortali, mori potius, quam secretum pandat. Imò si quis fortè papyrus reperiret, qua quispiam peccata scripsit ad confitendum, celare strictissime tenetur. Nec illa sunt quoquo modo in forum exterius deferenda. At quanuis poenitens teneatur etiam quodammodo confessionem celare, ut dicit Paluda. tamen celatio huiusmodi nihil pertinet ad sigillum: sed solum quia tenetur poenitens non detrahere secretum reuelando poenitentiam: aliasque eius admonitiones: nisi fortè ad capiendum consiliū, quando se sentit sacerdotis imprudentia nimis oneratum. ¶ Quartum & postremum dubium est, postquam nec ad vitandum mortem licet reuelare sigillum, vtrum alia quæuis possit excogitari causa, ob quam ius faerit illud aperire. Nam Altisiodorensis antiquus author. 4. par. capi. De confess. quæst. De sigillo. dicit, quod quando ex secreto confessionis magnum periculum immineret Ecclesiæ, licitum esset, de licentia episcopi, illud denunciare. Vbi citat distinctionem antiquorum: videlicet aliud esse sigillum infringere, aliud aperire. Primum enim sonat vitium, ut puta sine causa reuelare: alterum verò designat virtutem. Sed (salua authoritate grauissimi doctoris) & Sancti Thomas & omnes in. 4. dist. 2. 1. illam fecerunt opinionem illum. ¶ Vnde statuimus conclusionem quintam vniuersalem. Nulla prorsus de causa fas est sigillum aperire. Probat, quia, ut iam sæpe insinuauimus: nullum potest vnquam tam graue periculum Ecclesiæ imminere, quam sublatio sacramenti confessionis: quod, ut ait Hieronymus, secunda tabula est post naufragium, ut cum, sublato sigillo, tollitur subinde confessio, sic ut quemadmodum, nec Papa, nec tota Ecclesia possit pro quauis excogitata causa in præcepto diuino confessionis dispensare, ita nec possit dispensare in sigillo. ¶ Et confirmatur. Quia si pro aliquo periculo vitando liceret reuelare confessionem, maximè dum quis confiteretur de contagiosa hæresi, qua populus contaminatur: sed tunc non: ergo. Probat minor. Nam dato opposito deterrerentur homines à confessione: quare non solum periret sacramentum necessarium Ecclesiæ, sed etiam tolleretur illud idem remedium obuiandi hæresibus. Nam tunc absconderent se hæretici: ut, nec in confessione, alicui se crederent: cum tamen si fiat illis integra potestas confitendi, possint sacerdotes, & illis, salutaribus monitis mederi, & bono communi consulere, prædicando in genere, citra omnem suspicionem personæ, admonendo inquisitores, & publicam potestatem. ¶ Sed sunt dubia nonnulla quæ aduersus hanc conclusionem mouere quempiam possunt. Primum. Si sacerdos nouit in confessione affinitatem inter Petrum & Mariam, aut quod

Dubium.

1. Dubium?

uis aliud impedimentum matrimonij contrahendi, à quo publicè illi petant matrimonio iungi: videtur sacerdos ille non posse huiusmodi matrimonium celebrare, cum sint iure prohibiti contrahere: item si episcopus nouit in confessione irregularitatem illius, qui petit ordinari: atque adeo si Abbas vel Prior nouit in confessione superiorem esse perniciosum domui, debet eum amouere: & tamen huiusmodi sacerdotes videntur quodammodo confessionem reuelare: nam deuis notum esse omnibus eiusmodi poenitentes confessos esse illis nec alia publica habere impedimenta, quibus arceantur à matrimonio, ab ordinibus, aut ab officio. Præsertim quia sacerdos, nec ipsi poenitenti post absolutionem, exprobrare potest quæ in confessione audiuit. ¶ Pro decisione huiusmodi casuum, atque aliorum id genus, quos doctores in. 4. dist. 2. 1. plures accumulatur, notandum est opinionem fuisse Henrici Gandensis. 8. quol. quæst. 1. 8. quod sacerdos in nullo casu potest se aliter habere cum poenitente post confessionem, quam ante: nec potest se iurare aliquo modo à notitia confessionis, sed cuncta debet gerere, ac si prorsus ignoraret conscientiam poenitentis. Quam sententiam nec Sanctus Thomas, nec Ricardus, nec Scotus (& quidem meritò) recipiunt. Sed quia casus sunt in quibus obseruanda est doctrina Henrici:

5. Conclusio.

Regula.

richi: & casus rursus, in quibus est reijciēda: hac regula vt puto, vt tendū est in hac parte. Sacerdotes, propter scientiā quam habēt in confessione, nō possunt postmodū priuare poenitentem eo, ad quod habet quodāmodo ius acquisitum: sed tamē in gratuitis, vbi habent liberā potestatem, possunt eum & priuare & nō admittere. Exempli gratia. Sacerdos q̄ in confessione nouit impedimentū matrimonij, si non est parochus, potest, & debet se excusare: quia non tenetur matrimoniu ministrare (nisi forsitan nō posset se excusare sine periculo reuelationis cōfessionis: nam tunc deberet eos cōiungere) si tamen est parochus qui aliās tenet, tūc quāuis posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis (ait Petrus de Palude) nihilominus debet eos coniungere, quia habent in foro exteriori ius petendi ab illo: quēadmodum (inquit Adrianus) deberet ministrare sacramentum occulto peccatori petendi publicē, vt supra dictū est. Sed profectō crediderim, cōtra Petrum de Palude, q̄ si parochus posset citra omnē suspiciōē aliqua arte impedire illud matrimoniu, probē faceret. Item si ep̄s, dū publicē ministrat ordines, videt accedentē eū, quē scit in cōfessione esse irregularē, aut aliās indignum, de quo tamē examinatores testātur esse dignissimū, & adscriptum albo ordinandorum, tunc debet eum ordinare: quia habet ius quodāmodo in publico petendi: nisi fortē citra omnē suspiciōem posset illum aliqua arte dimouere. At verō si ante illum articulum temporis subditus ille peteret examinari, & recipi ad ordines, posset & deberet episcopus illum excludere, prætendendo alias causas. Imō si aliter nequiret, posset pro libito non admittere postquā est ei liberum admittere quos voluerit. Quemadmodum prælatus in conuentu, quālibet consilio patrum destinatur religiosi ad ordines (quia non compellitur iure præsente quos patres censent) potest repellere illum, quem in confessione scit irregularem, aut alioqui indignissimum, assignando alias causas. Nec hoc est reuelare confessionē: quia possent alij suspicari prælatus id facere ex odio aut malevolentia. Præterea si prouincialis nouit per confessionem, Priorem, aut Guadianum in ordinibus mendicantibus, scelerosum esse perniciosum conuentui: quia huiusmodi officium non est ad nutum amouibile, non potest Prouincialis priorem amouere, sed in confessione admonere vt cedat officio: vel quærere alias causas ob quas posset in iudicio eum priuare: dummodo inquisitio non capiatur ansam à confessione. Si tamen officium

Quæstio quarta.

est ad nutum amouibile: vt si prælatus vicariū suum, aut magistrum nouitiorum nouit in cōfessione perniciosos esse, tunc potest certē, & debet illos amouere, vel dando alias causas: puta quia festi sunt, vel subditis iam fatietatem fecerūt & tædium, vel quia vult instituire alios, qui sunt sibi magis amici: quāuis suspiciōem de se faciat acceptionis personarum. Et in hoc casu loquuntur S. Tho. & Scotus loco citato, quando dicunt, quod Abbas potest amouere Priorem: puta eum qui ad nutū est amouibilis. ¶ Ex hac regula sumendum est iudicium in electionibus. Et ver. grat. Petrus in communi opinione dignus magistratu, quem tamē ego scio per confessionem esse indignum, & perniciosum. Re vera possum & debeo ipsum nō eligere. Quod omnes fatentur: quando nulla suboriretur suspicio reuelationis confessionis.

¶ Sed quid si non possum illum refragari, nisi aliquam generem suspiciōem reuelationis cōfessionis? Sit enim casus Adriani, quod ego suadebam prius electoribus vt eligerent Petrum, quem censebam esse dignissimum: qui postmodum confitetur mihi, & omnibus cōpertum est, mihi esse confessum: vnde si muto sententiam disuadendo electionem illius, omnes conijcient me in confessione audiuisse indignitatem illius. Adrianus censet, quod si datur casus in quo non possit quis refragari indignum, nisi quodammodo reuelando confessionem, debet eligere, non solum minus dignum, sed indignum: nam quanquā iure cautum sit, nē quis eligat indignum sub poena priuationis vocis, & suspensionis triēnalis: vt habetur capit. Cum in cunctis. De elect. maius tamen est vinculum sigilli seruandi. Sed Sanct. Thomas. 4. dist. 2. 1. absolutē respondet, quod nullus debet eligere eum quem per confessionem scit esse indignum. Et certē ita indubiē tenendum est. At verō simul concedo, quod nūquam licet reuelare confessionem, vt quis excludat indignum. Sed tamen ille casus est impossibilis: & in philosophia morali non sunt audiendi casus, qui sola imaginatione confinguntur: nam ante electionem nullus habet ius vt eligatur. Et ideo quicunq; potest ipsum refragari sine reuelatione confessionis, aut allegando aliam causam, ante eligendo alium fortē, qui possit censerī tam dignus, aut de se generando suspiciōem, q̄ fecit ex ignorantia, vel ex malitia. Maximē q̄ nō tenet obuiare cuius que suspiciōi aliorū, postq̄ vtrū iure suo, quis alij suspicetur in genere aliqd̄ p̄ctm̄ nouisse in confessione. Quālibet crediderim cum Palu. q̄ qui eligeret indignum, notum solum in confessione

De electionibus

fessio-

fessione nõ incurreret pœnas iure decretas in
 eligētes indignū. c. Cū in cūctis. De electione.
 ¶ Ecce quot casibus nobis licet agere secundū
 notitiā, quam habemus in cōfessione, cōtra sen-
 tentiā Henrici. Et cōfirmatur doctrīna hæc. Nā
 re vera si ego scio aliquē subditū meū pncipio
 sum esse cōuētui, nunq̄ eū substituerē mihi su-
 periorē, quāuis consilio patrū eligeretur: quia
 secundū cōstitutionē nostrā, quāuis tenetur
 prior cōsulere patres in tali electione, nõ tñ te-
 netur stare cōsilio illorū. Si tamē teneret stare
 electioni illorū, nõ posset nõ cōfirmare. Vnde
 si quis eligatur canonicē in episcopū, tunc cō-
 firmator, quāuis sciat per cōfessionē esse indi-
 gnum, nõ posset quassare electionē: quia iure
 cōpellitur cōfirmare eū, qui canonicē eligit: ni-
 si iuridicē possit exceptionem aliq̄ cōprobare:
 vt colligit ex cap. Post q̄. & ca. Nihil. de elec. &
 electi pot. Secūs fortē prior noster prouincia-
 lis: qui nõ cogit quēquā cōfirmare in priorem,
 quāuis sit canonicē electus: sunt em̄ verba cō-
 stitutionis. Priores cōuentuales prædicto mo-
 do electi, à priori prouinciali, si ei visum fuerit,
 cōfirmentur. Et ideo posset forsā quassare ele-
 ctionē illius, quē scit per confessionē esse indi-
 gnum: quāq̄ id nõ debeat temerē, nisi p̄ gra-
 uis causa, facere. Ex quo sequit̄, q̄ magister (quē
 vocant) nouitiorum potest negare illi suffra-
 giū ad professionē, quē per cōfessionē scit esse
 cōtagiosum & perniciosum domui. Præfertur
 enim nouitijs, nõ solū vt eos instituat, sed vt iu-
 diciū morū sumat etiā per cōfessionē. Fateor
 tamē summā illi adhibēdam: esse cautelam, vt ci-
 tra suspiciōnē prælato denūciat nõ esse aptū
 ad religionē, exaggerādo alios defectus natu-
 rales. Absit tñ vt in particulari genus aliquod
 peccatorū insinuet: esset em̄ grauissimū sacri-
 legiū: & potius esset permittendū vt mundus
 periret. ¶ Quod si qs arguat in fauorē Henrici
 Gandensis: q̄ si liceret ex cognitione audito-
 rum in cōfessione exterius agere cū poenitēte,
 tunc timerent hoies cōfiteri, & fieret sacra-
 mentum graue: formidaret em̄ subditi cōfiteri præ-
 lato, & qui vt digni habentur magistratu, con-
 fiteri electoribus. ¶ Respōdetur, q̄ qui ex hac
 causa formidaret confessionem, non haberent
 quid incularent, aut sacerdoti, aut sacramento:
 postq̄ cōfessor nõ admittens poenitentē ad id,
 cuius nõ habet ius acquisitū, aut priuans illum
 eo qd̄ est in mera potestate ipsius auferre, nul-
 lam facit iniuriā, nec cōfessionem reuelat: nec
 nos vllō modo talē licētiā damus. Re vera si
 sacerdos plures haberet seruos, quorū vnū per
 cōfessionē sciret esse latronē, nullam ei faceret
 iniuriā, si pecuniam illi non crederet, quā cre-

dit alijs: aut si domo pelleret, alia ficta causa:
 postq̄ aliās nõ tenetur illum alere. Nec hoc est
 reuelare cōfessionē, sed est, hominē vt iure suo
 per factum qd̄ alij sinistra sua culpa interpre-
 tantur. Præsertim quia hac via nulla suboritur
 suspicio reuelatiōis alicuius peccati in speciali.
 ¶ Aequ. ratione respōdetur ad vulgatū illum
 casum, si sacerdos qui iter habet cū latronibus
 audiat confessionē vnus reuelantis, in d̄io eos
 habere ipsum occidere intra nemus, an debeat
 intrare potius nemus & mori, quā iter declina-
 re cū periculo reuelationis cōfessionis. Ricar-
 dus em̄ ita censet faciendū. Et quidē cōcēde, si
 casus esset possibilis, quo aut reuelāda esset cō-
 fessio aut moriendū, potius moriendū est. Sed
 tñ quia in re morali loquimur, nullatenus ad-
 mittimus talē casum. Pōt nanq; aliō diuertere,
 aut manēre, aut retroire, fingēdo se aliquid ef-
 se oblitum. Quemadmodum si quis sacerdoti
 in sacris vinū ministraret veneno mistum, &
 post consecrationē, poenitentia ductus, cōfite-
 ret ei in aurē, lethale poculū ppinasse: nõ tene-
 tur illud sumere: quicquid suspicentur astatēs.
 ¶ Alterū dubiū est, vtrum saltē liceat sacerdo-
 ti reuelare cōfessionē poenitentis, vt sum ipse
 confiteatur peccatū. V.g. in casu vulgato, vbi
 sunt tres tñ sacerdotes, & vnus absoluit alterū,
 puta Petrū ab irregularitate, à qua nõ putauit
 absoluerē, & de hoc peccato non potest planē
 confiteri tertio sacerdoti, nisi dicat se malē ab-
 soluisse aliquem sacerdotē, & fuisse causam vt
 ille celebrasset in peccato: vnde tertius sacer-
 dos colligit illum esse Petrum. Et videtur
 quod hoc liceat: quia, vt supra diximus, tene-
 tur quicumque exprimere personam cum qua
 peccauit, si nõ potest aliter explicare circun-
 stantiam mortaliter aggravantem. Scotus, Pa-
 lud. & Adrianus, & quotquot ego hætenus,
 & legi, & magistros meos audiui consentiunt,
 quod quando sacerdos non potest explicare
 suum peccatum, nisi reuelando sigillum, po-
 tius debet circūstantiam illam ommittere, quā
 reuelare: nam maius est vinculū sigilli, quā
 expressiōnis circūstantiæ mortaliter aggra-
 uantis. Et inter legendum semper ita censui.
 Nec volo mutare sententiam. Sed certē tamen
 non est iam mihi modò adeò compertum, vt
 omnes existimant. Primò, quia ratio illorum
 fallum assumit, videlicet fortius esse præceptū
 sigilli, quā cōfessionis. Nam cum vtrunq;
 sit diuinum, & signatio sigilli sit propter neces-
 sitatem confessionis, maius contra videtur ef-
 se præceptū cōfessionis, quā sigilli: quia pro-
 pter vnum quodq; tale & illud magis. r. Post.
 præterea quia dicere aliquid in confessione
 sacra-

Vulgaris casus.

Dubium.

Constitutiones
Predicatorum de
Electione 69

facramentali, & nō est diffamare: aliās nō liceret noiare aliam psonā ad exprimendū circumstā tiam pprij peccati: ergo eadē ratiōe, quod illic dicit nō est cēfenda reuelatio cōfessionis. Exē-qli gratia. Cōmīsit sacerdos nefandū incestum cū matre, quā vincibiliter ignorabat esse matrem, quæ postmodū cōfiteretur filio, eā esse ad quā accessit. Sacerdos nō potest cōfiteri totā grauitatem stupri, nisi exprimat se cōcubuisse cum matre: ergo videtur, q̄ pōt illā circumstā tiam cōfiteri, nō obstante, q̄ illā nouerit p cō- fessionē. Nam si nō audisset in cōfessione, tene batur noiare matrē (vt dicit S. Th. 4. d. 16. q. 3. & Durā. ibidē. q. 4. quod nō liceret, si persona- quæ exprimitur in cōfessione aliquo modo in famaretur: ergo quāq̄ vna cōfessio recitetur in alia, illud nec est infamatio, nec reuelatio con- fessionis: postq̄ dicitur sacerdoti tanq̄ Deo, cui nihil est secretum. Defendēda ergo est opinio cōis alia ratione: puta quia præceptū sigilli est negatiuum, de re intrinsecē mala quēadmodū mentiri: & ideō nulla prorsus de causa licet il- lud reuelare. Quod certissimū est. Sed hinc res pendet an cēfenda sit reuelatio cōfessionis, illa quæ fit in alia confessione. Quod posset fortē, nec absq̄ p̄abili ratione inficiari. ¶ Tertium dubiū est, utrū si sacerdos nouit in cōfessione pœnitentē esse excōmunicatū, vel quenq̄ aliū ex violēta percussione clerici teneatur postea illum vitare. Et videt q̄ sic (saltē priuatim) nā cap. Cū nō ab hoīe. De sentētia excōmuni- cationis. habet, q̄ si cui soli patet huiusmodi fa- crilegiū, ille priuatim tātū vitabit. ¶ Scotus re- spondet, q̄ si cōfessor pōt eum vitare, taliter vt inde nulla fiat suspicio p̄ditionis cōfessionis, debet eum vitare: aliās nō. Adrianus idē dicit in re: puta q̄ debet eū priuatim vitare, non tñ publicē. ¶ Sed profectō crediderim cū Ricar- do, q̄ nec priuatim tenetur eum vitare. Nam, cū priuatio excōicati sit solū de iure positio, Ecclesia nō cēfetur loqui in dicto ca. de notitia quæ habetur per cōfessionē. Quare cū hoc ipse adnotasset Scotus, nō cogebatur concedere, q̄ tenebatur sacerdos aliquo modo vitare talem excōicatū. Præsertim quia nō licet confesso- ri impropere peccata ipsi pœnitēti post ab- solutionem: & tamē si illum priuatim per hoc reuocaret peccata in memoriam eius.

Dubium 4. ¶ Quartum dubium est: Vtrū de licētia pœ- nitentis liceat sacerdoti cōfessionem reuelare. Alex. de Hales. 4. p. q. 78. membro, 2. & Sco. & Durā. in. 4. d. 21. negant posse sacerdotem de licentia pœnitētis reuelare cōfessionem. Ratio Alex. est, quia sacerdos id scit solū tanq̄ Deus: ergo nō sufficit licentia hominis, vt reueletur

quod est dicere: De iure diuino prohibita est re- uelatio, in qua perinde nec Papa dispēfare po- test: ergo nec pœnitens à fortiori potest dare facultatem reuelandi. Addit Durā. Notitia sa- cerdotis nullo modo sufficit vt possit, inquam tum homo, dicere, citra mendacium, se illud sci- re (vt supra dictum est) ergo quauis id profe- rat de licentia pœnitentis, adhuc dicit menda- cium. S. Tho. Bonauētura, & Petrus de Palude contrarium autumant. Et in re quidem nulla est controuersia. Nam & primi doctores cōce- dunt, q̄ si pœnitens extra cōfessionem narret iterum sacerdoti cū facultate reuelandi, ea quæ confessus est, potest illa tunc reuelare: sed ne- gant, q̄ si pœnitens extra cōfessionem tātūm dicat: concedo tibi facultatem reuelandi quæ confessus sum: sufficiat illa facultas. Quam ta- men S. Tho. & alij censent sufficere. Et profe- ctō ita absque dubio crediderim. Si enim quis confessus est furtum. 100. aureorum, nihil pœ- nitus refert, dicat ne postea sacerdoti: reuelas me furatū esse. 100. aureos, an reueles hoc qd̄ modō confessus sum: nam idem latinē pollent orationes huiusmodi in tali casu. Item potest quis dum confitetur narrare peccata tantū se- mel: sed vtraque ratione, scilicet & vt absoluā tur, & vt reueletur: quia dicens: vt reueletur, insinuat se non solūm dicere in confessione: ergo post quā est absolutus potest explicare eandem intentionē: videlicet q̄ reuelētur: quā- uis non iterum narret. ¶ Et ad argumēta in cō- trarium respondetur, q̄ dum pœnitens facit facultatem reuelandi, facit subinde vt sacerdos non solūm sciat vt Deus, sed vt homo: & per consequens pœnitens non dispensat in iure di- uino, sed facit quod illud sciatur extra sigillū. Nec inde sequitur aliquod detrimentū confes- sionis: nec scandalum: quia præceptum sigilli positum est in fauorem pœnitentis: cui subin- de potest pro bono suo renunciare: quēadmo- dum maritus, cui vxor obsequiū debet, pōt illi concedere, vt votum faciat castitatis. At non debet sacerdos facilē vt huiusmodi licentia, ni- si propter magnum bonum pœnitentis: & in graui eius necessitate: & quādo cōstat pœnitē- tē libera eā voluntate concedere. Vnde si præ- sumeretur metu id sacrilegi iudicis, aut cuius- uis alterius facere, nō debet ea sacerdos vt: nē sit & ipse sacrilegus. Et adnotent sacerdotes, q̄ quāuis nō egeant licentia pœnitētis, vt in ge- nere cōsulant peritiores de confessionibus, tñ reuelare personam pœnitentis non possunt si- ne eius facultate. Quare si mauult pœnitens in peccato manere, quā se reuelari, abeat in no- mine dñi. Nec ipsi pœnitenti post absolutio- nem,

nem debet quoquo modo sacerdos reuocare peccatum in memoriā: nec gratia fraternae correctionis, nec cōsolationis, nec aliquo modo. Neq; em̄ vlla rōne cōfenserim Petro de Palu. q̄ in occulto licet sacerdoti pœnitentē admōnere: nā quāuis hęc fortē nō esset reuelatio sigilli, quæ cauet in iure, tñ maxima in de verecūdia suffunderet pœnitens, atq; adeo sacramentum molestū redderet. Et ideo quāq; sacerdos videat pœnitentē cōtrarium agere, q̄ intencū est pnia, oīno dissimulet. ¶ Hoc verūtamē est, qđ vehementius sacerdotē mouere solet. Quid si sacerdos absoluens, intolerabilē cōmisit errorē: puta quia absoluit nō subditū, aut excōicatum, à casu reseruato, aut omisit iubere restitutionē gr̄is alieni, in pr̄iudiciū tertij. ¶ Fertur tēpore cōcilij Basiliensis inter magistros q̄bus intererat Ioānes Nider, quæsitū esse, an confessor qui malē absoluit à casu reseruato, post modum habita facultate superioris debeat absentem & in sciū absoluerē, potius q̄ adire pœnitentem. Illius tñ disputatiōis copia nusquā extat. ¶ Ad hoc respōdetur primò, q̄ nullo modo licet absoluerē absentē, saltem ignorantē an absoluetur: primò, quia cōfessio est actus p̄sonalis, vt patet in forma: absoluo te: & ideo debet fieri inter præsentes. Item quia absentem nō p̄t sacerdos imponere pœnitentiā, neq; eū in futurum admonere, qđ requiritur in sacramēto. Et tertio, præsertim quia forsā tñ cille qui absolueretur esset in p̄tō: & est sacrilegiū absoluerē eū, qui nō præsūmitur esse in gratia. Dixerim absentē & ignorantem: nam forsā posset pœnitens absentem sacerdoti mittere confessionem scriptam, & sacerdos rescribere absolutio nem: vt ait Palud. in. 4. d. 17. q. 1. De quo aliās. Secundò crediderim, q̄ nullo mō licet sacerdoti erranti in absoluteione, cōuenire iterū pœnitentē de peccatis, memorādo aliquod p̄t̄m in particulari. Primò, quia vt diximus, hoc est exprobrare illi p̄t̄m: vnde profectō odiosa redderetur confessio. Et secundò, quia posset tunc pœnitens negare se tale fuisse cōfessum, & ob iurgare cōfessorem: vnde facile oriretur sc̄dandum. Et tertio, quia id nō est necessarium. Postremò ergo colligitur, q̄ debet tunc sacerdos adire pœnitentē: & dicere se errorem cōmisisse grauem in cōfessione: & ideo si vult aut iteratō cōfiteri, aut facultatē facere loquendi de cōfessione, tunc explicabit in particulari defectum. Per quod & confessionem nullatenus detegit, & abundē satisfacit pro errore praterito. Nā tunc pœnitens tenet ad cōfessionē redire, aut cum illo sacerdote aut cū alio: quod si renuit, culpa quæ fuerat sacerdotis, transfunditur in

ipsum. ¶ Quintū & postremū dubiū est, vtrū ^{Dubium} licitum sit sacerdoti, qui alia etiā via, q̄ per confessionē, crimen nouerit pœnitētis, illud prode re, atq; adeo in forū exterius deferre. ¶ Opinio fuit negatiua Altissiodorensis. 4. p. q. De sigillo, & aliorū antiquitus. Vbi ait, q̄ si confessor nouit aliās crimē pœnitentis, nō debet illud in confessione recipere: sed si recipit, tunc siue ante nouerit alia via, siue post, totū claudis̄ sub sigillo. Et p̄batur: quia in ca. Omnis vtriusq; sexus. sine exceptione, phibet p̄t̄m in pœnitentia iudicio detectū reuelari. At verò oēs ab illo tēpore doctores cōcorditer affirmāt contrariū. 4. d. 21. Nam, vt dicit illic S. Tho. dum hęc opinio nimis sigillo tribuit, pr̄iudiciū veritati & iustitiæ facit. Non est ergo dubiū quin liceat reuelare peccatū, qđ notū est alia via. Probat, quia sacerdos per id qđ audiuit in cōfessione nullam amittit aliud ius qđ habet: sed si nō audisset in cōfessione, habet ius dicendi id, qđ aliās nouit: ergo siue illud nouerit ante confessionē, siue post, iure p̄t reuelare: aliās clypeus esset perniciosus hominibus, dum Ecclesiā corā sacerdotibus furto expoliassent, illis confiteri, vt os obstruerent accusandi. Et secundò. Si huiusmodi sacerdos vocaretur in testem, non posset iuratus respondere citra mendacium se nescire, si est aliās publicum: postquam scit vt homo: ergo tenetur candidē respondere veritatē. Sed res lucidior est, quàm vt pluribus egeat testimonij. Imò verò non solū si sacerdos aliās visu aut experientia id nouit, sed si indicia habet legitima, potest id in iudicium deferre. Exempli gratia. Si dum latro confitetur, marsupium sacerdotis abscondit, quāuis confiteretur tunc de furto, potest eum accusare in iudicio. Non solū: quia illa non præsūmitur confessio & accusatio, sed simulatio, vt suprā diximus: at quia potest allegare manifesta indicia puta tali hora furtum factum, & neminem alium intrasse domum: fateor tamen cauendum esse maximē scandalum: vt videlicet sacerdos quæ audiuit in confessione nō pandat, nisi in promptu possit comprobare causas vel indicia quibus id aliās nouit: nē oriatur suspicio reuelationis confessionis. Et hęc de abditissimo sigillo confessionis. ¶ In secretis secularibus sunt qui opinātur, neminem vnquam constringi ea seruare cum dispendio vitæ: sed cum non descendant ad species secretorum, nimirum si rem non satis inspiciant. Inter hęc ergo primum locum tenet secretum: quod ad rē pertinet publicā. ¶ De quo statuitur sexta conclusio. Qui locum tenent & officium publicū, tenentur ex genere rei fidem seruare

De secularibus & cretis

6. Conclusio

uare

uare secreti, si opus fuerit, cum dispendio vitæ: vt sunt senatores, cõsiliarij, scribæ, alijq; id genus. Et primò si reuelatio secreti vergit in graue malum Reipub. tunc nõ solù personæ quæ sunt in magistratu, sed quicunq; priuatus ciuis, tenet vitã exponere, ante q̃ id detegat. Vnde. l. Omne delictũ. ff. de re militari. Exploratores q̃ secreta nũciant hostibus, p̃ditores sunt, & capitibus pœnas luunt. Sed aliud præterea asserit cõclusio: videlicet q̃ illi q̃bus officio publico incũbit, tenent sæpe sæpius mori p̃ celando secreto Reipublice, q̃n priuati hoies nõ teneret. Probat: quia mediã, vt sæpe diximus, p̃fandã sunt ex fine, & secreta Reipub. sunt p̃pter salutẽ totius populi: ergo illi quibus tota reipublica arcana sua cõmisit, & quibus stipẽdia p̃ huiusmodi officio p̃dit, quicq; peculiari sacramẽto fidẽ astringit, multò maiori vinculo tenetur seruare secretũ, q̃ alij de plebe: atq; adeò si restãti sit momẽti vt id postulet, vitã cum relijs bonis tenetur in ea causa exponere. Et vocamus causã Reipubl. causas etiã particulariũ p̃sonarũ, quæ tractantur in iudicio publico. Vnde iudex q̃ causã audit, in qua de re grauisima decertat, vt de vita, aut de maximo honore, vt de ducatu, aut alia magna hæreditate, si inuadit ab aliquo litigantiũ sub cõminatione mortis, vt merita causẽ p̃dat, debet potius gladio succubere, q̃ fidẽ secreti frangere. Et idem crediderim de scribis, quorũ fidei causẽ graues cõmittuntur. In rebus verò minoris momẽti, quãuis nõ teneatur vitã dare, & fidẽ seruẽt, tenetur tñ pro rei cuiusq; qualitate. Atq; id maxime in sancto cõcilio & foro, quo res fidei aduersus hæreticos tractantur. Nã & inter gẽtes celebratissima semp fuit fides secretorũ de Reipublica. Vnde Aul. Gell. ex Marco Catone refert lib. 1. noct. atti. Papyrio illi puero honorẽ maximũ habitũ esse: eo q̃, dum in senatũ cum patre fuisset admissus, & mater auidissimẽ eũ percõtareẽ quidnã patres egissent, matrẽ excogitato cõmento, & mēdacio delusit, quo senatus arcanũ celaret. Ob idq; nomẽ illi inditũ est. Prætexitatus. i. absconditus & cõtectus: q̃ deinceps pueris Romanis successit. Et Põpeius, vt author est Valerius Max. lib. 3. cũ à Gentio rege captus, senatus cõsilia p̃dere iuberet, igni digitũ cremandũ præbuit: qua patiẽtia ostenderet se potius tormētis perditũ iri, q̃ secreta senatus panderet. Et Fuluius tẽpore Aug. cũ senatus secreta panderet vxori, pœnã dedit capitis. Hac ratione (vt inq̃t Valer. li. 2.) fidũ tunc erat & altũ Reipub. pectus: cura, silentijq; salubritate munitum. ¶ Inter priuata id maiore vinculo ligat q̃n quis p̃ iniuriã, hois secretũ, vi fraudeue ex-

torquet. De quo sit cõclusio septima. Qui inuita hois secretũ expressit, tenetur illud, si res sit magni momẽti, etiã in mortis discrimine cõtegere: vt Dalila, quẽ muliebri improbitate mysterium capillerũ à Sansone extorsit, tenebat mortẽ prius obire, quã id Philisthæis p̃dere. Probat. Tenetur quicunq; mortẽ prius oppetere, quã hoi famã auferre (maximẽ si fama sit valde magna & pretiosa) sed qui per iniuriã secretũ alienũ extorquet, famã ab illo deprædat: ergo tenet potius mori, si res sit magni momẽti, quã ipsum diffamare. Eò vel maxime, si periculũ inde imminet vitæ. Vñ qui ob signatas literas alienas mala fide aperit: quia illa vis est, & iniuria, maiori vinculo tenent secretũ illud seruare, q̃ si id alia iusta via cognouissent. Fuit em̃ semp celebratissima religio in literis alienis abscondẽdis, & celãdis, vt frequẽtibus historijs memoria proditũ est. ¶ Secretorum quæ citra iniuriã depræhenduntur, priuũ genus est, q̃n quis data fide arcanũ alienũ suscipit custodiẽdũ. De quo ponit octaua cõclusio. Nemo tenet secretũ qd̃ fide recepit, seruare cũ dispendio vitæ, aut alia grãdi iactura honoris aliorumue bonorũ. Hoc nõ aliter p̃bat, q̃ q̃ huiusmodi obligatio nõ oritur ex iustitia, aut ex publico officio, quo tenetur seruare secretũ, sed ex sola liberalitate & bonitate p̃mittentis fidem: & nemo præsumit p̃mittere id, ad qd̃ aliàs nõ tenebat, cum tãta iactura & dispẽdio. Qui em̃ pecuniã amici recipit in deposito, nõ tenetur cum tãta iactura & detrimẽto eãtueri. Sed nihilominus viri probi erit pro rei cõditione & magnitudine iacturã in p̃prijs bonis facere, vt arcanũ ita receptũ p̃tegat. Neq; admittit argumentũ, quo in hac parte aliqui vtũtur, vt quocunq; casu licet reuelare propriũ secretum, licet subinde reuelare alienũ. Nã homo dñs est propriæ famæ, & nõ est dñs alienæ: & ideo potest aliquñ propriã famã exponere (q̃a in hoc nulli facit iniuriã) quãdo tñ tenet culto dire alienã. Graphicẽ sanẽ fabulatur poẽte, pœnã illius qui secretũ sub fide receptũ nõ seruat in Batto illo pastore, qui p̃pter secretũ qd̃ fide receperat, reuelatũ, in lapidẽ versus est: alio qui mutũ, sed qui ea p̃petuo laboraret infamia vt secretũ auri, etiã silentio manifestaret. ¶ Nonna cõclusio. Qñ quis casu nouit alienũ secretũ, quãuis tenet illud cõtegere, etiã sub peccato mortali, si res est tanti momẽti, tñ nõ tenetur grauiã pati vt illud celet. Hoc facile probatur, quia solũ tenetur seruare ex charitate, sicut tenemur seruare res amicorũ, q̃n id possumus sine graui dãno nostro. Tametsi nõ nunquã cõsiliũ fuerit, mortem prius oppetere, quã huiusmo-

7. Cõclusio.

Octaua cõclusio.

9. Cõclusio.

huiusmodi secreta reuelare. Et hæc de alieno secreto. ¶ Secretū cuiusq; propriū lōgū nobis modo negotium exhiberet, nisi mēbro. 1. q. 3. amplius in res esset tractata. Hoc vnū ergo in hūc locū reiecimus, an teneat homo tormēta, atq; adeo mortē ppeti, anteq̃ iniuste interrogatus, propria crimina prodatur. Vbi decimā astruimus cōclusionē. Nemo teneat mortē pati, aut immānia tormēta, vt propriū crimē abscondat. Loquimur de his qui in eculo præter ius interrogantur: nā si legitime interrogarētur, etiā citra tormenta, tenerētur, veritatē fateri. Probat cōclusio his suppositis, quæ loco citato satis corroborauimus, aduersus dñm Caietanū: videlicet hoīem habere dominiū suæ famæ, sicut bonorū exteriorū: & quanuis sit peccatum, famā pdigere, & qñq; mortale, tñ licitum esse cui libet, p causa iusta eā exponere. Vnde sumitur argumētū. Pōt quis p iusta causa famā exponere: sed prodere propriū crimē: ex genere suo, nihil aliud est, q̃ se hoīem infamare: ergo illud licet ad seruandam viā: nā profectō vix potest dari causa magis iusta. ¶ Et cōfir. quia vita maius bonū est q̃ fama: imō vita caput est omnium bonorū: ob idq; vniuersa quæ hō habet, dabit pro aīa sua. Iob. 2. ergo si qs positus in tormētis euadere aliter nō pōt, nisi propriū crimē detegēdo, certē, quāuis iniuste interrogetur, pōt se prodere: postq̃ in hoc nemini facit iniuriam. Quæadmodum em̃ vexationē illam & iniuriā grādi pecunia redimere posset, ita sanē potest & iacturā in fama facere, vt vitam seruet. ¶ Et secundo arguitur ex cōi sensu hoīm. Si quis & plurimū & vehementer cruciaretur, & dilaniaretur, certē nō cēseretur pusillanimis, si se proderet. Imō verō nō solum id licitū est, qñ confitendo crimē pōt à tormētis liberari, sed qñ per cōfessionem certus esset capite plectendus, posset vir fortis eligere semel mortem, anteq̃ vehementia & longissima tormenta pati. Eō vel maxime, qñ non speratur tormentorū finis, vt sæpe sapius cōtingere solet. Sunt em̃ qui tormētis tormēta cumulant, proponunt aut aīam miseri, aut cōfessionē verā falsam ve extrahere. ¶ Et tertio arguitur. Potest homo, vt illic diximus, exponere propriā famā pro fama amici, sicut vitā pro vita: ergo potest, à fortiori, famā exponere pro vita propria. ¶ Quarto arguitur. Si quis me iniuste infamaret, & ego nō possem me aliter defendere, nisi exponendo vitam, nō teneor periculo vitæ famā custodire: ergo, eadem ratione possum in tormētis crimē pdere, vt inde me eximā. ¶ Quod si quis arguat, q̃ si iudex iniuste me percutatur, iniuste ego respōdeo. Certē cōsequētia nulla est: nam & latro

iniuste me inuadit in itinere, & tamē iniuste ego concedo illi pallium nē me occidat. ¶ Adde rim, q̃ si homo in iniustis tormentis falso sibi crimen imponeret: dum modo id faceret sine iuramento, nō est mendaciū nisi officiosum & veniale: nec tenetur aliquo modo ad restitutionem famæ: postquam nemini facit iniuriam. Palud. 4. d. 21. q. 2. in fine dicit, q̃ mendacium huiusmodi est officiosum, inquantum se homo liberet à tormentis: sed perniciosum, inquantum se diffamat, & astantes lædit mendacio. At re vera, nec infamare se ad illum finē est perniciosum: nec astantes lædit: quia aut putat cōfessionem esse veram, aut si intelligant esse falsam non est tantum scandalum, hominem cōtra se mentiri, vt eo se liberet malo.

¶ AD primum argumentum respondetur, q̃ quanquā vita sit prestantior quā fama: nihilominus reuelatio criminis aliquando cedit in malum religionis, vt dictū est in prima cōclusionē: & aliquando in malum publicum, vt dictū est in sexta: & aliquando in graue præiudicium tertij, vt dictū est in septima. Quibus proinde casibus moriendū est prius, quā crimen reueletur. ¶ Et per hoc respondetur ad confirmationem, q̃ quanuis iugum Domini sit suauē, nihilominus nos obligauit in dictis casibus, vitam exponere. ¶ Ad. 2. principale responsum est in octaua, nona, & decima cōclusionibus. ¶ Quibus ostensum est, licitū esse aliquando reuelare secretum, aut alienum, aut proprium, quando aliter vitam seruare non possumus. At non est par vbiq; ratio. ¶ Et eodem modo respondetur ad confirmationem, & ad tertium principale. Nec valet illud argumentum, vt supra diximus, vt quocunq; casu liceat militi reuelare secretum meū, cuius sum dominus, liceat subinde reuelare alienum, cuius non habeo potestatem.

¶ ECCE quæ De ratione tegendi & detegendi secretum, sub censura sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, exiguitate & penuria nostra præstare potuimus. Quæ in hoc opusculo tribus mēbris distributa sunt: per q̃, quatuordecim quæstiones disputata: atq; adeo octoginta duabus cōclusionibus absoluta: ad laudem & gloriam indiuiduæ Trinitatis: quæ nos vtinam feliciter in secreta illa diuinorum mysteria aliquando recipiat, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt.

Libri De ratione tegendi, & de tegendi secreti.

FINIS.

FRATRIS DOMINICI
SOTO SEGOBIENSIS, THEOLOGI, ORDINIS
Prædicatorum, Cæsareæ maiestati à sacris confesio-
nibus, Salmantini professoris,

In causa pauperum deliberatio.

AD MAXIMUM ATQVE
adeò Clarissimum, Hispaniarum prin-
cipē. D. Philippū, inuictissimi Cæsaris
Caroli. V. primogenitum, Fratris
Dominici Soto Segobiensis, theo-
logi, ordinis Prædicato-
rum, Salmantini pro-
fessoris,

In causa pauperum deliberatio.

N VLLA me, vnq̄ rō Prin-
ceps ma-
xime in-
ducere
potuif-
set, has
ad ma-
gnitudi-
nētūam
litteras
dare, ni-
si & legis-
sem sæpenumero apud multos quanta esse de
beat in principe humanitas, quantāq; cuiusuis
clasis hominibus audiendis mansuetudinē ex-
cellum istud genus mortaliū debeatis: pariter-
que ex multis audiuissem, quantā tu (quod pa-
triū vobis gētileq; est) humanissimē præstes.
Atqui, si quādo aliās, vel nunc maximē multo-
rum te sententias humaniter, non auditorum
modò, coniectura est, sed etiam rogaturum.
Nempe de ea re, de qua cum à celsitudine tua
(quippe qui Cæsaris throno sedes) iudicatum
fuerit, nihil cunctis aliud quàm decretum audi-
re, ac iussis parēre integrum erit. Haud me la-
tet, non me in ijs esse, quorum authoritas vllō
possit momento rem tam à multis controuer-
sam, tamq; matura cōsultatione sancitam, huc
illuc inuertere. Neq; ea ego mente negotium
hoc dicēdi suscipio, vt quicquam, quod in actis
sit, immutare contendam. Verūm id satis du-
xerim, si id quod fieri, statutū est, cunctis hinc

inde cōmodis diligentius exploratis, cautiū,
prouidentius, ex diuinoque magis nutu fiat.
Qua videlicet melius ratione miseris pauperi-
bus fuerit consultum. Id quo in hac re esse nul-
lum potest aut Cæsareæ maiestati, tuāq; per
inde, amplitudini obsequium gratius, aut rei
publicæ cumulatus bonum. Adeò nos paupe-
rum habere curam Christus saluator noster,
non modò voluit, prædicauit, & admonuit: sed
& summis nobis tum pollicitationibus, tum
comminationibus edixit. ¶ Sunt nonnullæ,
neque ex postremis quidem, ciuitates Cæsarei
Hispaniarum patrimonij, vbi his retro annis
quatuor cceptum est pauperes vagabūdos ex
purgare, in ordinem cogere, eleemosynas cer-
ta ratione & modo, & colligere, & distribuere.
Sanè vt ostiatim mendici circūmire cohibeā-
tur: vt hoc illi labore, diuites verò, eorum im-
probitate leuentur. Neque eleemosynæ teme-
rè profundantur. Sed delectus pauperum fiat:
quo, ijs quos lex validos appellat, de medio
sublatis: alijs, qui verè egent, vberiores obue-
niant. Quod equidē institutum esse nemo po-
test, qui non suo genere, meritò præclarum cē-
seat, Christiano que pectore videat proficisci.
Atque adeò dignum æstimet, quod pro sua
quisque virili laudet, foueat, omniq; studio cō-
plectatur. At cum res tam sit magni momen-
ti, aliarum quoque sui ordinis legem subeat, ne-
cessum est. Nempe vt ea sit, de qua non facilè
inter omnes cōuenire possit. Operum etenim
vnum quodlibet non de subiecta materia, quā
tumlibet in honestissima versetur, virtutis cō-
tinuò nomen promeretur: quia neque virtutis
lineam statim attingit. Quin verò cōpluribus
prius opus habet circūuestiri, quæ in vniuer-
sum explorata vt sint, atq; prospecta, nisi mul-
torum iudicio, fieri nequit. Atqui vsu venire
sæpe solet, vt prudentes quidē viri atque etiam
consultissimi de rudibus nostris imperitorum
dubitationibus permulta, quibus cauere de-
beant, prospiciant. Nam audiens sapiens (vt in
proverbio est Salomonis) sapientior erit. Igi-
tur neque tu Princeps optime, neque aliorum
quisquam verba hæc, qualiacunque adorno,
aut animo mihi cuiquam aduersandi, aut cupi-
dini contendendi adscribat. Neque enim vlla
in re

Prover. vi

in re tantam mihi facultatē arrego, neque in hanc tali animo citra culpam prodire potuiffem. Quocirca nihil est causæ, cur se mihi quifquam concertandi disputādiue gratia obuiam proferat. Siquidem, vt paulò antè dicebā, non aliò orationis meę (si quos modò habitura sit) neruos intendo, quàm vt ille quæ in pauperes apparentur leges, quàm fieri maximè potest, circumspectissimè ferantur. Qua ratione fiet, vt inter illos, qui hoc negotium amplissimas elemosynas quotidie largiuntur, pro mea ego tenuitate, cum pauperula illa euangelica, duo minuta erogauerim. Quandoquidē elemosynæ, quarum sumus egenis debitores, nō in solo pane positæ sunt. Quinimo vt Gregorij verba referam. Habens intellectum: curet omnino ne taceat. Habens rerum affluentiam vigilet ne à misericordiæ lagitate torpescat. Habens artē qua regitur: magnopere studeat, vt vsum atque vtilitatem illius cum proximo procurent. Habens loquendi locum apud diuitem: damnationem pro retento talēto timeat: si cum valet non apud eum pro pauperib⁹ intercedat. Hæc Gregorius. Munus ergo à lingua non infime prodesse nōnunquam potest afflictiis pauperibus. Vt enim est in Ecclesiastico. Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Et Iidorus (quod. 1. 1. q. 3. inter decreta relatū est) pauper (inquit) dum non habet quid offerat in iudicio, non solum audiri contemnitur: sed etiam contra veritatem opprimitur. Ob idque qui pauperem protegit, deum imitatur: qui teste illo pauperum patrono Iob, de manu violenti eripit pauperem: & conteste Dauid, astitit à dextris pauperis: vt saluam faciat à persequentibus animam eius. Idcirco in re quæ ad Christianam religionem tanti refert, sanè qua de vita pauperum, nec sine diuitum magno periculo, decernitur, nemo reuera posset officium prætermittere, qui nō protinus reprehensionem incurreret, qua (vt est in euangelica parabola) nequam illum seruum & infidum dominus tam increpuit acriter, quòd talentum, quod si fœnerat⁹ fuisset, vsuris potuisset augere, vt domino suo multiplicatū redderet, subtus terram maluit abscondere. Absit eo hæc animo dixerim, quo velim quempiam condemnare. Etenim quotquot prouinciam hanc, negotiumq; pauperū suscipiunt, vtramuis partem tueātur, zelo pietatis ac religionis ducuntur: atque ad eò vtrofque copiosa merces manet apud deum. Sed huc penitus mea tendit oratio, quòd pro suo quisq; ingenio iudicioq; rōnes i mediū ē hac re pferre debet, quibus vtrinq; discussa, exa-

etiùs definiatur. Quod autē in animū induxerim ad amplitudinem tuam orationem dirige re, nullum in absentia Cæsaris legitimum aliū iudicem, apud quem causam pauperum orationem deligere, aut potui, aut certè debui. Cum quòd deus ipse, per quem reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, sæpe & multum iudicem, se patronum, ac patrem pauperum, honoris gratia, nominat. Vnde Synodus Carthaginensis quinta admonitos esse voluit prælatos, vt ab imperatoribus gloriosissimis pauperum patrocinium postularent. Tum etiam quòd causa hæc & ad Cæsarem & ad curiam iam diu delata est. Scriptam duxi non latinè solum (quo tamen sermone latius ac prescius rem explicui) verum & Hispanè. Primū quòd (vt alias me claritudini tuæ dixisse meminim, quando scholas nostras hoc honore dignatus es, vt lectionibus nostris interesse volueris) quanuis vtrūque idioma plenè capias, ad principes tamen non nisi patrio eorū sermone vti, fas est. Præterea quòd cum causa hæc, de qua dicturus prodeò, popularis sit: vt pote cuius cognitio ad plebē etiam pertinet, operæpretium fuit, illa lingua proferri, quam vulgus etiam perciperet.

Prouerb. 9.

Quo narratio continetur.

Cap. II.

Rimum, quod huic fabricæ subiectum est saxū, petitio illa fuit quadragesimasexta in cōuentu regni, qui Valeo ti celebriter factus est, anno ab orbe redēpto. 523. supra millesimum. Qua pauperes apud Cæsare delati sunt, q̄ fines patrios egressi regnum mendicantes peragrarent: idque non sine damnis (vt causabatur) quæ res publica eiusmodi gentis vagatione permulta recipit. Ob idque ius à Cæsare imploratum est, quo mendici suo quisq; solo continerentur: neq; permitterentur circūuagari. Id veruntamen, quanuis vt de illo prouideretur responsū fuerit, non fuit tunc edicto publico cautum. Qua de re in cōuentu itidem celebri apud Matritū anno. 28. petitione. 45. de eadem rursus egenorum vagatione conquestum est. Neque aliud inde, q̄ prius, responsū procuratores reportarunt. Deinde in conuentu, qui anno. 34. eodem conuocatus est, petitione, 117. alia sub alio tenore producit supplicatio. Videlicet quòd singulis regni ciuitatibus prouidus aliquis ac circumspectus vir negotio pauperum delegaretur, sine cuius testimonio & Chirographo nemini licitum esset ostiatim mendicare, vt

G hac

Luc. 12.

Homi. 9. sup
euangelica.

nota

Eccles. 13.

11. q. 3.

Iob. 5.

Psalm. 108.

Sex. artic.

hac ratione legitimi pauperes comperti essent. Huic, veluti iustæ supplicationi, subscripsit Cæsar, vt vagabundi (quos lex validos appellat) oppidis abigerentur, aduenæ, qui prætextu paupertatis falso titulo mendicant, pellerentur à curia. Quibus adiecit, vt legitimi pauperes suis cuiusque diocesis procurarentur & alerentur. Nulla illic tamen poena in legitimos pauperes decreta est, quocumque regni mendicatum commigrauerint. Postea demum (quod ad rem denuò propius attinet) anno. 40. curia, quæ est Cæsari à consilio, ea quæ præfatis petitionibus continentur, vt obseruarentur, senatusconsulto mandauit. Atque adeò post consiliarium subscriptiones instructio quædam appenditur, sola tabellionis manu signata. Qua executionis forma articulatim præscribitur. Summa eorum, quæ ad rem pertinent, sex continet articulos. Cauetur enim primum omnium, vt nemini prius mēdicare liceat, quàm eius paupertas legitimo examine constiterit. Secundò, ne cuiquā mendico, etiam legitimo, nisi in propria patria intra certos terminos, sit integrum mendicare. Excepto inde tempore extremæ famis, aliue cuiuslibet magnæ calamitatis. Tertiò, ne absque chirographo aut parochi aut illius, qui huic muneri delegatus esset, quisquam mendicet. Quartò, quòd nisi prius sacramentaliter confessis, huiusmodi chitographa mendicandi concedantur. Quintò, qui ad limina Iacobi peregrinantur prohibiti sunt, & longam moram facere in via, & à recto itinere vltra duodecim mille passus (quas Hispani quatuor leucas dicimus) deuiare. Reliqua iustissimè extra controuersiam sancita sunt. Postremus denique adiectus articulus est, vt diocesa ni, prætoresque; vrbium pro sua vtrique facultate, satagerent, instituta hospitalia reficere: eorumque dotes a quibusuis debitoribus ac retentoribus exigere. Atque adeò curarent, si qua fortè ratione fieri possent, vt pauperes in suo cuiusque territorio abundè sustentarentur: ne vlla eos necessitas diuagare compelleret. Hæc Metinæ anno proximè lapsò. 44. prælo mandata sunt. ¶ Super hæc fundamenta cœpere ciuitates institutiones construere. In quibus habebatur. Primum vt vagabundi vrbe exigerentur. Mox vt aduenæ mendicantes, postquam essent refecti & recreati, certoque donati subsidio, transire protinus cogerentur. Deinde, ne mendicantes indigenæ ostiatim discurrere sinerentur: sed domi receptis, alij ad munus hoc destinati eleemosynas colligerent, atque conficerent. Ad hæc obeunda

munera ministri, cum alij, tum etiam prætores executores creati sunt. Cuncta quidem zelo sancto ac pietate plena. Nempe vt legitimi pauperes, qui domi clausi malunt præ verecundia extrema pati, quàm ad mendicandum prodire, hac ratione maiora possent subsidia recipere. Nam qui aliter quàm sancta intentione, institui hæc potuissent, Zamoræ præsertim, quæ harum fuit vrbium prima, vbi prior ordinis religiosi ac toto orbe illustris diui Ioannis aderat. Qui quando in præsentia celsitudinis tuæ suis alijs honoris titulis nuncupari non permittitur, cum in alijs germanè Christianus, tum in pauperes christianissimè magnificus, atque (si verba cohærerent) eleemosynarum sanctissimè prodigus, nihil vnquam in pauperes decerni permisisset, nisi religiosorum prudentumque iudicio in rem esse pauperum cognouisset. Postmodum verò cum murmura in hac vniuersitate de institutionibus huiusmodi suborirentur, consulti nonnulli à Zamora sumus. Qui nō in vniuersum eorum articulis applausimus. At nonnullis pro iudicio nostro recisis, reliqua subscribere polliciti sumus. Tum demum post dies aliquot scripta ad nos ab eadē vrbe sunt capitula quædam articulorum, quæ subsignaremus. Ingenuè fateor inscitiam meam ac temeritatem. Credidi nihil aliud in scriptis esse, quàm ego verbo promiseram subsignare. Et ideo, quā non legi scripturam subnotaui. Non quòd inter tot numero, tamque insigniter sapientes quicquam mea suscriptio autoritatis, aut addere aut adimere possent: tamen audio aliqua illic haberi, quæ si legissem, probare præ ruditate mea non possem. Orsus hæc, quòd postquam hisce diebus à reuerendissimo Cardinali Toletano, meam sententiam Valeoleti de hac eleemosynarum ratione rogatus, respondissem, non me cuncta posse mente plenè capere, ecce articuli ei Zamorenses exhibentur, meo nomine subsignati. Quos deinde (vt audio) coram claritudine tua eorum fautores produxere. At verò cum illius ego non sim autoritatis, quam Pythagorici suo Pythagoræ tribuebant, qui nullum veritatis testimonium petebant quàm quòd magister dixisset: sed eam potius Augustinianam legem ad Hieronymum (quæ in decretis est) cum omnibus qui de hac re loquuntur, tum maxime mihi præscriptam esse cupio: vbi ait ne mini præter canonicos libros, quantalibet sanctitate doctrina ve polleat, maiorem adhibendam esse fidem, quàm eius rationes persuasionesque fecerint: quid ego aliàs suscripserim,

Distin. 9. ca. ego solis.

perim, nihil propemodū refert: sed quid rei veritas fuerit, pagellam hanc testem appello. Ad rem itaque vt reuertar, à Zamora deinceps (tametsi nōnullis hic refragantibus) eadem hæc ciuitas constitutiones accepit. Hinc demum Valeoletum commigrarunt. Vbi (vt istic rumore audiui) te amplissime domine & quidem meritò, anticipitem habent. Vnde mihi animum subijt, deliberationem qualem hæc cunque, ad amplitudinem tuam scribere. Vereor ne vsque ad satietatem narrationem protraxerim. At necessarium arbitratus sum integram rei summam, de qua dicturus sum, primum omnium ob oculos ponere.

De vagabundis. Cap. III.

Eliberationem hanc vt pleraque omnia, quæ in consultatione posita sunt, in duo statim secari operæ pretium est. Enimuerò quid nam liceat, quidue illicitum sit, primum oportet constituere, mox ex his quæ licita sunt, quid expedire videatur, discutere. Hanc partitionē Apostolus priori epistola ad Corinth. sub his verbis adumbrat. Omnia mihi licent: sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent: sed non omnia ædificant. Neq; verò eadem sunt ambo via perferenda. Sed diuersa potiùs lance expendenda. Quid nãque liceat, lege agendum est. Quoniam de qua re scripta est lex (vt super. L. prospeximus. ff. qui & à quibus. iuris prudentes considerant) nullus disputationi conceditur locus. At verò vbi ex duobus, quæ ambo per legem licita sunt, vtrū eorum expediat deliberamus, tunc ex æquo & bono, argumentisque à prudentia profectis coniectanda res est. Et quia ex rerum diuisione per multa & scientiæ & consilia luce clarescunt, longè interest inter vagabundos homines. & eos qui, cum verè sunt pauperes, per orbem mendicando discurrunt. Nam de priori hominum genere, non lege modò particulari regni, sed antioquiori multo, quæ inter communia iura scripta est, atque adeò diuino ac naturali iure antiquissima, cautū est, ne in republica impunè permittantur. Alteros verò, nempe aduenas & peregrinos (saluo eorum iudicio, qui iuris prudentia præstant) nulla lege video, quocunque illi gentium discurrant, inhiberi. Quin verò, si & euāgelium, & quod naturalis ratio suggerit auicullemus, neque esse apparet ex æquo &

bono. ¶ Quantum ad priorem partem spectat, nomen, vagabundus, quanuis primo so- Vagabūdu
no nihil aliud designare videatur, quàm hominem, qui sine propria sede ac domicilio per orbem vagatur (vt super capitu. fina. de foro De foro cō-
competen. & L. hæres absens. ff. de iudic. do. pet. ff. de iu-
ctè adnotant iurisperiti) addendum tamen dic. l. hæres.
est, vt eius notio habet, quòd sint homines nulla necessitate, commoditate, aut vtilitate vagantes. Aliàs non esset (vt planè est) nomē infame, quippe quo ociosos homines subnotamus. Qua de re qui ratione, aut artís exercēdæ, negotiationisve, aut alius necessitatis siue vtilitatis patrios fines egrediuntur, nec vituperantur, neque hoc proinde famoso vagationis nomine censentur.

¶ Igitur quod id genus homines qui neque substantiam habent, vt à seruilibus operibus Vagabūdu
procul sint, neque debilitate rursus aut quocun- lege diuina
uis alio impedimento legitime tenentur, quo prohibetur:
minus labores eiusmodi seruales subire possint, non debeant impunè circumuagari, primum argumentū est à lege diuina. Cuius nos Genes. 3.
Deus initio statim orbis conditi admonitos esse voluit. Vbi hominem ex amoenissima illa paradiso, in qua (si in iustitia & æquitate p seuerasset) suauissimo contemplationis ocio frueretur, merito suo eiiciens, in sudore (inquit) vultus tui vesceris pane tuo. Idque deinceps sub figura confirmauit: dum in Deuter. 3.
teronomio, ne os bouis triturantis ligaretur, edixit, Quod (interprete ad Corinthios Paulo) non tam curam exprimit quam Deus ha- 1. ad Cor. 9
bet de bobus, quàm quòd homines qui in opere sunt & negotio, digni sunt quo vescuntur pane, ociosi verò, minimè. Id què & Christus ipse seruator noster in euangelio docuit: vbi ait, dignum esse operarium mercede sua: & vbi homines illos in foro stantes ociosos reprehendit. Quauis ociositatem illi excusauerint, quòd nemo eos cōduccret. Et ad Thesalonicensis Paulus quosdam fratres acerbè darguit, quòd cum ociose & absque negotio essent, atque ideo extra ordinem, elemosynas à populo recipiebant. Et concludit, quòd qui non laborat, neque manducet. Tametsi nonnulli quando non alio eos nomine subnotemus temerarij certè, parūque ad loquendum circumspecti, illum locum aduersus religiosos mendicantes interpretari tentauerint. Cum tamen ibidem Paulus, & alij frequenter apertè doceat, quantum iuris habeant qui spiritualia seminant, vt temporalia metant. Attamē non est hic locus digressionis huius: G 2 sed

1. Corint. 6.
& 10.

ff. qui & à
quibus.
L. prospexi-
mus.

Matth. 10.
3. Thessa. 3.

Lege natu-
rali.

sed ad propositam cōclusionem reuertamur. ¶ Mox eadem conclusio ratione naturali cōprobatur. Qui enim in bonis non habet unde uiuat, nullum ius habet aliena petendi, nisi aut arte sua, aut quouis alio labore, aut negotio alijs vicissim seruiat. Vtraque enim ratione Deus & natura humanis rebus prospexit: dum & diuites esse & pauperes sapienter disposuit. Sanè, vt diuites essent velut anima, quæ corpus regit: pauperes verò, vt corpus quod animæ seruit. Quippe qui terram colât, artes exercent, vt sine quibus humana vita transigi nequit. Deus enim & natura (vt. 10. de natura animalium Aristot. author est) nihil vnquam frustra fecit. Idcirco qui ociosam prodigunt vitam, præter legē naturæ viuunt. Vnde vt Seneca. 19. lib. ad Lu. & 3. de natura deorum Cicero testes sunt, ociosi homines p inde sunt, ac si non essent. Et Demetrius Philosophus ociosos homines mare mortuum appellat. Adeò vt neque magnates qui subditorum vectigalia exigunt, alio vlllo iure possent accipere, nisi ob curam, solertiam, ac (si opus est) sudores, quos in subditis gubernandis subeunt. Quinetiam & princeps (vt Cæsar rerum clarissimè gestarum lōgo vsu comper tum habet: & tu inclyte Princeps iam iam experiri pergis) id penitus iuris ac meriti ad tributa habent, quæ sibi à repu. conferuntur, quod (vt ait ille) tot tantaque negotia sustineant, vt rempub. armis tueantur, moribus ornent, ac legibus emendent.

Ociositas
mala.

¶ Tertia hæc ratio præfata conclusionis est. Ociositas (vt est in Salomone) multam malitiam docuit. Cuius causam alio prouerbio explicat. Nam cum desiderijs semper sit prægnans ociosus, quid demum aliud, quàm malitiam parturiat, & iniquitatem? Primum omnium consuetudini aliena petendi annexa cōfestim est adulatio. Mox verecundia perficitur. Quo tñ frēno homines à vitiorū p̄cipitio retinentur. Tertiò caro ad libidinem emollescit. Etenim vt poeta ille scriptum reliquit, Ocia si tollas, periere cupidinis arcus. Quartò mendicitas vagabundi, furandi magistra est. In summa, cum huic generi perditorum hominum nulla cum hominibus melioris notæ, quorum bonis moribus imbuantur, consuetudo sit aut commercium, fit vt Christianæ totius religionis facile obliuiscantur. Atque adeò quibus ipsi coloribus semel infecti sunt, inquinare alios & contaminare pergunt. Vnde Platoni in de re publica, ociositas pestilentia mortalium est. Quam ob rem accuratissi-

mè cauit, vt nemo esset in republica, qui ociosam viueret vitā. Et inter nostros sãctos Theologos Hieronymus ad Rustic. (id quòd de cōsecra. distin. 5. capitu. nunquàm. refertur) hoc nos clypeo aduersus arma diaboli protectos esse commonefecit, si nunquàm nos ociosos aduersarius ille inueniat. Et August. in epistola quadam ad Vercellenses: Nullus (inquit) fructus ocij: imò magis dispendium. Ociosus Esau amisit primatus benedictionem: quia ma- luit cibum accipere, quàm querere. Et Chryso- st. super Ioan. Peruersi facti sumus ocio: non laborare, nos corrūpere assuevit. Et Seneca li- bro. de clementia. Emollit ocium vires: sicut ru- bigo ferrum. Fax immota torpet: ignem agi- tata restituit. Atqui alijs compluribus quæ in sententiam hanc cumulari facilè possent, clarissimis testimonijs, propheta ille Ezechiel post longam Hierosolymorum execrationē: quo tandem malorum omnium semina pate- faceret. Ecce (inquit) hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius, & filiarum eius: & manum egeno & pauperi nō porrigebant. ¶ His alijsque huiusmodi testimonijs & argu- mentis instructi quotquot rem publicam, aut scriptis præceptis instituerunt, aut rebus cla- re gestis gubernarunt, ociosos huiusmodi ho- mines de medio reipublicæ sublato esse vo- lunt. Qui ex sententia Salomonis sunt velut acetum dentibus, & fumus oculis. Quocirca Aristot. 7. eorum lib. quos politicos inscripsit, rempublicam in ocium partitur & negotium. Atque homines ingenio præstantes (quos li- beros vocat) in ocio esse præcipit. Quod est à mechanicis artibus, aliisque id genus corpo- reis laboribus exemptos. Qui partim ad gu- bernacula reipublicæ sedeant: partim rei mili- tari præficientur. Alij literarum contempla- tioni incumbant: alij denique diuino cultui mancipientur. Eis verò, qui corporis potius robore, quàm ingenio valent, seruili vulgo, nullum (inquit) ocium dandum est: sed in o- pere semper & negotio teneantur, oportet. Qua de causa Lacedæmonij, bellis efferati ho- mines (vt idem illic Philosophus commemo- rat) plus fortè iusto armis & rebus bellicis iu- uentutem exercebant. At Numa Pompilius, secundus Romanorū Rex, homo contra suo- pte ingenio religiosus & pacificus, non solum (vt Liuius refert) propter deorum cultum tã- tam sacrificiorum ac ceteroniarum multitu- dinem instituit: sed in hoc præterea, ne qui ar- mis fuerant assueti, luxuriarent ocio animi.

De consecra
distin. 5.

August. ad
Vercel.

Homil. 16.

Seneca de
clement.

Ezech. 16.

Aristot. 7.
polit.

¶ Ad

De aduenis mendicantibus.

Cap. IIII.

Ubssequitur vt membrum alterū distinctionis, quam supra fecimus, expendamus. Quod est. Vtrum licitum cuius hominum sit, modò non sit fictus, sed verus pauper, patrios limites egredi, & quocunq; regni mendicatum ire. An verò contra possint lege prohiberi atque intra huiusmodi limites cohiberi: vt præfatis illis regni petitionibus ad Cæsarem contineatur. De quo si lex esset iam Cæsaris promulgata, vsuque longo recepta, verba facere metuerem. Tametsi etiã tunc, si expediret, æquissimus Cæsar & consultissima curia legem mutaret. Nulla enim iniuria legibus fit, si pro temporum qualitate mutantur. At cum lex ista non modò non sit executioni mandata, verū si quis senatus illud consultum anni quadragelimi inspiciat, neque sub tenore legis lata sit, nihil aliud quàm obsequium existimo, si ad celsitudinem tuam qualescunque huius rationes referam. ¶ Primum omnium petitiones illæ sunt res noua: de qua nusquam gentium aut rogata vnquam lex est, aut ædita. Neque temerè me hoc vereor affirmare: sed iura omnia diuina & humana testimonio fuerint. Id quod profectò aduersus inuētum hoc magnum validissimum que est argumentum. Nam certò credas princeps clarissime, si res hæc tam esset ex æquo & bono, atq; ita censerent, nunquam tam improvida fuisset antiquitas, quæ non de hac re legem scripsisset. Cum tamen contrarium & ius commune, & regni particulare admoneat: ratio naturalis persuadeat: & apertè sacra pagina prædicet. In Authentico præfato de quæstore, postquam cautum est vt aduenarum causæ & negotia examinentur, quibus expeditis valentes, & firmi aut laboribus mancipentur, exceptio inde sub hæc verba fit. Lætos autem aut læsas corpore, aut canicie graues, hos sine molestia esse iubemus in hac nostra ciuitate. Nullo profus inter indigenas aduenasq; facto discrimine. Cui lex quam Hispani dicimus ordinaria. (cuius paulò antè memini) ad verbum subscribit. Nam postquam præcipit vagabundos exilio relegari, eximit inde, nisi fuerint senio graues, aut debiles, aut valetudinarij: ad eò, vt de facie conjicere liceat, non posse corporali se opere, & labore sustentari. Hos nanque absq; vilo discrimine siue ciues sint, siue aduenæ, impunè

¶ Ad ius ergo cõmune vt descendamus, hanc ob rem Iustinianus Imperator legem tulit. lib. C. 11. cui titulum fecit, de mendicantibus validis. Quod est, de his, qui cum non modò sani, sed sint & ad labores satis firmi, ficta simulataque infirmitate, orbem mendicando peragrant: legitimorum pauperum elemosynas iniuria vsurpantes. Qua proinde lege potestas cuiusq; fit & facultas, homines huiusmodi, si seruilia sint, manu capiendi. Sin verò sint liberi, perpetuò (inquit) colonatu fulciantur. Idem ferme in Auth. de quæstore. collat. 6. cauetur. Sanè vt quæstori curæ sit, aduenas qui in verbe sunt: qualis quis sit, explorare: quodq; negotium aut fortuna eos in urbem perduxerit: eorum causas, quo faciliè expediantur, procurare. Si manere velint, valentesq; sint & ad laborem sufficientes, ad laborem compellantur. Si seruilia, possessoribus transmittantur. ¶ Hinc & peculiare leges regni deriuatæ sunt. Neque aliud progenitores altitudinis tuæ de hac re sanxerunt, quàm vt iuri communi subscriberent. Extat primùm inter eas quas partitarum vocat: part. secunda. titulo. 20. edictum: quo legi de mendicantibus validis subscribitur. Nempe quòd huiusmodi sobeciani (verbum legis est) & vagabundi à republica, veluti hostes, profligantur. Id quod lege alia inter eas quas ordinamenti appellat, tametsi pluribus verbis, cauetur. Lex prima est tituli. 14. lib. 8. Biruiescæ anno à nato saluatore. 387. supra millesimum promulgata. Vbi nouum aliud detrimētum, præter ea quæ supra commemorauimus, refertur, quòd res publica à vagabundis accipit: videlicet quòd dum ocioforum hominū turba permittitur, agri vacant cultoribus, & artificum inopia res publica laborat. Quocirca, rigore pœnæ moderato, quæ lege de mendicantibus validis vagabundis decernitur, potestas cuiusq; fit vagabundi in seruitium proprium cogendi mense integro: absque vilo stipendio, præter vltum. Aut quòd flagris cæsus, ab vrbe exulet. Hæc sunt præcepta integerrime, quæ diuino ac naturali iure, ac subinde positiuo & communi, & regni peculiari de exigendis vagabundis sanctissimè statuta sunt. Quibus conclusio prima satis (vt existimo) stabilita confirmataq; est. Sanè quòd vagabundi non sunt permittendi, vt Cæsar in conuentu apud Matritum: anno. 34. & alibi frequenter prouidenter edicto publico imperauit.

L. de mē. va
li. C. lib. 11

Authen. de
quæstor. col
la. 6.

Lex parti.

Lex ord.

Res noua:

Authen. de
quæst.

Lex ordi-
namentis.

lex illa mendicare permittit. Quam deinceps legem Hêricus rex apud Taurû edicto nouo ad verbum confirmauit. Quare intelligere nō valeo, quomodo ex huiusmodi legibus cōmunibus, aut regni elici possit, vt mēdicantibus fines & lineæ præscribantur, extra quas non sit eis liberum mendicare. Siquidem nulla hætenus ab incolis, modò pauperes sint, aduenas discriminauerit: sed tantum inter simulatos fictosq; mendicos, atque legitimos vniuersæ distinxerint. Quam ob rem (si conijcere licet) & Cæsarea maiestas & eius à consilio curia. 17. annos distulit ad huiusmodi supplicationes certo respondere, vtpote quas nō tam de Christiano pectore erga legitimos pauperes, quàm ex satietate mendicantium proficisci, suspicio erat. Neque in contrarium obijci potest responsum ad petitionem. 1 17. in conuentu apud Matritum anno. 34. quippe quo de vagabundis penitus pronunciatum est, vt pœna legis plecterentur. Quod autem de legitimis pauperibus Imperator adiecit, vt videlicet suis cuiusque diœcesibus procurarentur, clementiam potius regis, quàm rigorem legis præ se fert. Quod autem sub conditione subiecit, si quibus abundè necessaria prouiderentur, mendicare non liceret, id sine discrimine aduenæ aut indigenæ iustè præceptum est. Neque aliud profectò curia anno. 40. edicere voluit, nisi quòd si certò conlitisset abundè omnia pauperibus domi suppetere, non permitterentur mendicare. Nunquam tamen legitimis pauperibus decreta pœna est vbiunque mēdicent: siue in patria propria siue in aliena.

Cōclus. Veri pauperes vbiq; iure mendicant.
¶ Fuerit ergo hinc sub peritioriam censura cōclusio. Pauperes qui verè egent ex nullo loco regni expelli possunt: sed perinde vt indigenæ & incolæ aut permittendi sunt mendicare, aut alia sunt ratione sustentandi. Hanc conclusionem pro mei tenuitate ingenij: quinque sex ve rationibus asserere possum. Præter testimonia quæ de sacris literis subijciam. Prima est hæc. Nemo nisi hostis aut insidiator fuerit reipublicæ, crimen ve aliquod aut flagitium admiserit, ab oppido quocunque arceri potest. Ratio in promptu est. Nam cum iure naturali & gentium viæ ciuitatesque omnib; promiscuè pateant, iure vbiunque licuerit cōmorandi nemo, nisi pro culpa, priuari potest. Vnde exilium inter acerbis pœnas legis est.

Ratio. 1.

L. capitaliū. ff. de pœnis.
Adeò, vt. L. capitaliū. ff. de pœnis. si non omnino capitalis, saltem huic proxima cēseatur. Et quanuis aduenam ad proprium solum remittere non sit rigorosum exilium, est tamen iuris violatio, qua int: grum est cuiusq; vbi

voluerit cōmorari. Igitur cum legitimis pauperibus nullum prorsus sit crimen, aut flagitium mendicare, nullo certè iure possunt ex oppido quocunq; eijci: quandiu ipsi illic cōmorari voluerint. ¶ Secūda ratio fortè est cui **Ratio. 2.**
dentior. Principes aut respublica nō possunt leges de eleemosynis ferre, quibus maiori vinculo ciues ad eleemosynas obstringant, quàm sunt leges naturales & euangelicæ. Verbum ita expono. Disceptatio est inter Theologos, alijs docentibus non currere præceptum aut diuinum, aut naturale de eleemosyna sub peccato mortali, nisi in extrema necessitate, alijs verò similibus astruentibus nō solùm tunc, sed & ex his quoq; quæ hominibus pro suo cuiusque statu & conditione superfluunt, in graui saltem necessitate, teneri homines sub mortali peccato ad eleemosynas. In qua sententia est etiam, præter alios S. Thom. At fortè etiã in hoc casu, nemo tenetur de necessitate dare huic, vel huic: aut modò vel alio tempore. Sed satis est si quis de superfluo aliquibus quandoque egentibus erogauerit. Huiusmodi legibus Princeps adijcere nullam potest, nisi q̄ in extrema necessitate potest ad eleemosynas sub pœnarum comminatione cogere. Attamen extra illum casum sub nulla pœna potest ad eleemosynas cogere: quia nec latius præceptū euangelicum extenditur, vt sub peccato mortali obliget. Sed nihilominus etiam illi qui sūt extra extremam & grauem necessitatem ius habent mendicandi ad quacunque aliam necessitatem subleuandam. Quibus misericordiæ virtus & officium est subuenire. Neq; Cæsar aut curia quando promulgauit, vt pauperes in suo cuiusque territorio alerentur, intenderet ciues compellere ad alendos suos pauperes abundè nemendicare indigerent: sed solū edixit vt dotes hospitalium à debitoribus exigerentur. Adiecit autem citra, præceptum, vt diœcesani atque prætores operam darent, si quo pauperes modo infra proprios lares sustentari possent. ¶ Hinc colligit sc̄da hæc rō. Nemo cuiuscunq; sit authoritatis, v̄ potestatis inhibere pōt pauperes è sedibus, pprijs mendicatū exire, nisi ciues lege oīno cōpellat, vt nō solū tãq; ex mīa, sed veluti ex debito pauperes pascāt, vestiant, cæteraq; eis necessaria ministrent: q̄ si arctiori vinculo occluderet pauperes q̄ diuitū burfas aperiret, cogeret miseros extrema pati: sed princeps non hoc potest rigore ciues cogere, vt mendicos alant: saltē nō hætenus fecit: ergo nec pōt in pprijs territorijs eos occludere. Quin verò quantūcunq; rigorosissima lex **lata**

lata esset vt episcopatus quilibet sub graui poena, suos pauperes aleret, ciues tamen non omnibus prouiderent, pauperes tunc edicto liberi esset: possentque quocunque uellent mendicatum ire. Nam quomodo, precor, potest lex pauperes prohibere patriam exire, si id nec crimen, nec culpa est? Aut quomodo culpa esse potest, si non sibi abunde necessaria profese suaque familia ministrentur?

Ratio. 3.

¶ Tertia ratio, quæ proximam lucidius explicat, huiusmodi est. ¶ Quemadmodum intra moenia eiusdem ciuitatis alteri diuites, alterique sunt pauperes, & in finibus eiusdem episcopatus alia sunt oppida quæ diuitijs & fortunis affluunt, alia uero quæ inopia & egestate laborant, ita & in toto regno alij sunt episcopatus prædiuites, nempe aut ubi gleba pinguior, terraque fructuum benignior est, aut gens negotiatione locupletior: alij uero steriles & pauperes: ergo uti diuites ciues, pauperes eiusdem urbis: & oppida ditiora, pauperes aliorum locorum eiusdem episcopatus eleemosynis sustinere debent (ut authores illarum petitionum confitentur) ita & locupletes episcopatus non possunt excludere aduenas pauperes sterilium regionum. Collectio profecto aperta est. Nam quemadmodum ciuitas & episcopatus, ita & totum regnum unum est corpus & una respublica: cuius omnes ciuitates membra sunt. Cur enim Deus, si hoc unquam tibi sapientissime princeps in mentem venit, Asturium finibus ac montanorum, quos in saxosum illud tenuaque & infrugiferum solum cõiecerat, opimos campos ac pingues subiecit, Toletanumque regnum adiecit, nisi ut aliorum inopiam, aliorum fertilitate subleuaret? Nec satis est hoc interpretari, quãdo fames, aut alia grauis calamitas acciderit: quia non solum extremè indigentes, sed extra illam patiuntur etiam homines necessitates: quibus subleuandis ius habent mendicandi. Et in regali curia celsitudinis tuæ, ubi tot ducatorum millia expendantur, quomodo non multo plures admittantur mendici, quàm in integra alia prouincia? Vbi domus una prælati cuiuslibet, aut magnatis plures pascere mendicos sufficit, quàm alij ex ciuibus, centum. Quando miserabiles huiusmodi homines ut vermes in respublica habentur, & conculcantur, integrum eis saltem cum formicis sit, arborum saltigia, victum quærentes, ascendere. ¶ Quod autem unum tantum regnum uidebar paulò antè unum corpus æstimare, secundum indulgentiam (quod ait Paulus) di-

1. Cor. 12.

cebam. Addiderim nanque pauperibus vnus regni aditum ad regnum alterum lege Christi patere. Nam quòd Apostolus Corinthios instruit, nos oēs vnus esse corporis membra, non in angustias vnus regni metaphoram redigit. Sed omnes (inquit) vno spiritu in vnum corpus baptizati sumus. Non ergo vnum tantum regnum vnum & corpus: uerum vno baptisinate Christiani vniuersi in vnum corpus regeneramur, ut singuli inuicem simus, vnus alius, membra: vsibus officijsque diuersis distributa. Ut enim in fabulis est Græcorum, quòd claudum cæcus humeris importabat, ut vicissim claudus cæci gressum dirigeret, ita & inter Christianos qui ingenio præstant, ignorantium oculi esse debent: qui uero corporis robore & viribus ualent, debiliū sint manus ac pedes oportet: sed diuites que substantiam habent huius mundi, stomachi uicè erga pauperes gerere tenentur. Ut omnium sit demum caput, Christus. Neque Paulo secundum euangelium distinctio est in Christo Iudæi & Græci: nam idem dominus omnium. Quinimò si altius res ad ius naturæ referatur, genus hominum adeò suapte natura arctissimo sunt vinculo coniuncti, ut, nisi hostes nobis essent, aliquodve ab illis fidei detrimentum timeremus, neque infideles mendicos è nostra respublica eicere fas esset.

Ad Ro. 101

¶ Quarta ratio huiusmodi est. Præterquam quòd aliæ regni prouinciæ bonorum ac fortunarum quàm alijs ampliùs abundant, sunt etiam gentes alijs aliæ in pauperes clementiores: aliæ uero nescio qua avaritia ac potius crudelitate eleemosynarum tenacissimæ. Et cum homines ad eleemosynas constringi alia quàm supra diximus ratione non possint, crudeliter cum pauperibus actam esset, nisi potestas miseris facta esset, ut ab vna se in aliam prouinciã cõferrent. Adde quòd infirmi, aut ualitudinarii pauperes sæpe sapius necesse habent propter aëris inclementiam regionem petere, ubi salubrius refrigerentur. Et potest idem pauper assiduitate & frequentia mendicandi satietatem facere incolis eiusdem urbis, aut alia quouis fortè de causa molestus esse: quapropter compulsus fuerit solum mutare. Adde quòd fortè inimicos illic habet, aliamue occasionem peccandi, vel aliquid admiserit, unde supplicium metuit. Quibus de causis necessarium habet, aut trās fugam alibi, aut exulem esse. Nec compelli iure potest, ut rationem reddat defertæ patriæ, magis, quàm si diues esset.

Ratio. 4.

¶ Quinta ratio à iure sumitur hospitalitatis. Ratio. 5.

G 4 Quæ

Quæ quidem, nulla fuit nunquam in antiquitate natio, aut respublica, apud quã non in magno pretio fuerit habitata: atque omni religione culta. Hospitalitatem enim Plato tertiam partem amicitia faciebat. Hanc Theophrastus (Cicerone lib. offic. primo referente) summis laudibus efferebat. Ad eò, ut Iouem suum gentilitas quem deorum optimum maximūque colebat, hospitem, honoris gratia nuncuparent. Quo nomine templa Ioui arasque crexerunt, videlicet, quòd iudex esset vindicatorque acerrimus violati iuris hospitem. Atqui ne ex gentibus testimonia petamus, Paulus Hebraeis hospitalitatem (inquit) nolite obliuisci. Per hanc enim latuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Alludit ad hospitium, quo & Abraham & Loth angelos exceperunt. Quo merito Loth cum familia tubersione Sodomorum euasit. Tanto ergo honore Deus hospitalitatem dignatus est, ut angelos ad terras miserit, ubi hospitalitatis beneficiū reciperent. Et Raab illa meretrix Hierico propter hospitalitatis officium à cæde & præda ciuitatis liberata est. Vnde & multi sunt canones, quibus hospites Christianorum fidei committuntur. Igitur si hospitalitatis officium ad eò fuit semper celebratum, quibus rogo maiori cum laude & merito Christiani se possunt hospitales exhibere, quàm egenis & medicis? Hospitalitas autem non tam erga incolas ac ciues nostros, quàm erga aduenas & peregrinos exercetur. Nam quantum officium etiam sit, egentem quilibet tecto suscipere, hospitalitatis tamen nomē aduenas propriè designat. ¶ At verò quo postremo conclusionem hanc sacrorum testimonijs cōfirmemus, nusquam sacrae scripturae discrimen vllum inter indigenas & aduenas (modò pauperes sint) factū esse legimus. Quin potius æquo iure & momento commendat nobis ubique sacrum eloquium aduenas pauperes, atque indigenas. Primum Exodi. 23. Peregrino (inquit Deus) molestus non eris, scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in terra Ægypti. ¶ Et Leuitici. 23. Postquam messueritis segetem terræ vestrae, non secabitis eam vsque ad solum: nec remanentes spicas colligētis, sed pauperibus & peregrinis dimmittētis eas. Et Deuteronomi. 10. Deus amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum: & vos ergo amate peregrinum. Et Paulò inferius capite. 14. Peregrino qui intra portas tuas est, da ut comedat, aut vende ei. Primum quidem, si fuerit pauper: alterum verò, si vnde emat habue-

rit. Et quod omnium maximum est, inter ea de quibus nos Christus seruator noster admonuit exacturum esse rationem, vnum, neque in postremis est, si cum hospes erat & tecto carens, hospitio exceperimus. Respondeant ergo mihi quæso qui aduenas pauperes abigunt, si & vagabundos profligamus, neque alienigenis pauperibus hospitales sumus, quinam reliqui sunt, quos erga possimus hanc misericordiam exercere. Nisi eos fortè dixerint, diuites inquam homines & illustres, qui apud pares alios hospitantur. Hos veruntamen (tã etsi & hoc officium sit) non eos existimo esse, quos Christus designauit, ubi inter alias pauperum elemosynas, & hospitalitatem quoque cōnumerabat. Arbitror ergo, nisi me mea fallit opinio, ius esse pauperum quocumque regni mendicatum procedere. Nec satis est dies binos, aut ternos sustineri in vrbe, si diutius illic cōmorari libuerit.

Quo obediōibus respondetur.

Cap. V.

Neque vllam vnquam, quæ huic aduerfetur, legē vidi. Nisi pro lege habeatur, quòd Flādriæ modò apud Hiprum institutum audio. Vbi inter alias constitutiones, prouidenter quidem & Christianè institutas, decretum etiã est, ne alienigenis pauperibus vrbs pateat. At nō omne exemplum pro lege habendum est. Aiunt Parisienses patres decretum subfignasse. Id quod profectò nunquam credam. Hoc enim tantum probare potuerunt, quòd non tenerentur omnibus prouidere. Quod tamē in vrbem non admitterentur, nulla id ratione Parisienses, aut quibus sacrarum scripturarū, iurive prudētes affirmare potuissent. ¶ Quod autem omnium maximū testimoniū pro se afferre possent, qui asserunt pauperes intra natales limites lege contineri posse, est ex concilio Turonensi secūdo sub Pelagio primo, annis hinc ferme mille celebrato. Cuius in ca. 5. verba sūt hæc (Vt vnaquęque ciuitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundum vires, ut tam vicini presbyteri, quàm ciues omnes suum pauperē pascant, quo fiet, ut ipsi pauperes per ciuitates alienas nō fatigentur.) Hoc veruntamen æquissimum ac sanctissimum decretum nobis potius, quàm aduersæ opinioni manifestè suffragatur. Hinc namque nulla fit phibitio pauperibus, quo minus quocumque liberè possint mendicatum exire.

Sed

Plato.
Cicer. lib. 1.
offic.

Hebr. 13.

1. Cor. 13.

Tue. 23.

Leuit. 23.

Deuter. 10.

2. Cor. 13.

Conclusio.

Cōciliū Tu
ronense.

Sed in fauorem pauperum admonetur vnaquæque ciuitas suos incolas pauperes sustentare. Quo fiet (inquit) vt pauperes per alienas ciuitates non fatigentur. Et præterea neq; verba noui præcepti sunt positiui, vt vnaquæque ciuitas suos incolas congruenter sustineat. Sed solum admonentur iuxta veritatem Euangelicam, ita se gerant erga pauperes, vt non cogant miseros aliunde victum quærere. Erat enim tunc vsque adeo erga pauperes, & in prælatis cura, & in subditis charitas, & in omnibus benignitas, vt non solum mendicis nulla esset necessitas, in alienas exeundi, sed certè neq; in propria patria mendicandi. Nisi forsàn tam pauper esset ciuitas, vt suis mendicis non sufficeret. Quod tum apud alios frequenter, tum etiam apud Cyprianum legimus. Cuius verba sunt lib. 1. epistola. 10. Quòd si illic Ecclesia (loquebatur enim de paupere ciuitate) non sufficit, vt laborantibus præstentur alimenta, poterunt se ad nos transferre, vt victum hîc & vestitum accipere possint. Et lib. 3. epistol. 10. Habeatur interim quantum potest pauperum cura, vt his ad tolerandam penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur. Et epistola. 24. Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis: sed & perigrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria. Quæ quantitas, ne fortè iam vniuersa erogata sit, nisi aliam portionem, vt largiùs & promptiùs erga laborantes fiat operatio. Sed de hoc latius infra. Hæc enim solum attuli, vt ostenderem, qua ratione primitiua Ecclesia, sanguine adhuc Christi madens & feruens, operam dabat, vt pauperes nõ peregrinarentur apud alienos. Non enim vllis eos limitibus, aut prohibitionibus, ne exirent, sepebat. Sed ita eorum necessitatibus prouidebat, ne compellerentur exire. Quocirca mirari fatis nequeo, quomodo à Cæsare petitum sit, vt literas Apostolicas impetraret, ne pauperes possent extra natale solum mendicare. Nam quomodo Pontifex huiusmodi literas concessisset, nisi arcuissimo præcepto & Pontifex & Imperator quancunq; ciuitatem adeo obligaret ad alendos pauperes, vt possent, etiã per prætores sicuti ad reliqua tributa, cogi ad pauperum congruentia alimenta vestitumq; & reliqua necessaria eroganda. Vt paulò antè dicebamus. Quæ quidem lex (vt illic item insinuabam) nec forte iustè ferri, nec commodè executioni mandari posset. Sed de hoc latius adhuc infra. ¶ Rationes autem quæ auctoribus illarum petitionum animum inducerent, nihil aliud quàm æquitatem petere, hæc ferme

esse poterant. Primùm causari possent, nullam prouinciam alienis pauperibus teneri: sed suis vnamquamlibet tantum debere. Aliàs pauperum sarcina in hanc plusquam in aliam iniquè propenderet. At ratio hæc bifariam diluitur. Primùm damus nullam prouinciam (vt ex his quæ præfati sumus colligitur) pauperibus alterius præcepti vinculo teneri: quia ne mo citra extremam necessitatem petenti largiri cogitur. Non tamen protinus consequitur, vt possit mendicus limine arceri: quominus ius habeat salua cuiusuis libertate & vbicunque, & à quocunque postulandi: ac prece quemlibet ad misericordiam commouendi. Præterea in qua prouincia plures sunt diuites, eo iure quo vberius eis Deus ac copiosius bona fortunæ distribuit, largiores etiam elemosynas Christi pauperibus, cuiuscunq; sint gentis, debent. Aliàs cum Deus sit omnium dominus, non prouidenter vitæ humanæ prospexisset. ¶ At replicet q̄s fortè, charitatis modo & ordine, plus nos eis, priusq; teneri, quib⁹ cum sanguine aut alia necessitudine coniuncti sumus, atque adeo ciuib⁹ nostris, quàm alienis. Id quod Paulus Galatas edocebat, Gala. 6. vbi ait. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maximè autem ad domesticos fidei. Huic veruntamen respondetur. Primùm quòd Paulus non solum erga domesticos nos admonet esse beneficos: sed erga omnes cuiuscunq; sint nationis aut conditionis. Id autem solum docet, quòd vbi facultas amplior non suppetit, ab his qui sunt nobis propinquiore exordiamur. Præterea respondetur, id quod attentius in hoc loco ad notandum est. Nempe quòd aliud est quemcunq; amplius teneri suis, quàm alienis (quod duntaxat docet Paulus) lōgè verò aliud quòd alieni & exteri iure suo priuentur quod habent petendi elemosynas à quocunque mortalium, præsertim inter Christianos. Quod reuera nunquàm est licitum. Fortasse dum ciuitas in extrema egestate & fame constituta, sibi non posset sufficere, ius haberet arcendi aduenas propter extremam, quam patitur, inopiã. Tametsi profectò vix tū tēporis id potuissent consulere. Quinimo, famis calamitate totū regnum ingruente, quicunq; habet ius exquirēdi victum vbicunque inuenire potuerit. Sed satis esset tunc populum admonere, vt qui non omnibus posset, suis prius succurreret. ¶ Altera ratio quæ ad persuadendam huiusmodi petitionem affertur, est, quòd sint qui habentes in bonis vnde viuât, dum in alienam se transferunt prouinciam paupertatem simulant, at-

Cyprianus.

Obiectiões.

que adeò fraude eleemosynas surripiunt, quæ possent incolis legitimisq; pauperibus melius collocari. Et præterea contagiosos morbos ac pestes ab vna regione in aliam traducunt. Aliaque his similia inconuenientia in præfatis petitionibus referuntur. Fateor (id quod compertissimum est) nullum esse hominum statum aut ordinem, vbi non sint boni & mali probi & improbi, vt paulò post suo loco sum latius dicturus. Attamen quando status & conditio genere suo licitus est, ita sunt mali plectendi, vt nulla statui irrogetur iniuria. Cum ergo pauperum conditio, eorum etiam qui aduenæ sunt & peregrini, inter nos licita sit, satis fuerit si quoties ficti pauperes comprehendantur, poenas luant. Veluti in alijs quibuscunque hominum ordinibus lege & more fit. Neque sunt propterea aduenæ pauperes penitus extirpandi. Id præsertim, quòd qui domi substantiam habentes: aliò se transferunt vt mendicitatem mentiantur, adeò rari sunt, vt nulla eis propter numerum opus sit lege. Neque est quòd à mendicantibus timeatur, vt propter eorum multitudinem vlla vnquam prouincia, aut certè ciuitas minus in bonis habeat. Quod verò de pestium contagione causatur, non sunt peregrini, qui huiusmodi pestes frequenter transmittunt. Sed turba pauperum vbiq; est, etiam incolarum, solet non nūquam in causa esse morborum ac pestium. Neque occurrit quodnam præterea argumentum aduersus aduenas & peregrinos, qui sint tamen legitimi pauperes, obijcere quisnam vel probabiliter poterit.

De peregrinis ad diuum Iacobum.

Cap. IX.

Articulo huic proximo ille appèdet qui est de peregrinis ad diuum Iacobū. Qui est, vt nec longam moram trahant, nec à recto itinere vltra duodecim millia passuum declinēt. De quo, ne omnia dicendo contaminare videar, non multa volo verba prodigere: sed pauca hæc admodum nūisse, sat erit. Primum quòd cum peregrinatio opus honestum sit ac religiosum, neq; omnium certè postremum, quæ ad diuinum cultum attinent, non decet propter vnum aut alterum, qui fortè sub habitu peregrini vagabundum agit, quicquam decernere, quod in odiū esse peregrinationis videatur. Id præcipuè, quod peregrini, alienigenæ sunt: qui ab exteris re-

Peregrinatio.

gionibus plurimum religionis gratia ad nos veniunt. Ob idque possemus inde alijs regnis scandalum dare, quòd præscripta, & vndique septa semita peregrinos constringimus, veluti pecus, incedere. Adde itineris sterilitatem: vbi vix possiet tanta peregrinorum frequentia, vel pane refici. Qui tamen iure, & hospitalitatis & religionis lautius ac benignius deberent apud nos recreari. Præterea sunt & in visceribus regni stationes alia, ad quas religio etiam est diuertere. Quinetiam si quos vel curiam celsitudinis tuæ, vel vrbes aliquas principes regni visendi cupido subiret, nunquid inurbanum ac propemodum inhumanum esset, vias eis vel eleemosynas interdicere? Crediderim proculdubio violati iurisdictionem aduersus nos agere tunc possent. Tametsi liceret eis tunc tempus præfinire, quo in patriam remearent. Neque aliud existimo curiam pronūciasse: nisi quòd qui vult in curia vel alibi regni longam moram sub habitu peregrinorum faceret, ad sedes suas transmitterentur. Iuxta tenorem Authē. de quæstione. Nam iam tunc veluti vagabundi sunt iudicandi. De quibus tantum Cæsarea maiestas apud Matritum anno. 34. edixit, vt à curia pellerentur. Hæc sunt Princeps omnium integerrime quæ de prima parte huius qualiscunq; disputationis prolatu digna visa sunt. Vbi discutere proposueram, quid per leges circa pauperes constitui liceat, quidve neutiquam sit licitum. Atqui animus erat persuadere (nescio an præstiterim) quòd id duntaxat inter pauperes discernendum est, sint ne legitimi pauperes, an verò ficti & simulati. Quorum inter neutros amplius distinguere iure licet, sint ne indigenæ & incolæ, an alienigenæ & aduenæ. Sed si legitimi fuerint, tam aduenis quàm peregrinis ius est promiscuè mendicandi. Id tamen ordo charitatis exposcit, vt qui non omnibus possunt, cæteris paribus, incolis prius eleemosynas conferant. Dummodo alij iure mendicandi non expolientur. Qui verò contra pseudo pauperes fuerint, tam indigenæ quàm alienigenæ, sunt tanquam ociosi exterminandi.

Epilogus.

De fine quo ratio pauperum referenda est. Cap. VII.

Membrum alterum deliberationis huius est, eorum quæ lege erga pauperes constituere & exequi licitū est, rationem modumq; discutere, quo melius fiat, ad Christianamq; religionem

Secunda pars.

ex articuli. nem propiùs accedant. Sex articulis supra cõplexi sumus, quæ erga pauperes constituenda circumferuntur. Primus, vt nemo antequam de eius inopia legitimo examine constiterit, meri dicet. Alter, vt nemo nisi in solo natali mendicet. Tertius, ne cui id liceat sine chirographo. Quartus, vt ne chirographa nisi sacramẽto cõfessis concedantur. Quintus est de peregrinis ad diuum Iacobum. Sextus (qui omnium celeberrimus est) ne pauperes ostiatim per viocos mendicare sinantur. De secundo quidem & quinto copiosius (vt reor) dictum est, quam vt eos iterum opus sit in disputationem repetere. Primus autem qui ad examen attinet, iuris habet auctoritatem. vt capite tertio latè patuit. Sed id modò in dubium reuocatur, quàm huiusmodi examen fieri debet exactè. Cui proinde tertium quartumq; articulos insertos esse oportet. Vt tandem sexto postremus locus relinquatur. ¶ Primum omnium statuendus finis est, quo ratio omnis & officium erga pauperes referri debent. Id quod Aristot. frequenter admonet. Ait enim Ethico. 7. quòd vt in omni actu, ita & in consilio primum omnium est finis. Qui (vt lib. primo adimonuerat) est in omni prudentia & prouidentia velut sagittatoris album, quò sagittam dirigit. Vnde libr. 7. colligit de fine æstimanda esse media. Nempe vt qualis sit finis, talia censeantur media. Quòd Cicero in de inuentione significantius ait, finem primum ponendum esse, quo omne officium referatur. At qui in præsentiarum procul primũ abst, vt petitiones istæ, in stitutiones, ac rationes denique pauperum ex fatietate & nausea proficiscantur, quam fastidiosus quibusdam huius seculi hominibus, suo aspectu & improbitate facere solent mendici. Nam quanuis præter consultissimum æquisissimumq; regium senatum, cui nulla nisi sancta intentio, ac zelus euangelicus inesse potuit, vt ad id quòd tam improbè flagitabatur prouidenter responderet, illi etiam (quos ego nouerim) qui negotium hoc & prouinciam gerunt, animum habere nullatenus possunt nisi misericordia ac pietate plenum, quo legitimis pauperibus ac fame pereuntibus melius cõsulant, horum nihilominus verba cõstitutionum certè nequeunt suspiciosi scrupulum non iniicere, fuisse inter primos inuectores fortè aliquos (ne omnes in culpa & suspicione ponamus) qui non tam vt elemosynas melius collocarent, quàm vt mendicantium turbam & inolestiam ex se excuterent, tam sanctas constitutiones molirentur. Profectò si miserum hunc statum & ordinem pauperum tot legibus cir-

cunseptum Ambrosius, aut certè Chrysostramus audiret: nempe vt non, nisi diligenter examinati, & cõfessi prius, & cum chirographo, & intra natales limites, & denique domi clausi exiguam tandem stipem reciperent, qua vix vitam transigere valent, nihil illud, quàm in odium huius miserandæ gentis leges has censeret inuentas. Et quando non odium nos dicamus, saltem neque pectus & viscera quibus pater nos pauperum Christus erga suos pauperes filios esse voluit, præ se ferunt. Quàm putas in clyte ac celeberrimè princeps cauendum est, ne nomen mendicorum pauperum odio sit Christianis, ne vilipendio id ludibrioq; habeatur: illi planè ipsi qui illud modò despectui habent, in tremenda illa die (vt est in libro Sap. 5.) perterriti timore horribili: & admirati in subitatione insperatè salutis: nimirum quando diuitum pauperumq; sortes ac vices tam viderint diuersè mutatas: tunc gemetes (inquit) præ angustia & intra se pœnitentiam agentes his verbis confitebuntur. Hi sunt quos habuimus; aliquando in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorũ est. Re vera quando non alio nomine pauperum ordo Christianis commendatus esset, ac nomẽ hoc honorificum atque amatissimum haberetur, quàm quòd Christus liberator noster (qui nõ nisi optimum mortalium ordinem optasse credendus est) ordinem & conditionem pauperis elegit: abundè nomen hoc gloriosum fuisset. Adde quòd apud eum nusquam sacre scripturæ bene audiunt diuites. Cum tamen totum Euangelium fauoribus priuilegijs atq; commendationibus pauperum sit frequentissimum. Non quòd principum status & ordo, aliorumque præterea qui sunt in dignitate aliqua & potestate constituti, non sit in Euangelio probatissimus. Nam cū omnis potestas (dòctore Paulo) à domino Deo sit, in summo eos honore & pretio haberi æquisissimum est. Attamen diuitiarum abundantiam ac bonorũ quæ à fortuna sunt, nusquam vti paupertatem honore dignatus est Christus. Nam vt regium psalmistã prætermittamus, quin in hoc Christum venturũ ubiq; prænũciat, vt iudicet pauperes populi & saluos faciat filios pauperum. Et ne patientia pauperũ pereat, sed desiderium eorũ exaudiat Christus seruator noster exordiũ prædicationis inde sumpsit, vt illorũ errorem cõtuderet, qui in bonis amplissimis ac fortunis scelicitatem constituebant. Beati enim iniquit

Finis.

Aristot. 7.
Ethico.

Cicero.

Sap. 5.

Roma. 13.

Psal. 71.

Psal. 9.

inquit pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Neque verò eos tantum spiritu pauperes appellat, quæ religionis voto paupertatem liberè profitentur, sed eos præterea, qui egestatem & mendicitatem æquo animo ferunt. Et de plebe eos pauperum leuauit, quos in principes orbis ac legis promulgatores instituit. Et ne vniuersa narrando fastidio fuerim, nunquam Christus cum diuitibus pauperes nisi in honorem pauperum, cõtulit. A deo nascente Ecclesia apostolis, à Christo, ita institutis, in pretio fuere pauperes, vt Iacobus scriptum reliquerit, quod introierit inconuenientum nostrum vir aureum annulum habens, in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, non potius diuiti, quam pauperi assurgamus. Aliàs, inquit, acceptatores essemus personarum. Instituebant enim Apostoli Christianos, vt, præter eos qui in dignitate sunt constituti, de solo virtutis merito personas expenderemus, & æstimaremus. Vt pote cuius tantum respectus tunc habendus est, quando comœdia huius mudi peracta, & his, quæ apparent, personis depositis, meritum veritas reuelabitur. Quo sublimius pauperum sortem extollamus: Cum Deus ex testimonio David bonorum nostrorum non indigeret, mirabilem excogitauit artem, qua diuitum egeret subsidio. Non enim satis dicere habuit, quæ vni de his fratribus meis minimis fecistis, pro me fecistis, & ego retribuam (tametsi hoc verbo egregiè eleemosynas commendasset) sed, quod vni (inquit) ex his fratribus minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ego ille enim sum famelicus, quem cibastis, & quem vestistis, nudus: & quem hospitem excepistis. Neque id solum in hoc mundo, vbi diuina maiestas personam pauperis induere dignabatur: sed in sua illa die, qua maiestatem immensam cunctis cœlestium, terrestrium, & infernorum ordinibus manifestè demonstrabit, tunc (inquam) confiteri non dedignabitur, egenum se & mendicum apud nos egisse. Boni consule Princeps omnibus virtutum ornamentis cumulatisime, si fuerim tantisper digressus, vt pauperum nomen celebrarem. Quod magnoperè ad præfens institutum iudicauerim conferre.

¶ Vt autem eò reuertamur, vnde digressi sumus, nec satis equidè fuerit, si id pro fine huic negotio præstituatur, quod exactis vagabundis, eleemosynarum onere res publica subleuetur. Non enim huius tantummodo gratia tantam necessarium est operam dari, tot creari ministros, tamque multis legibus instructos. Nam sunt in republica, qui per contractus mi-

nus licitos, & præterea qui fraude & dolo alienam substantiam multoque ampliorem suffurantur: aduersus quos tamen nullè huiusmodi machinæ intenduntur. Quin addiderim verò, quod nisi hac ratione eleemosynæ, quæ vagabundis auferuntur, legitimis pauperibus integre accrescent: atque adeò pauperum ordo vagabundis expurgatus in pretio maiori haberetur, amplioribusque cumularetur eleemosynis, damnum potius, vagabundis depulsis, acciperent diuites, quam commodum. Etenim quantas nunc cunquè eleemosynas faciunt, istum numerum earum non complent, quas facere tenentur. Si ergo nihil aliud res publica his constitutionibus exequitur, quam vt eleemosynæ miuatur, melius planè multò esset, si quos misericordia in pauperes emollire non sufficit, non solum improbitas legitimorum mendicantium vincat, sed & simulatorum astutia decipiat. ¶ At neque satis iustus officij huius finis est mores pauperum emendare. Nam & ipsi profectò, si facultas adesset, plura in nobis fortè, quæ corrigerent, inuenirent. Et satis præterea est (vt paulò inferius latius dicturus sum) si diuitum prælati tam sæculares, quam ecclesiastici hanc etiam erga pauperes curam susciperent. Tametsi nõ reprobauerim, si procuratores pauperum in temporalibus, quasi aliud agentes, eorum etiam mores respexerint. ¶ Finis ergo & scopus horum, quæ erga pauperes adornantur officia, is præstituendus est, vt veris pauperibus per eleemosynas melius consulatur: nempe vt temporalia subsidia ampliora recipiant: atque eleemosynæ non solum non decrescant, sed hac potius ratione augeantur. Ad quem proinde finem sunt omnia instituta punctim referenda: & quæ huic obtinendo magis conducunt, ea sunt potissimum eligenda & exequenda.

FINIS
constitutio
num pauperum.

De obligatione qua Christiani ad eleemosynas tenentur. Cap. VIII.

Oc veluti scopo ante oculos posito, id deinceps præmonere est operæ pretium, quod eleemosynas quas in pauperum subsidium conferunt, nõ tam ex proprijs bonis largiuntur diuites, quam vulgus sibi hominum persuasit. Sunt enim longè quam existimant maior obligatione pauperibus debita. Deus namque omnium prouidentissimus, cui curæ est non solum iumentis fœnum producere, sed fœnum ipsam

ipsum quod hodie est, & cras in clibanum mit-
tatur, liliaq; agri ita pulchrè vestire, vt nec Sa-
lomon in omni gloria sua ita fuerit vestitus,
nunquam adeò humani generis fuisset negli-
gens, vt inter ditissimos homines, pauperes
perinde subsidio destitutos reliquisset, atque
inter Christianos modò vsu venire comperi-
mus. Quocirca in hoc diuites bonis affluere
prouidit (nisi id in perniciem possidentium
quandoque permittat) non vt superfluerent,
sed certè vt in pauperes & egentes, quod redù
daret, effluerent. Neque id ita absque altissimo
consilio disposuit, sed vt humanum genus ar-
ctiori necessitudine ac veluti charitatis nodo
connecteret, videlicet vt veluti corporis mem-
bra essent: quæ ideò se suapte natura tam cha-
rè diligunt, vt alterum alterius vicaria opera
sustineantur. Atque adeò cognoscerent eun-
dem esse & diuitum & pauperum dominum
atque patrem. Quandoquidem diuites, paupe-
rum dispensatores instituisse. Veluti in re-
bus natura constantibus, ob hoc Deus & na-
tura cœlestibus lationibus terram subiectam
esse voluit, vt virtus eius inde ab illis dispensa-
retur. Vnde theologi hoc in testimoniũ vnus
Dei potissimum afferunt argumentum, quòd
orbis partes vniuersæ adeo se amabilissimo
amicitiæ complexu inuicem continent, vt nisi
ab eodem essent principio, tam se charè nun-
quam diligerent. Quocirca Ioanni Apostolo,
summo secundum Christum dilectionis magi-
stro, certo certius est, quòd qui habet substan-
tiam huius mundi, & videt fratrem suum ne-
cesse habere, neutiquam esse potest in chari-
tate. ¶ Vnde Sanct. Thom. sapienter quidem
colligit, non solum, vt extreme egentibus elee-
mosyna fiat, in præcepto esse, quod Ambro-
sius (vt est in decretis dist. 86) admonet dicens.
Pafce fame morientem: si non pauisti occidi-
sti: verum etiam addit doct̃or sanctus, quòd ho-
mines ex his quæ pro suo cuiusq; statu abun-
dantius habent, tenentur eleemosynas facere.
Collectio est manifesta. Si enim proximos se-
cundum Euangelium, vt nos ipsos diligere te-
nemur, & qui habens substantiam huius mun-
di vidensq; fratrem suum necesse habere, testã
te apostolo, fratrem non diligit (quia non est
in charitate) huiusmodi homo legis reus est:
atque adeò mortaliter delinquit: cum hoc so-
lo peccato amittatur charitas. Neque potest
quis eo colore tergierari, quòd Ioannes lo-
quatur quando frater est in extrema neces-
sitate. Etenim si hanc tantum necessitatem in-
sinuaret, non adiecisset, si quis habens substan-
tiam huius mundi. Nam huiusmodi necessita-

ti extremæ is etiam qui non habet substantiã,
id est bonorum abũdantiam, tenetur quo po-
test modo succurrere. Diuites ergo homines
extra extremam necessitatem sub præcepto
nonnunquam ad eleemosynas tenentur.

¶ Id quod diuino præterea testimonio corro-
boratur: quòd est apud Luc. Vbi dum Chri-
stus quosdam increpasset, quòd nullum fer-
rent virtutis fructum, ac proinde tanquam ste-
rilis arbor essent succidendi & in ignem mit-
tendi, percontantibus eorum nonnullis qua se
maxima ratione aduersus hoc periculum com-
munirent, respondet, quòd qui habet duas tu-
nicas det vnã nò habenti: & qui habet escas,
similiter faciat. Ecce nulla hìc mentio extre-
mæ necessitatis fit. Sed quo se quisque à gehē-
na ignis afferat (quo tamen nemo, nisi propter
peccatum mortale præcipitabitur) vt bona
sua cum pauperibus communicet, iubetur.
Neque magna copia diuitiarum requiritur.
At, qui habet (inquit) duas tunicas, det vnã
non habenti. Sane quod ad vitam abundat,
vna tunica est: qui verò ampliùs habet, impar-
tiri egentibus iubetur. Theologi scholastici ne
diuites vehementer perterrefacere videantur,
multa comminiscuntur, antequam sub pecca-
to mortali homines ad eleemosynas obligent.
Nempe quod habeant superfluum: quòd pau-
peres grauius indigeant: aliaq; huiusmodi. Id
quod neque ego modo constrictius & (quod
aiunt) scrupulosius definire intendo. Quia ne-
que rem scholasticè disputo. At vbi sanctos
patres attentus lego, existimo, quòd neque in
pauperibus tam grauem necessitatem neque
in diuitibus tantam super statum redundan-
tiam desiderabant, vt sub peccato mortali elee-
mosynas exigent. Imò vix fortè credebant
esse hominem, si pauper ipse non esset, qui nò
aliquid haberet, quod erogare teneretur. Cui
enim non superfluunt mille, centũ fortè super
sunt: quòd si non centum, saltem decem. In
summa quis est qui non possit aliquam citra
detrimentum domus suæ opem ferre pauperi-
bus? Vnde Ambro. super Luc. quod est in can. Dist. 86. In
in singulis. dist. 86. Misericordiæ (inquit) com-
munis est vsus: & ideo commune præceptum
est omnibus. Non miles excipitur: non agri-
cola vel Vrbanus. Diues & pauper omnes in
communi admonentur, vt conferant non ha-
benti: misericordia enim plenitudo virtutũ est:
& ideo omnibus est præposita perfectæ for-
ma virtutis. Hactenus Ambr. Atqui quas nos
miserorum penurias, & quibus affliguntur, ca-
lamitates, leues æstimamus, non possum nò ve-
hemèter timere, futurũ esse, vt in die iudicij eas
fuisse

fuisse constat, quibus succurrere tenebamur. Hic certe idioma illud sanctorum patrum dimauit, quo auaritiam ac tenacitatem diuitum in pauperes nihil minus, quam furtum, & rapinam appellant. Verba Hieronymi sunt in cano. hospitalium. 42. distin. Aliena rapere conuincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur. Et Ambro. super Luc. inter exponendum parabolam illam diuitis, qui cogitans apud se quomodo fructus non erogaret, sed congregaret, subito animam dedit, acerbiora adhuc adjicit verba. Quæ sunt in cano. sicut hi. d. 47. ubi postulans cum diuite, cur apud se retineat quod in pauperes erogare deberet, responsum auari diuitis hoc introducit. Quid iniustum est, si cum aliena non inuadam, propria diligentius seruo? cui hæc verba remittit. O impudens dictu: quid propria dicis? quæ ex quibus receditis in hunc mundum detulisti? proprium nemo dicat, quod est commune: quod plusquam sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum est. Nunquid iniquus est Deus, ut nobis non æqualiter distribuat vitæ subsidia? ut tu quidem esses affluens & abundans: alii verò deesset & egerent: an idcirco magis: quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre: & alium per virtutem patientiæ coronare? Prudenter equidem, atque (ut illi erant) sanctissimè considerabant Deum in commune bona hæc humano generi cõtulisse. Quæ proinde eo sunt postmodum iure gentium distributa, ut tamen in necessitate, omnium esset cunæ communis usus. Ecquid mirum est si sancti ad hunc modum fuerint loquuti, cum si Chrysostomo concione de Lazaro secunda: si des adhibenda est, verbum illud Esaiæ, 3. diuino ore probatum, Rapina pauperis est in domibus vestris. de eleemosynis pauperum quæ apud diuites retinentur, fuerit interpretandū. Ad eò ut quæ illic Esaias diuitum ornamenta, nempe lunulas, torques, monilia, armillas, & mitras, cæteraque id genus, quæ improperando commemorat, non nisi de his, quæ pauperibus furripit, diuitibus superfluant. At verò quod super hæc omnia, non me tantum, sed Augustinum de hac re vehementius commouent, duo hæc sunt. Primum sententia illa dominica. Non potestis Deo seruire & mammonæ. Ecquid enim aliud hoc est, quam non potestis simul diuitiarum cupiditati obsequi: & misericordiarum erga pauperes eam habere curam, quam vobis Dominus maximam habere præcepit? Alterum verò est de quo in eiusdem loci interpretatione sanctissimus ille ac sapientissimus pater magnoperè admiratur.

Sanè quòd cum sint tam multa peccata, crimina, & flagitia, de quibus homines sunt in æternum condemnandi, nullius tamen mentio in Euangelio fiat, quod sit in die Domini in causam æternæ damnationis obijciendum, quam esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus fui, & non cooperuistis me, hospes denique, & non me suscepistis. Hæc August. Res ergo, nisi nos auaritia excecatos teneret, nisi aspides essemus ad eloquia diuina obsurdæscentes, manifestissima est, multò latius patere eleemosynarum præceptum, multosque alios casus comprehendere, quàm sibi homines falso persuaserint. Aliàs quomodo in vniuersum omnes in illa die neglectæ misericordiæ sententia complicaret? At quia nec locus est hic, neque subinde animus rem hanc ad vnguem exigere, hæc satis sint: si modò extremum hoc verbum adiecerim. Faciamus Deum, omnium tam diuitum quam pauperum patrem esse: cui, veluti patrifamilias, curæ est omnibus cõsulere ac prouidere. Necessariò colligitur, aut Deum parum fuisse prouidum, qui inopes & mendicos præsidio destitutos reliquerit, aut diuites perfidiæ & inhumanitatis redarguendos esse, quod cum eorum fidei Deus pauperes commiserit, potestatiq; permiserit, bona, quæ in sua fide posita sunt, sibi vendicant, deposita negant, fidem non seruant.

De mendicorum paupertate examinandum. Cap. IX.

HISCE fundamentis instructi & informati ad primum articulum, qui de pauperum examine est, possumus iam demum descendere. Quod quantum ex lege sit, quanto id rigore fieri expediat, id quidem est in deliberatione positum.

Duo in pauperibus examinanda huiusmodi articuli designant. Primum eorum paupertas & inopia: sint ne veri, an ficti pauperes. Deinde mores & vita. Primum in articulo tertio, alterum in quarto insinuatur. Quod ad primum attinet membrum, nihil aliud quam æquitas & operæ pretium est fictos simulatosque mendicos de medio pauperum tollere. Id quod in prima conclusio ne abundè cõmõstratū est. At verò primum omnium cõsideratione hic dignum est, quod aliud est misericordes esse hoies in pauperes, aliud verò iustos esse aduersus prauos & iniquos. Misericordiam deus vniuersis hoibus præcepit, malefactorum aut vindictam paucis iustitiæ ministris cõmisit. Qui teste Apost. hac de causa gladium portant, ut vindices sint in iram eis qui malè agunt.

Duo pauperum
rū examina.

Considera-
tio. I.

Rom. 13.

Distin. 42.
can. hospita-
les.

Distin. 47.
can. sicut hi.

Chryf. con.
2. de Laza.
Eia. 3.

Augu. super
Math.

¶ Ob idq; animaduertendum est, an satis forte esset, vt qui alijs mortalium ordinibus præfecti sunt, qui iustitiam administrent, mores emendent, peccata vlciscantur, vagabundos etiam exquirant, puniant ac profligare curēt. Aut forte quòd senatores, & rectores vrbium singulis hebdomadibus, aut mensibus conuentum mendicorum facerent: & quos validos esse conuincerent, pœna plecterent. Atque vel operi laborique addicerent, aut ex vrbe relegarent. Nam plures prætores executores aduersus pauperes, quàm aduersus diuites creare: quorum nullum aliud negotium sit, quàm pauperes explorare, in ius vocare, discutere, & exigere, nò tam ex misericordia in veros pauperes, quàm ex odio esse totius ordinis pauperum iudicare quispiam forte posset. Id vel maxime, quòd prætores, diuitum crimina non tanta solertia scrutantur: sed satis officio suo faciunt, si qui fuerint ad se delati, lege correxerint. Non ergo vigilantiori indagacione opus est aduersus pauperes. ¶ Mox considerare oportet, quòd miserum hoc, abiectumque & imbecille genus hominum, non est, vt suas possint causas defendere. Nam vt paulò antè ex Ecclesi. citauimus, diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. & Ecclesiastes. Sapientia (inquit) pauperis contempta est: & verba eius non sunt audita. Vnde diues vbi de crimine aliquo, aut debito postulatur, aut iudicio, aut armis, aut alio se quouis modo tuetur: medicus verò, etiam si per calumniam accusetur, nullo se valet clypeo protegere: sed perpeti se iniuriam necesse est. Adde, quòd si diuiti partem bonorum iniuria ademeris, partem retinet vnde viuat: si verò calamitosum mendicum, ne mendicet prohibeas, miserum enecas. Hac enim de causa tam multis in locis Deus se patrem orphanorum, viduarum, & pauperum profitetur. Hanc ob rem ecclesiæ patres tantam prælatis pauperum curam iniungunt: cuius testimonia citare immensus esset labor. Nempe quòd pauperi à potente nulla esse potest defensio. Deinde cū genus istud miserorū inuidijs sit & æmulationibus frequentissimum, vix, dum de paupertate alicuius inquiritur, verum testimonium inuenias. Sed alij alijs calumniantur: qua vnusquisque fraude facit, vt quod alijs aufertur, sibi accrescat. Quibus de causis si qui huiusmodi inquisitionibus & examini delegantur, homines esse magnopere oportet, non cuiusque, sed præcipui ordinis, & existimationis, ad leuitatē misericordiæ propensi magis, quàm ad rigorem iustitię, qui pauperibus suffragentur citius, quàm refragentur.

Nam si officiales executores de plebe instituantur, qui paupertatem, forte, quam in alijs requirunt, intus ipsi sub pallio tegunt, facile possunt iustitiam pretio vendere, vt eos penitus validos esse acculent, qui conferre eis nihil valuerint. ¶ Est præterea in hac re non prætereundum, quòd vt sit quisque legitimus pauper, non est necessarium esse infirmum. Satis enim est, si sit ætate prouectus, aut debilis, aut quouis alio impedimento teneatur, ne tantos possit subire labores, vt sibi & suis congruenter sufficiat. Id quod in lege illa de mendicantibus validis prouidenter scribitur. Cuius titulus non est, de mendicantibus sanis, sed, de mendicantibus validis. Non ergo qui homo sanus est, continuo à mendicatione prohibetur: sed qui est validus. Neque id silentio præterit lex illa, quam appellant ordinamenti. Ait enim quòd si sint homines qui de facie manifestè possint iudicari esse validi, operi & labori addicantur. Ergo vbi facies & vultus eos nò prodit, non aliam discussione, aut perscrutationem requirit lex. ¶ Vnde hoc alta mente reponendum est documentum, quod re dubia pro pauperibus potius in fauorem paupertatis, quàm aduersus eos pronuntiandum est. Nā multò esset minus malum & incommodum, viginti malos & vagabundos permittere, ne quatuor legitimi pauperes inter eos excluderentur, quàm quatuor iure quod habent mendicandi excludere, vt viginti validi expellantur. Hac enim etiam ratione Zelum nimium feruorum Zizania festinantiū euellere sapienter reprehsit paterfamilias, vt est apud Matth. ne forte colligentes Zizania, era dicarēt simul cum eis & triticum.

¶ Huc etiam pertinet, quòd sunt permulti qui quælibet opera & labores quandoque ferre possint, non tamen iugiter, aut frequenter. Est enim qui potest dies aliquot in mense, aut in hebdomada in opere durare: nò tamen per totum mensem, aut hebdomadā. Et est qui dimidiatum diem laborare potest, non tamen integrum elaborare. Et esset perquam molestissimum, si quoties miserum hominem vires deficerent, opus haberet diputatos adire. Ad hæc. Sunt præterea qui etiam si validi sint, ius nihilominus habent mendicandi. Sanè qui opera non inueniunt, aut patronos qui se conducant. Quos in propria patria non inueniunt, quocunque quæsitum exire possunt. Vnde quæcunq; profectò regni ciuitas tenetur tā in colas, quàm aduenas, aut alere, aut medicare permittere, quandiu non eis opera assignauerit, aut patronos quibus suas possent operas locare.

Hoc

Consideratio. 2.

Eccles. 9.

Præpositi pauperum.

Consideratio. 3.

Documentum.

Matth. 13.

Consideratio. 4.

Confidera-
tio. 5.

Hoc enim ad regni gubernationem spectat, ut qui in vna ciuitate viuere non possunt, humaniter suscipiantur in alia. Quam ob rem mercenarij illi in Euangelio de ociositate reprehēsi legitime compurgati sunt, dicentes, quia nemo nos conduxit. ¶ Ad hæc sunt & nonnulli bono sanguine nati, qui nec artē didicere mechanicam, nec sunt fortē negotiationi apti, neque tenentur quidem ad vilia se seruitia summittere. Sed ius habent pauperum stipem à quocunque recipere: ac perinde ampliorem, quam alij inferioris classis. ¶ Atque hæc quidem secundum rigorem iuris concedimus. Nā si de hac re priscos illos patres, quos Deus velut Ecclesiæ fundamentum subiecit, consulamus, longè aliter loquendum esset de hoc pauperum examine. Validissimum nanque argumentum quo ista pauperum inquisitio corroboratur, inde sumitur, quòd sunt non pauci, qui in fraudem & perniciem reipublicæ multas cōminiscuntur artes, quibus se infirmos, læsos, truncos, & mancos fingunt, & simulant. Quo nō potest in republica maior esse dolus. His ego verò qui hoc tam magno argumento vtuntur, respondere nunquam audebo, ad magnum illum pauperum patronum Chrysostrum, inquam, remitto. Cuius verba homilia. 37. ad populum (præter alia complura quæ in hanc sententiam alijs in locis identidem confert) omnes oro atque obsecro, vt neminem (prolixa quidem, aurea tamen) audire pigeat. Postquam enim cum diuitibus vehementer postulauerat, vt vestibus, quas rodit tinea, & vermibus absument, nudos contegant, responsum diuitum in medium infert, dicentium. Simulat pauper tremorem & infirmitatem. Attende maxime Princeps, quemadmodū etiam tum tempore Chrysostrum has diuites elemosynarum excusationes prætexebant, hæc in pauperes maledicta iactabant. Sed accipe quibus Chrysostrum⁹ verbis in eos qui ista proferrēt, inuehitur. Non times (inquit) ne fulmē ab hoc verbo coelitus accensum in te feratur. Disrumpor enim ab indignatione, parcite. Tu quidē ventre tumens & plinguis, & ad profundam potum producens vespem, & mollibus calefcens stragulis, non te dignum dare poenas censēs? cū tam iniquē Dei muneribus vtaris (neque enim vt inebriemur est vinum: nec vt crapulemur, esca fuit facta: nec vt ventrem disrumpamus, cib⁹) pauperem verò miserum, nihilo meliūs mortuo dispositum exquisitas exigis rationes? Nec Christi times tribunal illud horrendum & terribile. Nam & si simulat, ex necessitate simulat, & egestate, propter læ-

Chrysostr.

uitiam & inhumanitatem tuam, quæ talibus personis supplicantibus ad misericordiam nō flectitur. Quis enim tam miser & ærumnosus, vt nulla premente necessitate, pro solo pane velit ita deturpari & plangere, talemq; poenā sustinere? Igitur illius simulatio fertur inhumanitatis tuæ præco. Quoniam enim supplicans & deprecans, & miserabilia fundens verba, gemens & lachrymans, totum circumiens diem, neque necessarium inueniebat alimentum, fortē ad hanc artem excogitauit, nō sibi tantum, quantum tibi dedecoris & accusationis inferētem. Nam ille quidem misericordiam inuenire dignus est, quòd in tantam deuenit necessitatem: nos autem innumeris digni supplicijs, & pauperes talia pati cogimus. Si nanque de facili flecteremus, nunquā ille talia subire maluisset. Et quid dico nuditatem & tremorem? Hoc enim horribilius dicam, quòd & liberos immaturam agentes ætatem quidam excæcare sunt coacti, vt nostram penetrarent insensatam duritiam. Postquam enim videntes, nudiq; circumeuntes, nec ab ætate, nec ab erumna crudeles fletere potuerunt, his tot malis aliam grauiorem adiecere tragœdiam, vt famē soluerent, leuius esse putantes hoc communi lumine priuari, & splendore omnibus concesso carere, quā cum fame continuam habere pugnam, & miserrimam mortem sustinere. Quoniam enim paupertatis misereri non didicistis, sed gaudetis calamitatibus, vestram implent improbam libidinem, & sibi & vobis gehennæ flammam acriorem accendentes. Hæc Chrysostr. plurimaq; alia huius emphasis verba, non minus Christianè quam eleganter fulminat aduersus eos, qui de crudelitate reprehēdentes pauperes, quòd in proprias personas contra naturam peccent, propria corpora vitando, non ad se reuertuntur: vt animaduertant, suam ipsorum immanitatem & feritatem, qui miserorum precibus nō flectuntur, in causa esse, vt tragicas illas artes in se exercent. Nam re vera si diuites cōgruenter pauperibus subuenirent, nunquā illi diuitiarū causa nuditates illas & cicatrices perferrēt. At miseram stipem non ante extorquere valent, quā illas comminiscantur tragœdias. Hiscē splendidissime Domine nō id contendo, vt vagabūdi & sycophantæ non corrigantur, sed vt quemadmodum alij cuiuslibet ordinis, aut conditionis corrigantur. Sunt enim & inter opifices, & inter religiosos, & inter causidicos & scribas, & inter clericos & inter magnates, etiam & prælatos, qui suo quisque ordine & gradu fragiles sunt, criminoli, flagitiosi, atque adeò pane

Confidera-
tio. 6.

pane quo vescūt indigni. Aduersus quos tñ nō tā multi pscrutatores & executores intēdunt. Cribro. n. purganda sunt crimina, nō in cerniculo fetaceo. Canon est. 6. quæstio. 1. quod si omnia in hoc seculo vindicata essent, locum diuina non haberent. ¶ Absit vt cuiq; mortaliū ordini notam ego aliquā inurere velim, aut quēpiam traducere. Quod autem patet & manifestum est, id in genere citra iniuriā proferre possum. Quot ergo sunt in republica, aut opifices, aut ministri publici, qui per fraudem multò plura surripiunt, quàm validorum vniuersa turba mendicātium: atq; ea quidem laute & splendide dispendunt. Et possunt homines horum fraudes & rapinas æquo animo tolerare. Quod autem simulatus pauper exiguū & miserimum obolum aut dipondium, non alia sycophantia, quàm nuditatem, tremorem famē & infirmitatē circumferens surripiat, id nulla ratione adduci possunt, vt ferant: sed luce eos priuandos esse proclamant. Ecquis vnquam fuit hominum, qui propter fallacē pseu- do pauperum turbam aliquid substantiæ detrimentum fuerit expertus? Mitto eos qui cōtractibus ac negotiationibus minùs licitis in rem suam aliena conuertunt. Sunt enim fortē non in paruo numero, quorū vel vnus multò ampliorem substantiam iniquo mammona confecit, quàm validi mendicantes vniuersi totius regni. Et hi quidē quia diuites validi sunt, sustinentur: alios verò quia sunt mendicantes validi, neuiquam pati possumus. Cùm tamē apud Christianos valere nihilo minus deberet horum miseria & inopia, quā illorum opes & potentia, vt saltem inter illos, his etiam parceremus. ¶ Adde quod quanuis sint aliqui ociosi ac perditii homines, qui propter inertiam & socordiam in paupertatē venerint, & alij fortē qui se pauperes simulant, sunt nihilominus perquam multi, quos diuites verē pauperes fecerunt. Venatio nāque leonis (vt in Ecclesia stico legimus) onager in eremo: sic & pascua diuitum sunt pauperes. Quocirca non adeò res esset incongrua, si horum iniurias, illorum tolerantia cōpensaremus. Nescio an pauperū miseratio longiùs me quàm constitueram aduersus diuites inuexerit. At nihil nisi quod vel in sacro eloquio scriptum est, aut ore omnium versatur, dixisse me arbitror. ¶ Neque silenter dissimulare possum, quod cū officiū aliquod publicū, aut (quod deterius est) beneficium cōfertur, nulla prorsus de personæ dignitate & meritis ratio habeatur: quam tamen Christus beneficiorū institutor maximā haberi voluit. Et tamē vt mendico panem sit integrū postu-

Confidera-
tio. 7.

Ecclesia. 13.

lare, tata opus sit inquisitione & probatione. ¶ Postremū omnium vereor, vt neque diligētia hæc ratioq; examinandi exigendiq; validos pauperes intentum omnino finem exequatur. Hunc (inquam) nē latrones & perperi sint homines in republica. Nam qui vrbe excedunt, non rectā ad patrium solū reuertuntur: ser per villas & pagos oberrant: vt qui minutatim per simulatam mendicationem mitiùs furabantur, ampliora furta & latrocinia exercent. Neq; verò possunt omnes patibuli pœnas dare. Quin verò quemadmodum in alijs vitiorum generibus minora mala, quibus maiora cuitentur, permittuntur (dicente Augustino, quod si meretrices tollas, omnia adulterijs replebuntur) ita fortē quanuis ex mendicātibus validis nonnulli procreentur latrones: atque adeò sit in eos certa ratione & modo animaduertendum, est in rem etiam fortē & bonum publicum, si non nihil de rigore in hac parte remittatur. Ne per extremum qui validi sunt mendicantes, validissimi latrones fiant.

De Vita pauperum expendenda.

CAP. X.

Alterū quod in pauperibus exigitur antequam sit eis medicare licitum, ad vitā eorū pertinet & mores. Sane vtrū sint concubinarij, aliæ contagione infecti, sint ne præterea statis temporibus confessi: aliq; id genus obseruet, quæ de Christianis hoibus requiruntur. Et quantum ad hanc attinet curā, nemo esse potest qui zelū non probet. Nullus em̄ est mortaliū ordo, cui fraternā nō debeamus correptionem. At verò sancti patres, quotquot de eleemosyna scripserunt, nusquā cū misericordia, quæ pauperibus debetur, tantā iustitiā voluerūt esse cōiunctā. Eten̄ eleemosyna (quod nomen græcum est) idē pollet quod misericordia. Materia verò & obiectum, quod huic misericordiæ corporali subijcitur: nihil aliud est quā miseria & inopia pauperis: cuius subinde officiū est, pascere esurientē, nudū vestire, & hospitiē testō donare. Et ideo, vt hanc pauperibus misericordiā exhibeam⁹, nihil aliud in paupere sancti explorat, quàm q̄ inopes sint & mendici. Misericordia verò spiritualis seorsum posita est in correptione fratris. Atq; adeò iustitiā malefactores cohibendi (vt paulò ante dicebamus) ad alios iustitiæ ministros spectat. Aliud enim est misericordem esse, aliud verò malefactorū vindicem. ¶ Audi precor Christianissime Princeps quid de hac re Chrysolomus senserit, cū alibi sc̄ ad popu-

Misericor-
dia.

Chrysolomus
Homil. 17.
ad popu.

co Lazaro. Nam & sua etiam ætate istas exactiones, & correctiones fraternas diuites moliebantur in pauperes, quibus suam auaritiam excusaret. Aduersus quos hæc exaggerat verba, tantò certè meliora, quàm longiora. Abraham (inquit) sciens non excutiebat quales essent prætereuntes, nec vnde venirent, quemadmodum nos nunc facimus, sed sine delectu prætereuntes excipiebat omnes. Nã eum qui præstat humanitatem nõ oportet exposcere vitæ ratione, sed inopiæ mederi, necessitatiq; suppeditare. Vnicum habet patrocinium pauper, quod eget, quodq; in necessitate constitutus est, ne quid ab illo postules ampliùs. Sed etiã si fuerit omnium improbissimus & eguerit necessario victu, sedemus illius famẽ. Ita & Christus præcepit. Estote, inquit, similes patri vestro qui est in cælis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Portus est in necessitate constitutorum homo misericors. Portus autẽ omnes qui in naufragium inciderint, excipit liberatque, siue mali fuerint siue boni. Deniq; quicunque fuerint qui periclitantur, in sinus ille suos excipit. Tu proinde si videris hominẽ qui in egestatis naufragiũ inciderit, ne iudica, ne vitæ gesta examina, sed medere miseriam. Quid ipse tibi negotium accersis? liberavit te Deus omni tali sollicitudine & curiositate. Quam multa pleriq; fuerant dicturi, quamq; difficiles erant futuri, si Deus præcepisset, vt prius accuratè vitæ factaq; singulorum disquireremus, ac tũ demum cõferremus eleemosynam? Nunc hac omni curiositate nos liberavit. Cur ergo curas superuacaneas nobis accersimus? Aliud est iudex, aliud eleemosynæ largitor. Ideò vocatur eleemosyna, quod eam & indignis damus.

Galat. 6. Vnde & Paulus dixit. Quod bonũ est facite erga omnes, sed maximè erga domesticos fidei. Quod si indignos curiosè discutiamus disquiramusq;, ne digni quidem faciliè in nos incident. Quod si indignis quoq; præstiterimus beneficium, nimirum & digni, quicq; omnium illorum malitiam virtute pensent, venient in manus nostras: sicut euenit beato Abraham, cui minimè curioso quales essent qui præteribant, contigit tandem vt & angelos exciperet hospitio. Hunc igitur & nos imitemur, simulque cum hoc nepotem illius Iob: quandoquidem & hic progenitoris sui magnanimitatem summa cũ diligentia est imitatus. Eoq; dicebat, ostium meum iugiter patebat cuius adueniẽti. Non sic huic patebat, vt alteri esset occlusum, sed indifferenter apertum erat omnibus. Hoc exẽplũ & nos imitemur, nihil exquirẽtes ultra

Iob nepos
Abrahæ.
Iob. 23.

quã oportet. Nã ad hoc vt pauper dignus habeatur eleemosyna, satis est egestas. Quod si quis cũ hac cõmendatione nos adierit, ne quid ampliùs curiosè scrutemur: nec enim moribus demus, sed homini, nec illius ob virtutem nos eius misereat, sed ob calamitatem, quo nimirum & ipsi copiosam à domino misericordiã nobis conciliemus, ipsiq; digni simus in quos ille conferat suam benignitatem. Nam si cum conferuis nostris ceperimus exquirere dignitatem moroseque vestigare, idem & deus facturus est in nobis, dumque studemus à cõseruis respicere vitæ causas, ipsi superni numinis benignitatem amittimus. In quo em̃ inquit iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Hactenus Chrysostomus. ¶ Quod si diuus hic de hoc fortè in suspicionem vocatur quod misericordia (vt sanctissimus ille erat) flãmatus plus nimio pauperibus indulgeret. Cuius pro inde scripta, nõ aliter quã pretiosa vestis genus pauperum honoris titulis splendescit. Ambrosiũ appellemus, si ei fortè astipuletur. Sanè qui lib. Nabuthi. c. 8. vbi loquens de modo faciendæ eleemosynæ, sic ait. Non requiras in pauperibus quis vnusquisq; mereatur. Misericordia non de meritis iudicare consuevit, sed necessitatibus subuenire, iuuare pauperem, non examinare institiã. Scriptum est enim, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi nulla fit boni & mali discrepantia. Sed arbitror Augusti. testimonium de hac re desiderari: sanè cuius ingenium est res pressius controuersando differere. Subijciam ergo & grauisimi patris testimonium, quod est in enarratione psalmi. 102. super verbum. Faciens misericordias dominus. Vbi edocet Deum non facere misericordiã nisi ijs qui & ipsi sunt misericordes, iuxta verbũ domini. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiã consequentur. Quæ autem mensura sit misericordiæ subdit, vt ne quasi (inquiens) in amicũ sit, & non sit in inimicũ: quia dictum est. Diligite inimicos vestros: bene facite his qui vos oderunt. & Prouerb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Inimici autẽ, si bonorum maximè sunt inimici, boni esse non possunt. Si ergo misericordia erga inimicos est, non est misericordiæ officium inter bonum malumq; discernere. Sicuti misericors deus super bonos & malos oriri facit solem suũ. Atque adeo pater misericordiarum Christus nullum misericordiæ modum ponit: sed omni (inquit) petenti tribue. Obijcit tamen August. documentum illud Ecclesiast. 12. quod prima facie cum hac sententiã pugnare videtur: vbi legimus. Si bene feceris, scito cui feceris. Bene fac iusto & inuenies

Ambros.

August.

Math. 7.

Prouerb. 25.

nies tribulationem: quoniã altissimus adio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Tu ergo da misericordi, & ne suscipias peccatorem: da bono, & non receperis peccatorem: benefac humili, & nō dederis impio. Vide quãta cōgeminet accumulētq; verba sapiens ille, vt non nisi erga iustos simus benefici. Quæ tamen Augusti. facillè diluit. Nam contraria esse non possunt euāgelio. Vtrunq; enim (inquit) complex: & nō suscipias peccatorem, & omni penitentida, & si quādo peccator est qui repetit, non des tanquam peccatori: sed tanquã inopi. Si intēdas inopiam miseriamq; pauperis leuare: non fouere peccatū. Hactenus Augusti. Igitur quod sapiens in ecclesiastico admonitos nos esse contendit, hoc dūtaxat est, vt quādo pauper de elemosynarum abundantia ansam & potestatem peccandi nactus reprobis fit: neque aliud ei collata beneficia, quã vitiorum semina sunt & fomenta, tunc correctionis gratia subtrahēda sunt huiusmodi pauperi. Id quod ad Vincētium Donatistam scribit Augusti. & habetur in canone. non omnis.

Can. nō omnis. 5. q. 5. Vtilius enim, inquit esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quã esurienti panis frangatur, vt iustitiæ seductus acquiescat. Et id quidem intelligito quando est cōpertissimum elemosynas in damnum pauperis vergere. Aliàs scrutatores nos esse pauperū non licet. Quin verò alterū eius institutum obseruandum nobis est: quod in lib. de quinq; hæreibus extat. Vbi post commendationē hospitalitatis Abrahæ & Loth: qui quocunq; sine discrimine hospitio suscipientes, angelos meriti sunt habere hospites, subiicit. Discite Christiani sine discretionē hospites suscipere, ne fortè cui domum claueritis, cui humanitatem negaueritis, ipse sit Deus. Quod & in reliquis pietatis officijs eadem est ratione seruandum. ¶ Ergo quod ex istis tam multis tamq; manifestis sanctorum testimonijs colligitur (vt omnia sub vno aspectu ponamus) sic habet. Officium misericordiæ non est inter bonos & malos discretionem facere: id enim iustitiæ partibus & ministris referuatur. Misericordia verò in hoc posita est, vniuersis, inq; hominum miserijs sine vlla discrepantia præsto esse, & succursus ire. Quocirca proœmio illi, quod in capite huiusmodi articulorum, Christianè quidē religiosè, ac sapienter super scribit, quo Christi seruatoris nostri erga nos immentus amor, benignitas, & clementia meritò commēdatur, quo sanctissimè commune mur, vt quæ nobis ille eximia charitatis officia præstitit, ei nos ipsi in eius pauperibus re-

Can. nō omnis. 5. q. 5.

Aug. 8. quinque hærese.

Epilogus.

pendamus, illi inquam exordio animaduertēdum est, an congruenter fatis ac decorè subijciatur, vt qui vagabundi pseudoq; pauperes fuerint, vrbe eliminentur, mendicis si aduenæ sunt, nihil aliud quã transitus concedatur, incolarum mendicorum vita & mores diligēter expendatur, qui hæc solerter exequentur, officiales & prætores sunt. An verò aptius sub illo proœmio subscriberetur, vt quotquot Christo nomina dedimus, & fidem obstrinximus, promiscuè in omnes sine discerniculo clemētes essemus & benigni. Nam hoc Abrahã, quose Christo patre dignatur faciebat. Ita eius elemosynarius Tobias filium instituebat: dicens *Tobi. 4.* Noli auertere faciem tuam ab vllō paupere, ita em fiet, vt nec à te auertatur facies dñi. De hoc seru⁹ eius Iob gloriatur, qd nemini vnquã pauperum quod volebat negauerit. Portui sancti eius cōparant misericordē, qui naufragos omnes sine discrimine excipit & liberat. Id ipsum magister ipse prædicat, vbi ait. *Luc. 6.* Omni petenti te tribue. Hac ratione Christus quādo ingentem illam multitudinē in eremo pavit, nullos vagabundos excepit, nullū inter bonos & malos fecit diuortiu. Hoc misericordiæ nomen designat, vt indignis beneficiū exhibeam⁹: nam quod dignis confertur, iustitia est. Inde Deus misericors est, quod solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & in iustos. Hoc iustitiæ pharisæorum nostrã Christus præstare voluit, vt non tantū amicos, sicuti illi, sed etiam inimicos diligetemus. In hoc demum ineffabilem eius in nos misericordiam cōmendat Apostolus, quod cū adhuc peccatores essemus, pro nobis mortuus est. Re vera qui has pauperum constitutiones cōminiscuntur, sanctam habere possunt intētionem, iusti esse possunt (nisi in hoc sint fortè nimiu iusti, qd prætorum officium in malefactoris vsurpant) synceram tamen suisq; numeris absolutam misericordiã minimè se exhibere credant. Quippe quæ inter dignos & indignos non discernit. Est equidē in ordine charitatis positū vt (vbi reliqua paria sint) probos, reprobis; de terioribusq;, meliores in conferendis elemosynis anteponamus: sed tamen neq; misericordis hominis est tam anxie merita perscrutari, neq; esse equidē potest, non solū peccatoribus nihil dare, verum etiã, phibere ne ab alijs petāt, qui forsā quod tu negas, concederent. Verbum nimirum illud forsā Christi apud *Matthæ. 10.* Mattheū edocti. In quacūq; domum intraueritis, dicite: pax huic domui: & siquidem fuerit domus digna, veniet pax vestra super eam: si autē non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.

Tobi. 4.

Iob. 31.

Luc. 6.

Ioan. 6.

Misericordia.

Matthæ. 6.

Roma. 5.

Matthæ. 10.

Confessio.

Pari enim modo in eleemosynarum ratione, tã et si pauper non sit fortè recipere meritis, conferentem nihilominus præmium manet apud Deum. ¶ At quod ad æquitatem & iustitiam articuli quarti attinet, de rigore illo cogendi pauperes ad confessionem, fateri me mallem ignorantiam meam, quàm omnino consentire. Enimverò ut sunt pauperes ad necessarium hoc sacramentũ instruendi & admonendi, ita in has miseros angustias conijcere nõ est operæpretium, ut nisi confiteantur, nullatenus sit eis licitum mendicare. ¶ Primum confessionis sacramentũ sub poena capitis edicere, præterquã q̄ esset lex intolerabilis, odium profectò in sanctissimum sacramentũ concitaret: mendicos autem mendicitate interdiceret, poena capitis est: utpote quibus nullum aliud est vitæ præsidium: non ergo licet eos sub hac poena ad confessionem compellere. Hoc cum diuitibus exposulare cupio, de hoc eos, nisi ægrè ferãt, cõuenio. Si esset eis confessio hac lege promulgata, ut post pascha nemini panem sumere, nisi si prius confesso vnquam liceret, sed fame potius pereundũ, an reclamarent. Cogitare aliud non valeo. Cur ergo eam legem pauperi præscribunt? ¶ Sunt (aiunt) inter illos, qui integrũ decennium non cõfitentur. Sunt itidem & inter diuites huiusmodi complures: qui nõ tam acerbè ad confessionem perstringuntur. At diuites aliena non petunt: ego verò pauperibus bona mea elargiri nolo, nisi confessis. Hic punctum rei huius occultitur: in hac semper isti salebra hærent: hic eorum attentionem desidero. Ut enim interim disputare prætermittam, an egenus & pauper, quãtum tu, tantum ipse iuris habeat ad bona tua (nam sancti patres sunt qui ita censent: nos verò id astruere veremur) hoc saltem in confesso est, euidentiusque ac certius, quã ut ab aliquo possit incicias iri. Nempe quod æquum ius est cuiq; pauperi in quavis necessitate, etiam citra grauem, petendi eleemosynã, ac est illud quod quisque habet in propria bona. Quin etiã fortè amplius: cum in maiori sit necessitate. Quo fit ut nemo cuiuscunq; sit autoritatis potest hoc iure pauperes priuare, nisi propter eã culpã, de qua posset diuites etiã bonis proprijs mulctare. Quin verò dicere auderem, propter quam posset diuites, ut fame perirent, condemnare. Nam qui iure postulandi pauperẽ excludit, ad extremã eum adigit famẽ. Si ergo iustissimus quisque nemini victum, nisi probato viro & confesso (veluti sacrosanctum sacramentum eucharistiæ) ministrare cogitat, non continuo ius facultatẽq; misero adimat, quò minus circunire

possit, si quem fortè legibus misericordiã melius instructum inueniat, qui panẽ porrigat. ¶ Ad hæc (quod omnium plurimum cauedum est) si pauperes (in doctũ vulgus) tã acriter ad confessionem coerceantur, dubitas ne optime Princeps, quin vsu venire possit, ut falsò fictẽque multi cõfiteantur, sacramentũ ne fame extrangulentur, contaminantes? Re vera quando sancta synodus sacramentũ cõfessionis (quod in iure diuino erat) quotãnis edixit, præuidebant sancti patres, si maiores pœnas cumulassent, pauciores fortè fore qui præceptum transgredierentur, nihilominus tamen veriti ne timore grauissimæ pœnæ sacrilegus aliquis esset in sacramentũ fictè confitendo, satis duxerunt transgressorem ingressũ ecclesiæ & ecclesiastica sepultura interdiceret. Quæ quidẽ quãuis Christianis pro acerbiori pœna, quã extrema fames habenda esset, tamẽ non tam homines deterret, quàm pœna tẽporalis, ut eius metu fictè quis confiteatur. Vnde illa vna ex sexdecim qualitatibus & conditionibus quæ sacramento confessionis circumstare debet, nempe q̄ sit libera, intelligera nequeo, quomodo stare simul potest cum tanto rigore cogendi homines ad confessionem. ¶ Quartum ergo ad correptionem pauperum pertinet, sanctissimè inter hos articulos institutũ est (si id mō diligenter executioni mandetur) primum, ut pauperum paruuli patrũ cura emancipati patronis deputentur, aut artibus & opificijs addicantur. Pauperes deinde nõnunquam, ut cõciones publicas audiant, compellantur: vbi religionem & virtutẽ doceri possint, admoneri que & exhortari. Quibus optimũ esset viros aliquos probatẽ vitẽ præficere, qui eorũ curã & rationem haberent. Id quod planè esset corporalibus spiritualẽ etiam misericordiã adhibere. Exemplo dei, qui quorum corporalẽ vitam prouidenter sustentat, spiritualem quoq; legibus, consilijs, & exemplis, instituit, admonet, ad bonumque & honestum inducit. ¶ Hoc præterea hic apprimè admonere necessarium arbitror de ratione perquirẽdæ explorandæq; vitẽ pauperũ: eorũ vel maximè, q̄ publicè nõ sunt mendicitatẽ professi. Quibus, ut video, eleemosynæ quã plurimo venduntur: tantum abest, ut gratis fiant. Nam primum cū Hispani, quibus honor, quã vita, pluris est, extremã malint perpeti famẽ, quã de mendicitate traduci, nulla tamen in pauperibus conscribendis habetur ratio secreti. Sed nobiles quib⁹ negotium datũ est, longo famulatio comitati publicè pauperes disquirunt. Quorum profectò multi mallēt eleemosynis carere, q̄ tãti emere.

Est enim

Corruptio
pauperum.Secreta crimina non
p. dantur.

Est enim sicubi vnquā genti ū, in Hispania præcipuè obseruāndus modus ille euangelicus eleemosynarū, vt nesciat sinistra quid faciat dextera. Id quod Ambro. Nicolaus, Chrystof. & alij sancti patres obseruantissimè faciebant.

¶ At quod peius multò est, ne dicā magis iniurium, anteq̃ miserimæ eleemosynæ impendatur, occulta nōnunquā crimina præter iuris ordinē exquiruntur. In relectione, quā de ratione tegendi & detegendi secretū ædidimus, pro virili nostra tractauimus, nullū ius esse perquirēdi perscrutandiq̃; crimina, nisi quæ aut fama proclamat, aut indicia vt cunq̃; produnt. Neq̃; semper diuitū peccata, his etiam præeuntibus, & proclamantibus, vestigantur. Et tamen pauperum maiori multò cura ac diligentia secreta peccata deteguntur, quā miseriam subleuantur. Miseranda gentis conditio est, si vt obolū tandem suscipiant, tantum subire habent periculum famæ. Cū tamen in hac re meditatione opus esset, quòd calamitosi homines ærumnis & miserijs afflicti sepissime leuandi animi gratia peccata admittunt, quibus diuites ex delicijs & fortunarum affluentia multò maiora cōmittunt. Quòd si meditatio hæc nō satis est, vt miseris pauperibus venia concedatur, quas nam ex his erratorū poenas acerbiores in hoc seculo exigamus, quā suis ipsi calamitatibus & rebus aduersis & afflictis luunt. Honoribus exclusi, deliciarū expertes, nudi, sine lecto, sine ne tecto, perpetuum bellum cum gelu, cū estu, cum fame deniq̃; sustinentes: quod est omnium atrocissimū. Nam melius est occisis gladio (ait ille propheta) quā interfectis fame. Orbi denique rebus omnibus, quæ homines faciunt in hac vita foelices. Atq̃; adeò penè mundo extorres, vitam agunt, morte nihilo magis expectandam. ¶ Adde quòd quā plurimè pauperes (quod in hominibus est inhumanissimum) ab egestate & mendicitate in huiusmodi crimina præcipitantur. Et idcirco ambabus rationibus sunt in pauperes crudeles auari diuites: & quod præ avaritia & tenacitate admittendis culpis causam dederunt: & quòd de admisis rursus occasionem accipiunt, vt avaritiā tenacissimi nutriant. Cū tamen profectò emendādis pauperum perditis moribus salubrius prospectū esset, meliusque, vt resipiscerent, consultum, si collatis beneficijs subsidijsq̃; temporalibus, eorum animos leniremus, polliceremur, & reduceremus in viam. Nam cū eis alimenta subtrahimus, tunc veluti desperatis, & ab omni spe derelictis vitia recrudescunt. ¶ Hæc non dixerim vt erratis faueam: sed primū, ne antequā opem miseris feramus & misericordiā impar-

tiamur, tam iusti esse in pauperes velimus, vt etiam efficiamur iniurij. Deinde ne tanta cura & solertia in vagabundis extinguendis, repellendis aduenis, incolis deniq̃; de vita & moribus exquirendis, eò tandem euadat, vt eleemosynarum cumulus decreseat. Illud enim iterū atq̃; iterum admonere nunquā me pigere poterit, q̃ si his perscrutationibus rariores aut minores sūt eleemosynæ, multò melius pro bono diuitum fuisset, vt nunquā in mentem venirent. Nam et si multò fierent ampliores, nunquā ad iustum pertingerent. Est enim eleemosyna Christianis in vsu frequentissimos necessaria. Si enim inuadētem vitiorum flammam restinguere cupis, sicut ignem ardētem (ait Sapientis) extinguit aqua, sic eleemosyna resilit peccatis. Et si admissa iam peccata redimere concupiscis, audi Danielē prophetam. Peccata tua eleemosynis redime: & iniquitates tuas misericordijs pauperū. Quòd si minimas etiā peccatorum reliquias eluere profus exoptas, quid iubeat Christus, ausculta. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Si mundus iam factus itinerarium huius vitæ cibum atq̃; penus omne præparare est animus, sapiēs rursus ait in ecclesiastico, quòd eleemosyna viri quasi sacculus est cū ipso: & gratiam hominis quasi pupillā conseruabit. Si thesauros tuos aues à tinea & ærugine & prædonibus seruare, pauperū fidei cōmitte. Nam de eleemosynis Christus loquebatur, quando aiebat. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiūt & furātur. Thesaurizate autē vobis thesauros in celo: vbi neq̃; tinea neq̃; ærugo demolitur, neq̃; fures effodiūt & furātur. Atqui diuitib⁹ huius seculi, quibus (difficultatis explicandæ gratia) impossibile ait esse intrare in regnum celorū vt camelum per foramen acus, hoc vnum remedium reliquit, si facerent sibi amicos de mōna iniquitatis, qui eos reciperent in aterna tabernacula. Quam obrem Paulus Timotheū instruit, vt diuitibus huius seculi præcipiat facile tribuere. Nam qui diuites fieri volunt, incidunt (inquit) in tentationem & in laqueum diaboli. Quid plura? Si non solū in aterna tabernacula recipi, sed gloriæ illius æternæ auidissimus inter principes illic & perfectissimos esse (vt deberemus omnes) affectas, nullam tibi aliam Christus monstrauit viam, nisi vt veditis omnibus quæ habes, & in vsu pauperum distributum, eum ipse sequaris. Et hæc satis superque de inquisitionibus, discussione, & perscrutationibus, quæ in pauperes primo, tertio, & quarto articulis annotatur, dicta

Eleemosynę
fructus.

Eccles. 3.

Daniel. 4.

Luc. 11.

Eccles. 17.

Matth. 6.

Matth. 19.

Luc. 16.

1. Timot. 6.

Thren. 4.

sint. Nam secundum & quintum in priori parte deliberationis huius expediuimus.

De ratione ostiatim postulandi.

Cap. X I.

EO tandem instituti nostri peruentum est, ubi eum articulū, in quem ex his, qui circumferuntur propensus incumbitur, pertractemus. Qui est, utrum æquum bonumque sit: & (vt Paulinis verbis vtamur) expediens atque ædificans, pauperes ianuis Christianorum arcere, & hospitalibus alere, quàm permittere, vt suas ipsi ærumnas & calamitates Christianis oculis coram obijciant. Id quod re vera (ni fallor) non tam est extra controuersiam, quàm authores horum articulorum existimant. ¶ Atqui vt summum ius ab æquitate & misericordia discernamus, prima huius articuli fuerit conclusio. Princeps penes quem potestas est reipublicæ, ius auctoritatemque habet prohibendi mendicos, ne postulent ostiatim: dummodo victum eis vestitumque ac reliqua pro suo statu necessaria alia via & ratione congruenter provideat. At non aliàs neque alio modo. Neque est qui huic possit conclusioni probabiliter reclamare. Sane quæ sit eadentior, quàm, vt multis testibus indigeat. Princeps namque, cum (vt est. 2. Ethic. apud Aristot.) in hoc naturali lege atque diuina reipublicæ præfectus sit, vt bonos faciat ciues, eatenus quicquã potest edicto præcipere, quatenus opus virtutis est: eaque subinde inhibere, quæ vitia sunt & peccata. At egenis quãdiu egent, nullum peccatum est stipem ostiatim quærere: quã primum autem necessaria illis suppetunt, non possunt, citra culpam, prætextu paupertatis aliena petere. Quando ergo illis princeps, aut reipublica necessaria ministrauerit, inhibere potest ne ostiatim postulent: aliter verò minimè. ¶ Neque id solū certò crediderim, vt ea sit auctoritas in principe: verum si comòde hoc fieri possèt, vt abundè reipublica pauperibus prouideret ne ostiatim oppida circumire cogerentur, hæc equidem ratione & veritas euãgelica, & Christi charitas, cuius nos vnus capituli membra sumus, splendidius multò in Christiana reipublica colluceret. Nam quomodo legè qua proximos, vt seipsos diligere iubentur, more illi precor exhibeant, inter quos alij bonorum sunt omnium copijs redundantes ac superfluentes, alij verò per extremum in summa egestate & mendicitate cõstituti Philosophi cuiusdam ex naturalibus celebratur sententia. Qua, cum ditissimus homo pauperissimi se alterius amicissimum præ-

dicaret, respondisse fertur, inter ditissimum hominem & mendicum non esse credibile vllam amicitiam intercedere. Id quod diuinus noster Apostolus, cuius paulò antè memini, illis verbis expressit, quibus ait. Si quis habens substantiam huius mundi &c. Hanc e quidem amicitie legem multò antequam in euangelio, in mentibus mortalium Deus inscripserat. Quã nimium solenni illo prouerbio expressit gentilitas. Amicorū omnia sunt cõmunia: & amicus alter ergo. Cuius authorem sunt qui Pythagoram faciunt. Vnde Socrates colligebat proborum hominum omnia esse, vt pote quod sint cuncta deorum: quibus sunt viri boni amici. Hanc ipsam legem Apostoli diuinorum interpres, legisque euangelicæ (quæ naturalium omnium cõlummatio est) promulgatorum (Hierosolymis saltè & circumadiacenti prouinciæ Iudææ) veluti baptismatis primitijs, prædicauerunt, atque persuaserunt: vt in actis eorum est, videlicet vt quotquot Christo in baptismate dedissent nomina, bona sua vendentes, ante pedes Apostolorum pretia proijcerent. Quæ illi singulis, prout vniciquæ opus erat, distribuebant. Quamobrem (inquit historia) non erat egens quisquam inter illos. Ad eò sub id temporis (quantulum fuit cunquæ) sancta fuit atque solennis obseruantia hæc, vt neotericus quidã Christianus Ananias nomine: qui cõscia vxore pretij quo substantiam vendidit celauit, ita fuit acerbè de hac auaritia à Petro reprehensus, vt præ terrore exanimatus corruerit. Atque adeò instituti huius exẽplo cœnobia postmodum religiosorū constructa sunt. Quibus in cõmuni viuentes, charitatem illam Christianorū vtcunquæ referunt. Atqui vt in actis eisdem apostolorum habetur, negotio huic ministrandi mensis viduarum & orphanorum, aliorumque in genus pauperum prælati sunt septem illi viri probatæ vitæ: quorum fuit Stephanus Primiticorius. Hæc in testimonium huius dixerim, quòd si abundè prouideri possèt pauperibus, ita vt certa lege in tuto haberent necessaria, nihil aliud quàm charitas esset Christiana.

¶ Secundam nihilominus conclusionem superioris subijcio. Non est possibile, rebus vt nunc habentibus ita prouideri pauperibus, vt lege in vniuersum, ne ostiatim mendicent, inhiberi possint. Possibile id dixerim, quod & theologo morale vocant, & Aristot. primo de cælo illud censet, quod bene fieri potest. Ad persuadendam hanc conclusionem duo tria fundamenta sternere opus est. Primum est. Modus atque terminus eleemosynarum non est præcepto, aut lege præscriptus. Quod est dice

Amicorum
omnia sunt
cõmunia.

Actu. 4.

Conclus. 1.

Aristot. 2.
Ethico.

Cõclusio. 2.

Primum fundamentum.

rc.

re. Neque taxatum est quotam bonorum partem hominis teneantur in eleemosynas largiri: vt puta decimam, aut vigesimam. Neque diffinitus est numerus pauperum, quos certi homines, aut respublica alere teneretur. Neque præscriptum est quibus necessitatibus debeamus opitulari. Sed solum admoniti sumus, pauperes nos semper habituros. Et vehementissime à Christo seruatore nostro & pollicitationibus allecti sumus, & cōminationibus perterriti, vt proximos sicut nos ipsos diligentes, ne minem necesse habere præ facultate nostra finamus. ¶ Secundum id sit fundamentum, cuius supra meminimus, videlicet, quod præter dotes hospitalium, & si qui sunt alij prouētus, aut thesauri pauperibus decreti, qui sint velut eorum propria bona, non possunt homines lege obligari ad eleemosynas præter eā quæ est in euangelio: sed (vt vsus modò habet) integrum liberumq; est cuicumq;, quam voluerit eleemosynam subscribere. Adijcio, homines esse, etiam in Christianismo, tenacissimos: qui nulla, quātumuis magna, improbitate ad eleemosynas fleēti possunt. Quin verò rarissimi sunt, qui, & pro sua facultate, & pro miserorum inopia iuxta veritatem euangelicam eleemosynas faciant. ¶ Tertium subiecerim fundamentū quod apprime vellem eos considerare, quotquot mendicos occludere molitūtur. Nempe quòd quicumq; iure postulādi mēdicos priuauerit, aut quo priuentur, in causa fuerit, debitor proinde sit eorum leuandæ miserie ac necessitatibus subueniendi: eis saltem, quibus moraliter (vt aiunt) loquendo, verisimile est potuisse illos postulando prouidere. Vt si faciamus exēpli gratia centum, aut mille in vrbe legitimos pauperes esse, quorum necessitatibus prouideri satis minoris nequit quā ducentis aureis: quos verisimile est, si ostiatim mendicare permitterentur, posse eos conficere. Intellego sic tunc fundamentum hoc, quòd quanuis nemo tunc postulare permisisis ex iustitia teneretur, sed esset misericordia subuenire, tamē postulare prohibitis tenetur respublica, aut ille qui postulare prohibuit, ex iustitia ad totos bis centum ducatos. Res certè est cōpertissima. Nam illi tunc habent ius petendi, & quicumq; hominem iure suo pellit, tenet de dāno, secundum illud. Qui causam dāni dat, dānum dedisse videtur. ¶ His ceu fundamentis subiectis, probat conclusio secunda. Antequā mendici lege postulare interdicanter, necessarium est ita omnibus eorum necessitatibus prouidere (iuxta tenorē tertij fundamenti) vt de iustitia illis necessaria debeantur: non autē p-

uidencia hæc moraliter (quod aiunt) est possibilis: non ergo eos fas est, ne postulent, vetare. Quòd autem non sit possibile, vt inclusis illis ad iustum prouideatur, certè primū ac secundum fundamentum satis ostendūt. Nam si neque pauperes, neque ea quibus indigent sub certo vllò numero, aut modo cōprehendūtur (cū tam indigenæ quā aduenæ, vt præfati sumus, ius habeant postulandi) & ciues cogi ad eleemosynas non possunt, quomodo respublica debitum (cuius mendicationē prohibendo reafacta est) soluere quæso poterit? ¶ Id præsertim, quod inter pauperū necessitates non tantum est victus, sed vestitus, lectus, & (si pauper familiam habet) penus reliquum, & supellectilis domus. Et quādo mendicare permitterētur citra extremā aut fortè grauē necessitatē, nullus teneret misericordiā impartiri. Cū verò prohibeantur, id quod erat misericordia, iustitia factum est. Nā qui iure suo vt paulò antè dicebā pauperē expoliat, debitor oīum efficitur, quæ posset pauper mēdicando acquirere & cōficere. ¶ Secunda ratio est, quod de mensa seu portiones illæ quæ inclusis pauperibus distribuūtur, intelligere nequeo qua ratione & mēsurā fieri possint cōmodè. Nā sunt inter pauperes, quorum vni pro cōplexione sua, & calore stomachi non sufficiunt triū aliorū portiones: quòd si æquales omnibus sportulæ distribuātur, necesse est illum perpetuā cū fame pugnā habere. Qui tamē ius habebat postulādi quoadusque extinguere posset famē. Quis enim fuerit qui vel mancipij famē pane saltē nō expleuerit, qui nō merito suo inhumanitatis & feritatis redargueretur? ¶ Ratio tertia quāuis in hac deliberatione primum non habeat locum, nec tamen est in postremo. Postquam ratio huiusmodi eleemosynarum in vsu esse coepit, experientia compertū est, quod rate portiones & sportulæ quæ pauperibus distribuūtur, vix suppetunt, vt homo qui modo stomacho nō sit languēti panis habeat saturitatē: aut fortè si holerā aut legumina, vel demum si fortè in hebdomada frustulū carniū emere possit. Atqui nōne satis est, si hoc inter diuites pauperesq; differat, quod diuites habeant vnde altilibus pretiosis ali, lasciuireq; possint: pauperes verò minimè nisi iniquissimā insuper conditionē miserandis adiecerimus, quibus libertatem etiam auferamus, ne possint vnquā animū rebus aduersis afflictum cibus recreare, quos humano generi deus & natura indulset? Pauper inquā quāuis quotidiano victu, parco quidem viliq; vtaur, hac saltem libertate recreatur, quòd potest aliquando in domum incidere, vbi beni-

Fundamentum. 2.

Fundamentum. 3.

Ratio. 3.

gnus homo ad mensam sedet: qui scutellā forte porrigat, fructus, vinum, aut id genus delictum aliquid: quod solet sæpe mācipiis indulgeri. Taceo frequentissima cōiuiua fordidissimē splendida: quorum reliquæ post quā familiam expleuerit, mācipiis exponuntur, aut forte p̄ijciuntur canibus. Cur precor huiusmodi dōmus pauperibus nō pandantur? Nā si quibusdam grāmaticis fides est, inde verbum, pando, notionē traxit, q̄ etiā in gētilitate, quib⁹ Christus eleemosynas nunquā prædicauerat, peractis conuiuuii portē aperiebant, vt egenis panis daretur. Aut quia Cereris templum apertum semper egenis patebat, quibus panis dabatur. ¶ Ad hæc iudicium pauperum, quo de eorum agitur vita, ad paucorū potentiā redigere, non est sanè ad eō tutum. Nam vt sint isti duo aut tres qui negotiū pauperū deputātur & præferuntur, homines probi, optimēq; existimationis, possunt alii contingere, qui aliqua fortē de causa odio habent pauperē, aut falso testimonio decepti (quæ vt supra dicebamus, frequentissima sunt in vicinia pauperū) pronunciat, pauperē non habere legitimā causam mendicandi, quid ille tunc miser faciet? Quocirca in illis constitutionibus Hipri in Flādria hoc certē bene cautū est, vt possint mēdici in auribus cuiuscunq; procerū ciuitatis miseras suas & calamitates exponere, ne qui à paucis condemnati sunt, omni remedio destituantur. ¶ Sed & hoc præterea plenē ex his articulis capere non possum. Admittunt posse aduenā & peregrinū verum pauperē aduentare, quē saltem in triduum hospitio donant. Audi maxime Princeps quantū ei negotiū faceffunt antequā frustum panis accipiat. Fac urbem intrare infirmum, aut claudū, aut de itinere languentem, opus tamen habet percōtari, vbi nā prælatus pauperū cōmoretur, domū vicatim oberrādo q̄ritare. Vt autē inuenerit, forsan non est domi, aut dormit, expectare oportet. Tum autē vbi hominis copia facta fuerit, respondere oportet vnde veniat, & quō vadat. Et tādē nihil aliud quā symbolū accipit: & tunc ad quæ florem seu ararium, penes quē reconditur pecunia, redire oportet. Et ita integrum diem absumere, antequam famem miser sedare & lassitudinem ponere liceat. Ita audio in aliquibus ciuitatibus sancitum esse: nescio an alibi melius fuerit peregrinis consultum. Deberet enim Xenodochium (quod est hospitū domus) expositum esse peregrinis. Imò deberent esse in portis ciuitatis, qui eos recta in hospitū perducerent. ¶ Colligere ergo mihi videor, quod quæ admodum ca. 4. dicebam, ferinē nō esse possi-

Conclusio

bile talibus legibus abundē prouidere incolis pauperibus, vt nulla necessitas, atq; adeo neq; ius vllum eis reliquum sit ex patria aliò mendicatum exire, ita neque possibile videtur talibus eis legibus congruenter satis prospicere & succurrere, vt nullum eis ius amplius relinquatur ostiatim mendicandi. ¶ Tametsi hic nihil aliud fortē, quā quod ex lege est, enūciarem, si assererem, quod potest pauper mendicando aliquantulum pecuniæ conficere, qua posset statum suo ordine & gradu mutare. De hoc enim miseri insimulantur, acerrimēq; reprehenduntur, quod aurum vestibus infutum celant. Mitto, quod alij iustum sacculum ære alieno complent. Mitto q̄ sint qui ære alieno splendidē viuunt: pauperes verò geniū (vt ait ille) fraudantes ac demenso suo cōparcentes, pane fortē & holeribus sustentātur, vt possint pecuniam aliquam reseruare: si fortē in aliquā infirmitatem, aut maiorem calamitatē incidierint. Cui ego causam aliam adiungere audeo. Nempe q̄ quæadmodum licitis alijs artibus & cōtractibus ius est cuiuscunq; statum & ordinē in melius mutare, ita pauper posset ex eleemosynis, tantillum pecuniæ cumulum cōgerere, quo aut se honestiūs induat & exornet, vt possit alicui ingenuo & nobili seruire, aut quo valeat ferramenta suæ artis & officinam apparare: aut fortē mercimonium aliquod tenue, aut negociationem extruere, vnde viuat. Quo tamen iure excluduntur inclusi. ¶ Præterquam, quod neq; hospitalia vbiq; vniuersis recipiendis pauperibus abundant, neque possunt non multo maiori ociositate & acidia cōfici clausi, quàm si mendicatum exire dimitterentur. ¶ At rationibus huiusmodi tantisper intermissis, ad clauum reuertamur, quem in hac re manumittere nunquam decet. Hoc inquam potissimum animaduertere est operæ pretium, vtrum hac ratione eleemosynarum cumulus augeatur, an verò decreseat. Et quando nullū aliud esset, aut argumentum, aut testimoniū, q̄ necessarium sit decrescere & diminui, quàm quod authores huius institutionis in publico confitentur, res manifestè comprobatur. Hoc enim cum primis institutionem hanc cōmendant, sibiq; persuadent, q̄ hac ratione (aiunt) multo minori opus est eleemosynarum copia. Id profectò quod experientia ipsa aperte docet. Audio enim ex alijs ciuitatibus, in hac verò oculis conspicio, & ore ipsorum, qui hoc pauperum negotium gerunt, ad me sæpe delatum est, quod totus eleemosynarum assis vix triens, aut quadrans illius est, qui ante huiusmodi statuta esse consueuerat.

Hoc

Hoc veruntamen ipso Achille, quem ab eis putgnare isti putant, qui rem aliter considerant conuincuntur, vt hanc eleemosynarum rationem repellant. Etenim si legitimi pauperes plures fortè non essent, neq; eorum ærumnæ & necessitates, maiores, quàm eleemosynarū æs, quod hac ratione conflatur, fateor homines quantuncunq; diuites amplius non teneri. At cum veri pauperes fictis & simulatis depulsis, eorumq; inopiæ & calamitates multò sint maiores quàm quibus stips ipsa eleemosynarum quæ hac ratione conficitur sufficiat: atque adeo diuites (illi maximè si qui sunt auari & tenaces) ad ampliores eleemosynas lege Evangelica compellantur, in damno potius diuitum ponendum est, quòd validi mendicantes, qui fraude & improbitate eleemosynas extorquebant, expellantur, nisi quantum illis adimitur, integrum in legitimos pauperes conferatur. ¶ Quòd autem necessarium sit eleemosynas hac ratiõe rariore fieri & extenuari, præter experientiam, rationes quoque in comperito sunt. Primùm quòd mendici pro se postulent, aut pro mendicis alij, tantum differt, quàm maximè differre potest. Diuites enim quanta sint cūq; misericordia, honoris gratia, pro pauperibus postulantes, quia prandium domi apparatus habent, satis se officio fecisse putant, si eleemosynas petant: & duos aut tres vicos circumueant: an verò petentes obtineant, non tanti faciunt. Mendicus verò miserimus, cui sola mendicatione prandium agitur, non satis habet petere: sed improbissimè efflagitare, quoadulq; etiam ex durissimo corde obolū exprimat. Nec satis habet vna hora discurre, dū totus ei dies, ad cōparandū victū opus fuerit. Putas ne Princeps clemētissime nō hac etiam de causa (præterquā quæ discipulos orare docebat) Christum pauperum prouidentissimum similitudinem illam euāgelicam introduxit, vbi homo ille amicū suū media nocte adiuit, qui tres ei panes accommodaret. Et amicus qui ostium clauferat & cum pueris lecto iacebat, ægrè & molestè ferebat surgere, vt amico morè gereret. Nihilominus ait magister noster, quòd ille ostiū pulsando perseverans efficere potuit, vt amicus, si nō propter amicitiam, saltē propter petentis improbitatē è lecto surgens officium exhiberet. Re vera si alius ab subleuandā necessitatem alienā petitem iret panem, nō tam improbè institisset, vt misericordiā consequeretur. ¶ Mox secunda huius ratio est, quæ quemadmodum in malis & turpibus euitandis, ita & in bonis & officijs vsu accidere solet. Nā materia obiecti; præsentia, aut virtutis, aut vitij

2. Ratiō.

prægrandē hebet energiam mouendi allicendiq; ad opus. Quam ob rem magni supra modum refert, vtrum diues homo, sanus, nitida facie, veste splendida, te adeat misericordiā petitum, an pauperē videas, facie pallidū, veste sordida, vulnera fortè circumferentē, supplicē per Christi matrē, perq; eius vulnera obsecrantē. Nemo sanè est quæ nō longo vsu fuerit expertus, quæ sepiissime cum domo exiens nullā in animo haberet eleemosynā facere pauperis, tamē conspectu in meliorē fuerit mentē mutatus. Vnde & inter oratoris præcepta, sunt qui cōmoneāt, vt si fieri cōmodè possit, ille qui iniuriam perpeffus est, oculis iudicis obijciatur: qui vulnera ostentans, eius animū cōmouere possit. Fateor nōnullas esse horū pauperū fraudes: sed præterquā quòd multo sunt plures veræ in firmitates & calamitates, si vlla vnquā fraus meritis nomē meretur, hæ sunt, quæ piæ fraudes merito censentur. Hinc inter alias, bona causa colligitur cur episcopi præsentia suæ esset ecclesiæ utilis & necessaria. Nā qui de auditu cōmouetur vt eleemosynas aliquas pauperibus suis mittat, proprijs oculis ærumnas pauperū resq; aduersas intuitus, longè plures supererogare cōuinceretur. ¶ Quantū valeat vt ipse quæ indiget subsidiū exposcat, profectò in religiosis mendicantiū, qui (vt antea dicebā) imaginē gerunt illius cōmunis vitæ nascentis ecclesiæ, exempli gratia cōmōstrari potest. Vbi enim conuentus mendicitate viuunt, vnus tantū religiosus, qui negotium demādatur, abundè colligit (& quidem iustè & religiosè) penus omne quod pro frugalitate vel tenuitate religiosorum abundat. Sanè quia sui ipse conuentus rem procurat. Quòd si decem diligentissimis ac pientissimis cura hæc delegaretur, vix possent, vel panem abundè comparare, qui cōuētui sufficeret. Quocirca religiosi mendicantes mendicantibus pauperibus suppetias ire tene mur. ¶ Auget præterea huius argumenti vires Hispanorum conditio & ingenium. Sunt enim inter mortales, qui facilius multò prece & supplicum miseria flectuntur, quàm lege coercentur. Et ideo ex qua ciuitate mendici precibus & obsecrationibus centum mendicare possēt, vix, si ciues ad perpetuas eleemosynas conscribantur, quadraginta in album referuntur. Nam perinde ac si tributa essent, formidant in eleemosynas nomia dare. Si id quod in alijs locis vsu accidere potest, ex hac ciuitate conijcere licet, quæ (vt citra notam alius cuiusq; dixerim) est in pauperes benignissima, dimidio & eo multo minores eleemosynæ in albo pauperum consignatæ sunt, quàm de vna ciuitate,

Religiosi mendici,

Hispanorū ingenium.

te, vbi amplissimæ aliàs fiebant, vel suspicari vltus poterat. At qui de illa cōscripta summa ante tres menses bona pars subducta est. Quarta verò iam nunc restat, nescio. ¶ Ob idq; vt viā iam hinc qua ad obiectiones respondeam cōmunire incipiam, quòd in alijs regionibus, vbi homines populares magis sunt, atq; ciuiles, & qui lege in bonum commune facilius continentur: quòd illic (in quā) de hac eleemosynarum ratione constitutum fuerit, nemo adeo potest exemplum Hispanis ad imitandū proponere. Quod autem pecuniæ in arculis ærarijs, quæ in templis exponuntur, congeritur, suppedet dicere quā sit exiguum, omnique æstimatione minus. Illi enim ipsi qui occurrētibus mendicis libenter liberaliterq; misericordiam effundebant, cum obuios pauperes non habent, non solum mittere eleemosynas ad arcus obliuiscuntur, sed quando templum ingrediuntur, quod petenti viuo pauperi porrigerent, muto lapidi aut ligno non ita animantur conferre. Quada re adeo fide diuitijs sunt æraria illa, vt nullum eis minus nomen, quā gazophylacij cōueniat. ¶ Ad hæc illi qui albo eleemosynarum ascribuntur solum sunt patres familias. Dum verò mendici discurrunt, si non dat maritus, erogat fortè vxor: quæ est in pauperes propensior. Si non pater, confert tamen filius. Quod si forsitan non tribuit herus, famulus largitur. ¶ At qui (quod præcipui momenti est in hac re argumentum) eleemosynæ non tantum ex pecunia fieri sunt solitæ: sed ex omni supellectili domus. Reperias enim qui in largienda pecunia sunt parcissimi, boni tamen consulunt, si coniux panem porrigat, aut mensæ reliquias, obsoletam vestem, subuculam linteam, protritum calceum, lignorum fasciculum, quæ omnia profectò si cumulo eleemosynarum eximas (vt est hac ratione necessarium) nescio an dimidium excipias.

¶ Sed præter decrementum atq; detrimētum eleemosynarum, quæ institutum hoc arcendi pauperes manifestè cōsequuntur, alia via rem aggredi possumus. Misericordiæ ratio non in hoc tantum posita est, vt miseris opem & auxilium quisq; ferat: sed in hoc præterea, quinimò in hoc primū, vt animus intus calamitatis pauperis misertus, compatiatur misero, & quādo ad opus facultas nō suppetit, affectus hic in meritum ponitur apud Deum. Id quod in Christo cōtemplari possumus, Qui antequā turbæ illius in eremo, extinctæ famæ, lassitudinē recrearet, legimus apud Matth. & Marc. quòd misertus est turbæ, quæ triduo sustinebat illum. Ex quo diuino affectu opus foras pro-

cessit. Qui ergo pauperes oculis Christianorū eripiunt, pingue (quod aiunt) lactis, optimum inquam, quod est in virtute hac præstantissima misericordiæ tollunt. Nam veluti fortes & strenui homines esse non possunt, nisi qui conspectu armatorum hostium sæpe fuerint irritati, ita neq; misericordes, nisi qui ærumnas calamitatesq; & res aduersas & afflictas pauperum coram viderint, & contractauerint. Quā ob rem, vt sunt quibus pauperū aspectus nauseam mouet, & clamor aures obtundit, sunt nihilominus alij (quibus in hac parte mos potius gerendus esset) qui conspectis ærumnis pauperum, cor ad misericordiam emolliunt, & quas de sanguinis nobilitate deq; honoribus & fortunis cristas erigūt, ea tūc ratione summittūt, quòd homines sui generis vident tam dissimili forte & fortuna abiectos: quibus & in hac vita similes ipsi paresq; esse poterant, & in illa æterna felicitate longè inferiores esse poterunt. At in præcipuis solemnitatibus & in sancta potissimū hebdomada, quis ambigat cōspectu pauperum & clamore, Christianorum animos ad cōmiserationem valde cōmoueri? ad sensumq; passionis Christi percipiendū excitari? Videre profectò videbar anno proximè elapso sub tristes homines, dicētes pœnosam hebdomadam perinde sine pauperum clamore obmutescere, ac si festum esset sine musica celebratum.

¶ Et (quod non est in postremis habendum) quanti rogo interest maxime Princeps quomodo iuuentus in ipsa statim prima educatione ad misericordiā erudiatur: illius imitatione sanctissimi Iob, qui has omniū virtutum radices subiecit, quòd ab Infantia secū creuit miseratio. Aut quomodo potest puer hac sanctissima virtute imbui, qui non sensu calamitates viderit vel audiuerit? Hi qui modò pauperū eleemosynas diligenter procurāt, quia pauperū miserias oculis cōspexere, misericordes esse & clementes in pauperes possunt. Sed fac instituta hæc integrū sæculum durare, vt qui modò nascuntur, nunquā in limine domus medicos videant, neq; inclusos visitēt. Quo nā peccatore huiusmodi homines in pauperes esse possunt? ¶ Sed neq; hac tantum de causa religio est pauperibus in præsentia auxilia & subsidia ministrare: sed certè in honorē & obsequiū Christi. Vnde super illud Pauli Ti. 5. vbi nos ad misericordiam opera instruens exhortatur, vt sanctorum pedes lauemus, tribulationem patiētibus subministremus adnotat Homilia. 14. Chryso. Chryso. solto. quòd opera misericordiæ præcipuo (tu Hom. 14. dio, & tota animi voluntate, summaq; alacritate ac deuotione (tanquā reuera ipsi Christo)

Arculæ ærariæ.

Eleemosyna ex omni supellectili.

Misericordiæ ratio.

Iob. 5.

Tim. 5.

Chryso. Hom. 14.

sto) pauperibus debemus in suis proprijs personis exhibere. Neq; enim (inquit) officia in pauperes debemus seruis, aut ancillis imperare: sed per nos ipsi debemus pauperibus impēdere. Verbum illud Christi auscultātes. Si ego laui pedes vestros dominus & magister (acsi dixisset, nec cuiquā humile ofñcium permisi) & vos debetis alter alterius lauare pedes. Et addit Chrysof. quòd quādo quis fuerit summa dignitate cōstitutus, ac prācipui generis gloria fulgeat, nō tantum pauperes superat, quantum discipulos Christus. Quādo autē pauperi ministras, Christo ministras. Nam qui susceperit (inquit) vnum paruulū in nomine meo, me suscipit. Et quādiu fecistis vni de istis minimis, mihi fecistis. Hactenus Chryso. Vnde metuē dum nobis esset, nequando se Christus postrema die apud nos mendicum degisse confitebitur, improprio nobis obijciat, q̄ pauperes à nostro nos prospectu abiecerimus. Vnde vix legimus, non solum sanctos fuisse praelatos ecclesiae, verum neq; sanctos fuisse illustrissimos homines, de quibus nō sit memorię proditum q̄ per seipsi pauperibus cibos ministrauerint: imò & vulnera proprijs manibus cōtrectauerint. Vt alios interim omittā Cæsaris filios, augustinam referā. Flacilla illa augusta Theodosij coniux sanctissima de hoc cū primis. lib. 7. tripartitæ historiæ honoribus cumulata, quod cū esset in regni fastigijs, maximam sub purpura claudorū atq; debiliū curam habebat. Non seruis, nō alijs ministris vtens, sed per seipsa agēs, & ad earum habitacula veniēs, vnicuiq; quod opus haberet, præbebat. Sic etiā per Ecclesiarū Xenodochiadiscurrens, suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorū tergens, ius gustans, offerens coclearia, panē frangens, cibosq; ministrans, calices abluens, & alia cūcta faciēs, quæ seruis & ancillis mos est solēniter operari. Erat em̄ illi Christianorū antiquitati ppetuò in auribus verbum illud extremæ dici, qua se Christus nudū & hospite fuisse affirmavit, & inter nos esuriē & sitim perpeffum, vt perinde pauperes, ac si Christus singuli essent, susciperent, obsequijs colerent, eorumq; conspectu oblectarent. ¶ Hæc in gratiam eorum percensuimus, qui animo sunt in pauperes clemēti, quorum perinde absentiam non possunt nō agrē ferre. Sed & propter eos inhumanos homines, qui præ auaritia saxea pectora erga pauperes habentes, aures eorum precibus obturauerūt, commodum est etiam eorum conspectui mēdicos obijcere. Audio nanque quosdam (Christianos quidem ac pios homines) ad causas huius instituti occludendi pauperes hanc etiam

adhibere, quòd si ex gentibus quispiam & pagani homines inter nos videret in extrema egestate mendicare, crudelitatis nos & immanitatis redargueret, essetq; illi lex nostra improprio. At verò si abditos reconditosq; & exire prohibitos esse conspiceret, neque tamē à nobis lautios alitos, ac sumptuosius tractatos, quàm hac elemosynarū ratione esse possunt, fortasse peius apud eum audiremus. Sed aliorum proporo. Fieri nequit aliter, quominus in republica, etiam Christianorum, homines sint inclementes & in pauperes crudi: versentur ergo in eorum præsentia mendici, qui si nō eos ad misericordiam vincere poterint, iniustitiæ saltem in die iudicij reuincant. Nunquid nō hoc Christus edocet in diuite illo epulone, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotie splendide? Neque enim de hoc tantum in inferno cruciabatur, quod elemosynam, absenti mendico non impenderat, sed quòd cū Lazarus ad ianuam eius iaceret, vlceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebāt de mensa diuitis, neutiquam diuitem pauperis miserebat. Vide quanta cōgerit & exaggerat Christus, quibus pudorē & ignominia illius diuitis augeat: sanē q̄ canes, quibus micæ diues porrigebat, clementiores erāt in pauperem lingentes vlcera, quàm diues ipse. Medicis ergo ad ianuas crudelium diuitem iacentibus Christus testibus opus habet in die iudicij, in confusionem & improprium eorum. ¶ Con

Luc. 6.

Prælatorum
ianua.

Grego. 3

tu pau-

tu pauperum eleemosynis sæpe ab eo fuerint donati, & inter conuiuas pauperes ad mēsam eius confederint. Sed vt pontifici summo regem quoq; & sanguine & sanctitate clarissimum apponamus: Gallorum inquam regem Ludou. rex. Ludouicum inter diuos suo iure & merito relatum Blanchæ reginæ Hispanorū regibus genitrixæ filius, adduci nullo modo possum, vt credam, q̄ hæc ille mendicantiū claustra aut iussisset vnquā, aut certē p̄basset. Legitur em̄ à matre sanctissima ita fuisse educatū, vt plurib⁹ du cētis pauperibus, qui in domo regia quotidie abūdē reficiebātur, in dieb⁹ solēnibus antequā ipse comederet manu ppria fercula ministraret: atq; singulis sabbatis eorū pedes proprijs manibus ablueret, detergeret, & oscularetur: quos deinde aucta eleemosyna donabat.

¶ Quare excogitare nequeo, quomodo institutū hoc, quo pauperes mēdicare vetātur (vt eius authores prætedunt) de antiquitate cōmēdari possit. Imò verò hoc inter præcipua argumēto cōcutitur, quod, perinde atq; illud de reijciendis peregrinis, nouū cōmentum est: neque gētibus, neq; p̄scis Christianis vnquā cognitum. Quod si in legibus misericordiæ positum esset, patres iam diu ecclesiæ scriptū nobis dedissent. Hoc autē inter respondendum ad eas causas & rationes, quibus eius authores sententiam corroborant, congruentiū tractabitur.

Quo rationes & causæ prohibendi pauperes mendicare, perpenduntur.

CAP. XII.

Rimum fundamentum, quo authores clausuræ huius mendicantium sententiam stabilire contendunt, est verbum illud diuinum Deut. 15. omnino indigens & mendicus non erit inter vos: vt benedicit tibi Dominus in terra quam daturus est tibi in possessionem. Argumentum est quod S. Tho. 2. 2. q. 97. artic. 5. diluit, dicens, quòd illo præcepto legis nullus prohibetur mendicare: sed prohibetur diuitibus, ne tam tenaces sint, vt propter hoc aliqui egestatem mēdicare cogantur. Quod quidem respōsum est mente reponendum ad intelligenda quęcunq; alia, aut Ecclesiæ statuta, aut sanctorū decreta, quæ de hac re loquantur. Nusquā enim gentium pauperibus facta est cohibitio, ne mendicent: sed diuitibus præceptū est, ne sua crudelitate pauperes mēdicare cogant. Adde quòd notio huius nominis, Mendicus, non eos præcise cōprehendit (vt nonnulli existimant) qui ostiatim obambulant: sed quicunq; propriè dicitur mēdicus, qui ad eò indiget, vt stipe & eleemosyna

quotidiana viuat, tametsi domi eam recipiat. Pauper enim est qui propriū habet vnde egrè & miserè viuat: mendicus autē qui nihil proprium habet, sed ex alieno viuat. Mendicare nāq; nō solū est petere, sed recipere ea quæ vltro offeruntur. Hoc licet non ad eò explicatè insinuet præter S. Tho. loco mō citato Chrysostomus, aut quicunq; ille fuit autor imperfecti, super illud Matth. cap. 5. Beati pauperes spiritu. Gracè enim inquit non habetur, pauperes, sed mendici. Verbo ergo illo non solū cōmonebatur populus vt nō essent postulantes mendici, sed neq; essent qui domibus inclusi, quotidianis eleemosynis & sportulis indigerēt. Quales modò hisce articulis instituuntur. Quare isti nō putent illud se præceptum hac ratione abundē complere. Neq; verò illud præceptum erat, vt sub mortali (vt verba iacent) obligaret. Sed erat exhortatio ad charitatem, quę in quocunq; populo bene instituto florere deberet. Quam ob rem post exhortationem illam eodem capite subiūgitur, quòd pauperes nihilominus semper essent inter eos futuri. Quemadmodum in Euangelio, quantiscunq; nos Christus verbis misericordiæ erudiuit, & ad eleemosynas animauit, quo nostrā nobis tamen peccatoris duritiem prænūciaret, pauperes (inquit) semper habebitis vobiscum. ¶ Asciscitur præterea in exēplum instituti huius, quòd similes collectas instituit fieri apud Macedoniam & Galatiam. Quarum meminit & in epistola ad Roma. & in prima ad Corinth. At verò collectæ illæ, vt S. Thom. vtrobique interpretatur, alia longè ratione factæ sunt. Neq; verba Pauli interprete opus habent: ad eò res est per se ipsa perspicua. Non em̄ collectiones illæ eleemosynarum fiebant in subsidium & suffragiū pauperum eiusdem, in qua fiebant, ciuitatis. Sed historia fuit: vt legitur in actis Apostolorum cap. 11. quòd Hierosolymam & circumiacētē Iudeam fames validissima peruaserat: & ideo missi sunt Paulus & Barnabas in Macedoniam & Achaiam, cum ad prædicandum, tum etiam ad auxilia petenda pro Christianis qui erāt Hierosolymis & Iudæa: ijs præsertim, qui prædicationi & cultui diuino operā dabāt. Et hoc est quod Paulus adumbrat ad Gal. 2. dicens. Iacobus Cephæ & Ioannes manus dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circuncisionem: tantum vt pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. Quas quidem collectas Macedones & Galatæ per ipsos Apostolos miserunt Hierosolymam. Id quod attestatur Apostolus Roma. 15. dicens. Hinc igitur profi-

Argum. 2.

Roma. 15.
1. Cor. 16.

Act. 11.

Gal. 2.

Roma. 15.

proficiscor in Hierusalem ministrare sanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collectionem aliquam facere in pauperes sanctos qui sunt in Hierusalem. Placuit enim eis ut debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis. Ecce quomodo collectæ potissimum erant in subsidium sanctorum qui discipuli erant Euangelij. Instar deinceps Macedonia persuadet Corinthijs scribens. De collectis autem quæ fiunt in sanctos (eos, scilicet, qui sunt Hierosymis) sicut ordinavi in Ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite. Modum autem subdit Paulus, ut per unam sabbati (scilicet per diem dominicam) unusquisque vestrum apud se ponat, recondens quod ei bene placuerit, ut non cum venero (scilicet ad importandum Hierosolymam) tunc collectæ fiant. Non ergo elemosynæ illæ, quo inhiherentur pauperes mendicare colligebantur. Id tamen aliud agens non tacitus præteribo, quod in huius loci interpretatione adnotat Chrysostr., homilia. 43. nempe quod huius instar deberet Christianus quicumque arculam domi, eo loco ubi orare solitus est, pauperibus dicare, in quam, perinde atque sacerdos sacrificium oblaturus manus prius lauat, ante orationem elemosynam immitteret, ut sic mundus ad orationem accederet. Nam scriptum est. Date elemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

1. Cor. 16.

Chrysostr.

3. Argum.

¶ Tertium quod in confirmatione huius prætextitur est, quod in primitiua Ecclesia non erant mendici ostiatim postulantes. Hoc autem in latissimum nos campum dicendi transmittit. Vbi multa sunt reputatione digna. Primum omnium (ut iam modò dicebam) nihil neque in actis Ecclesiæ, neque apud quempiam sanctorum patrum legitur, unde coniectari possumus, libertatem aliquam pauperibus fuisse ad emptam exeundi mendicatum quocumque libuisset. Secundò quod tempore Christi saluatoris nostri fuerint pauperes mendicantes, ambigere nemo potest: cum quod turbam illam pauperum, claudorum, cæcorum aliisque morbis & languoribus laborantium, quam frequentissimam curauit: coniectura est ex his plurimum fuisse mendicis, qui vicatim obambulantes, tum, quod illud consilium Christi Lucae decimaquart. Cum facis prandium aut coenam noli vocare amicos tuos, &c. neque vicinos diuites: sed voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris, planè de mendicantibus intelligendum videtur. Quòd ne quis cauilletur, illos in claustris tunc degere, videat quid statim sequitur in parabola illius homi-

Luc. 14.

nis qui fecit coenam magnam. Quicum inuitati venire recusarent, exite (inquit seruis) in plateas & vicos ciuitatis, neque id solum, sed in vias & sepes: & pauperes & debiles cæcos claudos introducite huc. Solent enim mendici in huiusmodi locis ciuitatis, & in biuijs viarum sedere. Neque tempore tunc solum Christi erant mendici: sed Augustinus tum alibi sæpe, tum etiam sermone in secunda dominica aduentus testimonio est. Vbi Christianos largiores prædicans elemosynas debere, subdit, quòd in sanctis solennitatibus secundum vires nostras abundantius erogemus, pauperes ante omnia frequentius ad conuiuium reuocemus. Loquitur profectò de mendicantibus: qui consueuerant in domos diuitum epulatum admitti. Adeò erat mendicitas saculo illo vsu & more celebris, ut Sanctus Thomas. 2. 2. quæstio. 187. etiam teste multi Christiani religionis & humilitatis causa, venditis possessionibus & in pauperes distributis, ad illum se summiserint abiectissimum ordinem, ut legitur de diuo Alexio patricio Romano, & de Arsenio in vitis patrum. Et Hieronymus ad Oceanum de hoc etiam commendat Fabiolam, quòd optabat, diuitijs in pauperes effusis, stipe ipsa pauperum viuere. Neque profectò qui illud iam modò institutum vitæ susciperet adeò esset exprobrandus, ut aliqui existimant. Sed tamen eo tantum huius reminiscor, ut ostendam fuisse semper in Ecclesia postulantes mendicos. At non opus est in re non dubia uti testibus non necessarijs. Omnium enim historiæ, quibus sanctorum patrum gesta memoriæ prodita sunt, attestantur semper in Ecclesia fuisse mendicos. Neque mendicantium religiones aliunde nomen hoc sibi cum re ipsa vendicarunt.

August.

Hieronym.

¶ Tertiam hinc tamen considerationem adiecerim, quòd in primordio Ecclesiæ: nempe vsque ad tempora Gregorij & eo amplius, alia erat longèque diuersa religio, alia Christianorum erga pauperes pectora, alia instituta, alij denique in subsidium pauperum decreti proventus, quàm iam modò sunt, ut possent pauperes postulandi molestia releuari. Assertur ab huiusmodi articulorum authoribus id quod in vita Clementis Papæ legitur: nempe quòd singularum inopes regionum nominatim scriptos habebat: & quos baptisimi sanctificatione mundauerat, non sinebat fieri mendicanti subiectos. Similia ferme possunt verba ex gestis Syluestri, Gregorij, Martini, omnium denique patrum illius temporis citare. At quomodo illi pauperes mendicare non sinerent,

Consideratio. 3.

Clemens.

hoc

hoc animaduertant. Non enim eos lege vetabatur prohibebant, arcebant, obstruebant, sed quomodo non finebant? Nominatim pauperes scriptos habebant, quibus sportulas copiose mittebant, ne vlla illis medicandi necessitas restaret. Hac sanctissima ratione ius illis medicandi auferebant. Nisi iura huc accersendo vniuersa molestus essem, quam id copiose patefacere possem. Sed qui titulum interim de religiosis domibus; & in decretalibus & in clemētinis cōsulta uerit, planē intelliget, quāta praelatis cura pauperum fuerit iniuncta, quā anxie & sollicitē sacerdotes illi, vt veri patres, filiorum pauperum res procurabāt, administrabāt, proprijsq; sumptibus fouebāt. ¶ Sed prater peculiare cuiusq; eleemosynas, studium erat hospitalia diuersi generis vbicunq; locorum erigere, vt est in. C. de sacrosan. eccl. l. sancimus. quod & in iure canonico. 2. 3. quest. 8. cap. tributū. refertur. Erāt enim Xenodochia, id est, hospitum pauperum domus. Orphanotrophia. Quae est orphanorum receptacula Ptochotrophia, vbi inopes & medici alebantur. Bephotrophia, puta aedes, quibus infantes nutriebāt. Gerontocomia, scilicet vbi senes & debiles sustentabantur. Adeo tunc recentis sanguinis Christi viore Ecclesia rigata benignitate & clementia in pauperes reflorebat, vt nulla potius alia ratione animos hominum cōciliaret, cōtraheretq; ad fidem Christi. Vnde vt li. 6. Ecclesiasticę historię scriptū est, Iulianus ille apostata, qui Ecclesię apertū bellum indixit, hoc paganos summopere exhortabatur, vt Xenodochia & pauperum hospitia extruerent, dotarent, ditarentq; , vt hac clemētia Christianis excellentes, paganos in Christianissimum properates possent in paganismo retinere. ¶ Sed quid demū exēplo illius Ecclesię pauperibus opitulari cōtendimus, ne postulare indigeāt? Quarta tunc pars omnium fructuum & reddituum Ecclesię decreta erat & destinata alēdis pauperibus: vt est in decreto Gelasij can. quatuor. 1. 2. q. 2. & in decreto Simplicij. can. de redditibus. & in cōcilio Toletano can. sancimus. ibidem. Et tamen quantuncunq; tūc erat optime pauperibus succursus, nusquā legimus interdicitū eis fuisse postulare. Qua ergo ratione in hoc modō sæculo, quando dari nobis optamus charitatē illius gentis, praelatos illius ætatis, sanctiones illius Ecclesię, prouentus deniq; annuos pauperibus cōstitutos, qua (inquam) ratione adduci possumus, mendicos hac facultate libertateq; postulandi cohibere? ¶ Coloniaes, ad quorum prouincialem cōuentum (quia nec papæ autoritate pollet, nec quicquā prater iura communia de hac re propriē sanciuit)

Diuersa Hospitalium generis aera.

Lib. 6. Ecclesiasticę historię. c. 29.

nihil respondeo, aut Hiprenses, aut Germani vlli neutiquam Hispanis in hac re exēplo esse possunt. Nā prater quā, quod (vt antea dicebam) multo sunt magis politici, eraria publica habent amplissima, vnde iusta subsidia pauperibus decernunt. vt in Colonensibus atq; Hiprensi bus statutis habetur. Id quod de Venetis, Genuensibus, multisq; Italis fama est. Nos autē, sola mendicata pecunia, nescio quo possumus modo auxilia mendicis sufficere, vt eos iure mendicare cohibeamus: quantuncunq; sint eleemosynarum leges cōsultissime. ¶ Et, quod omnium hūc ego plurimum animo reputo, qui legum huiusmodi atq; ordinationum legitimi sunt latores, promulgatores, & exequutores, nō equidē sæculares, sed Ecclesię praelati sunt, & sacerdotes. Vbi nam rogo paginæ sacræ quoue fortē sacrorum canonū sæculares huic pauperum muneri patroni designantur: aut vbi non Ecclesię sacerdotes & episcopi huic negotio, veluti pauperum patres, destinētur? Quid ita: quia sacerdotes voluit Christus (vt eius ait discipulus Paulus) ab seculari sollicitudine vacare. Nā qui sine vxore (inquit) est, sollicitus est quæ dñi sunt, quomō placeat Deo. Qui autē cū vxore est, sollicitus est, quæ sunt mūdi, quomodo placeat vxori: & diuisus est. Quorsum hæc? Certē vt cōnieam, negotium hoc & pauperum curam diu non posse in manibus sæcularium, quanta sintcunq; probitate & prudentia præditi, perdurare. Non ita Deus & Ecclesia institutum esse duxit. Sed structuræ huius, quia spiritalis est, episcopi architecti essent, oporteret, populi munus est vt materiam syliuamq; subministraret. Quoniā seculares vxores duxerunt, familiā habent, curis alijs negotiationibusq; & sollicitudinibus complicantur. Vix se ab illis extricare possunt, vt huiusmodi misericordiæ officijs liberē vacare possint. Nisi expauperum eleemosynis stipendia ministris statuuntur, raros inuenias qui in officio perseuerent. Atq; ita vsu contingere videmus, vt bona eleemosynarum parte, quæ ministris obuenit, defraudentur pauperes. Sed ais praelati nō perinde atq; prædecessores, curam pauperum gerunt. Fateor equidem: sed sperare non possum vt seculares, episcoporum vices fungentes, refarciant damna, satis (inquam) negotio faciant, vt pauperes in claustris perpetuō possint sustineri. Qui modō negotium susceperunt, quia proceres sunt & præcipui homines, Christianissimē instituti, rem poterunt in tempus continuare: cū tamen deinceps alij atque alij, in hac sint prouincia successuri: prolabi subinde ac sensim cadere necessarium est.

Peroratio. ¶ At verò, quo iam ad portum applicas, vela contraham, id quod in viuis, quæ homines tentantes adoriuntur, maximum habet pondus, experiëntiã (inquam) in testimonium appello. Triënium ferme iam hæc elemosynarum ratio vsu & more seruat. Quis nam inde in effectu fructus prouenerit, hoc tu prouidentissime Princeps fac certò scias. De hoc (quia non in iure, sed quod a iure in facto positum est) nullam mihi volo haberi fidem. Tam meti quod ego hic & audiendo & videndo experior, ac proinde de alijs locis conijcio, multum huic negotio refragatur. Sed tu hoc, vt es oculatissimus, da operam, vt fraude procul intelligas. Primum an in turbis validorum mendicantium quæ vrbibus magnè, depulsæ sunt, aliqui forsan legitimi pauperes promiscuè excesserint. Alterum quando nullum vicatim obambulantem mendicum conspicimus, vtrum numerus pauperum in antiquis hospitalibus sue creuerit, an verò aucta fuerint alia, quibus illi qui discurrebant recepti fuerint. Mox an sint Christiani homines qui querimonias spargant, quòd non sint iam mendici qui ad elemosynas extorquendas vim inferant. Nam in hac etiam resolutum erat regnum cælorum vim pati. Deinde an elemosynæ, quæ exactis vagabundis ademptæ sunt, incolis postulareque verecundantibus (is qui præcipuus in hac re habendus fuerat finis) integræ obuenant. An verò forsan nihilo illi, aut fortè paululo melius habeant: sed elemosynarum summa quæ esse consueuerat, fuerit extenuata. Quod si rem prosperè succedere cognoueris. Nempe si elemosynas nihilo minores, sed maiores multò fieri, si incolarum pauperum miseras, ærumnas, & calamitates, quibus grauiter comprimuntur, auctis elemosynis subleuari, curam adhibe, tuamq; Principis auctoritatem interpone, vt horum institutorum ratio procedat. Tunc verò quò Principis animum propendere conspexerimus, inclinabimus omnes. Illi parti applaudemus, suffragabimur, fauebimus. Id vniuersi tutabimur, prædicabimus, adiutabimus. Sin verò rem deteriorari senseris, tunc satis fuerit, si studia illa & instituta elemosynas conferendi in auxilium & subsidiũ pauperum incolarum, qui egestatem domi sustinent, retineamus, commendemus, & vt

prosperentur, summa ope nitamur. Nam illa Deo esse non possunt nisi probatissima & acceptissima. Cæteris verò mendicis ius relinquatur postulandi. Nam quòd aliquis verè pauper publicas, quòd mendicauerit, pœnas luat, absit vt in Christianorum regno sub Christianissimo Principe audiamus. Illius enim prodigiosæ statuæ, cuius Daniel mysteriũ interpretatus est, licet caput aureum esset, & pectus argenteum, pedes verò abiectissimi (nempe partim ferrei, partim fictiles) tandem communis pedibus, corpus subinde ipsum ex pretiosis metallis corrui. Quid si ordo hic abiectissimus pauperum elemosynarum meritis sublimiores reipublicæ ordines sustentat. Quo de medio sublato, totum periclitetur corpus. At vereor, ne te iam proluxæ orationis tædere incipiat. Nam nescio quò impetus me longius quàm institueram, surripuerit. Tametsi quando nihil aliud qualequale obsequium hoc meũ præstiterit, sunt tamen hic nonnulla, quæ te legisse non pœnitebit ad præstantissimam hanc præclarissimamque misericordiæ virtutem comparandam. Etenim qui in tantam regnorum spem diuino numine & misericordia hac luce donatus es, quanta neminem secundum patrem, aut fortè perquam rarissimos, vnquã natura produxit, quibus nam alijs quàm misericordiæ potes officijs amplissima beneficia rependere? Nam & si velut in throno Dei, ita & in principis folio ambas confedere deceat, iustitiam & misericordiam: hæc tamen, perinde, atque in Deo, maiori in rege splendore fulget. Sed vtraque, faxit Deus, efficias, vt qualem te inter mortales merito tenere gaudeamus, tali etiam esse loco inter diuos perpetuò videntes gratulemur.

Vale.

SALMANTICÆ,
Apud Ioannem Mariam à Terranova.
M. D. LXVI.

SALMANTICA
M. D. LXXVI

Feb 18 1862

219

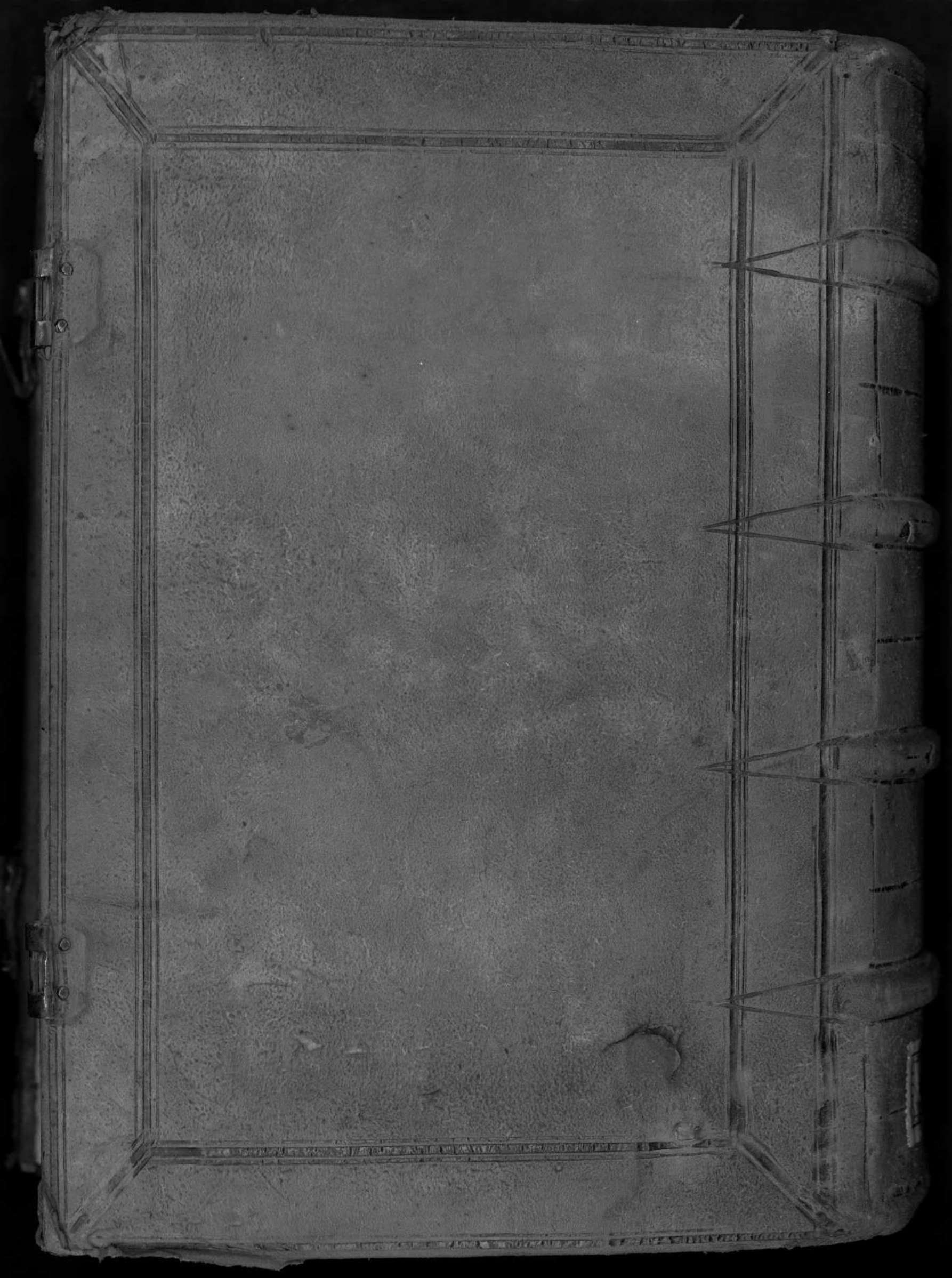
1862
1861
1860
1859
1858
1857
1856
1855
1854
1853
1852
1851
1850
1849
1848
1847
1846
1845
1844
1843
1842
1841
1840
1839
1838
1837
1836
1835
1834
1833
1832
1831
1830
1829
1828
1827
1826
1825
1824
1823
1822
1821
1820
1819
1818
1817
1816
1815
1814
1813
1812
1811
1810
1809
1808
1807
1806
1805
1804
1803
1802
1801
1800

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, written in a cursive script.

Handwritten text in the upper right quadrant, including a prominent horizontal line and several lines of cursive script.

Handwritten text in the lower left quadrant, consisting of several lines of cursive script.

Handwritten text in the lower right quadrant, consisting of several lines of cursive script.

32

Signt. Top.

Est. 84

Tab. 8

Num. 11

906

826